הארץ

שנה נ"ה יום ד' כ"ט באלול תשל"ג, 26 בספט' 1973 V.55/16,579 / SEPTEMBER 26 1973

צוות סקיילב נחת בשלום

יוסטון, 25 (עי"צ ויופי"א). שלושת טייסי סקיילב נחתו באוקינוס השקט לפי המתוכנן בשעה 00.20 לפי שעון ישראל — בתום אחד המבצעים הארוכים ביותר... שלושת הטייסים — אלן בין, אואן גאריוט וג'ק לוזמה — שהו בחלל 59 ימים, 11 שעות ו־9 דקות...

„הטבה יחסית" ביחסים בין ארה"ב למצרים

עתוני קהיר: יוזמת שלום אמריקאית חדשה רק אחרי הבחירות בישראל

* * *

וושינגטון תמנה דיפלומט חדש במקום גרין

מאת עודד זראי, סופר „הארץ" לענייני ערביים

(הסוף בעמוד 2, טור 5)

משקיפים מוסמכים בוושינגטון

ארה"ב תדרוש מישראל גמישות טריטוריאלית

וושינגטון אינה מרוצה מהסטטוס קוו באיזור

* * *

אין תיזום תוכנית להסדר במזרח התיכון

מאת צ'ארלס פאנזוואמי, סופר „הארץ" בוואשינגטון

גרומיקו

בריה"מ לא תתיר הגירה חופשית ליהודים

מרכז האו"ם, 25 (יופי"א). שר החוץ הסובייטי אנדריי גרומיקו הבהיר היום בדיון המדיני השנתי בעצרת הכללית של האו"ם כי בריה"מ לא תיענה לקריאות של ארצות וחוגים למען הגירה חופשית של יהודים מבריה"מ.

אבן הגיב

סקר דעת קהל

8 מנדאטים עליה לליכוד 4 ירידה למערך

39 לגוש החדש
51־52 — לשמאל

העלאה 15% בביטוח רכב החל מדצמבר

מאת מרדכי צבי, כופר „הארץ" לענייני כלכלה

(הסוף בעמוד 2, טור 4)

---

23 רשימות בבחירות לכנסת

(לע"מ). — 23 רשימות לכנסת השמינית הוגשו אתמול לבדיקה. ועדת הבחירות המרכזית לכנסת השמינית...

(הסוף בעמוד 2, טור 4)

וועדת ההקצבות בקונגרס ארה"ב תצביע היום בהצעת התיקון מילס־ואניק

מאת צ'ארלס פאנזוואמי, כופר „הארץ" בוואשינגטון

וואשינגטון, 25 (מיוחד ל„הארץ"). ועדת ההקצבות של בית הנבחרים האמריקאי תצביע מחר (היום) על התיקון של מילס־ואניק לחוק הסחר...

(הסוף בעמוד 2, טור 4)

בגליון הארץ היום

לערב ראש השנה

מיבחר מגוון של מאמרים וכתבות, פרשנות, סיפורי־אנוש ומדורים אישיים

* * *

מיפלגות ובחירות, 1973

מאמרים, ניתוח, מישאל בחירות וסקירת פרשיות הכנסת הראשונה עד השביעית בתוספת מיוחדת.

* * *

השנה בתצלומים

מוסף מיוחד בשיתוף בנק לאומי לישראל
בין קוראי המוסף ייערך חידון זיהוי

הפרס הגדול: 2000 ל"י

תעודת חיסכון לדירה של בנק לאומי לישראל

* * *

לוח כיס של הארץ לתשל"ד

* * *

160 עמ'

כולל המוסף השבועי לחג

הודעה לפותרי חידון הזיהוי במוסף השנה בתצלומים:
את הפתרונות יש לשלוח אל:
שק דואר נעול 245, תל-אביב

הפרופ' הנרי קיסינג'ר (משמאל) בפגישתו שלשום עם מזכיר האו"ם ד"ר קורט ואלדהיים במרכז האו"ם בניו־יורק
(צילום ראדיו של אי. פי.)

נשיא מדינה [...] בפגישה (ביום) במוסקבה בעקבות [...]
(צילום ראדיו של אי. פי.)

גרומיקו: יש ליישב המשבר במזה"ת על־ידי פינוי מוחלט

מרכז האו"ם, 25 (עי"צ). בדברו היום על בעיית המזרח התיכון אמר שר החוץ הסובייטי אנדריי גרומיקו בנאומו בעצרת האו"ם כי יש לעשות הכל כדי שישראל תפנה את השטחים הכבושים...

מרעין האטום הסובייטי [...] (41), מנהל החדש של המכון הסובייטי לחקר החלל
(צילום ראדיו של אי. פי.)

מחסור בנייר עלול להביא להשבתת העתונים בבריטניה

לונדון, 25 (אי. פי.). מחסור הנייר לעתונים גבר בבריטניה ועל בריטניה מאיימת השבתת עתונים...

קיסינג'ר לגרומיקו: הענקת יתרונות סחר לבריה"מ בסכנה בגלל היחס ליהודים

מאת רפאל רוטשטיין, סופר „הארץ" בניו־יורק

ניו־יורק, 25 (מיוחד ל„הארץ"). שר החוץ של ארה"ב הנרי קיסינג'ר הזהיר את עמיתו הסובייטי אנדריי גרומיקו בפגישתם הערב כי הענקת יתרונות הסחר לבריה"מ עומדת בסכנה בגלל היחס של מוסקבה כלפי היהודים...

ארקאדי שפילברג לריגה

מחווה התפייסות — הסעודה שערך קיסינג'ר לשרי החוץ הערבים

מאת רפאל רוטשטיין, כופר „הארץ" בניו־יורק

ניו־יורק, 25 (מיוחד ל„הארץ"). ישראל מוכנה בכל עת לפתוח בדו־שיח עם המדינות הערביות השכנות והיא מקדמת בברכה את הלך רוחו של שר החוץ האמריקאי ד"ר קיסינג'ר...

כווית רוכשת נשק מהמערב ב־575 מ. ל״ש

מטוסים, שריון, אניות

מאת סופר „הארץ" לענייני ערביים

כווית עומדת לחתום על עיסקות נשק גדולות בשווי 575 מיליון ל״ש עם המערב, לרבות צרפת וארה״ב. עיסקות הנשק יוצאו לפועל ב־7 ה־שנים הקרובות ומטרתן לצייד את כווית במטוסים חדישים, שריון ו־כלי־שיט מהירים.

עתוני ביירות מסרו אתמול כי גם סעודיה סיימה לאחרונה את השל־בים המוקדמים לחתימה על עיסקת־נשק גדולה עם צרפת בעקבות בי־קורו של מיניסטר ההגנה הצרפתי רוברט ג׳אלי בסעודיה. לפי ההסכם יוזמנו קצינים סעודיים לצרפת לאי־מונים ויישלחו מומחים צרפתיים ל־סעודיה כדי לסייע לצבא הסעודי ל־קלוט את הנשק החדיש.

העתונים הביירותיים מציינים כי סעודיה תהיה המדינה הערבית ה־שניה אחרי לוב הרוכשת סוללות טילים צרפתיות מדגם קרוטאל. כן הרכוש 66 מטוסי מיראז׳ וכ־10 ספי־נות מהירות שנועדו למשימות הגנה בים האדום.

סוריה חדלה להאמין שמטוס מיג־21 טוב מפאנטום ומיראז׳

מאת אליהו זהבי, סופר „הארץ" בסקנדינביה

קופנהאגן, 25 (מיוחד ל„הא־רץ"). סוריה אינה מאמינה עוד כי מטוסי מיג 21 יוכלו להתמודד נגד פאנטומים ומיראז׳ים — נמסר בי־דיעות שהגיעו מדמשק. בידיעות נא־מר כי דמשק לא ביקשה ממוסקבה לספק לה מטוסי מיג 21 נוספים.

בריה״מ סירבה לספק לסוריה מטו־סי מיג 23 ובאירופה נפוצו ידיעות על התעניינות סוריה ברכש מירא־ז׳ים בצרפת ומטוסי מלחמה בברי־טניה. נראה כי הידיעה מכוונת כלחץ על בריה״מ.

יבי

מדברים על העוני

ואוכלים סלמונים מעושנים

אביב בסתיו

לאורי ליפשיץ

מְשׁוֹרֵר נוֹדֵד אֲנִי בְּאַרְצִי
הֲוָיוֹת מְהוּהוֹת חֲלוֹמוֹתַי נוֹשְׂאִים
תַּלְתַּלֵּי בְּעֲצֵי־עָבוֹת נוֹשְׁמִים
הַשָּׁעָה הַקּוֹרֵאת לְעֹז נַפְשִׁי
עוֹטֶפֶת מְמַלְּאָה הַדְּדָה תּוֹגַתִי
שִׁירִים שֶׁהָיוּ נְעוּרִים שָׁרִים
טֶבַע בְּחֹלֶל הָעֵת הַהוֹסֶסֶת
אַגְרוֹשִׁית אַתְּ. בְּצִיָּה הָאֵירָה
וְלֹחֲכָה הַשִּׂנְאָה.

(מ.)

קיסינג׳ר בנאומו בעצרת האו״ם

לעולם לא תפקיר ארה״ב את ידידותיה

(מיוחד ל„הארץ"). „הגיעה ה־שעה להסכמה בינלאומית על קווי הנחיה לשמירת שלום בעולם כדי שהאו״ם יוכל לפעול מהר, בביטחה וביעילות, במשברים שיתעוררו בע־תיד. כדי לשבור את הקיפאון שנו־צר בעניין זה, מוכנה ארה״ב לבחון כיצד הגוף מועה״ב למלא תפקיד יותר מרכזי בניהול מבצעי שמירת שלום", הצהיר בין יתר דבריו של־שום שר החוץ האמריקאי הד״ר הנרי קיסינג׳ר במושב העצרת של האו״ם.

בדברו על הדרכים לעידודו של שיתוף הפעולה הבינלאומי, הביע ד״ר קיסינג׳ר את נכונותה של ארה״ב להגיש הצעות לדיוני הסכ־סוכים בעולם.

„האו״ם — ב־28 שנות קיומו — לא תמיד ישב בחיבוק ידיים בתחום פעולה זה. באינדונזיה, בתת־היבשת ההודית, במזה״ת, בקונגו ובקפריסין, גילה את כוחו במשימות לחקירת־עובדות, לתיווך ולשמירת שלום. ראוי לחזק אספקט מרכזי זה של עבודת האו״ם. בעולם קטן זה שה־טכנולוגיה והכלכלה קושרים יחדיו את חלקיו שוב אין אנו יכולים לה־סכין עם התפרצות המתמדת של סכ־סוכים ועם סכנת התפשטותם.

ויכוחים עקרים

„אף על פי כן, מצאנו עצמנו שקועים בשנים האחרונות בויכוחים עקרים אודות התחלה במבצעי שמי־רת שלום ואודות מידת הפיקוח שיש להעניק למועה״ב על מנגנון שמירת השלום, תוצר קיפאון שמנע אפילו את צעם הקמתו של מנגנון קבע ל־שמירת השלום".

בדברו על עקרונות־היסוד שיכוונו את ארה״ב במאמציה להביא את ה־מתיחות בעולם ולקדם יתר יציבות, אמר ד״ר קיסינג׳ר:

✱ „ארה״ב לעולם לא תפ־קיר את בנות בריתה וידידו־תיה. חיזוק קשרינו המסורתיים הוא יסוד חיוני למישוש יחד־סים חדשים עם יריבינו הוותי־קים.

✱ ארה״ב תפעל לשלום הן ע״י האו״ם והן ע״י יחסים דו־צדדיים.

✱ ארה״ב מכירה בחובתה המיו־חדת, כחברה קבועה במועה״ב, לס־ייע בחתירה לפתרונות צודקים באר־תם חלקי־עולם הנתונים בסכסוך, כגון המזה״ת. אף כי פעולת ארה״ב אינה יכולה לבוא כתחליף למאמצי הצדדים המעורבים במישרין בסכ־סוך, הננו מוכנים להפעיל את הש־פעתנו כדי לעורר רוח של התפייסות ולעודד את הצדדים להתקדמות ממ־שית.

(ראה מאמר ראשי בעמוד 17)

שלטונות עיראק רצחו אשתקד 23 יהודים

פאריס, 25 (יופ״יע). שלטונות עי־רק רצחו אשתקד 23 יהודים, המס־פר הגדול ביותר של יהודים שנרצחו שם אי־פעם — מסר היום המשרד האירופי של הועד היהודי האמרי־קאי בדו״ח על היהודים בארצות ה־מזה״ת.

בדו״ח נאמר כי שוטרים רצחו ב־יריות תת־מקלעים את חמשת בני המשפחה של ראובן קשקוש בביתם בבגדד כנקמה על פשיטת קומנדו ישראלי לביירות באפריל אשתקד.

15 גברים יהודיים ושלוש נשים, שנעצרו ע״י המשטרה וכוחות הבט־חון העירקיים בתקופה של 8 חוד־שים מספטמבר אשתקד, נעלמו ו־עקבותיהם לא נודעו.

„סירובם העקשני של השלטונות העירקיים למסור מידע כלשהו על גורלם של 18 העצורים, וכן גילויים שנתגלו לאחר מכן ע״י מקורות מהי־מנים בדבר עינויים בכלא ורציחות במדינה זו, אינם מאפשרים מסקנה אחרת אלא שיהודים אלה הוצאו להורג", נאמר בדו״ח.

בסך הכל עדיין גרים פחות מ־6000 יהודים בארצות המעורבות ב־מישרין בסכסוך המזרח־תיכוני — סוריה, מצרים, עירק, לוב ולבנון.

רדיפות בסוריה

סוריה עודה ממשיכה במדי־ניות הרדיפות נגד היהודים ו־אינה מאפשרת להם להגר.

בעירק שרדו כ־400 יהודים. הקהי־לה עומדת על סף כליון.

בלוב נותרו 30 יהודים לעומת 42 אלף ב־1954 — ובמצרים שרדו כ־500 יהודים קשישים מקהילה שפעם מנתה 110,000 נפש — נאמר בדו״ח. בלבנון מונה הקהילה היהודית כ־1,500 נפש. השלטונות מתייחסים אל המיעוט היהודי בצורה קורקטית.

גבתי על התקלות בתשלובת ערד

(לע״מ). מלבד התקלות הרציניות שהיו בשני הביאקטורים בתשלובת ערד ניגלו תקלות נוספות בכל של־בי הייצור לפי שיטת המצע המרחף וזאת היתה הסיבה למינוי ועדה של שלושה מומחים לבחינת עתיד ה־מפעל — אמר אתמול שר הפיתוח מר ח. גבתי בישיבת ועדת הכלכלה של הכנסת שאליה הוזמן כדי ל־דווח על המצב בערד. עד ל־31 ב־מארס 1974 יסתכמו ההשקעות ב־מפעל ב־286 מיליון ל״י, מזה 193 מיליון ל״י השקעות יסוד וכמאה מיליון ל״י הוצאות התפעול להרצת המפעל.

מנהיג פועלים פרוניסטי נרצח בבואנוס איירס על־ידי הצבא המהפכני

ארגון הגרילה העירוני הוצא מחוץ לחוק

בואנוס איירס, 25 (ע״צ, ע״ר ו־יופ״יע). טרוריסטים, הנחשבים ל־חברי הצבא המהפכני העממי, אירגון גרילה עירוני שהוצא מחוץ ל־חוק, רצחו היום את מנהיג הפועלים חוזה רוקי, מזכיר כללי של הקונפ־דרציה הכללית של העבודה של אר־גנטינה, שהיא אחד מבסיסי הכוח של התנועה הפרוניסטית.

הצבא המהפכני העממי הוצא מחוץ לחוק ע״י נשיאה החדש של אר־גנטינה, הגנרל חואן פרון בן ה־77, שעות ספורות בלבד לאחר שזכה בנצחון מוחץ בבחירות.

הגנרל פרון הבטיח מדיניות של יד חזקה נגד אנשי גרילה מרכסיס־טיים, והצבא המהפכני העממי במיו־חד שימש מוקד לזעמם הגובר של הפרוניסטים בשבועות האחרונים.

האסירים שהוחררו

הצבא המהפכני עמד בראש ההת־נגדות המזויינת לאנשי הצבא ש־שלטו בארגנטינה 7 שנים עד למאי השנה כאשר השלטון עבר לידי מימ־של פרוניסטי.

עשרות אנשי גרילה של ארגון זה שוחררו כאשר הפרוניסטים, ב־צעדם הראשון אחר עלותם לשלטון, שחררו את כל האסירים הפוליטיים. אולם כאשר השתכנע שהמשטר ה־חדש איננו מתכנן תמורות מהפכ־ניות במדינה, המשיך הצבא המה־פכני „להוציא להורג" אנשי משטרה שביצעו לדעתו פשעים שונים.

רוקי היה התומך הראשי מבין מנ־היגי הפועלים אנשי פרון. הוא נר־צח פחות מ־24 שעות לאחר שפרון הודיע כי הוציא אל מחוץ לחוק את הצבא המהפכני העממי המרכסיסטי.

רוקי נרצח ברובע פלורס שב־בואנוס איירס כשנסע במכונית. מס־ען נפץ רב עוצמה הושלך על ה־מכונית של המזכיר הכללי והלה נא־לץ לעצור. אז נפתחו חילופי יריות בין שומרי הראש של רוקי וקבוצה של אנשים מזויינים. בחילופי יריות אלה נהרג רוקי.

ניכסון לא ביקש מאגניו להתפטר

וושינגטון, 25 (ע״ר ויופ״יע). — הנשיא ניכסון נועד היום עם סגנו ספירו אגניו ודן עמו על התפתחויות בחקירה בעניין האשמות בשחיתות נגד אגניו בעת כהונתו כמושל מע־רילאנד.

לפני כן נועד הנשיא עם שר ה־משפטים אליוט ריצ׳רדסון ועם עוז־רו הנרי פטרסן ושמע מהם הערכה על החקירה בפרשת ההאשמות נגד סגן הנשיא.

סגן דובר הבית הלבן גראלד וורן אמר כי הנשיא לא ביקש ממר אגניו להתפטר. הדובר סירב להגיב במי־שרין על השאלה אם אגניו הציע להגיש את התפטרותו.

ראיות נגד אגניו

שר המשפטים של ארה״ב אליוט ריצ׳רדסון הודיע הערב כי ראיות וקשורות במגן הנשיא ספירו אגניו יובשו ביום ה׳ (מחר) לחבר מושב־עים גדול פדרלי לכשיתכנס שוב ל־המשיך בחקירתו בפרשת השוחד ב־מארילאנד.

הפגנה נגד הכת הצבאית בצ׳ילה בהלויית נרודה

סנטיאגו, 25 (ע״צ). לצלילי האינ־טרנציונל ובלווית כמה מאות חבריו וחסידיו מן החזית העממית הובא ה־יום למנוחות המשורר פאבלו נרודה שמת בסנטיאגו מסרטן.

שבועיים לאחר ההפיכה הצבאית בצ׳ילה היתה הלווייתו של המשורר הקומוניסטי ההפגנה הראשונה של מתנגדי השמאל, העוין את ממשלת הכת הצבאית. המשתתפים בהלוויה קראו סיסמאות כגון „הלאה התנועה הפשיסטית, נגד הדיקטטורה, חבר פאבלו נרודה, אנו כאן".

חברי איגוד הסופרים הצ׳יליאנים, שביקשו לבוא לבית־הקברות כדי לחלוק כבוד אחרון לחברם, לא הור־שו להכנס בפקודת הצבא, שהקיף את בית הקברות מכל עבריו. מן ה־הלוויה נעדרו מנהיגיה הראשיים של המפלגה הקומוניסטית והמפלגה ה־סוציאליסטית, שכפי נמסר הם מס־תתרים כדי להמשיך במאבק.

חודש עונש המוות בקליפורניה

לוס אנג׳לס, 25 (ע״ר). — מושל קליפורניה רונאלד ריגאן חתם כאן אמש על חוק המחדש את עונש ה־מוות בקליפורניה, אולם הרוצחים המורשעים סירחאן סירחאן וצ׳ארלס מאנסון יימלטו מתאי הגז. החוק החדש, שייכנס לתוקפו ב־1 בינואר, מחייב עונש מוות ל־11 סוגים של רצח, כולל רוצחים שכירים ורוצחי שוטרים.

סירחאן סירחאן, רוצחו של הסנ־טור רוברט קנדי, וצ׳ארלס מאנסון, האחראי לפרשת הרצח של שרון טייט, ניצלו מתא הגז של סאן קוונ־טין כאשר בית־המשפט העליון של קליפורניה פסק אשתקד כי עונש המוות נוגד את החוקה.

העלאה 15%

(סוף מעמ׳ 1)

לנפגע בתאונת דרכים. ראשי חב־רות הביטוח הבהירו כי בחלקו ה־ארי של סכום הפיצויים ישאו אמנם מבטחי המישנה מחו״ל, אך אין ספק שאלה ידרשו מהחברות בארץ תע־ריף יותר גבוה כאשר יחדשו את חוזי ביטוח המישנה לעתיד.

בפגישה שנתקיימה השבוע מסר המפקח כי הוא מוכן לאשר לחברות העלאה של 12% ואילו החברות דר־שו יקור התעריף בשעור 20%.

נראה כי במידה ששני הצדדים יגיעו להסכם בשאלת השיטה לחי־שוב הנזקים, דבר שיאפשר בניית התעריפים לעתיד, הושג פשרה גם לגבי שעור ההעלאה הנוכחית, כנראה 15%.

וועדת ההקצבות

(סוף מעמ׳ 1)

בינתיים פתחו שני נציגים דמוקר־טיים — אליזבט הולצמן וו. קארי — במסע נאומים תורני בבית הנבחרים למען אורחים סובייטיים — יהודים ואחרים — המבקשים לצאת את ברית־המועצות, אך אינם מקבלים היתר לכך.

ראש ממשלת בריה״מ אלכסיי קוסיגין (משמאל) מתקבל על־ידי ראש ממשלת יוגוסלביה דז׳מאל ביאדיץ׳ בהגיעו שלשום לבלגראד לביקור של שבוע (צילום ראדיו של אי. פי.)

מומחים בשווייץ חוששים מלחץ על מערכות הניוד המשותפות למטבעות השוק

לא הושגה התקדמות בניירובי לרפורמה מוניטארית

מאת ארתור כהן, סופר „הארץ" בשווייץ

בזל 25 (מיוחד ל„הארץ") לנוכח היעדר התקדמות בוועידת קרן ה־מטבע הבינלאומית בניירובי לק־ראת רפורמה במערכת המוניטארית העולמית חוששים מומחים בשווייץ מהיווצרות לחץ על מערכת הניוד ה־משותפת למטבעות ארצות השוק ה־אירופי. כולם תמימי דעים כי התג־ערות הניוד המשותף תגרום משב־בר מוניטארי חדש ותזיק לשוק ה־אירופי ובמיוחד בתחום החקלאי.

בשווייץ אין סבורים עם זאת שיש לצפות לביטול מערכת ה־ניוד המשותפת בעתיד הקרוב. בנקאים שווייצים מודאגים מהעד־ף העצום במאזן המסחרי של גר־מניה המערבית, שב־1973 ינוע בין 25 ל־30 מיליארד מארקים. עליה זו עלולה לעורר שמועות על ייסוף כמה לפי שעה. לעומת זאת, שוררת דאגה כאן מהפער הנוכחי בשערי החליפין בין הפראנק השווייצי והמארק ה־גרמני.

הפראנק לעומת המארק

מומחים אומרים כי למעשה אם לא להלכה חלה ירידה בערכו של הפראנק הצרפתי לעומת המארק הר־איל והמטבע הצרפתית בשאר בצרך יציב בעוד שערכם של רוב המט־בעות המשותפים בניוד האירופי עלה. מצפים שהלחץ על הפראנק יימשך.

הצהרתו בניירובי של מנהל קרן המטבע הבינלאומית, שאמר כי ה־בנקים המרכזיים צריכים להתערב לעיתים יותר תכופות בשוקי ה־מטבע לצורך ייצוב המצב המוניטא־רי, נראית כאן כמכוונת אך ורק נגד ארצות־הברית, המהססת — כ־זכור — לקנות דולארים לצורך יי־צוב המצב בשוקי המטבע.

דברי ג׳ורג׳ שולץ

נאירובי, 24 (ע״ר ויופ״יע). ה־מדינות התעשייתיות הגדולות של העולם המערבי חזרו היום על הת־חייבותן לקדם במהירות רפורמה של המערכת המוניטארית העולמית, אך לם חילוקי הדעות שנתגלעו ביניהם מעוררים ספק, אם יוכלו להשלים את המלאכה עד המועד שנקבע, 31 ביולי 1974.

שר האוצר האמריקאי ג׳ורג׳ שולץ אמר שאפשר לבצע רפורמה מוניטארית בת־קיימא רק לאחר ש־לארה״ב יהיו עודפים קבועים הן במאזן המסחרי והן במאזן התשלו־מים שלה. הוא התנבא כי הגרעון במאזן התשלומים האמריקאי, שהס־תכם ב־1972 ביותר מ־5 ל־6.5 מי־ליארד דולר, יחוסל כמעט כליל ב־1973.

בועידה של קרן המטבע הבינ־לאומית אושרה היום תכנית להעניק אשראי בסך 4.5 מיליארד דולר ל־מדינות העניות ביותר בעולם בש־נים 1974 — 1977.

קריאה צרפתית

שר האוצר הצרפתי ואלרי ז׳יסקר ד׳אסטן קרא היום לשים קץ לשע־רי המטבע הניידים הנוכחיים. ניוד של מטבעות איננו מונע אינ־פלציה ואיננו מבטיח שערי חלי־פין באותיים.

איראן מזהירה לבנון

טהרן, 25 (ע״ר, ע״צ). איראן הז־הירה היום את לבנון כי תסגור את שגרירותה בביירות אם תישנה ה־תקרית מהשבוע שעבר שבה נחטף דיפלומאט איראני ע״י מחבלים והו־כה על ידם.

ירדן אסרה יציאת מנהיגי המחבלים

ביירות, 25 (ע״צ, יופ״יע). מקורות פלשתינאיים יודעי דבר וסוכנות הי־דיעות העירקית מסרו היום כי של־טונות ירדן סירבו להתיר את צאתם מהמדינה מנהיג אל־פתח אבו דאוד ומנהיג החזית הדמוקרטית העממית סלאח ראפת, שזכו זה לא כבר לחנ־ינה בירדן.

ספטמבר השחור מתכנן לתקוף מטרה אוסטרלית אחרי גירוש עזאם

המגורש — אזרח לבנוני ופעיל הפתח

מאת מיכאל גורדוס, מיוחד ל„הארץ"

לשרותי הבין האוסטרליים הגיע בימים אלה מידע סודי בדבר התכניה של ספטמבר השחור לתקוף מטרה אוסטרלית בארצם, או נציגות של מדינתם בחוץ לארץ, זמן קצר לאחר גירושו של חבר ספטמבר השחור עבדל עזאם מאדמת אוסטרליה — מסרו אמש כתבים ממלבורן בעקבות גירוש עזאם שיצא בחשאיות את אוס־טרליה לכיוון בלתי־ידוע.

רדיו אוסטרליה גילה אמש כי עזאם הוא אזרח לבנוני וכי ראש ממשלת אוסטרליה גוף ויטלאם מסר לכתבים על גירוש עזאם. מר ויטלאם סרב למסור לאיזו מדינה, כתוי ואיך, יצא המחבל מאוסטרליה. לטענתו גי־לוי הפרטים הנ״ל היו מאלצים את שלטונות אוסטרליה לנקוט באמצעי בטחון נרחבים.

התובע הכללי האוסטרלי הודה אמש כי עזאם הוא חבר הזרוע הצב־אית של הפתח. כאשר גילכד במל־בורן היה חמוש.

עזאם נידון ל־6 חודשי מאסר לא־חר שנילכד בשדה התעופה במלבורן ב־11 בחודש וברשותו דרכון דיפלו־מטי סומאלי מזוייף.

שמירה קפדנית בנמלים

בעקבות הידיעות על פעולת מח־בלים צפויה הגבירו שלטונות אר־סטרליה את השמירה על מוסדות ממלכתיים בארצם, ובעיקר בשדות התעופה של קאנברה, סידני ומלבורן, ההומים נוסעים בימים האחרונים בגלל שביתת טכנאי־הקשר המשבשת את לוח הטיסות באוסטרליה.

האוסטרלים הפקידו גם שמירה קפדנית על שגרירויותיהם ומוסדו־תיהם בחו״ל, ובעיקר על השגרירויות בג׳נבה, לונדון, בנקוק ואוקלנד (ניו־זילנד), אשר על פי המידע ש־התקבל על ידי שרות הבין האו־סטרלי עלולות להיות מטרות לפעו־לת ספטמבר השחור.

ניו־יורק טיימס

ישראל לא מתנגדת למכירת 18 סקייהוק מארה״ב ללבנון

וואשינגטון, 25 (יופ״יע). פקידי מימשל אמרו אתמול כי ארה״ב הצי־עה למכור ללבנון להק של 18 מטו־סי סקייהוק 4—1 — מסר היום ה־ניו־יורק טיימס.

העתון מסר כי ישראל ידעה על ההצעה ולא הביעה התנגדות כל־שהי.

„השב״כ הישראלי יוכל להבריח את העצורים מאוסלו"

מאת אליהו זהבי, סופר „הארץ" בסקנדינביה

קופנהאגן, 25 (מיוחד ל„הארץ"). אם יחליט בית־הדין העליון בנור־בגיה כי יש לשחרר את שני היש־ראלים שנעצרו בביתו של קצין ה־בטחון של השגרירות הישראלי ב־אוסלו — מיכאל דב וצבי סטיינברג — יוכלו שירותי הבטחון של ישראל להבריח בנקל את השניים מאדמת נורווגיה (החלטה כזו עשויה להת־קבל אם ישתכנע בית־הדין שמעצרם נוגד את אמנת וינה) — כותב היום דאגבלאדט.

מחוגי משטרת נורווגיה נרמז לע־תון, כי אין להם כוח אדם להטיל „הסגר" על השגרירות לתפיסתם של השניים אם ישוחררו.

בסאון מפלגת העבודה הנורווגית ארבייטר בלאדט כותב מפי חוגי מש־פטנים במשרד החוץ הנורווגי כי ל־שני הישראלים אין בכלל מעמד די־פלומטי והדיפלומט הישראלי לא יהיה רשאי על כן להסיעם כהשגרירה.

ברז׳נייב מזהיר המערב

יריבות בין רוסיה לסין לא תשפיע על קו מוסקבה

מאת אליהו זהבי, סופר „הארץ" בסקנדינביה

קופנהאגן, 25 (מיוחד ל„הארץ"). אזהרה למערב שלא יצפה לכך כי יריבות בין בריה״מ לסין העממית תשפיע על עמדותיה היזומות של בריה״מ, השמיע אתמול מנהיג המפ־לגה הקומוניסטית ליאוניד ברז׳נייב בנאום בטאשקנט.

בנאום נכלל קטע המתייחס למתנג־דים לדרכו הפוליטית של ברז׳נייב (קטע זה הושמט בנוסח הנאום באנ־גלית ששידרה סוכנות הידיעות טא״ס): „אין לצפות לניסים. הפיק־רון של הכל או לא כלום איננו רי־אליסטי. במדיניות החוץ יש לנצל הזדמנויות ולהשיג את המטרה צעד־צעד".

דברים אלה של ברז׳נייב מכוונים לשוללי מדיניות ההפשרה עם המער־ב.

מת יעקב קרטון

(ע). בתל־אביב מת אתר ליום ג׳ יעקב קרטון, ממנהלי החברה זהר לייצור מכונות כביסה, בשנת ה־66 לחייו. הלווייתו תצא היום ב־10 ב־בוקר מבית החולים אסותא בתל־אביב. הניח אשה ושתי בנות: ד״ר רות קרטון־בלום, מרצה לספ־רות באוניברסיטה העברית בירוש־לים, והעתונאית נילי קיזן, מרשות השידור.

סיוע נוסף לוולטה העילית

(ע). שביעות רצון מפגישתו עם ראש הממשלה הגב׳ גולדה מאיר ומהסכם שיתוף הפעולה שנחתם בין ארצו לבין ישראל הביע אתמול ה־יועץ המדיני של ראש ממשלת וול־טה־עילית ומי שהיה שר החוץ ב־מדינה זו מר למפלו קתה. הוא אמר את דבריו לפני צאתו במטוס אליטליה בתום ביקורו שבמהלכו נחתם ההסכם.

אתמול בבוקר נפגש האורח עם הגב׳ מאיר ומסר לה שדר בעל פה מראש ממשלתו, שבו הובע רצון ל־המשך שיתוף הפעולה בין שתי ה־מדינות, שבמסגרתו מסייעת ישראל לפיתוחה של וולטה עילית: ✱ ני־הול מרכז חקלאי באמצעות מומחים מישראל במבל בנבדייולסו. ✱ תכנית ייעור ענקית, שבמהלכה ינ־טעו מיליוני עצים סביב בירת ה־מדינה ובאיזורים צחיחים. בסעיף זה כלולה גם מלחמה בבצורת וניצול מקורות המים והשקיה. ✱ הכשרת מדריכים מקומיים לקואופרטיבים חקלאיים והשתלמויות בישראל ב־נושאים שונים. למטרה זו תעניק ישראל מילגות לעשרות משתלמים, שיבואו כבר בשנה הקרובה מוולטה עלית. ההסכם מיועד לביצוע תוך שלוש שנים.

בהלה בבגדד

רצח בדם קר והתעללות בגופות

מאת סופר „הארץ" לענייני ערביים

מקרים של רצח בדם קר תוך הת־עללות בגרוצחים אירעו בימים האח־רונים במקומות שונים בבגדד וגרמו לבהלה בקרב תושבי הבירה העי־ראקית — נמסר אמש בידיעות מ־ביירות.

עד כה נודע לפחות על שלושה מקרי רצח בשיטות זהות שאירעו ב־שלושה ברובעים אל־מנסור, כראדה מרים, ואל־שרטה שבהם נרצחו 8 גברים, נשים וילדים, וכן נפצעה בחורה צעירה קשה.

הרוצחים נהגים לפרוץ לבתי ה־נרצחים ולתקוף את יושבי הבית במכשירים כהים תוך התעללות אכ־זרית בגופות הנרצחים. הרוצחים נ־הגו לעזוב את בתי־הנרצחים לאחר סיום מלאכתם מבלי ליטול שום חפץ או דבר יקר ערך.

נמסר כי האיש החזק בבגדד סגן הנשיא סאדם חסין אל־תקריתי הא־שים „סוכנים ובוגדים אשר מכרו עצמם לזרים" בביצוע מקרי הרצח והבטיח כי אלה יבואו על עונשם.

שר גרמני — לישראל

בון, 2 (ע״צ). יוסף ארטל, שר־החקלאות המערב גרמני, יפתח ב־שבת בביקור רשמי של 4 ימים ב־ישראל. הוא הוזמן על־ידי שר־החק־לאות הישראלי חיים גבתי.

„הטבה יחסית" ביחסים

(סוף מעמוד 1)

קרוב וכי עד אז הוא יסתפק בשמי־עת עמדות הצדדים המעורבים ב־סכסוך הישראלי־ערבי.

אל־ג׳מהוריה הקהירי הצלה את־מול על גם את הדלסת המימשל האמריקאי למנות דיפלומאט חדש בתפקיד הממונה על האינטרסים ה־אמריקאים במצרים במקומו של ה־הממונה הקודם ג׳והן גרין, ששים את תפקידו לפני כמה חודשים.

העתון, שאינו מגלה את שמו של הדיפלומאט החדש, קושר את החלטת המימשל האמריקאי עם „ההטבה ה־יחסית" ביחסי קהיר־וושינגטון.

דיווח ממוסקבה

כתב אל־אהראם מוחמד כעיד אח־מד, שחזר לאחרונה מביקור בבריה־המועצות, כתב אתמול בעתונו כי מוסקבה כודאגת מהסיבוני שנתהו־ללו לאחרונה במצרים לרבות סי־לוק העתונאים המרכסיסטים מהפ־קידיהם. כן מודאגת מוסקבה מהגל האנטי־קומוניסטי הגואה עתה בעולם הערבי. בשיחות שניהל בבריה״מ קבל מוחמד סעיד על ההתקרבות הסובייטית־אמריקאית על חשבון ה־אינטרסים הערביים, על התרה ה־עליה של יהודים סובייטיים לישראל, ועל הסכם מכירת נז סבבי מסביר לארה״ב, העלול להפחית מערך ה־לחץ הערבי בעניין הפסקת הזרמת הנפט הערבי למערב.

עתונים בביירות וכן העתון הקהי־רי אל־אח׳באר כתבו אתמול כי ה־ערבים אינם מצפים ליוזמה אמריק־אית חדשה באיזור.

יום התייחדות לזכר חללי הצנחנים תשל״ד

טכס ההתייחדות לזכר יקירינו, חללי הצנחנים יתקיים ביום חמישי ח׳ תשרי תשל״ד (4 באוקטובר 1973), בשעה 15.30 על־יד אנדרטת הצנחנים בכביש רחובות גדרה.

בני המשפחות והחברים לנסק מוזמנים

המשתתפים מתבקשים להגיע למקום הטכס עד שעה 5.00

ועד המשפחות השכולות

חיל הצנחנים

אנו מודיעים בצער על פטירתה של

בת שבע גרינולד ז״ל

משפחות
גרינולד
גת
פז

לחיים, אברהם, דוד כלי...א

ומשפחותיהם

השתתפותנו הכנה באבלכם הכבד

במות עליכם

האב ז״ל

שלא תוסיפו לדאבה עוד

המהפך

אגודה שיתופית לה

ההנהלה והחברים

לעמיהוד ארבל

אתך באבלך

במות **אמך**

חבריך לע

לצופיה ולילדים היקרים

אתכם בכאבכם בהלקח

דני

מורים תלמידים וו

ביה״ס אמירים נוה־

האוניברסיטה העברית בירושלים

החוג לספרות עברית

מוריו ותלמידיו

משתתפים באבלה של

הגב׳ ד״ר ר. קרטון־בלום

במות עליה

אביה ז״ל

ליצחק הלוי ומשפחתו

משתתפים בצערכם על מות

האם ז״ל

אשכר

ההנהלה וה[illegible]

הנשיא מברך לראש השנה:
שומה עלינו ליתן הדעת על המיצוות הקטנות

(ל.צ.מ.). נשיא המדינה, פרופ' אפרים קציר, אמר אתמול בין השאר, בברכתו לאומה לראש השנה: „על אף הרגיעה הבטחונית הכללית, לא פסקו מעשי הטרור. מבורח לא יגונה נאלצנו להגן על אזרחינו בארץ ובחו"ל באמצעי הגנה סבילים ופעילים כאחד. לא פסק המאבק על מקומנו במשפחות העמים, ואם כי רבו המתנכרים לנו, מדינת ישראל הולכת ונעשית קבועה קמעה מרכז תרבותי, מדעי וטכנולוגי.

השנה התפנינו להקדיש יתר תשומת לב לבעיות חברתיות פנימיות. על אף המאמצים הניכרים בשטחי השיכון, החינוך ושרותי הרווחה, ניכר שרמת החיים של שכבות מעוטות יכולת עדיין לא עלתה די הצורך.

הקיטוב החברתי והפיצול העדתי עדיין נותנים אותותיהם בחיי האומה ומקשים על ליכודה וגיבושה של חברה אחידה, שבה ניתנת לכל אזרח האפשרות לפתח מלוא כשרונותיו.

„שומה עלינו ליתן את הדעת על המצוות הקטנות, הקובעות את היחסים שבין אדם לחברו — נימוסים טובים, אדיבות וסובלנות, נקיון בבית וברשות הרבים. מן הראוי שנגביר את מאמצי ההתנדבות בעם יעשה כמיטב יכולתנו לחנך את צעירינו לערכים יהודיים ואנושיים.

„חובה מיוחדת היא לנו לסייע לעולים החדשים להיקלט קליטה חברתית, משקית ותרבותית. לא נרפה ממאבקנו עד שתינתן האפשרות ליהודי בריה"מ המבקשים לעלות להצטרף אלינו וליטול חלק בבניין מולדתם-מולדתנו. הרדתנו נתונה לגורל שארית הפליטה בסוריה ובעיראק ולא נחדל מלהעיק את כל שוחרי זכויות האדם כי יעשו להפסקת הרדיפות והדיכוי.

„ביחסינו עם שכנינו, עדים אנו לסימן מעודד, שבא לידי ביטוי במדיניות הגשרים הפתוחים המאפשרת מעבר חופשי לדבבות תושבים ערביים. אצל בני המיעוטים חלה התקדמות בשטחי החקלאות, התעשיה ופיתוח הערים.

„כיצד הבחירות לכנסת ממשמש ובא, האני תפילה כי אל מדינאינו הדגולים יצטרפו כחות רעננים, וכי הבחירות תבוצענה תוך יחס של כבוד הדדי ושמירה קפדנית על העקרונות הבצלים של הדמוקרטיה.

תרף הקשיים הניצבים בדרך לשלום בר קיימא, לא פסקה אמונתנו כי יחסינו עם ארצות ערב ישתפרו וכי השלום בוא יבוא. הנסיון של חצי יובל שנים של חיים בצוותא בין יהודים וערבים במדינתנו מוכיח שהדבר יתכן".

דברי עובדיה יוסף

הרב הראשי עובדיה יוסף אמר אתמול, בטלויזיה, בין השאר: „בקשה צנועה לי אליכם: יצעד כל אחד צעד אחד קדימה בקיום המצוות. ילמד לקיים מצוה אחת יותר מהרגלו.

ימים נוראים יקרים

מאת סופר „הארץ"

סיורו אתמול של שר המסחר והתעשיה, מר חיים בר-לב, במספר חנויות בתל אביב, כדי לעמוד מקרוב על האספקה לקראת החג, ובעיקר על מחירי מיצרכי המזון, לא הקל מקרוב על האספקה לקראת החג, ובעיקר על מחירי מיצרכי המזון, לא הקל על הרגשת „הימים הנוראים" שאפפה את עקרות הבית בשל הקפצות העולות. הכנות לראש השנה הפכו את החג לראש השנה היקר ביותר שהיה אי פעם במדינת ישראל.

אספקת הבשר, הפירות והירקות לשווקים ולחנויות היתה בכמויות גדולות, אולם המחירים האמירו מאד מאז תחילת השבוע והגיעו אתמול לשיא שהביא להלוונות רבות. הורגש מחסור בתוצרת חלב, בביצים ובפירות יבשים. על כל אלה השיב השר בר-לב כי הרגשתו היא כי יש הגזמה בקניות בשל כוח הקניה הרב המצוי בידי הצרכנים ובכוונתו לשלם מחירים, ולצדוק מוצרים העשויים למותרות.

ברכת הרב גורן

קידבת הימים הנוראים גם גרמה החל מתחילת השבוע, לקניה של תשמישי קדושה ובעיקר של סליחות ומחזורים. הרב הראשי שלמה גורן, פירסם לקראת החג ברכה בה הוא אומר בין השאר: „זכינו למצוא בשנה החולפת משימות גדולות ובצורות, בהצלת רבבות אחים מארצות המצוקה, מרחבי רוסיה וארצות ערב וקליטתם בארצנו הקדושה". הרב קרא ליהודי בריה"מ וארצות ערב: „אל יפול רוחכם ואל תתיאשו מן הגאולה, כי קרובה ישועתכם לבוא וצדקת מאבקכם להתגלות".

הרב גורן התיחס גם לעניני פנים וקרא לשמור על טוהר הלשון והמידות במערכת הבחירות לכנסת.

קבוצת יהודים מבריה"מ ובראשם ארבעה תושבי אודסה: ברונגמן, רוטבורט, לנציק וליטבק, שלחה מברקים לנשיא המדינה ולראש הממשלה ובהם ברכה לשנה החדשה.

עולים

קבוצת העולים של שנת תשל"ג עומדת להגיע היום לפנות בוקר והיא תתקבל על ידי שר הקליטה מר נתן פלד. ממשרד הקליטה נמסר כי עד פרוס החג יגיעו כ-1000 עולים. במוצאי החג עומדת להגיע קבוצה גדולה של עולים מדרום אמריקה לנמל חיפה.

10 אלפים תיירים יבלו את ימי החג בארץ. אל על הגבירה בימים האחרונים את לוח הטיסות.

אלפי ישראלים ותיירים יבלו את ימי החג, כולל סוף השבוע במלונות, ובמקומות נופש ובחניונים. ההזמנות בבתי מלון בגליל ובחניונים במפרץ שלמה מולאו עוד לסוף השבוע. למטיילים במפרץ שלמה צפויה המתנה ממושכת ליד תחנות הדלק, למרות שנעשו סידורים מתאימים לקלוט אלפי כלי רכב באיזור ולהקל על תנועתם.

תחבורה

יותר מ-3000 אוטובוסים יעמדו הכן החל משעות הבוקר המוקדמות כדי להסיע, לפי התחזיות של הנהלת אגד, יותר מ-מיליון וחצי נוסעים בערב החג. תנועת האוטובוסים תיפסק היום ב-5 ותחודש במוצאי-שבת. אלפי ישראלים יתארחו בימי החג בקיבוצים ובמושבים ברוב חלקי הארץ.

ראש עירית ת"א, מר יהושע רבינוביץ, הורה לשרותים העירוניים החיוניים לנקוט אמצעים מיוחדים נוכח שלושת ימי חג רצופים.

בתל אביב

העיריה הודיעה על איסור מוחלט להוציא לרחוב ביום ה-פסולת גינה עד לאחר יום הכיפורים. בימי ראש השנה ושבת (27, 28, 29 בספטמבר) יש לאסוף את פסולת האשפה הביתית בשקיות פלסטיק ולאחר מילויין, לסוגרן ולהניחן במתקני האשפה שבחצרות. בימי החג תקויים תורנות מיוחדת לפינוי אשפה ממוסדות כמו בתי-חולים וכו'. בכל מקרה של מטרדי תברואה חמורים, יש להודיע עליהם לאגף התברואה העירוני, טלפונים: 258381, 260441, בין השעות 8 בבוקר עד 6 בערב. הודעות על נזילות ופיצוצים בצנורות מים יש למסור בטלפון 615651 במשך כל שעות היממה.

תיקון טעות

בידיעה „ביצורי עכו ההיסטוריים" שהופיע בגליון „הארץ" אתמול נפלו 2 שיבושים. מנהל החפירה הוא ד"ר משה דותן ולא ד"ר נתן. בחפירה בתל עכו נמצאו פסילים ולא תפילין כפי שהודפס בטעות.

משקיעים מאוסטרליה קנו חנות שופרסל בחולון

מאת אליעזר לוין,
סופר „הארץ" לעניני כלכלה

קבוצת משקיעים אוסטרלית חתמה אתמול על הסכם לקניית חנות שופרסל בקרית שרת בחולון בסכום של יותר מ-3 מיליון ל"י. הקבוצה, המיוצגת על-ידי חברה שוויצית, תשכיר חזרה את החנות לחברת שופרסל ל-18 שנה. נראה כי יש בדעת המשקיעים האוסטרליים לעשות עיסקות נוספות עם שופרסל בעתיד. זו אחת הפעמים הבודדות שאנשי עסקים אוסטרליים נכנסים להשקעות בישראל.

טכס הנחת אבן הפינה לבית הכנסת „היכל דבורה" בנמל לוד נערך אתמול. בית הכנסת יוקם מתרומתם של הגב' תלמה יופה ומר בן-ציון וינשטיין. את התוכנית תכנן האדריכל צבי הקר. השתתפו בטכס השרים פרס ובורג.

מת ד"ר דורות צ'סטרוולד

ד"ר אברהם וילי דורות-ציסטרוולד (81), כלכלן שכיהן בתפקידי מחקר בכירים בסוכנות ובממשלה, מת בברלין, שם היה לאחרונה בביקור.

נולד בברלין וסיים את לימודיו הגבוהים באוניברסיטות של עיר זו, של פרייבורג ושל היידלברג. לפני עלייתו ב-1934, היה עורך המדור הכלכלי של „פוסישא צייטונג". אחרי עלייתו עבד במחלקה הכלכלית של הסוכנות, היה מנהל המדור למחקר כלכלי ליד מרכז ההשקעות, יועץ כלכלי למבקר המדינה, וכן עבד במשרד האוצר. כן היה מרצה לכלכלה בבית הספר הגבוה למשפט וכלכלה. המנוח פירסם מאמרים בנושאי כלכלה ב„הארץ". השאיר אשה.

צבי בורנשטיין הובא למנוחות

צבי בורנשטיין (37), ממנהלי מפעל טמפו בירוחם ובנו של בעל מפעל טמפו, שנפצע קשה לפני כשבועיים בהתרסק מטוסו לאחר ההמראה משדה המינבת בירוחם, מת אור ל-אתמול מפצעיו. הוא הובא אהמול למנוחות בבית העלמין בקרית-שאול. מאז התאונה היה חסר הכרה עקב פציעה קשה בראשו. הניח אשה ושני ילדים.

תנ"צ קרתי — ראש מחלקת החקירות

מאת סופר „הארץ"
לעניני משטרה

תת-ניצב יחזקאל קרתי, ראש המחלקה לתפקידים מיוחדים במטה הארצי של המשטרה, יתמנה בסוכות לראש מחלקת החקירות, במקומו של נצ"ם שמואל רוס, שפרש לגימלאות לפני כחודשיים.

ועדה תחקור פרשת המדחפים במכולות צים

קשתי: שוקלים בקשת פיצוי מהחברה האיטלקית

מאת סופר „הארץ"
בחיפה

ועדת חקירה תוקם על ידי הנהלת צים שתחקור בפרשת המדחפים הפגועים בארבע אניות המכולות של החברה — מסר אתמול מנכ"ל צים מר משה קשתי במסיבת עתונאים בחיפה. הועדה תחקור, בין השאר, כל הקשור להיצור מדחפים רזרביים באניות. לפי התקן הוזמן רק מדחף רזרבי אחד לכל ארבע האניות, סיפר מר קשתי, והוא אמור להימסר לחברה רק בעוד שלושה חדשים.

בציינו את חומרת הענין, אמר מר קשתי כי פרשת המדחפים שלדבריו אין למצוא דוגמתה בהיסטוריה של הספנות, מאלצת את החברה לשנות זמנית נתיבי הפלגה של חלק מאניותיה — שתיים מאניות המכולות שלה יוגבלו להפלגות במימי ים התיכון. הוא אמר כי יש להחליף כל ארבעת המדחפים שלפי בדיקות נפגעו בגלל יציקה גרועה ותכנון גרוע. החברה כבר הזמינה את החדשים שיסופקו לה בינואר 1974.

עתה בודקת הנהלת צים, אמר, אפשרות לתבוע מבעלי המספנה האיטלקית (הממלכתית) שבנו את אניות המכולות כי יפצו את צים גם על הפסדי הכנסה ונזקים אחרים שנגרמו לה.

✶ רפרת הצפיפות לנמלים החליטה אתמול להוות דרישת חצים להטיל תוספת צפיפות על נמל אילת וזאת לאחר שהפסיקו פועלי הנמל בנקיטת סנקציות.

✶ לנמל חיפה עומדת להגיע היום „מרדי גרס" עם 380 תיירים יהודים ממיאמי. האניה תשהה כאן שמונה ימים ותשמש להתירים מלון צף.

דיין נפגש עם שווימר

נציגי מועצת העובדים מבקשים תמיכת ספיר בהתנגדותם למינוי הוד

מאת סופר „הארץ"

שר הבטחון משה דיין קיבל שלשום לשיחה את מנכ"ל התעשיה האוירית, אל שווימר, בקשר לתכנונו של מר דיין למנות את האלוף מרדכי הוד ליו"ר מועצת המנהלים של התעשיה האוירית.

נמסר, כי השיחה נמשכה זמן ניכר, וכי השניים החליטו לקיים פגישה נוספת אחרי ראש-השנה. מר שווימר הציג בפני שר הבטחון את עמדתו בקשר לניהול התעשיה האוירית ואת מקומו של יו"ר מועצת המנהלים, האמור לעשות את תפקידו כעבודה מלאה ובשכר.

בינתיים נמסר, כי נציגי מועצת העובדים של התעשיה האוירית נפגשו לשיחה עם שר האוצר, פנחס ספיר וביקשו ממנו לתמוך בהתנגדותם למינויו של האלוף הוד, דבר העלול להביא לדבריהם להתפטרותו של מר שווימר ויתכן אף של עובדים בכירים אחרים.

מר ספיר השיב לנציגי העובדים, כי אינו מוכן להתערב בנושאים שבתחום משרד הבטחון.

אליהו מזור הובא למנוחות

אליהו מזור, שכיהן כנשיא ועד הקהילה בוורשה מטעם אגו"י ונבחר כציר לכנסת הראשונה, מת ביום א' בגיל 84. הובא למנוחות ביום ב' בבית העלמין בקרית-שאול, ליד קבר אביו, הרב מאיר מזור. השאיר שתי בנות, ואת ד"ר יהושע מזור.

שוקלים ביטול הסכם עם סו"ב

מאת אריה נשר
סופר „הארץ"

הנהלת משרד התקשורת שוקלת נקיטת צעדים לביטול ההסכם עם חטיבת ציוד מכני כבד בסולל בונה, אשר זכה במיכרז להפירה תעלות לכבלים בכביש חנקין בחיפה ולא עמד בהתחייבויותיו.

כפי שנודע, התחייב סולל בונה להשלים את עבודות החפירה עד סוף אוגוסט, אולם לא ביצע את העבודה במועד. סבורים שיהיו דרושים עוד כחודשיים להשלמת המלאכה, כך שהפיגור עלול להגיע לשלושה חודשים.

אי-נעימויות והוצאות

עיכוב בהשלמת העבודות הכרוכות בהנחת כבלים מעכב את עבודות העיריה להשלמת הרחבתו של רחוב חנקין — עורק תנועה ראשי, המוליך לרמות רמז, שכונת זיו וקריה הסמוכיון. רחוב זה סגור כליל להנועת כלי רכב זה חצי שנה.

גולדה — „איש השנה"

ראש הממשלה, גב' גולדה מאיר, הרה שוב ל„איש השנה" לשנת [...]ל"ג על ידי הציבור הישראלי. במישאל דעת קהל כל-ארצי של [...]ן פורי" — מהקרי דעת קהל ל[...]ראל, שנערך לפי הזמנת „הארץ" [...]רו 25.2% בגב' גולדה מאיר [...]דם החיובי ביותר בשנת תשל"ג. במקום השני נבחר שר הבטחון, [...]ה דיין, ב-19.7% מכלל הקולות. [...]קום השלישי נבחר נשיא המדינה, פרופ' אפרים קציר, ב-5.4% [...]ל הקולות.

אחריהם נבחרו לפי הסדרה הבא: [...]א אבן (3.1%), אריק שרון (2.8%), יצחק רבין (2.3%), יגאל [...]ין (2.0%), מנחם בגין (1.9%), [...]גאל תמיר (1.3%), אייבי נתן [...] יוסף תקוע (1.2%).

[...]מו כן הוזכרו שמותיהם של: [...]בון, לובה אליאב, חיים לס[...] [...]נחס ספיר, דוד אלעזר, עזר [...]מעון פרס, משה קול, קדה [...] גוריון, יגאל ידין, יוסף אלמוגי, [...]חק בן אהרון, טדי קולק, חיים בר[...] הרב שלמה גורן.

קבוצה ניכרת של 26.9% נמנעו [...]בהור באישיות כל שהיא.

„אין להקיש על תוצאות הבחירות לכנסת"

מאת סופר „הארץ"

הבחירות להסתדרות נותנות רק רמזים מעטים לגבי התוצאות הצפויות בבחירות הקרובות לכנסת, אם הן נותנות רמזים בכלל — קובע הסטאטיסטיקאי הנרך סמית במאמרו על אפשרויות תחזית התוצאות של הבחירות לכנסת, המופיע היום ב„הארץ" בעמוד 30.

מר סמית מציין כי בתוצאות הבחירות לכנסת בעבר היתה מגמת יציבות, ואילו בבחירות להסתדרות גנת העבודה בהתמדה.

מר סמית מסביר תופעה זו בכך שהבחירות להסתדרות נפתחו יותר ויותר בפני מפלגות חדשות, שגייסו את קולותיהן מבין האנשים שקודם הצביעו בעד מפלגות העבודה. כן עומד מר סמית על השלכות העדר מפלגות דתיות בבחירות להסתדרות.

יומן מערכת הבחירות

מזכירות הקיבוץ הארצי:

הטעיית־דעת פוליטית

מאת סופר „הארץ"

„יוסי אמיתי איננו רשאי לדבר בשם קיבוצי השומר הצעיר או בשמו של הקיבוץ הארצי ויש להצטער על־כך שראה לנכון לנצל את הנושא הכאוב של נישול הבדווים מפיתחת רפיח להטעיית דעת פוליטית — באמר בגילוי דעת של מזכירות הקיבוץ הארצי שפורסמה אתמול בעקבות דברי מר אמיתי מזכיר קיבוץ גברעם, הנמנה עם ראשי שי"ח, כי „חברי ששה קיבוצים של השומר הצעיר בגבול רצועת עזה יגלו התנגדות פאסיבית לנישול בדווים באזור פיתחת רפיח המתבצע בימים אלה.

מזכירות הקיבוץ הארצי מציינת כי לאחר קבלת ידיעות על תכניות לנישול נוסף של בדווים בצפון סיני, הוחלט על פעולה משותפת ומתואמת עם חברי הקיבוצים באזור, במישור הפוליטי והציבורי. כן פנתה המזכירות לשרי מפ"ם להעלות את הש־ שאלה בממשלה ומר ויקטור שם־טוב הגיש שאילתה בנושא זה לשר הבטחון מר משה דיין שהשיב כי בשעת הכשרת קרקע בפיתחת רפיח פגע בשגגה ציוד כבד בבית קברות בדווי אולם הצעמות העובדן, בתיאום עם גורמים מוסמכים, לקבורה באזור שייך זוייד. מר שם־טוב הדגיש בשאילתה כי הממשל הצבאי הוזהר בשעתו על־ידי הבדווים בפני פגיעה בבית הקברות הנמצא על תוואי הדרך הנסללת לאזור בו יוקם המרכז האזורי פיתחת רפיח, ולבדוויים הובטח להימנע מכל פגיעה.

במשקי הקיבוץ הארצי בנגב התארגנה בימים אלה ועדת פעולה המכינה כנס אזורי אשר יתבע למנוע את „נישול" הבדווים העומד להתבצע בין אל־עריש לציר ניצנה—אבו עגיילה. המשקים החליטו לקיים מעקב רצוף אחרי המתרחש באזור כדי למנוע „נישול" כל עוד הדבר נמצא בבירור בדרגים גבוהים.

בורג, ורהפטיג ורפאל בראש רשימת המפד"ל

חזני מופיע במקום רביעי

מאת דן כספי
סופר „הארץ"

המאבק הפנימי במפד"ל הסתיים אתמול בניצחונו של ח"כ יצחק רפאל ובקבלת דרישתו להציב אותו בשלישיה הראשונה של הרשימה לכנסת. עם זאת לא קיבל רפאל את המקום השני, כפי שדרש, אלא את המקום השלישי, לפני השר חזני. הרשימה, עד למקום 13, הורכבה לפי הסדר הבא: השר בורג, השר ורהפטיג, ח"כ יצחק רפאל, השר חזני, ח"כ זבולון המר, אליעזר אפטבי (נציג סיעת המושבים), אהרון אבו־חצירה (ראש עיריית רמלה, מסיעת רפאל) ח"כ יהודה בן־מאיר (הצעירים), ח"כ אברהם מלמד (לכפנה), פנחס שיינמן (סיעת רפאל), ח"כ שמחה פרידמן (הקיבוץ הדתי), אליעזר גואלמן (סיעת ורהפטיג) וח"כ טובה סנהדראי. עד לרגע אחרון נמשכו לחצים להעביר את גב' סנהדראי למקום ה־12 — במקומו של מר גואלמן. המקום ה־12 הוא המקום הריאלי האחרון, לפי ייצוג המפד"ל בכנסת השביעית.

המאבק נגד דרישתו של רפאל להכלל בשלישיה הראשונה נמשך עד שעות אחרי צהרים, כאשר שלושת השרים חוזרים על איומם שלא יופיעו ברשימה, אם לא יעמדו בראשה. ההסדר הושג לאחר ישיבה סוערת של סיעות הליכוד, שהחליטה על מקום בראש הרשימה: בורג, חזני, רפאל, ורהפטיג. בישיבת ועדת המינויים הודיע השר חזני שהוא מוותר על מקומו השני לטובת ורהפטיג ומסכים להופיע במקום הרביעי.

למרות החלוקה, שנקבעה עוד בועידת המפלגה, לא קיבלו הצעירים את המקום הריאלי השלישי — בגלל צירופו של נציג הקיבוץ הדתי והצבתה של גב' סנהדראי במקום 13.

הוך המאבק על המקום ה־12 הודיעה ח"כ טובה סנהדראית שהיא פורשת מרשימת המפד"ל ותצא ברשימה עצמאית לבחירות.

בוררות ד"ר לם:

לחרות 13 נציג ולליברלים 11

ב־31 מקומות של רשימת הליכוד

מאת דן כספי
סופר „הארץ"

ד"ר יוסף לם הזמין השבוע כבורר במחלוקת בין חרות לליברלים על מיקום מועמדיהם ברשימה הליכוד.

המחלוקת פרצה בקשר למקום ה־27 ברשימה שהוא המקום ה־22 בגח"ל. לפי הסכם שייך מקום זה לליברלים, אך חרות פנתה לשותפיה בתביעה להזיז את המועמד הליברלי אחורה כדי לאזן את יחסי הכוחות שהופרו בגלל הרכבה רשימת הליכוד. הליברלים הסכימו להעביר את המועמד שלהם עד למקום ה־31 אך חרות דרשה הזזה רחוקה עוד יותר, בטענה שלפי ההסכם על שני השותפים לשאת בהפסד מקומות במידה שווה.

הדבר הובא לבוררות של ד"ר לם, והבורר פסק לטובת הליברלים, כאמור, והמקום ה־27 התפנה לחרות, אך לעומת זאת נשאר המקום ה־31 לליברלים. כתוצאה — ב־31 מקומות ראשונים ברשימה (המספר המשותף של מקומות בכנסת השמינית של כל שותפי הליכוד) מייצגים את חרות 13 נציגים (במקום 15 בכנסת הנוכחית) ואילו את הליברלים 11, כלומר מספר. זהה לייצוגם בסיעת גח"ל היום.

שכטרמן מס' 2 אחרי להט בת"א

מאת יהודית וינקלר
סופרת „הארץ"

ח"כ אברהם שכטרמן הסכים לעמוד במקום השני ברשימת גח"ל־ליכוד למועצת עיריית תל אביב. נראה כי עו"ד אברהם נאמן יפנה את מקומו כדי לאפשר זאת.

מר שכטרמן שובץ במקום ה־17 ברשימת מועמדי חרות לכנסת, שהוא המקום ה־38 ברשימת הליכוד.

ועדת הערעורים של המפלגה הליברלית דחתה בששה קולות נגד 1 את הערעורים ביחס להרכב רשימת מועמדיה למועצת עיריית תל אביב, ואישרה אותה סופית.

הנהלת ל"ע בתל אביב אישרה את ההרכב הסופי של רשימת מועמדיה למועצת העיריה.

שרון מבטיח לנציגים של עולים מבריה"מ לפעול להכללת הצעתם במצע הליכוד

מאת אדה קיסרי
סופר „הארץ"

מר אריאל שרון קיבל אתמול בלשכתו בתל־אביב 15 פעילי עליה מבריה"מ, המייצגים ועדי הפעולה ותנועות הפועלים להצלת יהודי בריה"מ.

הפעילים, רובם מדענים ואקדמאים, הגישו למר שרון את הצעתם לפרק במצע הליכוד הדן בעליה וקליטה. מר שרון הביע הזדהות מלאה עם סעיפי ההצעה, והבטיח לפעול להכללתם במצע.

כמה מהפעילים ציינו, בהביעם אכזבה מהמדיניות שנוקטת הממשלה, כי אם יכניס הליכוד למצעו את הסעיפים המוצעים, יפתחו במסע הסברה נרחב בין העולים למען הליכוד.

בהצעה למצע הוצלו בין השאר הסעיפים הבאים:

✱ על ישראל לא להסכים לחידוש היחסים הדיפלומטיים עם בריה"מ כל עוד לא שוחררו כל אסירי ציון ולא פתחו הרוסים את שערי בריה"מ בפני כל היהודים הרוצים לעלות לישראל;

✱ אי־הסכמה לקביעת מיכסת עליה כלשהי מבריה"מ;

✱ תמיכה ישראלית גלויה בתיקון ג'קסון בהתבסס על העקרון שכל פעולה הנוגעת להצלת יהודים בערלם היא עניינם הפנימי של ישראל והיהודים;

✱ הטיפול בעליה, להוציא את הקליטה, חייב להימסר לידי מסוד ממשלתי ובראשו שר שיעסוק רק בנושא העליה ושיהיו בעלי סמכויות ותקציבים גדולים בניגוד למצב הנוכחי בו רק מחלקה קטנה במסגרת משרד ראש הממשלה פועלת בעניין זה;

✱ על ישראל לפרסם באורח רשמי את שמותיהם של יותר מ־120 אלף יהודים שביקשו לעלות מבריה"מ ובכך להוציאם מאלמוניותם ומהסכנה הכרוכה בכך. כן עליה לחדול מנגיות מסמבים, יומנים ומכתבים המגיעים מבריה"מ והמתארים את חומרת מצב היהודים שם;

✱ על ישראל להפעיל את יהודי העולם להפגין ללא הרף מול נציגויות בריה"מ הארצותיהן, להטיל חרם מסחרי ותרבותי על כל המגיע מבריה"מ.

שולמית אלוני ברשימה עצמאית

(ע.). עו"ד שולמית אלוני, שהיתה חברה בכנסת הששית מטעם המערך והפעם לא נכללה במקומות הריאליים, עומדת לרוץ לכנסת הבאה ברשימה עצמאית.

ברחובות חיפה הוקמו דוכנים במקומות שונים, בהם מחתימות אוהדיה עוברים ושבים. המיבצע נערך כדי לאסוף את 750 החתימות הנדרשות כדי להתייצב ברשימה עצמאית לכנסת.

✱ מזכיר מועצת פועלי ירושלים דוד אילון יצא אתמול בקריאה לפעול לכך שהבחירות הבאות להסתדרות יתקיימו אחרי הבחירות הממלכתיות לכנסת ולרשויות המקומיות ולא לפניהן.

יפרח: המרוקאים יצביעו בעד הפנתרים

מאת עמוס הדר,
סופר „הארץ"

„רבבות מיוצאי מרוקו שהצביעו בעבר בעד המערך, יצביעו הפעם בעד הפנתרים השחורים בבחירות לכנסת השמינית בגלל הזלזול והפגיעה של המערך בעדה כולה בעת שועדת המינויים של העבודה מצאה לנכון לתת רק נציג אחד בכנסת לעדה המונה 400 אלף נפש" — אמר אתמול לסופר „הארץ" ראש מועצת שדרות ח"כ יהונתן יפרח.

מר יפרח אמר את הדברים בתגובה על אי־הכללתו ברשימת המועמדים לכנסת השמינית. לדבריו נותר במערך הנומרוס קלאוזוס לגבי העדה המרוקאית. העדה לא תעבור על כך לסדר היום והיא תאמר את דברה ביום הבחירות בקלפי".

ארצי מבקש „מחילה" לעברייני חניה בת"א — בחגים

הצעה למדיניות ליברלית יותר בתקופת החגים לגבי עבירות חניה, כלולה במכתב ששלח ראש רשימת המפלגה הליברלית העצמאית (ל"ע), לעיריית תל־אביב, עו"ד יצחק ארצי, לראש העיריה, מר יהושע רבינוביץ.

הואיל ותקנות החניה החדשה המחמירות הן חדשות, מציע מר ארצי במכתבו לצמצם בתקופת „הסליחה והמחילה" מתן הדו"חות ולנצל את התקופה להסברה אישית נרחבת בע"פ ובכתב כדי להחדיר את תודעת הכללים החדשים לקראת עונת הגשם.

תקון

בידיעה על אלוף רחבעם זאבי, „הארץ" 24.9.73, נפלה טעות בקשר לדבריו על תכניותיו האישיות בעתיד. האלוף זאבי אמר כי כיום אינו מתכוון ללכת לחיים פוליטיים.

כלל ופרט

ראש הממשלה, גב' גולדה מאיר, קיבלה אתמול את שר העבודה של הרפובליקה הפדרלית הגרמנית, מר ולטר ארנדט שבא עם שר העבודה יוסף אלמוגי והממונה על שגרירות גרמניה ד"ר ה. ריקרינג.

התפוצץ מיטען חומר נפץ בחוף תל ברוך

(צ.). כמות קטנה של חומר נפץ, במשקל 50 גרם, התפוצצה אתמול, סמוך לחצות בחוף הים בתל ברוך.

אנשי הג"א שהיו באיזור הזעיקו את המשטרה ולמקום הגיעו חוקרי כוהב דן וחבלן המשטרה. החקירה העלתה סברה כי היה זה מטען של חומר-נפץ פלסטי שהכינו דייגים לצרכי דיג בלתי חוקי והתפוצץ קודם זמנו. לא נגרם נזק ולא נפגע איש.

✱ ישונו הקריטריונים לפיהם נקבעת זכותם של זוגות צעירים להיכלל בתכניות משרד השיכון, כך שתהיה יותר גמישות בכתן זכאות לזוגות הנזקקים לפתרונות-דיור. על כך החליט אתמול בישיבת ועדת הכנ"ס של המערך.

✱ (ע.). צעיר כושי-אמריקאי, שהגיע שלשום בלילה במטוס לישראל, לא הורשה להמשיך בנמל לוד אל הקיבוץ שאותו ביקש לראות. משטרת הנמל החליטה להחזירו כי לטענת שבא בגלל העדר אשרה, חוסר אמצעים כספיים וכרטיס טיסה חזרה לארצו.

שערי ניירות ערך בבורסה התל-אביבית

25.9.1973

פתיחה	שינוי	סגור		פתיחה	שינוי	סגור	
[illegible]							
190	+1		132.6 אינדקס / 1963 מלוה קליטה		-6.5	313	
281.5	+2		132.6 אינדקס / 1964 מלוה קליטה			327	
254.5	+0.5		138.5 אינדקס / 1965 מלוה קליטה	280.5		282	
226.8	-0.5		110.1 אינדקס / 1966 מלוה קליטה	218		218	
187.3			118.7 אינדקס / 1967 מלוה קליטה			84.5	זכ' להשקעות
179.5	+1		אינדקס	177	-1.5	175.5	
					-4	256	

סמלים: ר"ם — רגילות במטרות; א' — כתב אופ' ב' — מניה בע ב' — כתב בע (ס) — עד ספ' (ס) מניות בלתי מסחרות — כביום הבילות ● — מוסרים בלבד ✱ קונים בלבד.

שערי מטבע חוץ בין בנקאיים (Interbank)

אתמול (25.9.73) באירופה

(Spot) מסירה מיידית

ל-1 £ שטרלינג	$ ארה"ב	2.4205/2.4210
ל-1 $ ארה"ב	מרקים גרמניים	2.4160/2.4180
"	פלורינים הולנדיים	2.5285/2.5325
"	פרנקים שווייצריים	3.0077/3.0110
"	פרנקים בלגיים	36.4./36.53
"	פרנקים צרפתיים	4.2040/4.2050
"	לירות איטלקיות	565.00/566.00
"	ינים יפניים	265.20/265.40

(Forward) מסירה מאוחרת

1 חד'	2.4100/2.4110 £/$	2.9930/2.9975 פר"ש/$	2.3990/2.4030 מר"ג/$
2 חד'	2.4020/2.4030	2.9805/2.9860	2.3920/2.3960
3 חד'	2.3925/2.3935	2.9650/2.9705	2.3880/2.3920
6 חד'	2.3720/2.3730	2.9445/2.9510	2.3690/2.3750

מתפרסם באדיבות בנק דיסקונט לישראל בע"מ

יוחרפו הסנקציות בבתיהמ"ש בבירה

(צ.). עובדי בתי המשפט בירושלים החליטו להחריף מיום א' הקרוב את הסנקציות שהם נוקטים.

במסגרת זו החליטו לא לקבל קהל ולא לענות לשיחות טלפון. הם כמו קים את החלטתם בטענה, כי כל הדיונים, שהיו עד עתה בענין הביעותיהם, לא העלו דבר.

180 עובדי מערכת בתי המשפט בבירה תובעים להחיל גם עליהם את הדירוג החדש שנקבע לגבי עובדי בתי המשפט בתל-אביב. מזכירות מועצת פועלי ירושלים אישרה לפני כשבועיים הכרזת סכסוך עבודה בבתי המשפט בבירה, בעקבות דחיית בקשה זו על ידי מסרד המשפטים והנהלת בתי המשפט.

עו"ד ישראל יהודה קובל על תנאי מעצר „מחפירים"

טוען שאין להעמידו ב„סיכון כפול"

(צ). תלונות קשות על „תנאי מעצר כהפירים" השמיע אתמול עו"ד ד"ר ישראל יהודה, בהופעה כשפטו בבית המשפט המחוזי בחיפה כנאשם בפגיעה בכספי לקוחותיו בהיקף של רבבות לירות.

הנאשם טען בפני השופט, דוד בכור, כי תנאי מעצרו מקשים עליו להכין את הגנתו בצורה נאותה. לדבריו הוא נתון במעצר יותר מחודש, כאן שובו מרודזיה. סוהריו מדריכים ממנו מפעם לפעם את המסמכים שהוא מבין לצורך הגנתו — ומימסכים אלה מועברים אל התביעה. הפרקליט-הנאשם התריס בפני השופט: „אם לזה קוראים צדק ר' משפט הוגן — איננו יודע כה ייקרא עיוות דין". לדבריו נעשים כעשים אלה של שלטונות בית המעצר בידיעת הפרקליטות, ויש בכך כדי שלילת זכות אלמנטרית להתגונן.

על רקע זה ביקש הנאשם מבית המשפט לצוות על שחרורו בערבות, בנימוק שהתביעה השיגה בטענות מידמה וכזב את הארכת מעצרו בבית המשפט העליון. „אם מישהו יעמיד אותי לדין על הפרות אלו, אזהיה מר כן, ואף שכח, לתת את הדין על כך" — אמר.

בטענה טרומית אחרת טען הנאשם, כי בזמנו הגישה המדינה כתב אישום אשר לאחר מכן בוטל, ובמקומו הוגש נגדו כתב אישום מתוקן לאחר שובו לארץ. בהתייחסו להליך חוזר זה העלה עו"ד יהודה טענה משפטית מפתיעה: לדעתו אין להעמידו ב„סיכון כפול" מאחר שלביטול כתב האישום הראשון נגדו יש להתייחס כאל זיכוי.

מענות התביעה

כנגד זאת טען בא כח התביעה, עו"ד יהודה רשף, שלא היה זיכוי לגופו של ענין וכי כתב האישום הראשון הוכן לצרכי הסגרתו כאנגליה, אולם לאחר שהועבר כי הנאשם נמצא ברודזיה, שעמה אין לישראל הסכם הסגרה, בוטל כתב האישום בלי שהנאשם נדרש להשיב על ההאשמות.

ד"ר ישראל יהודה טען עוד כי יש לשחררו בערבות מאחר ואין כל חשש או סכנה שיברח מהארץ.

הנאשם הביא בפני בית המשפט שורה של ראיות נוספות, שלא הוצגו לו בפני בית המשפט העליון בעת דיון העירעור על הארכת מעצרו. הוא גילה גם נכונות לקבל על עצמו הגבלות כדי להבטיח שלא יעזוב את הארץ.

לדבריו כרוכה הכנת הגנתו בפגישות עם אנשים רבים וכן בחיפושים אישיים שקשיים אחר מסמכים הנחוצים להגנתו, אך בתנאי המעצר בהם הוא נתון נבצע הדבר ממנו. ד"ר יהודה טען עוד, כי שלטונות בית הסוהר גילו כלפיו יחס אכזרי כאשר הכניסוהו לצינוק למרך כלוליו שעות רק משום שכאשר בא אחיו לבקרו והביא לו גליון „מעריב", רשם על גבי העתון הודעה קצרה: „דיברתי עם עו"ד הנשיא בענין יצוגך המשפטי". על כך האשימו אותו ב„העברת" ידיעות מחוץ אל תא המעצר.

השופט דוד בכור דחה להיום את מתן החלטתו לגבי טענות טרומיות אלה.

דם מסוג נדיר הובהל מחו"ל

(ע.). מנות דם מסוג נדיר שכמוהו יש רק ל-10 אלפים איש בכל העולם, הגיעו אתמול לנמל לוד בשביל אשה בימי הירונה האחרונים המאושפזת בבית החולים משגב לדך בירושלים.

האשה ילדה ילד אחד לפני כעשר שנים ומאז היתה בטיפול בבית החולים עקב הפלות ולידות מוקדמות. בימים אלה הגיעו הרופאים למסקנה, כי יש סיכוי שהוולד ייוולד בריא בעזרת הדם המיוחד שהוא מסוג היוצר נוגדנים.

מנהל בית החולים, מר ראובן קשאני, החל תר אחרי תורמי דם ונתברר לו כי סוג הדם הדרוש אינו בבנק הדם של משרד הבריאות. כן לא ידוע על תורם בעל דם מסוג זה.

בתיווכו של ד"ר לוין, מנהל מעבדות הדם של משרד הבריאות, נוצר קשר עם הצלב האדום בלונדון ובתוך 12 שעות נמצא תורם מתאים ודמו הוטס לישראל.

מפלי ביוב בנחל עמוד

המפלצות הכלואה של בית-החולים החדש בצפת גרמה לעליית „תפוקתו" של הביוב, הזורם ויורד במפלים לנחל עמוד הסמוך — הודיעה אתמול רשות שמורות הטבע.

לדבריה מסכן הזיהום את מי הנחל. מר אברהם יפה, מנהל הרשות, פנה אל כל המטיילים בנחל-עמוד באזהרה, שלא לשתות ממי-הנחל, כן ביין מר יפה שמי הנחל, המזוהמים בשפכים, יורדים אל הכינרת — ומעבירים את זיהום מאגר מי השתיה של המדינה.

שוחרר בערבות חשוד בנסיון לרצוח אב ובנו בחברון

(צ.). עוזי כהן, בעל מפעל לייצור בלוקים בקרית ארבע, שנעצר ב-12 לח.ז. כחשוד בנסיון לרצוח את מתחרין, אב ובנו, בידיות אקדח שהיה ברשותו — שוחרר שלשום, בערבות של 10 אלפים ל"י על-ידי בית משפט צבאי בחברון עד להעמדתו לדין.

מעצרו בא כתוצאה מתלונת שלכה האהרן מבצורה, שאחד מהם, הבן, נפצע כתוצאה מהיריות. לדבריהם קרה הדבר על רקע התחרות המסחרית בין השנים, שאף להם מפעל לייצור בלוקים באיזור התעשיה של קרית ארבע. החשוד טוען סירה כתוך התגוננות עצמית.

הגרלת הלוטו

בהגרלה הלוטו הועלו בגורל המספרים הבאים: 11; 12; 19; 30; 23; 26. המספר הנוסף: 21.

ד"ר נחום גולדמן:
אם יפול ברז'נייב עלול הדבר להיות רע לעולם וליהודים

עשוי להיפגש עם אריך הונקר בקשר לפיצויים

(צ.). האפשרויות ליוזמה אמריקאית מחודשת במזרח התיכון יהיו תלויות בהרבה באווירה בין הנוסים. אם יותר לו עיכובים מכשולים בהידברות בין מזרח למערב יהיה קשה גם ביוזמות החסד באיזורנו — אמר אתמול ד"ר נחום גולדמן, נשיא הקונגרס היהודי העולמי, לפני צאתו לפאריס.

ד"ר גולדמן הביע את דעתו, כי ברז'נייב ומשטרו נתונים בקשיים פנימיים מסויימים, ההוגדים סכנה מסויימת למעמדו. „אני מאמין בבטחון כי אם יפול ברז'נייב יהיה הדבר רע להמשך ההידברות עם המערב, רע לעולם ורע ליהודים, בעיקר לאלה הרוצים לצאת את ברית המועצות", אמר ד"ר גולדמן.

בהתייחסו לנאומו האחרון של שר החוץ האמריקאי, ד"ר הנרי קיסינג'ר, אמר כי אין לצפות לגימה הדרכה עד תחילת השנה הבאה, ובוודאי שלא לפני הבחירות בישראל. ...

למשפחת בורנשטיין ולבית טמפו

אתכם באבלכם

יקבי אליעז

ההנהלה והעובדים

בצער רב אנו מודיעים על פטירתו הפתאומית של בעלי, אבינו וסבנו היקר

יעקב קרטון ז"ל

ההלויה תצא היום, יום רביעי, כ"ט אלול תשל"ג (26.9.73) בשעה 10.00 לפני הצהריים מבית החולים אסותא, רח' ז'בוטינסקי 60, ת"א לבית העלמין בחולון.

המתאבלים:
אשתו: צילה
בנותיו: רות ובע"ב
נילי קינן
אחיו, אחיותיו וכל בני המשפחה

בצער רב אנו מודיעים על פטירתו הפתאומית של חבר הנהלתנו היקר

יעקב קרטון ז"ל

ומשתתפים בצער המשפחה האבלה

„זהר" חברה להנדסה בע"מ
ההנהלה וחבר העובדים

למשפחת בורנשטיין ולבית טמפו

אתכם באבלכם הכבד בהלקח מכם

צבי בורנשטיין ז"ל

הנהלת „פרימן" בע"מ

למשפחות בורנשטיין, רוך וכל בית „טמפו"

אתכם באבלכם הכבד בהילקח

צבי ז"ל

בית יפ-אורה

לחברנו לעבודה
בן דור שמשון
משתתפים באבלך במלאת שלושים לפטירת אמך
אטקה ז"ל
ההנהלה ועובדי
בנק לאומי לישראל בע"מ
סניף נביאים
הרצל 4, חיפה

למשפחה ולחברת „טמפו"

אתכם באבלכם במות

צבי בורנשטיין ז"ל

שירותי כימאויר

למשפחת בורנשטיין

אתכם אנו באבלכם הכבד בהלקח

הבן היקר

זאב הוכברג
הנהלת פרי טעים בע"מ

למשפחת משה בורנשטיין
ללאה והילדים
אתכם ביגונכם על מות יקירכם
צבי ז"ל
אריאלה ועוזה — עם עופר
כירה ומשה עטיה

אוניברסיטת תל-אביב
החוג לפיסיקה ואסטרונומיה

אבלים על מותו ללא עת של

שמואל וינר ז"ל

אסיסטנט בחוג

ללאה ולמשפחת בורנשטיין

המוקים וכואבים עמכם בהלקח מכם יקירכם

צבי ז"ל

רעיה ורפי כהן
אורה ובני בלוך

למר
אברהם פרג'ון

אתך באבלך במות עליך

אמך ז"ל

פז חברת נפט בע"מ

למשפחת בורנשטיין ולבית טמפו

משתתפים בצערכם הכבד במותו הטרגי של יקירכם

צבי ז"ל

במשמרת דרכו המורך שהיה אופייני לו הכנתנו

החברה הישראלית
לשילוח בינלאומי בע"מ

על פטירתו בדמי ימיו של יקירנו

זכריה (זוניה) שוהם ז"ל

אנו אבלים

משפחות:
שרון סוניה ויוסף
שרון פפה יצחק והילדים
רוזן אליזה ויעקב

למשפחת בורנשטיין ולהנהלת חברת טמפו בע"מ

אתכם אנו באבלכם הכבד על מותו ללא עת של בנכם יקירכם ומנהלכם

צבי בורנשטיין ז"ל

מפעלי עסיס
והאחים בזרנו בע"מ

ליצחק שרון ומשפחתו

אנו משתתפים בצערכם על פטירתו טרם עת של יקירכם

זכריה שוהם ז"ל

איפאק בע"מ
ההנהלה וצוות העובדים

יקירתנו

לאה ארבל (איידלנט)

בת המנוח ר' משה באידלבין ז"ל

איננה

ההלויה תצא מבית הכנסת הגדול בראשון לציון היום, יום ד' ערב ראש השנה 26.9.1973, בשעה 11.00 לפנה"צ.

האבלים:
בעלה: בן ציון ארבל
בנותיה: צפורה ארבל הכהן
גאולה דרוקמן
בנה: עמיהוד ארבל
ובני ביתם

הננו מודיעים בצער רב על פטירתו של יקירנו

ראובן (רודי) קאופמן ז"ל

ההלויה התקיימה ביום 25.9.73 בקרית ביאליק

אשתו: דבורה
בנותיו: מרים ואסתר
והמשפחה

במלאת שלושים לפטירת אבינו היקר

ד' אפרים שרון שברצמאן ז"ל

תערך אזכרה וגלוי מצבה

ביום א', ד' בתשרי תשל"ד (30.9.73) בשעה 4.00 אחה"צ בהר המנוחות, גבעת שאול, ירושלים.

התחבורה מבית המנות, רחוב קורא הדורות 4, תלפיות, ירושלים, בשעה 3.30 אחה"צ.

ומבנין הסוכנות היהודית בשעה 3.45

שרה וישראל גרוסמן
יוסף ושרה שרון
הדסה שרון

במלאת שלושים לפטירת יקירנו

ברוך מיכאל בן ר' פסח וינקלר ז"ל

תערך אזכרה לזכרו ביום ראשון ד' בתשרי 30.9.73 בשעה 3.30 אחה"צ בבית העלמין בשכונת בן ציון, נהריה.

המשפחה

במלאת שנה למותו הפתאומי של בננו, אחי וננכדי

זאב אופנבך ז"ל

נעלה לקברו ונתיחד עם זכרו

ביום ראשון ד' תשרי תשל"ד 30.9.73 בשעה 4.00 אחה"צ, בבית העלמין בחולון

נפגשים ליד השער הראשי

דינה, יצחק ותמר אופנבך
גינה דזילושינסקי

במלאת שנה כואבת לפטירתה של
אשתי, אמנו וסבתנו האהובה והבלתי נשכחת

זהבה (גוסה) גלובה ז"ל

לבית הימלפרב, ורשה

תערך אזכרה בבית העלמין בקרית-שאול ביום ראשון, ד' בתשרי תשל"ד (30.9.73) בשעה 4.00 אחה"צ.
נפגשים ע"י שער הכניסה.

המשפחה

הסכים והעתק [illegible]

למשפחת בורנשטיין

אנו מתאבלים אתכם על מות בנכם היקר

צבי ז״ל

בלנקה וישראל אלתר

למשפחות צ. ו־מ. בורנשטיין

ולחברת תשלובת „טמפו" בע״מ

אתכם באבלכם הכבד, על מותו ללא עת של

צבי בורנשטיין ז״ל

בטח בע״מ

למשפחת בורנשטיין

ולהנהלת טמפו

השתתפותנו הכנה באבלכם הכבד על האסון שפקד

את בתיכם בהלקח

צבי ז״ל

הנהלת שמטן

הוד השרון

למשפחות בורנשטיין

אנו משתתפים בצער והאבל הכבד מנשוא

בהלקח מכם ללא עת

צבי היקר ז״ל

חיים שכטר והנהלת תעמס

למשפחת בורנשטיין

אתכם אנו בכאבכם הכבד

בנפול בנכם — יקירכם

צבי ז״ל

בנחמת ציון וירושלים ובבנין הארץ

תנוחמו ולא תוסיפו לדאבה עוד

משפחת שלום הלוי

למשפחת בורנשטיין

אתכם באבלכם בהילקח מכם

צבי ז״ל

חברה ישראלית לאוטומובילים בע״מ

מפיצי פורד בישראל

למשפחת בורנשטיין

ולבית „טמפו"

תנחומינו באבלכם הכבד בהילקח הבן

צבי בורנשטיין

ז״ל

חברת חרסית וחול זך

למשפחת בורנשטיין

משתתפים באבלכם בהלקח מכם בנכם היקר

צבי ז״ל

ענף בתי הקירור

בהתאחדות התעשיינים

למשפחת בורנשטיין

ולתשלובת מפעלי טמפו בע״מ

אתכם באבלכם הכבד במות

צבי ז״ל

מפעלי תובלה בע״מ

למשפחת בורנשטיין

ולבית „טמפו"

מזועזעים מאסונכם ומשתתפים באבלכם

על מות יקירכם

צבי ז״ל

פרוטרום בע״מ

למשפחת בורנשטיין

ולבית טמפו

אתכם באבלכם באסון הכבד שפקד אתכם

עם מותו ללא עת של

צבי בורנשטיין ז״ל

חברה ישראלית לקרור

ואספקה בע״מ

ההנהלה והעובדים

למשפחת בורנשטיין

ולבית טמפו

השתתפותנו הכנה באבלכם הכבד בהלקח

צבי ז״ל

בית פניציה

חיפה — ירוחם

למשפחת בורנשטיין היקרה

השתתפותנו הכנה באבלכם הכבד על האסון הגדול

שפקד את ביתכם בהלקח

צבי ז״ל

הנהלת תחנת קמח נתניה בע״מ

תחנת קמח אשדוד

למשפחת בורנשטיין

אתכם באבלכם במות

צבי בורנשטיין ז״ל

קבוצת לחם

למשפחת בורנשטיין

אתכם באבלכם הכבד

על מותו ללא עת של יקירכם

צבי ז״ל

משפחת תבורי

מפעלי „תבורי־קריסטל"

פרדס־חנה

למשפחת בורנשטיין

אתכם באבלכם הכבד בהלקח

צבי ז״ל

משפחות

יצחק ומשה פלוטקין

בית „ויטה"

למשפחת בורנשטיין

ובית טמפו

אתכם באבלכם הכבד בהלקח מכם

צבי בורנשטיין ז״ל

הנהלת

אחוד סוכנויות ביטוח בע״מ

למשפחות בורנשטיין

אנו משתתפים באבלכם הכבד על מותו הטרגי של

צבי ז״ל

מלצין את ספוקויני בע״מ

דלק הדרום בע״מ

ת. א. מלצין ובניו, רחובות

למשפחת בורנשטיין

ולהנהלת חברת „טמפו" בע״מ

אתכם אנו באבלכם הכבד על מותו ללא עת של

בנכם יקירכם ומנהלכם

צבי בורנשטיין ז״ל

מפעל מתכת מסגרת בע״מ

א. פיקהולץ

למשפחת בורנשטיין

ובית טמפו

משתתפים באבלכם הכבד בהלקח

צבי ז״ל

„אלדא"

חברה ישראלית לסחר-חוץ בע״מ

למשפחת בורנשטיין

ולבית "טמפו"

אתכם באבלכם הכבד בהלקח מכם יקירכם, ללא עת

צבי ז״ל

שלמה רחמני ובניו בע״מ

אשור סוכנויות לביטוח כללי ותעשייתי בע״מ

ניו-זילנד חברה לביטוח בע״מ

למשפחת בורנשטיין

ולבית „טמפו"

אנו משתתפים באבלכם הכבד בהילקח מכם יקירכם

צבי בורנשטיין ז״ל

„רמון"

גבעת ברנר

למשפחת בורנשטיין

אתכם באבלכם הכבד במות

צבי בורנשטיין ז״ל

עץ הזית

ובית ליבוביץ

למשפחת בורנשטיין

ולבית טמפו

אתכם באבלכם הכבד על פטירתו ללא עת

של בנכם

צבי ז״ל

קופל נסיעות 1970 בע״מ

ההנהלה והעובדים

למשפחת ברנשטיין היקרה

השתתפותנו העמוקה באבלכם הכבד בהלקח

יעקב (ינק) ברנשטיין

ז״ל

אתי—רום בע״מ

קתם בע״מ

לע צפון בע״מ

נגרות בע״מ

לר׳ משה וגב׳ בורנשטיין

לרעייה לאה וילדיהם

ולכל בני המשפחה

המומים מאסונכם, כואבים את כאבכם

ומשתתפים באבלכם על מות

הבן — הבעל היקר והבלתי נשכח

צבי ז״ל

אגודת הכורמים הקואופרטיבית

של יקבי ראשון לציון וזכרון יעקב בע״מ

כרמל מזרחי

ציבור הכורמים, המנהלים והעובדים

ספורט

בעריכת יחיאל ארזי

סוף שבוע גדוש לכדורסלני ישראל באליפות אירופה

תוך 72 שעות בברצלונה: צ'כיה, רומניה, פולין

כדורסל

מאת שאול אייזנברג, שליח „ספורט הארץ" לספרד

ברצלונה, 25 (ביוחד ל„ספורט הארץ"). נבחרת הכדורסל של ישראל פתח ביום ה' בערב (מחר) את הופעתה במשחקי הגמר של אליפות אירופה, כאשר תתמודד בבאר־צלונה עם נבחרתה האלופה של

מאמן זהמי

כיסלובקיה. בליל־שבת תשחק ישר־אל נגד רומניה ובמוצאי־שבת תק־יים את משחקה השלישי, נגד נבחר־ת של פולין — שלושה מביניהם בים תוך 72 שעה.

אחרי מנוחה ביום א', תקיים יש־ראל את שני משחקיה האחרונים ב־בית זה, ביום ה' נגד בריה"מ ול־אחרת נגד טורקיה.

הנבחרת הישראלית הגיעה לכאן ים ג' בצהרים (אתמול), בתום נה אימונים קצר בסקוטלנד וב־גליה, במסגרתו קיימה שני מש־ים בין־ארציים עם הנבחרות ה־מקומיות, עליהן גברה בנקל. עם אם לכאן יצאו הכדורסלנים היש־ראלים לאימון ההסתגלות באולם, בו יוכו את משחקיהם בעיר הסמ־כה באדאלונה.

אולם בבאדאלונה — המצויה ב־תוך שפת־נסיעה מברצלונה — הוא גם, כמו גם בית המלון בו מת־אכסנות הנבחרות המשתתפות ב־בית. תכולתו של האולם כ־7000 מקומות. רוב הנבחרות המשתתפות באליפות האירופית כבר הגיעו ל־כאן, והיתר עומדות להגיע ביום (היום).

נבחרת הישראלית הגיעה לספרד ראל גבוה. ההרגשה בקרב הנבח־רת והמאמן הלאומי, אברהם חמו, כי ניתן בהחלט להצליח. כמו כן, הכל מקווים שהנבחרת תיפתח את השנה החדשה, וגם את הו־פעה ההשיפית באליפות האירו־פה.

פיה, בנצחון על הנבחרת הצ'כית.

אגב, בביקור בלונדון לברג־לגה הצטרף לנבחרת הישרא־לית גם מאמן הכדורגל התל־אביבי, יוסף מירמוביץ', שהז־מין את הכדורסלאים ללגימת שמפניה בבסוס.

הכה אבר, כי הוא שבע־רצון מ־כהנה האימונים בבריטניה, בו גוב־שה הנבחרת. הוא הוסיף, כי אם בי־משחקים נגד סקוטלנד ואנגליה הת־לכות היה הדגש על משחק התקפתי, הרי שבמאבק הבכורה באליפות ה־אירופית, נגד צ'כיה, יהיה על יש־ראל להתגונן הרבה יותר על משחק הגנתי יציל וכאורגן כהלכה.

כאחור שמצבם של שחקני הנבחרת הישראלית שפיר, ואיש מהם אינו סובל מפציעות, אין שום כוונה ש־ישראל תופיע נגד הצ'כים בחמי־שיה החזקה ביותר. לפיכך נראה, כי המנו יציב בפתיחה את טאל ברו־די (קפטן), בארי לייבוביץ, ג'ק אייזנר, חגן קרן ושמואל אבישר. ה־מחליפים יהיו גבריאל נוימרק, אי־תמר מרזל ובועז ינאי.

היריבה הראשונה של ישראל, צ'כי־יה, כוללת כמה שחקנים מנוסים ו־בעלי קומה גבוהה. הבולטים בנב־חרת זו הם זידק (2.04 מטר), ש־קלע 37 נקודות לסל הישראלי ב־אליפות אירופה האחרונה, בה ניצ־חו הצ'כים את ישראל 85:113. מב־טיחים אחרים בנבחרת הצ'כית הם נוביצקי (2.02), קוס (2.06) רדניצ'קי (1.93) ויאן בוברובסקי (2.00).

בליל־שבת, בשעה 8 בערב (9 שעון ישראל), תקיים ישראל את משחקה השני עם רומניה, עמה הת־מודדנו בשנה האחרונה ארבע פע־מים. המאזן: שני נצחונות לישראל ושני נצחונות לרומנים.

במוצאי־שבת ב־11 בלילה (שעון ישראל) תסיים הנבחרת הישראלית סוף שבוע גדוש ומפוף, כאשר תקיים את ההתמודדות השלישית שלה: ה־פעם נגד הנבחרת הפולנית, שהגיעה לכאן בהרכב צעיר, שעדיין אינו אומר הרבה למומחי הכדורסל האי־רופים.

תכנית סוף השבוע

התכנית המלאה של משחקי הבית הישראלי בסוף השבוע (בסוגריים — שעון ישראל): ביום ה' — (7) פולין — בריה"מ, (9) ישראל — צ'כיה, (11) רומניה — טורקיה, יום ו' — (7) צ'כיה — בריה"מ, (9) ישראל — רומניה, (11) פולין — טורקיה, שבת — (7) בריה"מ — טורקיה, (9) צ'כיה — רומניה, (11) ישראל — פולין.

בבית המקביל משתתפות נבחרות יוגוסלוויה, איטליה, בולגריה, ספ־רד, יוון וצרפת.

בשבת – משחה עממי בעקבות המעפילים

נותח יהודיים זבולון, סניף הגל־ב, מארגנת בשבת (29.9) בשעה בוקר מישחה „בעקבות המעפי־לים", ממפגן הסירות „המפרש" שע־ר גורדון — משם יועלו השחיי־נים על ספינה ללב ים — עד למר־חק של 3 ק"מ, בקירוב, ומשם יח־זרו בשחיה להוף.

משתתפים — שחיינים ושחייניות מגיל 14 ומעלה. בבקרה של ים סו־ער יתקיים המשחה למועד אחר.

משחק הכדורסל ישראל פולין בשידור ישיר בטלוויזיה במוצ"ש מברצלונה

מוצאי שבת (29.9) בשעה 22.55 תשדר הטלוויזיה בשידור ישיר מ־ברצלונה (באמצעות לוויין) את מש־חק הכדורסל בין נבחרת ישראל ל־נבחרת פולין, במסגרת אליפות אירופה.

בגלל העברת המשחק, יתולו הד־רים הבאים בלוח תכניות הטל־וויזיה במוצ"ש: 21.50 — מבצע כו־כבים בינלאומי; 22.20 — מבט לחדשות; 22.50 פסוקו של יום — 22.55 שידור ישיר של מש־חק הכדורסל בברצלונה.

לי טראס מוכן לחזור להפועל ירושלים בדצמבר

מאת סופר ספורט „הארץ" בירושלים

לי טראס, הכדורסלן האמריקאי של הפועל ירושלים, הודיע השבוע לראשי האגודה, כי יהיה מוכן לה־זור ולשחק בשורות הקבוצה החל בחודש דצמבר. בנוסף, לכדורסלן בין אלוֹאיס (מקבוצת בגאן) שיחזק את הקבוצה בשחקני גביע קוראץ', מתכוונת הקבוצה לחזק את עצמה בשחקן נוסף.

שמואל ויסמן, מחזיק תיק הפועל, ציין, כי בעקבות הפרסומים על כוו־נת הכדורסלנים להפסיק את פעי־לותם, שוחח עם ראש הקבוצה אלוס כפירא, שהבטיח שכל השחקנים יבואו לאימון שנועד לאמש. באשר לאיום ההתפטרות של המאמן דוי־דסקי אמר ויסמן: „הוא לא הודיע על כך דבר להנהלה. אמנם דרש בראשית העונה שחקני תיגבור ל־גביע קוראץ' ולמשחקי הליגה, אך מזכירות האגודה קבעה שניתן יהיה לרכוש העונה רק 3 שחקני תיגבור ושחקן נוסף לגביע קוראץ'. אין אנו יכולים לחרוג מהוראה זו".

עם תחילת המשחקים הכפולים בשבת

שלוש התמודדויות לאומיות במחזור ה־5

דרבי הפועל—בית"ר בירושלים ✶ מכבי פ"ת — מכבי חיפה ✶ באר־שבע — חדרה

גביע

מאת סופר „ספורט הארץ"

שלושה מפגשים „לאומיים טהו־רים", בין שש מקבוצות הליגה הצי־לית לבין עצמן, יעמדו בשבת ב־מוקד הסיבוב החמישי של גביע ה־מדינה בכדורגל, כשהבולט שבהם יהיה מזה סוגם הדרבי הירושלמי בקטמון בין — מחזיק הגביע — ה־פועל לבית"ר.

אולם בניגוד לשלבים קודמים של המערכה, שבהם הושמו לרוב הוג־את מכריעות, יהיה השבת רק חלקו הראשון של המאבק הכפול, אשר יסתיים באמצע הכבוע הבא (3.10) בסדר ביתיות הפוך. מנקודת מבט ספורטיבית מתורה יימשך, אישא, המתח שאיפיין את משחקי הגביע מראשיתם. סיכות המפגשים הוסיף לפגום במתח, האם כי בשלב זה יהיו אולי יותר הכוחות שקולים יו־תר — עדיין לא יוכרע השבת דבר.

איומי ההשבתה מצד שחקני בי־תיר ירושלים, במחאה על הנאים בל־תי הולכים, לא הפחיתו מן התכונה השוררת הביר בבירה למשחקי הדר־בי. הנצחון האחרון של הפועל בלי־גה (0:3) עורר הסערת סבביים אצל בית"ר, אלא שהפעם תהיה זו רק „המחצית הראשונה" של הדו קרב, אשר יימשך כעבור ארבעה ימים ב־ימקיא.

מכבי ת"א בנצרת

מכבי פתח־תקוה יארח את מכבי חיפה בבלומפילד (בכפה הראשית לפתיחת משחקי הגביע — 3 אחה"צ) במיפגש הלאומי השני של הסיבוב. הפתח־תקוואים, שישחקו הפעם ב־איצטדיון היפואי, זקוקים להקופת הרצה, כדי לנצל את ביתיותם ועל כן צפוי כנראה משחק שקול. לעומת זאת, יהנה הפועל באר־שבע מיתרון במגרשה, כאשר יארח בשבת את הפועל חדרה.

לכמה קבוצות לאומיות לא האירה ההגרלה פנים, וכשחקיהן הראשונים במגרשים זרים יחייבו אותן להיזהר — כדי לצאת בגומלין את עדיפותן המכבית. בין אלה יש למ־נות את הפועל תל־אביב, שיתארח בשבת אצל הפועל בצפון; את מכבי יפו, שישחק בגבעתיים נגד הפועל רמת־גן, ואולי גם את מכבי תל־אביב, שיתארח בנצרת של הפועל בנצרת.

שתי קבוצות מליגה ג' ינסו להמ־שיך במסע הצלחותיהן, אך לפחות אחת מהן — אגודת ספורט לודוס — תתקשה בכך, לכבדות שתארח את הפועל פתח־תקוה. הפועל צפרירים עשוי להצליח יותר, במשחק ביתי נגד בית"ר הגדר.

קבוצות לאומיות אחרות יהיו מ־ארחות, ויוכלו לנצל את ביתיותן ל־השגת יתרון כביע כדי למנוע מ־עצמן אי נעימויות במגרשי היריב.

יתר המשחקים: הכח־רמת־גן — הפועל קרית־אתא, בית"ר תל אביב — הפועל נתניה (באבו כביר), הפועל חיפה — הפועל בת־ים, הפועל כפר־סבא — הפועל טי־רת־הכרמל, הפועל בית־שמש — בית"ר רמלה, מכבי רמת־עמידר — הפועל נחליאל, מכבי הרצליה — הפועל לוד.

הבית"רים לא הופיעו לאימון

כדורגלני בית"ר ירושלים מימשו אתמול את איומם ולא הופיעו לאי־מון הקבוצה שנועד להיות במגרש ימקיא כהכנה לדרבי המסקרן ב־שבת, נגד הפועל ירושלים בסיבוב ה־5 של הגביע.

שחקני הקבוצה עשו זאת כאות סולידריות עם חברי הנהלת הקבו־צה שהתפטרו בראשית השבוע ב־מחאה על יחס מרכז בית"ר אליה, אשר אינו מעמיד לרשותה מספיק משאבים כספיים שיאפשרו קיום פ־עילות תקינה.

במקום לערוך אימון, קיימו את־מול השחקנים אסיפה, בה החליטו לעמוד לימין ההנהלה, לא להופיע לדרבי בשבת ולא לחזור לפעילות עד שחברי ההנהלה יחזרו בהם מ־התפטרותם.

אתמול לא הופיעו חברי ההנהלה, ובהם היו"ר אליעזר ריבלין, למג־רש ימקיא. יו"ר הנהלת בית"ר ירו־שלים, סגן ראש העיר יהושע מצא אמר לי: „אני אינני פעיל כעת ב־בית"ר ועסוק בבחירות המוניציפ־ליות".

הערב — ששה משחקים בשלב המוקדם

בקאטוביץ: ויילס – פולין בגלאצגו: סקוטלנד – צ'כיה

גביע עולמי

לונדון, 25 (שרות „ספורט הא־רץ"). נבחרת הכדורגל של ויילס תעמוד ביום ד' (היום) במוקד ה־התעניינות, כאשר יערכו ששה מש־חקים בשלב המוקדם של הגביע ה־עולמי בכדורגל. ויילס תתייצב ב־קאטוביץ', פולין, נגד נבחרתה של ארץ זו, אחרי גברה באותו מקום, ב־6 ביוני, על נבחרת אנגליה (0:2).

ויילס, אנגליה ופולין עשויות כל אחת, תאורטית, לעלות לגמר העול־מי בבמערב גרמניה מבית 5. לוויילס עד כה 3 נקודות משלושה משחקים; לאנגליה מספר נקודות זהה, אך עמ־דה שערים גרוע יותר, ואילו ל־פולין — 2 נקודות משני משחקים. אם תנצח פולין, תצמד 4 נקודות ואז תאלץ אנגליה לנצח אותה במיפגש הגומלין בוומבלי, ב־17 באוקטובר, כדי לעלות לגמר העולמי. אם תנצח ויילס את פולין, תזקק אנגליה לנצ־חון בשיעור גבוה ביותר על פולין — הכל על פי שיעור בצחונה של ויילס.

סיכוי טוב לסקוטים

במשחק אחר, השוב גם הוא, ייפ־גשו נבחרות הכדורגל של סקוט־לנד וצ'כיה בגלזגו. שתי נבחרות אלה עדיין לא נפגשו במסגרת בית 8, בו הנפסה עתה סקוטלנד את המ־קום הראשון עם 4 נקודות משני משחקים, ואילו צ'כיה כמדרגת שניה עם 3 נקודות משני משחקים, לאחר שנפרדה בתיקו מדנמרק, השלישית בדירוג. אם תנצח סקוטלנד במשחק זה, היא תבטיח לעצמה את ההופ־עה בגמר העולמי. תיקו, ואילו אם תפסיד, יהיה עליה להשיג בגומלין ב־פראג, שיהיה ב־17 באוקטובר.

בבית 4, תצא נבחרת רומניה ב־משחק השוב עם נבחרת מזרח־גרמ־ניה. למרות שהרומנים מוליכים ב־בית זה, עם 7 נקודות מארבעה משח־קים, הרי פיקודה של מזרח גרמניה עשוי להכתק, קרוב לוודאי, הודות ליתרון הביתי. בבית זה מצויות גם פינלנד (3 נקודות) ואלבניה (ללא נקודות), אשר יצאו מן התכונה.

נבחרת פורטוגל תעשה מאמצים בבית 6, כדי להשיג את בולגריה. אולם בינתיים, עליה להמתין מן הצד ולקוות לנצחונה של צפון־איר־לנד על בולגריה. במקרה כזה יתחו־שו סיכוייה לעלות לגמר במערב גר־מניה, במשחק שיהיה בין פורטוגל לבולגריה, ב־13 באוקטובר בליסבון.

בריה"מ נגד צ'ילה

בבית 2 נראה כאילו כבר הושגה ההכרעה. נבחרת איטליה מוליכה בהפרש של 4 נקודות לגבי הדולקת אחריה, שווייץ, אך לנרות העובדה שאיטליה כבר שיחקה חמישה משח־קים, ושווייץ רק שלושה, הרי אחד מן המשחקים שעוד נותרו לשווייץ הוא נגד איטליה. משחק זה יהיה ב־20 באוקטובר. ביום ד' (היום) יתמוד־דדו שווייץ ולוכסמבורג, אך משחק זה אינו בעל חשיבות לגבי העליה לגמר העולמי.

משחק נוסף יהיה במוסקבה בין נב־חרות בריה"מ וצ'ילה. בריה"מ היא המנצחת של בית 9, אולם על פי הוח־לטת פיפ"א עליה להתמודד עם מנצ־חת בית 3 של האזור הדרום אמרי־קאי. משחק הגומלין בין שתי הנב־חרות יהיה ב־21 בנובמבר בסנטיאגו.

זו התכנית שלנו:

מתוך העקרונות וקוי הפעולה של הליכוד

הזכות לארץ-ישראל והזכות לבטחון ולשלום
(הפרק המדיני)

1. זכותו של העם היהודי לארץ ישראל אינה ניתנת לערעור והיא משולבת בזכותו של עמנו ובשאיפתו לבטחון ולשלום; יש לשלול כל הצעה שתוצאתה היא חלוקה מחדש של ארץ ישראל המערבית; יש להחיל, גם בדרך המשפט, את ריבונות המדינה על שטחי הארץ המשוחררים.
2. שאיפה וחתירה מתמדת לשלום עם המדינות הערביות. שלום, אחר מלחמות, משמעו חתימת חוזי שלום, שניתן להשיגם רק במשא-ומתן ישיר בין הצדדים. תנאי בטחון, כחלק בלתי נפרד של חוזי שלום עם מדינות ערב, קשורים, מכוח הנסיון והמשפט, בקיום שליטתנו במרחבים אשר שמשו לאויבינו בסיסי „תקפנות".
3. להתנחלות יהודית, בקנה מידה רחב, בחבלי יהודה, שומרון, ועזה, ברמת-הגולן ובסיני, לרבות הקמת קריות יהודיות בכל האזורים האלה, ערים ונמלים עמוקי מים בצפון סיני ולחוף ים-סוף — נודעת חשיבות עליונה, למפעל ההתנחלות הלאומי הזה, יש להעניק עדיפות ודחיפות בתכניות הפיתוח של המדינה.
4. א. בארץ ישראל יקויים שיווי זכויות מלא לכל אזרחיה ולכל תושביה ללא הבדל מוצא, גזע, לאום, דת, מין ועדה.
   ב. תושב ארץ ישראל, ללא הבדל גזע, לאום ודת אשר יבקש את הענקת אזרחותה של המדינה ויתחייב בנאמנות לה — יקבלה; יעדיף את אזרחותו הקודמת, ישמור עליה; המדינה לא תכפה את אזרחותה על איש מתושבי הארץ.

שילוב ואיחוד כלכלי

כדי להביא לשילובם ואיחודם של כל אזורי ארץ-ישראל, גם בתחום הכלכלה יינקטו הצעדים הבאים:

א. איחוד הדרגתי בתחום הפיננסי, המוניטרי והפיסקלי.
ב. פיתוח שיטתי של המשק החקלאי בשטחים המשוחררים והתאמתו למערכת היצוא של המדינה.
ג. עדוד תעשיה שתשתלב בייצור התעשייתי של המדינה.

בתוכניות הפיתוח יש לתת עדיפות ליוזמת התושבים, לשותפויות של יוזמה והון מקומיים עם הון וידע של משקיעים מן הארץ ומחוצה לה. בדרך זו ישופרו תנאי קיומה הכלכליים והחברתיים של האוכלוסיה.

פתרון בעיית הפליטים

* ישראל תתרום לפתרונה האנושי של בעיית הפליטים בדרך בה נפתרה, בסיוע בין-לאומי, בעייה זו, שנוצרה בעקבות מלחמה, בחלקי עולם שונים.
* את בעיית הפליטים הנמצאים בתחום שיפוטנו, תפתור ישראל, על-ידי פרוק המחנות ושיקומם של הפליטים. מדינות ערב חייבות לפתור את בעיית הפליטים הנמצאים בשטחן.

תכנית הליכוד לבטחון סוציאלי
(הפרק החברתי)

1. חובתה של המדינה המודרנית לקיים שרותי רווחה לכלל האוכלוסיה. על שרותי הרווחה של המדינה להבטיח לאוכלוסיה תעסוקה, מינימום הכנסה לקיום, דיור, שרותי בריאות, חינוך ותרבות, שיקום וכיוצא באלה. זכויות האזרח בתחומים אלה מן הדין שיהיו מעוגנות בחוק.
2. כדי לקיים שרותי רווחה יעילים, יש צורך בארגון מחדש של רשת השרותים. יש לבטל את הפיצול בין משרדי הממשלה השונים והכפילויות הנובעות מכך: יש לסלק אינטרסנטיות מפלגתית הבולמת פיתוח שרותי רווחה ממלכתיים והגורמת סבל לאוכלוסיה. במקום שיטת הסעד הקימת תונהג התפיסה המודרנית הכוללנית של מדינת רווחה.
3. מערכת הבטוח הלאומי בישראל שהיתה צריכה לדאוג לבטחון הסוציאלי של כל חלקי האוכלוסיה הפגיעים, כגון: משפחות מרובות ילדים ומועטות הכנסה, מובטלים, חולים, נכים, זקנים וכיו"ב, הפכה ברבות השנים מכשיר בידי האוצר לספיגת מסים מן הציבור.
   הציבור משלם כיום דמי בטוח מופלגים למוסד לבטוח לאומי ואולם, חרף הכנסות אדירות אלה, הקצבות הבטוח הלאומי עדיין נמוכות יחסית אף מהקצבות ששולמו בראשית שנותיו של מוסד ממלכתי זה.
4. המצב החברתי בישראל, תחת שלטון המערך הוא:
   א. כ־200 אלף ילדים חיים במצוקה, 30% במצוקה קשה יותר. למעלה מ־80% של ילדי המצוקה הם יוצאי ארצות אסיה ואפריקה.
   ב. כ־130 אלף קשישים בישראל, הכנסתם היחידה היא הקצבה של הבטוח הלאומי והם נזקקים להטבה סוציאלית, כשההכנסה המקסימלית משני המקורות היא כ־330 ל"י לחודש בלבד.
   ג. מאלפי עולים קשישים נשללת קצבת זקנה בכלל.

א. הליכוד יחתור להגשמתה ההדרגתית של התוכנית דלהלן:

1. הבטחת הכנסה נאותה הדרושה לקיום הוגן, לדיור, מלבוש, מזון ובריאות.
2. חקיקת חוק שיקבע רמת הכנסה מינימלית לנפש, אשר תתואם תמיד לשינויים ברמת הכנסה במשק. רמת הכנסה זו לא תפחת ב־50% מן ההכנסה הממוצעת במשק לגבי משפחה בת שני ילדים.
   גידול במספר הילדים במשפחה — לא יוריד את רמת ההכנסה לנפש של משפחה מתחת לרמת ההכנסה המינימלית.
   משימה זו תהיה באחריותה של הממשלה; ואלו הרשויות המקומיות, ישקיעו את משאביהן במתן שרותים קהילתיים לאוכלוסיה שבמצוקה, כדי לשקמה מבחינה חברתית קהילתית.
3. משפחות החיות מתחת לרמת ההכנסה המינימלית תקבלנה, על פי חוק, השלמת הכנסה, בדרך משולבת של הגדלת קצבות הילדים וקצבות הזקנה — הכל לפי העניין — והנהגת מס הכנסה שלילי, שמשמעותו: משפחה אשר הכנסתה נמוכה מרצפת המס שממנה מתחילים לשלם מס הכנסה, תקבל קצבה חודשית להשלמת הכנסתה.
4. לשם היעילות והחסכון ולביצוע של כל האמור לעיל, כל הקצבות תבוצענה ע"י מרכז תשלומים אחד, שיהיה במסגרת המוסד לבטוח לאומי.
5. במסגרת זאת תהנינה המשפחות הנ"ל מן ההקלות כדלקמן:

א. השתתפות בתשלום שכר דירה — לפי רמת ההכנסה.
ב. בטוח רפואי חינם, או השתתפות בדמי בטוח — לפי רמת ההכנסה.
ג. שחרור ממסים עירוניים.
ד. מענקים לתלמידים בכיתות גבוהות.
ה. השתתפות בקנית ציוד ביתי חיוני.
ו. השתתפות באחזקת ילדים במוסדות וסידור ילדים בפנימיות.

בדרך זו נילחם לביטול העוני במדינת ישראל.

ב. פנסיה לעובד הפורש

קיים פיצול בין מערכות הבטוח השונות: מערכת הבטוח הלאומי על כל ענפיה מצד אחד, ומערכת הבטוח הפנסיונרי אשר בשליטתה הבלעדית של ההסתדרות, מצד שני.

מספר המבוטחים בקרנות הפנסיה של ההסתדרות ב־480.000.

מספר המבוטחים בפנסיה התקציבית של הממשלה והרשויות המקומיות הוא 170,000, לפיכך נותרה אוכלוסיה גדולה של 400.000 מפרנסים שאינה מבוטחת בכל תכנית פנסיונרית ונגזר עליהם להתקיים על קצבת זקנה זעומה, או קצבת נכות דלה, שקבלה מן הבטוח הלאומי.

המערך בהסתדרות מתנגד לשפורים בתנאי הבטוח הלאומי לאוכלוסיה זו ובגלל שיקולים אינטרסנטיים, הפך לגורם ריאקציוני בהטבות לנזקקים.

למבוטחים בקרנות הפנסיה של ההסתדרות אין שליטה ויכולת פיקוח על ניהולן של הקרנות.

הצטברות — כספי קרנות הפנסיה של ההסתדרות מגיעה לכ־7 מיליארד ל"י. הון זה מנוצל למימון עסקי חברת העובדים. כל נסיון להנהיג בישראל בטוח פנסיונרי כולל ומקיף, נתקל עד היום בהתנגדות עקשנית של המערך.

תכנית הליכוד היא כדלהלן:

1. יוחק חוק פנסיה לפיו כל האוכלוסיה, שכירים ועצמאיים, תהיה מבוטחת בבטוח פנסיונרי מקיף.
2. תכנית הפנסיה הממלכתית תבוצע ע"י המוסד לבטוח לאומי וקרנות בפנסיה הקיימות ישולבו בקרן הפנסיה הממלכתית, כאשר זכויותיהם של המבוטחים בקרנות הפנסיה השונות יישמרו במלואן.
3. למי שהגיע לגיל פרישה וחדל לעבוד, תובטח הכנסה אשר תעמוד ביחס להכנסתו לפני הפרישה. לשם כך ישולבו כל סוגי הבטוח, דהיינו: קרן פנסיה, ובטוחי הביטוח הלאומי כגון: אבטלה, נכות, תאונות עבודה וכיוצא באלה.
   הסכומים שיצטברו במסגרת הנ"ל יספיקו להפעלת תכנית כוללת וחלוקה מאוזנת יותר של הזכויות בין כלל הציבור.
4. עובד העובר ממקום עבודה אחד למשנהו, יישמרו כל זכויותיו שנצטברו, לשם קבלת הפנסיה.
5. תבוטל ההפלייה לרעת הפנסיונרים בחישוב תוספת היוקר ותחומי תקיקה אחרים.

ג. משפחות ברוכות ילדים

הגדלת הריבוי הטבעי — העליה הפנימית היא אחת הבעיות החיוניות ביותר לעתידנו הלאומי, וחשיבותה כחשיבות העליה.

מדיניות הממשלה בתחום זה עד היום היתה רצופה מחדלים.

תכנית הליכוד להשגת מטרה זו היא כדלהלן:

1. מתן מענקים ע"י ארגונים ציבוריים בארץ ובחו"ל למען הגברת הריבוי הטבעי.
2. הגדלת הניכוי ממס הכנסה, החל מהילד השלישי, כדי לעודד לידה.
3. אם ברוכת ילדים תקבל כל ההקלות אשר מס ההכנסה מעניק לאשה עובדת.
4. משפחות ברוכות ילדים תהיינה זכאיות להקלות גם במסים עירוניים.

ד. שרותי בריאות צבוריים

ההוצאה הלאומית בישראל לבריאות היא מן הגבוהות ביותר בעולם, אם לא הגבוהה, ואילו הרמה של השרות ויעילותו נמוכה יחסית.

מצב זה נובע מהפיצול של הגופים הציבוריים המספקים שרותים רפואיים ומהעדר תיאום ותכנון ביניהם. קיימות כפילויות בשרותים הנובעות מתחרות על יוקרה. בכל אחד מסוגי השרותים הרפואיים קיימות מ־שתיים ועד עשר רשויות המטפלות בו. קיים בזבוז משווע של כספים, כוח אדם, ימי אישפוז אשר מבחינה תקציבית מתבטא, לפחות, בסכום של 500 מיליון ל"י בשנה.

מצב זה פוגע ביעילות הטיפול הרפואי, מונע פתרון מצוקת האישפוז ויצירת כלים לטיפול באוכלוסיה מזדקנת ובחולים כרוניים ושולל חופש ברירת הרופאים.

משטר הרפואה הציבורית כיום, מהווה אנכרוניזם המונצח ע"י המערך כדי להבטיח תלותו של העובד בהסתדרות, על כל המשתמע בכך.

שילוב של מטרה פוליטית במתן שרות רפואי מונע פקוח ממשלתי להבטחת זכויות המבוטחים על אף שלמעלה מ־60% מתקציבי קופת חולים מכוסים ע"י המדינה, וכך מונע תכנון של שרותי הרפואה.

הצעת חוק ביטוח בריאות שהוגשה לאחרונה לכנסת, נותנת גושפנקא חוקית לאנכרוניזם הקיים כיום בשרותי הבריאות. היא מהווה ביטוי ללחצי המערך הנאבק להבטיח שליטתו על מקורות המס ועל השרותים הרפואיים. היא פוגעת בזכותו של האזרח לבחור לעצמו את קופת החולים הרצויה לו ומונעת בחירה חופשית של רופאים.

תכנית הליכוד לרפורמה בשרותי הבריאות הציבוריים היא כדלהלן:

1. הנהגת ביטוח בריאות ממלכתי כולל לכל האוכלוסיה, אשר יבוצע ע"י המדינה, ללא תלות ארגונית־פוליטית של האזרח, בטוח בריאות ממלכתי כולל ייעל את שרותי הבריאות, יבטיח העלאה של רמת השרותים הבריאותיים, ויפחית את המס המשולם כיום ע"י האזרח לקופות חולים, ויצור תנאים אשר יאפשרו בחירה חופשית של רופאים.
2. הטיפול הרפואי ינתן ע"י מוסדות המדינה וכן ע"י אותם מוסדות בריאות אשר יעמידו את מתקניהם לרשות המדינה תמורת תשלום נאות.
3. ביטוח הבריאות יבוצע בין היתר, באמצעות:
   א. ארגון שרותי האשפוז והמרפאה על בסיס אזורי, דבר אשר ימנע כפילויות ובזבוז בטיפול בחולה.
   ב. הנהגת רפורמה בהכשרת רופאים, כדי להתאימה למבנה החדש של מערכת הבריאות המשלב רפואה מקצועית בבתי חולים ברפואה אמבולטורית במרפאה.
   ג. הכנת מערכת השתלמויות מיוחדת לרופאים עולים, כדי להתאימם לרמה המקובלת בארץ. בדרך זו תעלה רמתו של השרות הרפואי, תבוטל הצפיפות, ויחוסלו התורים הארוכים.

הצבע

חל

טעמ

הליכוד

גח"ל, הרשימה הממלכתית, המרכז החפשי, תנועת העבודה למען ארץ ישראל השלמה

13:13

בתל-אביב - יפו המצב פשוט :
לרשימת הליכוד : 13 מתוך 31 חברי המועצה,
לרשימת המערך : 13 מתוך 31 חברי המועצה.

כוחות שקולים.

בכך לא די. אנו זקוקים ל-16.

ההכרעה בידך!
תן קולך לאלוף (מיל.) שלמה להט,
לראשות עיריית תל-אביב-יפו.

הצבע

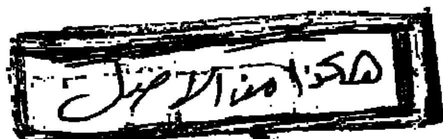

הליכוד

גח"ל, הרשימה הממלכתית, המרכז החופשי, תנועת העבודה למען ארץ ישראל השלמה

להט לתל אביב-יפו

ברכות ירושלים לראש השנה

לכל ידידינו וקרובינו
ולכל בית ישראל במולדת ובנכר

מאחלים מירושלים
שנה טובה ומבורכת
שנת שלום ושגשוג

ליזה ופיבל פולס

ירושלים, תשרי תשל"ד

היכן הארץ המובטחת?

אנו נדריך אותך
כיצד ✱ לתור בה
✱ להינות ממקומות הנופש שלה
✱ לצאת ממנה ✱ לשלוח ולהביא מטענך בים ובאויר

שרותינו הבאים בארץ ובחו"ל:

- כרטיסי ים ואויר
- תעריפי סטודנטים ונוער לכל היבשות
- נופש ובתי מלון
- טיולים מאורגנים
- טיסות קבוצתיות
- השכרת רכב
- הובלה בינלאומית
- אחסנה ואריזה
- ביטוח

ברכת שנה טובה ומאושרת
לכל לקוחותינו, ידידינו ולכל בית ישראל

הארץ המובטחת בע"מ
ירושלים, רח' הלל 10 טל. 228311, 226909
תל־אביב, רח' שלום עליכם 5, טל. 50951(03)

THE PROMISED LAND LTD

מלון רימונים

מאחל לכל אורחיו וידידיו
שנת ברכה ושיגשוג

צפת, טלפון 30665(067)
בהנהלת מ. ג. י. מלונות נופש בישראל.

לכל לקוחותינו וידידינו
שנה טובה

מסעדת
La Fondue Jerusalem כשר
מסעדה אקסקלוסיבית
עם אוירה אינטימית
לאניני טעם
מבחר מגוון של פונדיו
פונדיו שוקולד
ופונדיו מישמש

בית אגרון, בית העתונאים
רח' הלל 37, הזמנות 224358
פתוח כל ערב — פרט לליל שבת ● חניה במקום

אוטו־נוי

אביזרים וחלפים לרכב
יפו 13 ירושלים

לכל לקוחותינו וידידינו
שנה טובה

שושי ומרגלית

RUNNING רנינג

סוכן בע"מ
RENT A CAR השכרת רכב
Jerusalem 4, Yanay St. ירושלים, רח' ינאי 4
טל. 233400
החברה היחידה המשכירה רכב
ללא הגבלת קילומטרים
למוסרה הנחה 20%
לרשותכם הדגמים הבאים:
פיאט 124—127—133, אופל רקורד, טאונוס, מיניבוס 7 נוסעים
לכל לקוחותינו וידידינו שנה טובה

מלון גלי - כנרת

מאחל לכל אורחיו וידידיו
שנת ברכה ושיגשוג

טבריה, טלפון 22331(067)
בהנהלת מ.ג.י. מלונות נופש בישראל

מסעדה N אספנות / כלבוניק

מסעדת משכנות שאננים
שבימין משה
מברכת את אורחיה
בברכת שנה טובה

אב אקספרס

הובלת רהיטים וממטענים
בכל חלקי הארץ

✱

מחלקה מיוחדת לאריזות
פריקה ✱ טעינה
אחסנה ✱ בטוח
מומחים לטיפול באריזה עדינה
מחלק המיוחדת לשחרור ממכס
ירושלים, אריסטובולוס 6, טל. 234636

✱

לכל לקוחותינו וידידינו
שנה טובה ומבורכת

יגאל כהן

משרד לבטוח כללי

מברך את
לקוחותיו, ידידיו, קרוביו
וכל הבאים עמו בקשרי מסחר

בשנה טובה ומבורכת

ירושלים, רח' מונבז 1, פנת הנביאים
טל. 234075

קואופ ירושלים

אגודה צרכנית שתופית בע"מ

מאחלת
ללקוחותיה הנכבדים
וספקיה
ולכל בית ישראל
שנה טובה ומבורכת

א. קרסני

חברה קבלנית לבנין בע"מ
רח' בוסטנאי 4, טל. 36118, ירושלים
מברכת את קהל לקוחותיה וידידיה
בברכת שנה טובה
דירות בנות 5, 4, 3 חדרים בסטנדרט גבוה
ברחוב בית וגן וברחוב חלי"ה

מברכת
את קהל לקוחותיה
בכל אתר ואתר
בשנה טובה
ומתוקה

"אורה" מגדניה מרכזית ירושלים בע"מ
שביל האריה 3 קרית אמינפא תלפיות
(מול הדינמומטר) טלפון: 85949
אוטובוסים מס' 30, 1-6 (תחנה אחרונה)

"ארזה"
תעשיות נייר רגיש להעתקות

"אופר"
תעשיות בע"מ

מרכז שטנר, גבעת שאול ב' ירושלים טל. 521270

שמחים להודיע על
פתיחת משרדנו החדש בתל־אביב
רח' רנ"ק 25, פינת רח' ארלוזורוב, טל. 224463

ומברכים את כל לקוחותינו בברכת
שנה טובה

מלון ומועדון שורש

מברכים את קהל הלקוחות,
המכרים, האורחים, הידידים
וכל בית ישראל

בשנה טובה ומבורכת
שנת בנין ויצירה

"תלפיות"

חרושת עץ בע"מ
איזור התעשיה תלפיות, טל. 65645, 66445, ירושלים

נגרות בנין ורהיטים
ארונות מטבח פורמייקה
במיב מעולה

מברכים את קהל הלקוחות, הידידים
וכל הבאים בקשרי מסחר
בשנה טובה ומבורכת

פרי וירק בע"מ

תעשית שמורי ירקות וזיתים
רחוב גד, אזור התעשיה תלפיות, ירושלים
ת. ד. 8227, טלפון: 64133
לכל לקוחותינו, ידידינו והבאים עמנו בקשרי מסחר
שנה טובה ומבורכת

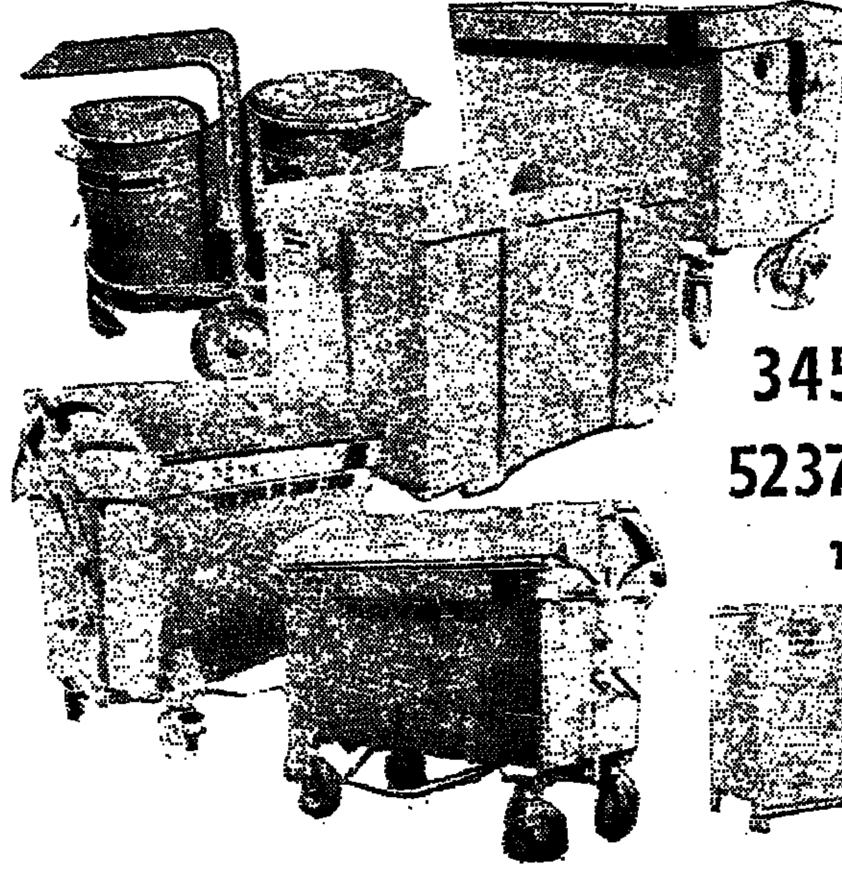
בית־הספר לנהיגה "קדימה"

הדרכה בכל סוגי הרכב, משא, פרטי ומונית
מברך את כל לקוחותיו ותלמידיו
בשנה טובה ומבורכת

סניף קרית יובל
אורוגאי 3,
בנין הסופרסל
טל. 34185

אבן ישראל 8
טל. 234996

ע.מידן

מוצרי מתכת
בע"מ

תלפיות 34527
בית־זית 523779
ציוד תברואי

לכל לקוחותינו וידידנו, שנה טובה

הכל בכל בלוח

בלוח הכפול

מלון מגדל ירושלים
JERUSALEM TOWER HOTEL

ירושלים, רח' הלל 23, טל. 222161/8

מבחר מגוון של
ארוחות צהריים וערב
במחירים נוחים.
פתוח עד 22.00
שרות עצמי, מהיר ואדיב

כ ש ר

ברכת שנה טובה לכל אורחינו, ידידינו ולקוחותינו

הלוח הכפול הארץ ידיעות אחרונות

המשרד הראשי: שדרות רוטשילד 76, תל־אביב
טלפונים: מחלקת מודעות 611141
המחיר: יום חול: 1.25 ל״י לשורה / יום ו׳: 1.50 ל״י לשורה

פרקי היום בתנ״ך

● דברי הימים, א (כו—כ״ט) — ב׳ (א—ג)

המשנה היומית

● אבות, א׳ (י״ד—י״ח) — י״ח — ב׳ (א—ג)

הדף היומי

● הוריות, ט—י״ב

ההלכה היומית

● שבת, רס״ח (ג—י״ב) — רס״ט (א).

הדלקת הנרות

● ירושלים — ע״ש: 4.52; מוצ״ש: 6.04.
● תל־אביב — ע״ש: 5.10; מוצ״ש: 6.06.
● חיפה — ע״ש: 5.02; מוצ״ש: 6.05.

רדיו

יום רביעי

גל א׳

08.03 „אנתולוגיה" „בצל הגדולים" — מוסיקה...

„לשנים טובות" — ישראל בשנה 2000: 22.20 „שלמה" — מאת אירכס בלוד, ב ביצוע מיכאל מאיסקי (צ״ל): 22.50 מבזק של יום / חדשות.

תורנות רופאים לפי התחומות

תל־אביב
● ד״ר סגל, בלוך 12, טלפון 247880
● ד״ר הראבן, רחוב אחד העם 6, טל׳ 443281

תורנות בתי מרקחת

תורנות בתי חולים

נרשמו לנשואין

אירועים ובידור

קבלנים

דירות לקנייה 3 חדרים ויותר

2-2½ חדרים

1-1½ חדרים

דירות בשכר חודשי

דירות מרוהטות

דירות בתי מפתח

דירות

וילות ובתים

● בהזדמנות קוטג׳ מפואר בהרצליה, 5 חדרים, 240,000 — „ישראזאל" 55423.
● בהרצליה מפרטי, דו־משפחתי 5 חדרים והול, מטבח גדול עם ארונות פירמיקה, על שטח מגרש 800 מ״ר, אפשרי מרוהט, טלפון 984746.
● עליה שכון דן 3 חדרים + פ״א, בבית דו־משפחתי 100 מ״ר, מגרש 400 מטר. 350,000. 771379 אחרי שעה 18.00.
● בית 25 דונם אבוקדו בוואד בגבול נתניה 053—99350.
● ברמת־אפעל להשכרה וילה בת 4 חדרים, טל׳ 742100.
● בערד וילה 4 חדרים — 140,000 ל״י, טלפון 02-528072.
● בהרצליה פיתוח למכירה בית יד שניה, 4 חדרים — תיווך „ארז".
● בהרצליה פיתוח למכירה מגרש בבנייה ללא מתווכים 582816.

טלוויזיה

18.30 קיצור החדשות (ע);
18.32 ברטים מצוירים (ע);
18.40 יש לי שאלה (ע); —
19.24 חידון רבאודו (ע);
19.30 הדיבור ועניני היום (ע);
20.00 ...
20.30 ...
20.40 ...
21.20 ...

הלוח הכפול הארץ ידיעות אחרונות

חדרים מרוהטים

דירות להחלפה

ביקוש דירות

אולמות

חנויות

משרדים

מחסנים

בתי מלאכה

השקעות

עסקים

מגרשים

ביקוש עבודה

הצעות עבודה

השכרה לעבודה

בית-ספר ושיעורים

מכוניות למכירה

● בהזדמנות דודג' דארט — 1969 יד ראשונה אוטומטי מזגן ובאזור כסירוכג 725128

● פורד כורטינה מודל 1960 כנ"ת במצב טוב טלפון — 991295 — 220851

● אופל רקורד 1898 — במצב לקנה 789439 רק סיום ראשון.

● בהזדמנות נגררה פיאט 69 68,000 615946

● פונבי 1972 במצב מצוין פינסקר 40 ראשל"צ טלפון 945078

● בריסקה 1966 יד ראשונה אחרי אוברול, טל. 266130

● בהזדמנות אוסטין 1957 צבע, מכם, טל. 911841

● מיינור 61 טסט לשנה, מבודרת 950693

● מיני'ן 404 1966 אחרי אוברול, מצב חדש, 950693

● בהזדמנות מרוטך ספיד פיור הבורס + סיום כבריור בוני, צבע חדש, 2 נגנות — כוף 1966 11,500 טלפון — 023358

● קונמכה 1300 מודל 68 לפנות 736184 במצב מצוין.

● טנדר ויליס 56 במצב טוב, טסט 6 חודשים, טל. 825708

● הזדמנות! סימקה 1300

● לבכירה עגלה טיול לתאר בים + אביזרים, מצב טוב 701938

● בהזדמנות מערכת סטריאו פישר, חדשה 8,200 ל"י — 063-7077

● מגני אוויר למכוניות אוריגינליים אמריקאים הר' כבה ושרות אחסון מזוני אויר בע"מ 223768 37798 תל-אביב

רוצים לקנות

רהיטים

שרותים

מקררים

מכונות גילוח

מכונות כתיבה

השכרת רכב

שרותי רכב

ביקוש רכב

אופנועים וקטנועים

מכונות בריסה

חקלאות

צילומים

דודי שמש וחשמל

בתי"ס לנהיגה

הלוואות

טלוויזיה

חיות בית

מציעים למכירה

תריסים

תנורי חמום

שטיחים

ספרים

סירות

כלי נגינה

שידוכים

ריקודים

טיולים

נופש

חוגים

בולים ומטבעות

הלוח הכפול באר-שבע

דירות בשכר חודשי

דירות למכירה

ביקוש דירות

נרשמו לנשואין

דירות

וילות ובתים

הצעות עבודה

מכוניות

טיולים

הלוח הכפול נתניה

נופש

ביקוש דירות

אירועים ובידור

אשדוד

דירות

וילות ובתים

קבלנים מציעים

דירות בשכר חודשי

דירות למכירה

חנויות

● טנדר בוסיקא מנוע פורד 1968, בהזדמנות, 550434 — רדיו.

● פיאט 600 שנת 1964 במצב מצוין 10 חודשים. טסט 5,500 ל"י — רחובות, טל. 058-99061

● קאנים 17 במצב טוב — 1961 טסט 8 חודשים. טלפון 821021

● אאודי 60 אליאס מודל 69 עם רשיון (בלי מיסים)

● פיאט 204 68, במצב מצוין, 10,500 ל"י, לטלפון 19565 —

● באאב שבהדיה 1966, יד ראשונה, במצב מצוין + רדיו, 053-94843

● ביסקה ארוכה 1958 במצב מצוין, טל. 053-31580

● פיאט 600 1968 בהזדמנות

הלוח הכפול ירושלים

קליטת אתרונות: הלל 28 טל. 225251
הארץ: התבצלת 5 טל. 224245

תורנות רופאים לפי המקומות

● הזמנת רופאים במקרים דחופים מ־8 בערב עד ¹מחרת ב־7 בבוקר, טלפון 101 בתחנת מד"א, מרפאה ורופא לטיפולים דחופים ב־7 בערב עד לחצות — מיועד ¹מקרים דחופים בלבד.

תורנויות בתי חולים

● היום: שערי צדק (ילדים), הדסה (פנימית — כירורגית — נשים — עיניים).
● א' דר"ה: ביקור חולים (ילדים — פנימית), שערי צדק (נשים), הדסה (כירורגית — עיניים).
● ב' דר"ה: הדסה (ילדים), ביקור חולים (נשים), שערי צדק (פנימית — כירורגית — עיניים).
● שבת: הדסה (פנימית), שערי צדק (ילדים — נשים — כירורגית — עיניים)

תורנות בתי מרקחת

● ליל א' דר"ה: ניכנס, הרי 12 טל. 33676. פרטי: כנ"ל, טל 64359; אל מויז, רח' חאן אל זית, טלפון — 282040; פרטי: א אל מויז בית חנינא 283065
● א' דר"ה: הרצל, יפו 38, טל. 22069; פרטי: יוסף בר גס, עין צורים 2 טל. — 36964
● ליל ב' דר"ה: מאיר, יפו 44, טל. 238592; פרטי: הלל 4 טל. 227822; אל שעב אל גדידה, בתוך שער שכם טל. 284301; פרטי: חנא סניורא, מושבה אמריקאית טל 283059
● ב' דר"ה בטיש, שטראוס 10, טל. 222911; פרטי: בטיש, אלחריזי 9.
● ליל שבת: מעין הבריאות קרית היובל טל. 25061; פרטי: פ. פייגנבאום, בולומב 23/60; אל סנמראל, רח' צלאח אדין טל 282196

● ברחוב שכונה 14, דירת 3 חדשה + מחסן 34612.
● דירה חדשה, 3 חדרים, בתלפיות שלום יהודה. — 263422
● למכירה בקרית־משה דירה בת 4 חדרים + הסקה טל. 271017
● דירת 3 חדרים בסן־מרטין טלפון 39440 מ־19.00 מ"מ לשבת.
● שלושה + מחסן כמו חדר, ק"א, הסקה, ארונות. 67487
● 3 חדרים + מ"א, ק"ב, הסקה. הרצוג 37 טל. 65306
● לרמתיים, 5 חדרים + חדר הלבשה, ברחוב דברי־ירוחם ליד הרב עוזיאל, ק"ק, לעלות 7 מדרגות גינה מסביב. שירותים כפולים. ארונות מטבח ובאמבטיה — 200,000 ל"י טלפון 526048
● 5 חדרים, נחיות כפולה ביהושע בן נון 2, כנ. מתאים גם למשרד.
● דירת 4 חדרים והול בכבר הדוידקה, לכל מטרה. אחרי 15.30 224563. ליאו.
● מכירה, 3½ חדרים, למכירה. בבית 534646. הרב עוזיאל 32.
● 3 חדרים + מ"א בגבעת מרדכי החדשה + מעלית. טל. 34106
● ברחביה, עזה מס' 20, דירת לזקבוס 4 חדרים גדולים אחרי שיפוץ כללי (ריצוף, נגרות, הכל חדש), קומה ב', טל. 528701
● 3 חדרים, מוארת מאוד רית, הסקה, לינ, קרית יובל, טל. 527349-66208
● למכירה דירת לוקסוס 4 חדרים בששוני 60 טלפון 03—727986
● למכירה דירות מאר 4—5 חדרים ברחוב הרצוג ודירות בנות 4 חדרים ברחוב יורדי הסירה. לפנות לברורי, רח' כורש 6, טלפון 225561 בשעות 5—7
● למכירה דירות מרווחות בנות 4 חדרים בקרית איתרי. המכירה לשומרי מסורת לפנות לברורי, רח' כורש 6 טלפון 225561 בשעות 5—7

דירות בשכר חודשי

● בקטמון ג' דירת 2 חדרים ריקה. יהודה הנשיא 6, אחרי הצהרים.
● בשכ"ח דירת 3 חדרים בזנגוויל, עיר־יובל. טלפון 526788
● בשכ"ח דירת 2½ חדרים בקרית יובל לטלפן 626149, לוין, אחה"צ.
● בשכ"ח דירת 4 בנוה־יעקב. טלפון 02—011257 לא בחג.
● ברחביה, עזה מס' 20, דירת 4 חדרים גדולים אחרי שיפוץ כללי, קומה ב', כתאים למשרד עו"ד, ארכיטקט. טל. 528701
● בשכ"ח דירת 2, בעידנים ב', טל. 68683, בעבודה 280121, יוכבד.
● בשכ"ח דירות בנות 3—6 חדרים ברחוב עוזיאל ליד הולילנד 526101 (פרט לשבתות).
● לשרות התדרים של הסתרות הסטודנטים מבחר גדול של דירות וחדרים. רח' הלל 1 ק"ב. 234288, בשעות 9.00—18.00, 16.00—19.00
● בשכ"ח דירות בנות 3—6 חדרים ברח' עוזיאל, ליד הולילנד. 526101 (פרט לשבתות).
● דירה מרוהטת בקרית יובל רח. ברזיל 3 חדרים, בעבודה 055—32017 בבית 22016
● דירה מצוארת 4 חדרים ברמות־דניה טלפון בבוקר, בעבודה 524016
● בשכ"ח 3 חדרים בנין נד רח' כורש, קומה ב' 231604
● לדירת חדר בביתיונג וב מרכז כ־4.00 ב"פרסומאור". בדיהודה 3
● בשכ"ח 3 חדרים + הסקה ריהוט חלקי, בביתהכרם. — 526458
● להשכרה דירה מרוהטת 3 — 325 — לבנות משפחת אליהו ביום שבת.
● דירת 3 מרוהטת ל־6 חודשים בירושלים קרית היובל

מגרשים

● למכירה כבוש 30665 שתי חלקות...

חנויות

דירות בדמי מפתח

עסקים

דירות מרוהטות

ביקוש עבודה

השגחה לעבודה

הצעות עבודה

חדרים מרוהטים

ביקוש דירות

דירות למכירה 3 חדרים ויותר

דירות 2—2½ חדרים

מכוניות

תורנות רופאים לפי המקומות

תורנויות בתי חולים

תורנות בתי מרקחת

הודעות

דירות

קונים לקנות

מסעדות

צילומים

בולים ומטבעות

שרותים

וילות ובתים

קבלנים

דוד שמש וחשמל

מכונות בניה

רהיטים

דירות למכירה 3 חדרים ויותר

נופש

תריסים

שונות

חיות בית

אופנועים וקטנועים

מציעים למכירה

ריקודים

מקורים

מי מצא?

בלי גלילה

הלוח הכפול חיפה והצפון

קליעות אתרונות: הנביאים 28, טל. 667931
הארץ: נורדאו 20, טל. 661166

מודעה כפול שלוש

"הלוח הכפול" גוה להציע למנוי שירות חדש "מודעה כפול שלוש". שירות חדש זה של הלוח הכפול הדוסמי ההופך את ההצעות בישראל מגיע אליכם מיליון והגי צרכים פוטנציאלים נוספים. פרטים בקרוב.

דירות בדמי מפתח

הצעות עבודה

השגחה לעבודה

דירות מרוהטות

מכוניות

אופנועים וקטנועים

מציעים למכירה

חדרים מרוהטים

מגרשים

חנויות

מחסנים

עסקים

דירות בשכר חודשי

ביקוש דירות

דירות 2—2½ חדרים

וילות ובתים

מכונות בניה

בלי גלילה

טלוויזיה

נופש

מקררים

תנורי חמום

רהיטים

הלבשה

צילומים

תורנות

בתי ספר ושיעורים

מודעה כפול שלוש

"הלוח הכפול" גוה להציע למנוי שירות חדש "מודעה כפול שלוש". שירות חדש זה של הלוח הכפול הדוסמי ההופך את ההצעות בישראל מגיע אליכם מיליון והגי צרכים פוטנציאלים נוספים. פרטים בקרוב.

הטכניון
מכון טכנולוגי לישראל

משרד העבודה — משרד החינוך והתרבות
המכון הממשלתי להכשרה טכנולוגית

בית הספר להנדסאים

מודיע על סיום
ההרשמה לקראת שנה"ל תשל"ד

1) למגמות ותת המגמות
אלקטרוניקה, בניה, מכונות, כימיה
חשמל, אדריכלות, מיכון חקלאי, פלסטיקה
פיזיקה, דרכים, אוירונוטיקה, מזון
ביו הנדסה, מדידות (גיאודזיה), תעשיה וניהול, הנדסאים מורים
מחשבים

משך הלמודים:
א) למודי יום הנדסאים — שתי שנים 40 שעות בשבוע.
ב) למודי ערב הנדסאים — ארבע שנים.
ג) למודי צבירה — פעם פעמים בשבוע לפי בחירה.
ד) למודי יום טכנאים — שנה מוגברת.
ה) למודי ערב טכנאים — שנתיים מוגברות.

הערות:
א) מתקבלים/ות בוגרי/ות י"ב תיכון לרמת בעלי תעודת בגרות אקסטרנית או בוגרי בתי ספר תיכוניים מקצועיים (רמה 4 שנתית).
ב) תלמידים/ות המשתתפים/ות בלמודי יום נהנים/ות מהלוואות מטעם משרד העבודה.
ג) חיילים/ות בשרות חובה הלומדים בכתות הערב מקבלים הנחה בשכר לימוד בשעור 50%.

2) לכתות קדם הנדסאים
כתות ערב חד שנתיות לבוגרי י"א כתות של בתי ספר תיכוניים ו/או מקצועיים.

3) לשם קבלת פרטים או הרשמה יש לפנות:
חיפה — (למודי יום וערב) מרכז ביה"ס בקמפוס ביה"ס בקרית-הטכניון. טלפון 347—225111.
קבלת קהל כל יום בין 8.00—12.00 ובימים א' ב' ה' בין 16.00—18.00.
„אוהל שרה" — (עמק יזרעאל) למודי אוהל שרה ערב כד' י. להב, המכללה האזורית יזרעאל. אוהל שרה, דואר נע יזרעאל טלפון 7—065/22956.
מדרשת רופין — (למודי יום בלבד) טלפון כפר יונה 053/98383.
אילת — (למודי ערב בלבד מכונות וחכנה) מהנדס א. באום, תמנע, מכרות הנחושת. טלפון 059/2121/2.
נצרת — (למודי יום וערב בניה ומכונות וכן הכנה ערב) מהנדס סרגיי רח' 10/316 טלפון 54831־065.
עמק הירדן (צמח) — (למודי אחרי הצהרים) מכללה אזורית עמק הירדן, צמח טלפון 067/50421.
צפת — מר צ. כבודי, בתי"ס עמל צ'יש בלאו שילד טלפון 067/30284.
תל־חי — מר מ. שפבנר, המכללה האזורית טלפון 067/69.
עכו — (יד נתן) — אינג' ה. לוין, בית"ס להנדסאים הלאים דאר נע אשרת טלפון 04/910042.
4) לתשומת לב
בחינות המיון לבתה הנדסאים תתקיימנה כלהלן: (הודעות נשלחו למועמדים)
מתמטיקה 8.10.73 פיזיקה 9.10.73

רשות שמורות הטבע

בראש השנה
בתאריכים 27—28.9.73
ייערכו
בשמורת עיינות צוקים (עין פשחה)
סיורים ללא תשלום
נוסף לדמי הכניסה לחוף הרחצה.
נקודת המפגש ליד תחנת המשטרה בחוף הרחצה
בשעות: 0830 ו־1630.
רצוי להביא נעלי ספורט, כובעים ומשקפות.

המועצה הציבורית לתרבות ולאמנות
ליד משרד החינוך והתרבות
מודיעה על הקמת מקהלה אשר תכלול קבוצה סולנים וקבוצת מקהלה מקצועית.
דרושים מועמדים (נשים וגברים) בעלי קול והכשרה מקצועית רצוי בעלי נסיון.
המבחנים ייערכו ביום ג', 2.10.73.
המקהלה תופיע כגוף עצמאי ותשתלב בעבודה שוטפת של התזמורות השונות בארץ.
המועמדים אשר יתקבלו למקהלה זו יעברו בשכר.
על המעוניינים לפנות בכתב או טלפונית על מנת לקבוע מועד המבחן המדויק.
יש להכין למבחן שני קטעים לפחות — מהרפרטואר של המוסיקה האמנותית — אחד איטי ושיתוף השני מהיר המאפשר לעמוד על השליטה הסכמית, במידת האפשר רצוי גם קטע מודרני.
מבחנים למקהלה מורחבת Choral Society (לחובבים) יתקיימו במועד מאוחר יותר ועל כך תבוא הודעה נפרדת.
יש להביא העתק נוסף מהתווים עבור המלווה בפסנתר.
נא לפנות אל: „המקהלה" ת"ד 11253, תל־אביב, טלפון 03/284397.

אוניברסיטת חיפה
המחלקה להשתלמויות
מודיעה על
פתיחת קורס בגרונטולוגיה.
הקורס מתוכנן למרכזי מועדוני פנסיונרים, מנהלי כח אדם, אחיות, עובדים סוציאליים ופנסיונרים.
פרטים ומספר הרשמה ניתן לקבל במחלקה להשתלמויות של האוניברסיטה (חדר 253) בימים א'—ה' בשעות 8.00—15.00.
המעוניינים יוכלו לקבל חומר גם באמצעות הדואר.

ברכות נתניה לראש השנה

שופט שלום: אין חובה לציית לסייר בטיחות

זיכה נהג מאשמת תקיפת הסייר וסירוב להישמע לו

(ע). „אין כל חובה לציית להו־ראותיו של סייר בטיחות ואין לו זכות לדרוש מנהג את רשיונותיו" — קבע אתמול שופט השלום אליהו וינוגרד, בזכותו נהג מאשמת תקי־פת סייר בטיחות וסירוב להשמע לו.

הנהג, דניאל זמר מבת ים, הו־אשם בהעמדת רכב לפני צומת ב־יולי אשתקד. הסייר מרדכי רוז ביקש לרשום לו דו"ח, אך לטענת הת־ביעה סרב הנאשם להציג את רש־יונו ואף תקף את הסייר בכך שפגע בו במכוניתו. אחר כך נמלט. הנא־שם כפר באשמה, אך הודה בעבי־רת התנועה ועל זאת נקנס ב־50 ל"י.

מאידך גיסא קבע השופט וי־נוגרד, כי תקנות סיירי הב־טיחות אינן בתוקף משפטי, שכן לא לשר התחבורה הסמ־כות לקבען ולא לשר המשט־רה.

השופט הסביר בהחלטתו כי המ־חוקק לא הסמיך את שר התחבורה למנות עובדי ציבור, אלא רק להג־דיר את מקומות פעולתם ודרך זהו־ים של עובדי הציבור המשרתים ב־משרדו. גם שר המשטרה, הוסיף השופט, אינו מוסמך למנות עובדי ציבור, אלא לתת להם הרשאה בלבד במילוי תפקידם. סמכויות של מע־צר וחיפוש מטעם שר המשטרה, ש־הוענקו לסיירים, אינן בתוקף מפני שהסייר חייב להיות עובד ציבור.

השופט קובע כי סיירי הבטיחות אינם עובדי ציבור לפי חוק ואין להם כל מעמד משפטי ודין הוראו־תיהם כדין של אדם פרטי. השופט לא קיבל גם את סיעון תקיפת ה־סייר כתקיפה רגילה שבין אדם לח־ברו, בקובעו שהעדויות ששמע מהי־מנות עליו לקבל את גירסת הנאשם.

לאור זאת זוכה הנאשם מהאשמות תקיפה ואי־ציות.

„משרד החקלאות ותנובה אשמים"

מאת אלעזר לוין,
סופר „הארץ" לענייני כלכלה

משרד החקלאות ותנובה הם האש־מים במחסור בירקות שגרם השבוע להאמרת מחירים ללא תקדים — אמר אמש מר יצחק קורנפלד, מראשי חברת שופר־סל ומוותיקי הענף. הוא גילה כי באחרונה הקטינה תנו־בה כמעט עד לאפס את כמויות ה־עגבניות, הגזר וירקות אחרים שהיא משווקת לשופרסל ולסוחרים אחרים הם נאלצים לפנות למשווקים פר־טיים, דבר הגורם להתייקרות. מר קורנפלד האשים את משרד החקלאות בחוסר תכנון ואמר, כי משרד החק־לאות אינו מוכן לפעול כנגד צמצום האספקה של תנובה „כי הם קליקה אחת".

* איגוד היבואים הדירוגים פר־סם אתמול גילוי דעת לפיו כל ה־פרסומים לפיהם עוסקים יבואי אניות הנוספים בהברחות משוללים כל יסוד.

מפקד מג"ב מועלה בדרגה

(ע). מפקד משמר הגבול, תת ניצב חיים לוי, יועלה היום לדרגת ניצב.

אל"מ עוזי עילם יתמנה ראש היחידה למחקר ופיתוח בצה"ל

מאת סופרו הצבאי של „הארץ"

אלוף משנה עוזי עילם (39) יתמנה החל מראשית אוקטובר לראש היחידה למחקר ופיתוח בצה"ל ומע־רכת הבטחון במקומו של תת אלוף יצחק יעקב הפורש מצה"ל. עם קב־לת המינוי יועלה עילם לדרגת תת־אלוף.

אל"מ עילם הוא איש הצנחנים מ־אז פעולות התגמול. במשך שנות שרותו בצה"ל רכש השכלה טכנית רחבה בטכניון ובאוניברסיטת סטנ־פורד.

נולד בתל יוסף התגייס לצה"ל ב־1952. ב־1954 הצטרף לצנחנים. בפעולת עזה ב־1955, בהיותו סגן משנה, זכה לצל"ש הרמטכ"ל (ציר הענ). בפעולה זו נפצע בעת הסתערות על מחנה הצבא המצרי. לאחר מבצע קדש, בה שימש מפקד

עוזי עילם

פלוגה, סיים לימודי הנדסת מכונות ויצור בטכניון. כעבור מספר שנים קיבל תואר שני בחקר ביצועים. ל־אחר מכן יצא ללמוד מינהל עסקים בארה"ב. במלחמת ששת הימים היה מפקד בחוד צנחנים שלחם במושבה הגרמנית בירושלים ובעיר העתיקה. בקרבות אלה נפצע. אחרי המלחמה היה מפקד חטיבת צנחנים בבקעת הירדן ואחר מונה לראש מחלקת אמצעי לחימה באגף המטה הכללי. עם הקמת היחידה לחקר ופיתוח מונה לסגן מפקד היחידה.

גבתי ישקול צו למחירי מכסימום לירקות ופירות

(ל.ע.מ.) אם ימשיכו מחירי הפי־רות הירקות להאמיר ללא הצדקה, ישקול שר החקלאות אפשרות להת־קנת צו מחירי מכסימום לצרכן. עם זאת יוגבר הפיקוח על החנויות ודו־כני המכירה, החייבים להציג לוח מחירים לצרכן על פי החוק.

בתום דיון שנערך אתמול בלש־כת שר החקלאות סוכם כי יעשו צעדים להגברת אספקת הפירות וה־ירקות במחירים סבירים לתקופת ה־חגים, יוגבר הפיקוח בחנויות ובי־שווקים על הצגת לוח מחירים ויינ־קטו צעדים משפטיים נגד המפירים את החוק. הציבור התבקש להתלונן על אי הצגת מחירי פירות וירקות בחנויות, בלשכת הסמנכ"ל לענייני כלכלה במשרד החקלאות, מר א. ישראלי.

אושרה הקמת מלון אל על בעומריה

מאת סופר „הארץ" בירושלים

הועדה המחוזית לתכנון ולבניה ב־ירושלים החליטה אתמול לאשר את הקמתו של מלון אל על במיתחם עומ־ריה בבירה.

הרף 69 ההתנגדויות שהוגשו על־ידי תושבי שכונת טלביה המועצה לא"י יפה, החליט ברוב של 5 נגד 2 וב־הימנעות 1 לאשר הקמתו של המלון שיכיל 350 חדר, יתנשא לגובה של 8 קומות ויתפרש על שטח של 9 דונם.

עם זאת קבעה הועדה המחוזית ב־החלטתה כי בעיות התחבורה באזור ייבדקו עם משרד התחבורה. כן קראה לעירית ירושלים להעתיק את בנין ביה"ס בית הילד הנמצא בסמוך, ל־מקום אחר.

יו"ר הועדה הירושלמית לא"י יפה, מר יהודה האורחי, הודיע כי בדעתו להגיש עתירה לבג"צ על כך שלא איפשרו למתנגדים להיות נוכחים ב־עת הדיון המכריע בועדה המחוזית אתמול. הוא הדגיש כי בנוסף לכך הוא עשוי להגיש ערעור על ההח־לטה בפני המועצה הארצית לתכנון ולבניה.

צנ"ד אורי הופרט מסר אמש כי שלח מברק אל שר הפנים בו ביקש ממנו שלא לחתום על התוכנית.

נודע כי הורי תלמידי ביה"ס בית הילד מאיימים להשבית את הלימו־דים בעקבות ההחלטה על הקמת ה־מלון.

* **הועידה הארצית** של הס־תדרות העובדים הלאומית תיפתח ביום ראשון, 30 בספטמבר, בקול־נוע רחל באשקלון, בהשתתפות שר העבודה מר יוסף אלמוגי.

* **עם כינון משטרת** מרחב ה־גליל — לשעבר נפת עכו והלק מ־נפת צפת כינרת — הועלו אתמול לדרגות חדשות סמלים וקצינים וחו־לקו כתבי מינויים לקצינים שצורפו למרחב הגליל. הדרגות החדשות הוע־נדו על ידי מפקד המרחב סגן ניצב דוד פרנקו וראשי הרשויות המוניצי־פאליות בגליל המערבי.

* שוד מזויין אירע שלשום ב־לילה, אחרי חצות, בתחנת הדלק של פז ליד צומת הצ'ק־פוסט בחיפה. ב־2.30 אחר חצות הגיעה למקום מ־כונית ובה שלושה שודדים מזוי־נים ורעולי־פנים. הם ציוו על עובד התחנה, באג'י אהרן שוילי, להשת־טח על הריצפה, נטלו ממנו 200 ל"י ונמלטו.

דיין למתנחלי ימית:

אם יהיו לכם בעיות — בואו אלי

מאת סופר „הארץ" בדרום

„אתם תדאגו לאנשים ואנחנו נד־אג לכל השאר. אם יהיו לכם בעיות בואו אלי" — אמר שלשום שר הבי־טחון, מר משה דיין, לחברי הגרעין הראשון שיגור בימית, המורכב מק־בוצת עולים מבריה"מ שהתיישבה זמנית במרכז הגושי בפיתחת רפיח.

בססיבה לציון התגבשות קבוצת הע־ולים הראשונה, אמר שר הבטחון: „אני מקווה שבפיתחת רפיח, שהנה זה איזור חיץ בין הרצועה ובין סי־ני, יחיו מאות אלפי יהודים, יותר מ־370 אלף ערביי הרצועה".

שר הבטחון התייחס בדבריו לעליה מבריה"מ, וציין כי בשבילו העליה מבריה"מ היא מושג חיובי בעל חשיבות ממדרגה ראשונה. הרמה האו־מנית והגישה לחיים בעניינים בסי־סיים הם שקובעים את חשיבות העו־ליה ולא רק הרמה ההשכלתית. בפ־נותו אל קבוצת העולים המיועדת להתיישב בימית, אמר מר דיין: „הבעיה שאין די כמוכם. אתם צעי־רים חדשים בארץ, מסביבכם הרבה ותיקים. להם יש תכונות טובות, הם עוזרים טובים. אבל הם לא יבואו במקומכם. היתרון שלנו שכבר עשי־נו והיתרון שלכם הוא שעדיין לא עשיתם כלום. זה הכוח שלכם".

משל העץ הזקן

כדי להמחיש את דבריו אמר מר דיין כי „עץ זקן, שעשה הרבה פי־רות, הוא עץ טוב, אבל הכוח שלו הוא במה שכבר נתן — ולא במה שעוד יתן. זו החולשה שלי". „הכוח שלכם", אמר שר הבטחון, „הוא בזה שתגיעו ותנבגו לתת את הפרי. זה מה שאני עשיתי בנהלל לפני 40—50 שנה".

בהתייחסו להקמת ימית, אמר כי האזור שבפיתחת רפיח הוא אחד מהאזורים הטובים ביותר מבחינה תק־לאית, האקלים והתיירות. יש נתו־נים, אך חסרים אנשים.

שר הבטחון הוסיף כי בימית יחיו, בשלב ראשון, שלושה סוגי מתייש־בים: אנשי צה"ל הקשורים למית־קנים הצבאיים שבאזור ובני משפ־חותיהם, אנשים הקשורים בהתייש־בות החקלאית ובעלי מקצועות חופ־שיים שיספקו שרותים ויעסקו במ־לאכה ובתעשיה. העולים, אמר, יהוו את הקבוצה השלישית של המתייש־בים החופשיים שיבואו לימית. בעוד חודשיים־שלושה יוחל בבניית הב־תים הראשונים ובספטמבר 1974 יי־פתח בית הספר הראשון.

סמנכ"ל משרד השכון, מר שלמה אבני, אמר במסיבה כי באוגוסט — 1974 תסתיים בניית 130 הדירות ה־ראשונות בימית.

בא ברט לנקסטר

מאת סופר „הארץ"

שחקן הקולנוע האמריקאי ברט לנקסטר הגיע אתמול לנמל חיפה ב־אניה אנוטריה. הוא יככב בתפקיד משה רבנו בסידרת הסרטים הטלווי־זיונית שתצולם בארץ.

כונסים להידרונאוטיקס

(ע). חברת הידרונאוטיקס, החב־רה לפיתוח מכשירים מדעיים אשר זכתה בפרסום לפני חדשים אחדים כשהוציאה לשוק את הרחרחן ל־חמרי נפץ, נמסרה אתמול לכינוס נכסים בגלל חובות של כ־2 מיליון לירות.

הבנק לפיתוח התעשיה פנה לבית המשפט, באמצעות עו"ד יהושע בא־מן, וביקש למנות כונס לחברה בג־לל חוב של כ־900 אלף ל"י. הבנק הבינלאומי הראשון הצטרף לבקשה בגלל חוב של 1.2 מיליון.

החברה, שיש לה מפעל בראשון לציון ובו מועסקים כ־50 עובדים, לא התנגדה לכינוס הנכסים.

ככונסים מונו עוה"ד דן נכט וגר־שון תמיר.

רחוב אהרן קציר

מאת סופר „הה־יק"
בגוש דן

זכרו של פרופ' אהרן קציר, שנס־פה בליל הדמים בלוד, הונצח אתמול על ידי קריאת רחוב על שמו בין אר־ניברסיטת בר אילן לתל השומר.

ראש עירית רמת־גן, ד"ר ישראל פלד, אמר כי הרחוב נקבע בשטח בין אוניברסיטת בר אילן ובית ה־חולים שיבא.

מכ"ם מהירות הופעל בגליל

מאת סופר „הארץ"

מכ"ם מהירות של משטרת התנו־עה במרחב הגליל הופעל שלשום לראשונה בשעות הלילה. בערב ה־ראשון של הפעולה נלכדו 10 נהגים בכבישים בין־עירוניים שכל אחד נסע במהירות העולה על 100 קמ"ש.

כפי שמסר דובר משטרת נפת עכו, רב פקד פ. ברמן, יכלול הפיקוח ה־מוגבר על התנועה ומקומות ריכוז רכב חונה בימי חג גם חוליות שו־טרים בלבוש אזרחי כדי להפחית כ־כל שניתן את הגניבות מרכב בחו־פים וליד מקומות הפיקניק.

פורשים מועצת המחירים

מאת סופרו הכלכלי של „הארץ"

נשיאות התאחדות התעשיינים הח־ליטה אתמול לפרוש מועצת המחירים הציבורית ולהוציא את שני נציגיה מועדה זו. התעשיינים יביאו גם הצ־עות לדיון בלשכת התיאום של האר־גונים הכלכליים בדבר המשך ההש־תתפות בועדת האינפלציה.

ההחלטה על פרישת הנציגים, ש. קליר וא. מרגלית, התקבלה בעקבות המשך הקפאת המחירים מעבר למאה הימים שנקבעו בזמנו.

הקמת מפעל מלט באבו זנימה ירדה מהפרק

מאת איתן ליפשיץ
סופר „הארץ"

ההצעה להקים מפעל מלט בחופו המערבי של מדבר סיני ירדה כנראה מהפרק מטעמים פוליטיים. מבחינה כלכלית היה המפעל כדאי. במסמך שהגיש השר בר־לב ליעצת השרים לענייני כלכלה נאמר, כי המפעל יתר־סוך לאוצר המדינה כ־420 מיליון ל"י בשלוש השנים 1975—1977.

הארץ

יום רביעי, כ"ט באלול, תשל"ג
26 בספטמבר 1973

ירושלים: רח' החבצלת 2 טל' 224245-6, ת. ד. 273
חיפה: רחוב נורדוי 20 טלפון 8—661166, ת.ד. 5259
בתל־אביב: המערכת, ההנהלה, מחלקות המודעות, ההפצה והמנויים, רח' זלמן שוקן 23, טל' 824261 (30 קוים) ת.ד. 233

המו"ל: הוצאת עתון הארץ בע"מ. רח' זלמן שוקן 23 תל־אביב
העורך: גרשום שוקן. האחראי: גדעון סאמט.
אין המערכת אחראית לתוכן המודעות ואינה מחזירה כתבי־יד.
HAARETZ Daily Newspaper, Tel-Aviv, Israel-P.O B. 233, Tel. 824261

תפקיד היהדות האמריקאית

הויכוח המתנהל בקונגרס ובציבוריות האמריקאית על דרישת הממשל שיוענק לברית המועצות מעמד של „אומה מועדפת ביותר" לגבי הסדרי הסחר, אינו נוגע במישרין לעצרת האו"ם, אך העובדה כי מרבית שרי החוץ מתתפים בשלב הראשון של מושב העצרת הגבילה, במסגרת פגישה בין ד"ר קיסינג'ר לבין מר גרומיקו, גם לחילופי דברים בין השניים על סוגיה זאת.

ד"ר קיסינג'ר מלמד, כלפי הקונגרס האמריקאי, סניגוריה על עמדת וואשינגטון לפיה אין לקשור את מתן המעמד המועדף בשאלות של חופש הגירה ליהודי בריה"מ והנהגת קו ליבראלי יותר כלפי אינטלקטואלים רוסיים המתקוממים נגד אמצעי הדיכוי של השלטון הסובייטי. לפי הגישה הבסיסית של שר החוץ האמריקאי החדש יש להפריד עקרונית בין מדיניות חוץ ומדיניות פנים. תקוותו — או אף אמונתו — של קיסינג'ר היא כי הידוק הקשרים המדיניים והכלכליים בין שתי מעצמות־העל יוליד ממילא, בהדרגה, נכונות גדולה יותר מצד הסובייטים למתן את הפיקוח הממשלתי על אנשי רוח אופוזיציוניים, וגם חופש רחב יותר לתנועת העליה של יהודים רוסיים לישראל.

לאחרונה הלכו ורבו סימנים המעידים על כך שיש לפקפק בהנחות־יסוד אלה. לליבראלים בארצות המערב, התומכים במדיניות של הפגת המתיחות בין שני הגושים, קשה ביותר לשתוק נוכח קריאות האזהרה של ראשי האינטליגנציה הסובייטית; היהודים בכל מקום, וביחוד בארה"ב, אינם מוכנים לסמוך על הבטחות מפיהם של דיפלומאטים רוסיים שהושגו בדרכים של „דיפלומאטיה שקטה".

בשיחתו עם מר גרומיקו מצא שר החוץ האמריקאי את עצמו במצב הפוך מאשר בויכוח הפנים־אמריקאי. הוא היה נאלץ להסביר לעמיתו הרוסי כי כל מאמצי הרשות המבצעת בוואשינגטון אינם עשויים לשכנע את הקונגרס שיעניק לבריה"מ את המעמד המבוקש, בלתי אם הקרמלין יתחייב לגמול לארה"ב על ידי מתן הקלות מוחשיות ליהודי רוסיה השואפים לעלות לישראל.

אין אנו יודעים אם הטפתו עתידה להועיל, אך יש ערך לעצם העובדה כי מיניסטר החוץ הסובייטי היה מוכרח להקשיב לטיעונו של ד"ר קיסינג'ר שהצביע על כך כי על הממשל האמריקאי להתחשב בדעת הקהל המתבטאת גם במישור הפרלמנטארי. הדבר מוכיח כי נודע משקל ללחצים של דעת הציבור היהודי־האמריקאי על וואשינגטון; וטוב יעשו יהודי ארה"ב אם ימשיכו ואף יגבירו את לחצם.

זה חמישים שנה ויותר אנו מקווים כי היהדות הרוסית תוכל לחדש את קשריה עם הגוף הכללי של עם ישראל ושתוכל להשתתף ללא הגבלות בבנין הארץ ומדינת היהודים. בשנים האחרונות זכינו להתחלה מסויימת בהגשמת התקווה הזאת, אך עדיין צריך לעמול ולהרחיב בהרבה את הפתח הצר שאמנם נפתח. אין כמו יהודי ארצות הברית המסוגלים לפעול למען השגת מטרה כלל־יהודית זו.

חזון משיחי או תוכנית מדינית

בנאומו הפילוסופי של שר־החוץ האמריקאי החדש ד"ר הנרי קיסינג'ר בעצרת הכללית של האו"ם צצה וחזרה מדי פעם נימה של כמיהה משיחית אל עידן בו חוק ומשפט בינלאומיים יבטיחו צדק בין העמים, והאומות יעשו יד אחת לעזור זו לזו להתגבר על בעיות הרעב, הזיהום והאנרגיה. למשמע אי־אלה משפטים נדמה היה שזה נאום שהוכן לפני 28 שנים כאשר העולם שלאחר המלחמה היה עדיין בעידן התקוות הורודות שטרם קועקעו על־ידי כיבוש מזרח אירופה, מצור ברלין ותופעות אחרות של האימפריאליזם הסובייטי. ומי שרצה יכול היה להשתעשע במחשבה שאכן זה הולם כי נימת אחרית־הימים תישמע כאשר מיניסטר החוץ היהודי הראשון של המעצמה האדירה ביותר בעולם משמיע את נאומו הראשון בפני אירגון האומות המאוחדות.

אלא שהמציאות מפריעה במקצת לתמונה זאת. ראשית, מהידיעות מוואשינגטון מתברר שאת הנאום לא כתב הנרי קיסינג'ר אלא — כבשנים קודמות — הוא הוכן על־ידי כותבי הנאומים המקצועיים במיניסטריון החוץ, וד"ר קיסינג'ר ערך בו רק אי־אלה תיקונים בעלי חשיבות משנית. לכל היותר ניתן אולי לומר אפוא שפקידי הסטייט־דיפרטמנט חושבים כי זה הסיגנון וזאת הנימה המתאימים לד"ר קיסינג'ר.

אלא שלקיסינג'ר יש דווקא תדמית של מדינאי־ריאליסטי המתבסס על המציאות המוצקה ולא על תיקוות וציפיות. ולכן יתכן שיש יותר מסתם דיבורים בהערותיו על נכונות ארה"ב לסייע למתן שרידים לכוח השמירה על השלום של האו"ם. מאז מלחמת קוריאה עמדה ארה"ב על כך שלעצרת הכללית יש מעמד עליון לגבי הפעלת כוח השלום, בעוד בריה"מ טענה לזכות הבלעדית של מועצת הבטחון ולכן החרימה את הכוח הזה מימונו. לא מן הנמנע שד"ר קיסינג'ר מרמז כי נוכח התמורות במעמדה של ארה"ב בעצרת המונית, שוב אין זה משנה לה כל־כך אם מעבירים את נקודת הכובד של הפעלת כוחו הצבאי של האו"ם למועצת הבטחון.

אפשר לגלות גרעין לא פחות ממשי של „ריאל־פוליטיק" גם בחלק הנאום בו הרחיב ד"ר קיסינג'ר את הדיבור על המלחמה המשותפת נגד הרעב בעולם. הוא בוודאי אינו היחידי בעצרת שהבין כי בתחום אספקת מזון לא נופל כוחה של אמריקה — ולכן גם משקלה הבינלאומי — מכוחה הצבאי והטכנולוגי. גם בכך היתה אפוא תוכורת מוחשית מאד בלבוש של דיבורים משיחיים.

דין אחד לישראל וישמעאל

מאת אמנון רובינשטיין

אנו מוכנים לוותר על עקרונות שהיו נכסי־צאן־ברזל

כשאתה מתבונן אחורה על השנה שחלפה, מנקודת התצפית המסורתית של ראש השנה החדשה, אתה חייב לברור את העיקר בן הטפל. לעיתים עיקר זה מתבטא בהחלטה חד־פעמית שאותה יכול לאתרה ולמקמה. כך למשל, היתה ההחלטה שקיבלה הממשלה בעקבות יוזמתו הנבונה של שר הבטחון, מר משה דיין, בענין המדיניות בשטחים הנעשים ...

...

(הסוף בעמוד 18, טור 3)

הליברלים בארה"ב קפצו על העגלה היהודית

מאת אליהו סלפטר

תנועת העליה מבריה"מ קיבלה מעין הכרה דה־פאקטו

קריאתו הנזעמת והתקיפה של פרופסור אנדריי סחארוב אל הקונגרס האמריקאי שלא להעניק לבריה"מ המועצות לצרכי הסחר, מעמד של מדינה מועדפת ביותר, נתנה מימד חדש למאמצים להביא לאישור „תיקון ג'קסון". ...

...

אזהרה

...

תופעות בלתי נסבלות

...

השלב הבא במאבק

...

(מאמר שני במדורה)

כך אנו נראים

מאת יואל מרקוס

...

בדווים בפיתחת רפיח.

הסתו המוזר של המפלגות

מאת רן כסלו

במקום שלום־בית — מריבות פנימיות

עוד לא היתה עונה מהורה כל־כך בחיים הפוליטיים הפנימיים של ישראל, כמו הקיץ והסתיו של תש־ל״ג. לכאורה, צריכה היתה להיות עונה זו תקופה של שלום־בית בכל אחת מהמפלגות. ליכוד פניכי והפס־קת אש במריבות פנימיות למען ה־מאבק המשותף נגד היריב המשותף. כך היה בכל הצדכות הבחירות ע־דין עד עתה.

לבית שנבנה עבודת ברביבים משמש תמריץ חשוב לפעולותיהם.

אך כאמור תהיה זו טעות לראות את המאבקים הפנימיים במפלגת ה־עבודה על רקע אישי בלבד. קו ה־הפרדה העיקרי מחלק את המפלגה הגדולה לא לפי הסימפאטיות או האנטיפאטיות למנהיג זה או אחר, אלא לפי ההתייחסות לשאלת השי־

השלמה. כל המהות הסכותר שה־צינו השותפים לליכוד בזמן שדנו על הקמתו, היה רק סבך של איני־מריבות אישיות, השבונות ליתתים ושמירים אישיים — איש בפני רצונו. אלא שנדמה לי כי זוהי תמונה חיצונית בלבד. השאלה הפרגמאטית: להיות או לא להיות בממשלה, הבי־צינה את קו ההפרדה העיקרי בין

כבשו עמדות־כוח בלתי מבוטלות, ד־בעמדת כוח אין צורך להסתיר דעות: בזמן מבטן יבהירו הליברלים את דעותיהם האמיתיות ביחס לשי־מה של שלמות הארץ.

ויכוח תיאורטי

עד כמה שקשה להאמין, המחלוקת

מרכז עבודה מצביע — הפעם פה אחד — לבחירת גולדה מאיר למקום הראשון ברשימת עבודה.

כולם נגד כולם

קונספציה חדשה בליכוד

המחלוקת הגלויה לעין במערך, מוסתרת הרבה יותר בליכוד היבני. לכאורה — לא קיימת בו מחלוקת מדינית כלל. הליכוד עצמו הוקם הרי להינוק האידיאה של ארץ־ישראל

תחום בין גישות

יוזמה אמריקאית תוכל להביא למו״מ במזה״ת

הערבים וישראל אחראים לקיפאון

מאת צ׳ארלס פאנוואסי

סופר „הארץ״ בוואשינגטון

וואשינגטון

לצפות לשינויים יסודיים במדיניות האמריקאית במזרח התיכון, פירושו לצפות לשינויים יסודיים בקוויה ה־כלליים של מדיניות־החוץ

אלא אם כן „ייעשה משהו״. חוץ מאשר לתכנית רוג׳רס אין רעיון מגובש בדבר מה שאפשר היה לע־שות, נוכח העמדות הידועות יפה של הצדדים הנוגעים. אך דבר זה אינו מרגיע אותם אמריקאים שעודם מא־מינים — על אף לקח וייטנאם — שיש פתרון־קסם לכל הבעיות אם רק משקיעים די מחשבה ומרץ.

התגרות לפני הבחירות

התגבשות המדיניות

„לעשות משהו"

מקידים אמריקאים מאמינים שאין להניח לרעיון של יוזמה דיפלומטית אפשרית מצב ארה״ב להתנבג. יש לעקוב בתשומת לב אחרי התפתחויות חדשות — פשוט למקרה שיתרחש בעולם הערבי או בישראל משהו, ש־יוכל לפתוח את הדלת בפני הנסי־סים הנועזים אשר יאפשרו את הפיכת העימות הערבי־ישראלי ל־מצב של מו״מ.

לאומיות ואמנסיפציה

מהו תוכן היהדות של יהודים לא־דתיים

מאת רוברט וואלטש

לונדון

בעונת החגים בראשית השנה מת־כונסים כל יהודים, או כמעט כל ה־יהודים, למכס יהודי, בבתי הכנסת, בחוג המשפחה, או אולי אף בבדי־דות מדבר איננו על יהודים דתיים. אצלם זה טבעי ובהתאם להתנהגותם כל השנה. התופעה המפליאה חלה אצל האחרים אצלם מתעוררת ה־שאלה מהו תוכן יהדותם.

אולי ניתן להגיח שיש כאן מזיגה של נוסטאלגיה, הרגל, מסורת מש־פחתית, סולידאריות עממית וסנטי־מנטאליות, או גם רגש מעומעם שיש

גם רוב היהודים נטו לסילוף ה־עובדות או לפירושן החד־צדדי. בעת השיא של מגמת ההתבוללות והמא־בק הקשה למען זכויות אזרחיות שוות ליהודים במדינות אירופה, לפ־עמים הגזימו פרשנים בהערכת היש־גי המתבוללים כמו היו כבר ה־יהודים שווים לאזרחים אחרים. ל־כשל, הם דיברו על העידן הנאור ב־סוף המאה ה־18, כששכבה קטנה של יהודים עשירים או אינטלקטואלים עלתה במעמד הסוציאלי הכללי, כ־אילו באמת היתה זו חברה אחידה של לא־יהודים ויהודים.

השינויים שקרו בין 1770 לבין 1815 כאמון ממש (ע׳ 142 וכו׳).

נכון שהגוף היהודי סבל אבידות קשות בתקופה זו, רבים מהשכבה העליונה התנצרו בדור השני, וככ־הדה הפסידה את כוח המשיכה (אצל יהודים ונוצרים) נתרוקנה היהדות מתוכן. אבביציות הדור החדש היו בתחום אחר. ערכי ההוכאניות הכל־לית נחשבו יותר חשובים כאשר כ־נהגים אתניים. אף על פי כן הרצון שהיהדות תיעלם בבת אחת הוא אוטופי, ביחוד משום שהאמנסיפציה לא באה בכל מקום יחד; תמיד

הכשרה לעצמאות

האמת ההתבוללות

אקטואליות הבעיה

1) Jacob Katz: Out of the Ghetto. The Social Background of Jewish Emancipation, 1770—1870. Harvard University Press Cambridge Mass., U.S.A. 1973, 271 pp.

2) Die Entstehung der Judenassimilation in Deutschland und deren Ideologie. Inaugural-Dissertation zur Erlangung der Doktorwürde der Philosophischen Fakultaet von Jakob Katz aus Magyargencz. Frankfurt a. M. Buchdruckerei David Droller, 1935.

3) Alexander Altmann: Moses Mendelssohn. A Biographical Study. The University of Alabama Press, Alabama U.S.A. 1973 900 pp. $ 15.—

היו מבצרי השכלה שבשכנו יהודים במזרח־אירופה. ב־1882 כתב ליאו פינסקר את ספרו „אוטואמנסיפציה" גילוי־דעת ציוני מודרני ה־ראשון. הספר נכתב בשפה הגרמנית. בבתי־כנסת רבים באמריקה היו ה־דרשות בשפה גרמנית בבאה הע־יהודי אונגריה, צ׳כיה, גליציה, קרו־אטיה וכו׳, דיברו גרמנית. זו היתה שפתם המשותפת. קשר זה נותק אחרי 1918 בדור הצעיר, כשקמו מדינות לאומיות. וכה קרה אחרי 1933 אין צורך לאמר.

שלמות האדם

מאת הרב מרדכי פירון

שתי אסכולות בתחומי החשיבה היהודית

הגדרת „שלמות האדם" והדרכים להשגתה, לבעיה יסודותיה של תו־רת המוסר של היהדות גם מבחינת תוכנה וגם מבחינת מסגרתה הכל־לית, כבר נדונו בהרחבה בספרות התלמודית והמדרשית. אולם ה־פרובלמטיות שבנושא נגלתה בכל חומרתה בהצגתו השיטתית על ידי חכמי ישראל בימי הביניים על רקע ההתנגשות הרעיונית החריפה בין מקורותיה השרשיים של המחשבה היהודית לבין השפעה ההלניסטית בלבושה הניאו־אריסטוטלי והניאו־

הפחות שבבעלי חיים גם כן... תר־עלה נפשית בעזרת מוח המוקי". ה־מין השני של השלמות מועיל ל־דרוש לקיומו הפיסי של האדם. אר־לם גם הוא אינו קשור כלל למהו־תו הספציפית של אדם באשר הוא אדם.

„המין השלישי הוא שלמות בטבע האדם יותר מן השני, והוא שלמות מעלות המידות, והוא: שיהיו מי־דות האיש ההוא על תכלית מעלתם.

כלומר: השכל וההכרה הם הגשר בין היצור האנושי לבין המרות ה־אלוקית, המכשיר היחיד המכין את האדם לקליטת השפע האלוקי.

דרך המצוות של ריה״ל

גישתו הפילוסופית של ר׳ יהודה הלוי, בעל „הכוזרי", היא אנטי־ראציונאליסטית בעיקר מהותה ו־יסודותיה. לדעתו, אין השכר האנו־

השכל והמעשה

דין אחד לישראל וישמעאל

שנת הבחירות

מאת רפאל גיל

כותב המאמר הוא מנהל מכון פורי — מחקרי דעת קהל לישראל.

שנת השל"ג נפתחה והיא הרושם הקודר של טבח מינכן. דעת הקהל התרכזה והופנתה נגד ארגוני החרור הערבים, עד כדי כך שרוב מכריע בציבור צידד או בהטלת עונש מוות על מחבלים. העונש קיים אמנם להלכה בחוק הישראלי, אך לא בוצע למעשה אף פעם אחת.

זעם הציבור הביא אף לתמיכה ניכרת בעמדה קיצונית לפיה על ישראל להודיע שתוציא להורג כבלים שפוטים היושבים בבתי סוהר בישראל, אם ארגון כלשהו כל שהוא יחטוף ויבצע מעשי רצח כמו רצח מינכן.

רבים מאד בציבור הישראלי האשימו הן את שלטונות כברב גרמניה הן את השלטונות הישראליים במחדלים בפרשת מינכן. את הרא...

זו היתה השנה שהיתה בעיני חוקר דעת הקהל

בחורה לרוב יהודי, אך עובדה היא, שיש רוב בציבור בעד סיפוח אפילו אם הדבר יגרום רוב ערבי זמני.

כאן גם שאין התנגדות, בקרב רוב הציבור, להעסקת ערבים מהשטחים במשק הישראלי ונראה יקשה על הציבור לעכל את האיסור על העסקת ערבים בחלקות החקלאיות של כרסב שדות שמדרום לרצועת עזה לצורכת ההיתר להציקם, למשל, בפרדסי אשקלון שכצפון לרצועה.

תמיכת ארה"ב

רוב מכריע של הציבור בטוח בתמיכת ארה"ב בישראל, ובעיקר בתמיכתו של הנשיא ניכסן. מספר המרוצים מיחסו של הנשיא ניכסון לישראל עמד כל השנה על למעלה...

...

על ידי רוב מכריע בציבור בתנאי שלא יגלשו להפצצות ולפגיעות באזרחים שלווים.

רק מעטים מבין הציבור קבלו את ההנחה, שהועלתה פה ושם, כי יתכן שפעולות התגמול שלנו מושפעות משיקולי מדיניות פנים של הממשלה. רוב הציבור סמך ידו על פעולות כבנו וקיבלם כתוך אמון מלא בשיקולי הממשלה. אפילו הפלת המטוס הלובי מעל סיני הוצדקה על ידי רוב הציבור מתוך הבנה שהשיקולים באותן דקות שהמטוס טס מעל ששתנו היו שיקולים נכונים ולא היתה ברירה אחרת אלא להפילו.

נגד ההזרת שטחים

באשר לסיכויי השלום עם מדינות ערב לא חלה כל תזוזה בדעת הקהל. הסיכויים להשגת שלום של קבע עם מדינות ערב נראו במשך השנה, כשם שנראו בשנה שקדמה לה, כבלתי כשרים, לא לרעה אך גם לא לטובה. לדעת רוב הציבור לא חלה כל תזוזה בנושא חיוני זה. רק מעטים מאשימים את ממשלת ישראל בקיפאון שנוצר. לדעת רוב הציבור עושה מדינת ישראל „כל מה שביכולתה" להשגת השלום, אך השלום ממנה והלאה.

רוב הציבור גם לא האמין בסיכויו של נשיא תוניסיה, חביב בורגיבה, להוציא את הצעה השקטה, וכסתבר שהם לא טעו. גם לגבי דיבוריו בשלום של המנהיג הערבי המפשרני ביותר, המלך חוסיין, הובעו פקפוקים רבים, ואכן הופיע לאחרונה חוסיין שוב בקהיר עם הלוכות על חידוש „החזית המזרחית".

יחד עם זאת יש לציין כי לגבי...

...

רביה, לא רצועת עזה ואף לא הלקים מסיני.

הציבור בכללו אינו מפחד מתחזיות הדמוגראפיות על רוב ערבי במדינת ישראל במקרה של סיפוח השטחים. או שאין הציבור מאמין לדמוגראפים, או שהציבור מאמין בעליה גדולה שתכסה את זכף...

המפגינים: מבוקה ופקר הצירות.

ישראל והשוק המשותף: הפעם זה רציני

מאת שלמה אהרונסון

מנוף להתקרבות מדינית של ישראל לאירופה

בריסל

דומה שהפליטים הנצחי בין ישראל לשוק המשותף נהפך למעין סיפור לבן, שבועד מדי פעם לחזרי הדאורחים שלנו מבעד למסך הטלוויזיה, ולאחר מכן נעלם לו כשהוא כבא אחריו ריחות אירופיים וחלומות אבודים על פולקסוואגן ונדשה ב־6000 ל"י.

אלא שהפעם זה רציני. השוק הציע לנו הסדר סחר חופשי — לא „בזכותנו". ולאו דווקא בשל זיהוינו המעריצים אתרין בשנת יסודה, אלא בשל קונסטלציה פוליטית. וכל...

לארצות הים התיכון (כולל ישראל) ובכללן קידום האינטרסים שלהם במדינות המגרב וחיזוק נוכחותה של אירופה באזור סמוך חיוני, בתקופה של תהודות למהצות עם ארה"ב. או בקלף עם האשינגטון במסגרת „סיבוב ניכסון" להסדר הסחר הבינלאומי.

הדוגמא — שוודיה

כך או כך — מציעים לנו הסדר סחר חפשי, על פי הדוגמא השוודית: הסכם על הורדה הדדית על מכסי הבוקיה עד 1980 עד לאפס...

השוק את תוצאות הדיונים. ואם יעלו ימה תינתן הרשאה למנגנון הקבע של בריסל לסיים ולהחתום את ההסכמים, שיכנסו לתוקף ב־1.4.74. אם לא יסתיים המו"מ עד סוף השנה, יווצר חלל משפטי ביחסים שבין „נפיצות כניסת בריטניה" לבריסל לפי ההסכמים הקיימים. הן הקהילה והן לגדרן מבקשות למנוע מצב זה, שיוליד זמנית כמה קרייזים מבריים למכונת ישראל וספרד בשוק הבריטי, והוו יהורן סקטי קטן שלנו.

מה אנחנו רוצים?

עליו בדרכים השונים של הוזוק, מגבילי הייצור ומסחר והעשיה ועוד הרבה גורמים שהוקרז יפה חלק מן הבעיות, ובהולך טרם נגעו.

נראה כי הדאגה המורכבת של ידידלים היא מגיעת בזק בכל האפשר לתעשיית הזמנות הישראלית של היום. האפשרות ליצא לשוק של רבע מיליארד נפשות, ובלוחצו המרפא של יצוא המושכת השקעות (אמריקאיות) היבוא המתארה להיעשות כלכלת רבות למשק שאינו מוגבל עוד לשלושה מיליונים צרכנים. אפשרות זו ידועה ומקובלת על היה ספיר ועל גם בר־לב. אולם מצודו...

...

סרטים עם כל דבר

קולנוע
יוסף שריק

אין ספק: בשנת תשל"ג פעלה תעשיית הסרטים שלנו במלוא ה־קיטור. קילומטרים של פילם הפיקה. אמרתי „תעשיית הסרטים". האמנם יש לנו תעשיה כזאת בישראל?

על אף כל סרטי „גורית" ו„פישקה" ודומיהם — אין בלבי ספק כי אפשר לייצר בארץ סרטים בעלי איכות גבוהה ורק כאלה צריך ל־הפיק בישראל.

מה יש לשוודים, לצ'כים, לאיטלקים ולאנגלים ואין לנו?

שום מפיק סרטים ישראלי לא יחלום על הפקה כלשהי בלי הסיוע הכספי של מרכז הסרטים, השייך למשרד המסחר והתעשיה (הסיוע מורכב מאשראי, מערבויות, מדמי־קדימה, מהנחות ומהחזרי־מס). קשה לחשב הוצאות הפקה של סרט ב־עזרת המרכז לסרטים; אבל כמעט אי אפשר להפיק סרט בלעדיו. ל־מרבה הצער, כמה מן המפיקים שלנו — ביחוד אלה שלא הפיקו סרט מימיהם — חולמים על גריפת הון תחילה ועל הפקת סרט אחר כך. ה־תוצאה? הם אינם מפיקים סרט (כ־לומר: סרט הראוי לשמו) ואף אינם גורפים „הון" בעזרת הסרט.

קהל הצופים שלנו מתבגר והו־לך; הוא מתחיל להבין כי „לעשות צחוק ממישהו או ממשהו". בזה אין שום פתרון לבעיות הכאובות של „כור ההיתוך".

ליקוי ב„עיצוב סופי"

מר משה גולן — מנהל אולפני ברקלי־פאתה בגבעתיים — אמר לפני זמן מה כי הסרטים שלנו, כהרבה מוצרים ישראליים, לוקים ב„עיצוב הסופי" שלהם. כלומר חסר העיבוד הסופי, שיראה שהמוצר מעוצב כדבעי. עד 50 אלף לירות אולי היו מועילות. ומלבד זאת, יש הבעיית הנצחית: כתיבת התסריטים בארץ. גבר או אשה באים אל המפיק עם רעיון; המפיק קופץ על הרציון ומקווה לרווחים מן הסרט שיפיק. הוא פונה אל גבר או אל אשה מסוימים (שייתכן כי הם מקשים אפילו בניסוח מכתב רגיל ל־סבתם) לספק לו „תסריט מן המוכן". אין הוא חושב כלל לדרוש שיכתבו תחילה את „סיפור הסרט", שיספרו לו מה העלילה, מי הדמויות ומה הקונפליקט שבתסריט המוצע. לא ייפלא שרוב הסרטים שלנו כמו מי־רחפים באוויר ואחר כך נופלים בשאון על הראש (אם אמנם יש להם ראש).

עם זאת אני מסכים לדעתו של מר משה גולן כי יש בארץ כמה במאים מחוננים, שכדאי מאוד לעודד אותם לביים סרטי־איכות מעולים.

מרבית המדינות במערב תומכות בסרט האמנותי באמצעות מכוני־סרטים, שבראשם עומדים אנשי תר־בות, בעלי נסיון סינמאטי. ל־משל, האָרי שיין, היהודי הגרמני, שהקים את אחד ממכוני הסרטים המצויינים בעולם — בשטוקהולם. שיין הוא ידיד אישי של אינגמאר ברגמאן ושל כל שאר הבמאים הש־וודיים. לשיין יש עקרונות וגם מדי־ניות פילמאית. במסיבות עתונאים בין־לאומיות אין שיין מדבר כלל על האשראי או על ההנחות שיעניק למפיקים או לבמאים. הוא מדבר על המשמעות הפוליטית, המוסרית, ה־חברתית והתרבותית של הסרטים.

פרסים

שנים על שנים ניהלתי ב„הארץ" — למרבה הצער לבדי — מאבק ל־מען מתן פרסים לסרטי איכות. ב־סוף הוכתר מאבק זה בהצלחה: סרטי איכות ישראליים זוכים עתה בהחזרי־מס גדולים יותר — אם הם מוצגים בבתי הקולנוע(!). אך שנים כה רבות תמך מרכז הסרטים בסרטים גרועים בעלי עלילה גרועה (ראה „בלומפילד", „ישו כוכב על־יון" ו„שבע פעמים ביום"), עד כי כמעט אבד קנה־המידה למקצוענות טובה ויעילה. מפיקים רבים סבורים כי חשוב לקיים יחסים טובים עם המרכז לסרטים מאשר להפיק סרטים טובים.

לפני שנתיים הופקו בארץ שמונה סרטים שהיתה בהם איזו „הבטחה" לבאות. אשתקד — חוץ מ„קואזבלאן" — לא הופק אפילו סרט אחד בזה. הופקו שלוש קומדיות אוּדילית, שלושה חיקויים לסרטים אי־טלקיים, אמריקאיים ואוסטריים, ש־כולם הוכתרו משום מה בתואר „סרט ישראלי" וזכו במלוא ההקלות מטעם הוועדה האמנותית של מרכז הס־רטים. כי בהתאם לתקנות הנהוגות בארץ, ככל שהסרט גורף כספים בקופה ונזקק פחות לכספי הציבור — הוא זוכה בסכום גדול יותר מ־כספי הציבור! כמה משמעות הסר־טים הטובים שהופקו לפני שנתיים הקשו להשיג בית קולנוע שיציגם.

אפרת לביא ויהורם גאון ב„קוזבלן"

היתה, אפוא, סכנה שלא יכניסו ל־מפיקיהם אפילו אגורה שחוקה אחת בהחזר־מס. הייפלא שמפיקים רבים העדיפו קומדיות איד־ישיות? בארצות רבות יש חוק המחייב את תח־נות הטלוויזיה לרכוש סרטי־איכות מקומיים. דבר זה יש בו משום עיד־וד למפיק, שאינו תלוי בחסדי ה־קופה ובהחזרי־המס.

במשך שנים נאבקתי למתן פרסים בעד סרטי־איכות. בסוף „הצלחתי". למשל: „לא ביום ולא בלילה", סרט איכות המבוסס על מחזה ישראלי, שעלילתו נוגעת ללב וגם עוצב פי־צוב סופי מקצועי, זכה בפרס בסך 30.000 ל"י. מחיר הפקתו היה כ־מיליון ל"י, ו־30.000 ל"י הן מחיר צילומי יום אחד! אותו סרט, לוא הופק בגרמניה, היה זוכה ב־250.000 מארק בגלל התסריט ועוד ב־250.000 מארק בגלל „המוצר המוגמר". תאמרו: „הגרמנים עשירים מן הישראלים". נכון. אבל מחיר ההפקה בישראל נמוך הרבה מאשר בגרמניה. באנגליה ואפילו באמריקה. הגרמנים רכשו את „לא ביום ולא בלילה" להצגה בטלוויזיה במחיר ש־היה גבוה מסכום הפרס שקיבל ב־ארץ.

קרן אור

במקום להעניק פרס אחד או שני פרסים לסרטים טובים באמת, אנו מעניקים חצי תריסר פרסים, לצאת ידי הכול. אנו נוהגים כשנודרים וכחוטאים אין אנו מאפשרים למפיק להגיש לנו עוד סרט איכות. מפיקו של „נורית" לא זכה בשום פרס. אבל הוא קיבל מאות אלפי לירות כהחזר־מס. התוצאה היא שהבמאי של „נו־רית" מתכונן להפיק סרט בשם „בתה של נורית". כמובן כ„סרט ישראלי" מאושר.

בתעשיית הסרטים שלנו יש קרן אור: קהל הצופים הישראלי — מן הנאמנים שבצופי הקולנוע — נעשה יותר ויותר בררן (תודה לאל). לא פתוח מחמישה בתי קולנוע בתל־אביב מציגים סרטים טובים — ב־אולמות מלאים. הבמאים והצעירים המחוננים שלנו כבר אינם צריכים לנסוע לחו"ל לראות יצירות של בר־נואל, ברגמן, ברטולוצ'י ואחרים. ה־סינמטק של עיריית תל־אביב מציג סרטי־איכות מן העבר בפני יותר מאלף צעירים נלהבים.

הסינמאטק הצליח מאוד, ותוך זמן קצר נכפל מספר חבריו. הוא עומד להקים „ועד יוצרים" שחבריו יכתבו תסריטים, יביימו, יצלמו ויפיקו סר־טי ניסוי קצרים. (לא תיתכן תעשיית סרטים בלי מחקרים וניסויים). מש־רד החינוך והתרבות מעניק פרסים בעד תסריטים בעלי ערך ספרותי; המועצה לתרבות ואמנות מקימה מכון שיוציא לאור כתב־עת לענייני הסרט — כאמנות! סרטים, דברי־ימיהם ודרך הפקתם, יהיו נושאי־לימוד בבתי־הספר. מורים היכולים (המוכנים) ללמד „פילמאות" יקבלו תידרוך מתאים. „קולנוע לנוער" מר־שך צעירים מוכשרים: אלה צריכים הנחה במכס על הציוד הדרוש (מצ־למות 8 מ"מ ו־16 מ"מ ופילם) לאפ־שר להם להפיק „סרטים מתוצרת־בית".

לא הכמות, 29 סרטים ישראליים שאיכותם מפוקפקת — אלא „כמות" הצעירים הנלהבים המצויידים במצ־למות, היא שתתן לנו את האיכות!

נקווה שהכנסת הבאה עלינו לטו־בה, תחוקק חוק חדש לגבי ענף זה; מקווה שיוקם גוף חדש, מורכב מ־אנשי תרבות מנוסים, אשר ברצון (לא בקשיחות), באמונה (לא בצי־ניות), יטלו את המשימה לידיהם. זוהי משימה דחופה; הזמן קצר והמלאכה מרובה. שכן, טפשות ר־הוסר־יעילות הנמשכים זמן רב מדי — לעתים קרובות „מתקבלים" כרע במיעוטו.

ציפורי הפרס „ישו כוכב עליון"

ויזואליות כפויה ומלל מייגע

הדין טלוויזיה
הדה בושם

סיכומה של שנת תכניות בטל־וויזיה אינו שונה מסיכומו של חו־דש או אפילו שבוע של שידורים, והשאלה אינה בעצם מה קרה בט־לוויזיה בשנה החולפת, אלא מה עומד לקרות בה, האם באמת יקרה בה משהו חדש. רשימת המחדלים והכשלונות של הטלוויזיה כבר אי־נה של תכנית זו או זו, אל כשלון של גישה ודרך וצורת עבודה. לא רק אנשי הביקורת מכירים בכך, אלא הנמה שגם הועד המנהל של רשות השידור ואנשי הטלוויזיה עצ־מם כבר מכירים בכך.

על אף הסקרים הסטאטיסטיים המעודדים מאוד יש תחושה חרי־פה שהענינים אינם כשורה, גם אם המאמצים של הממונים על טלה־וויזיה מסתכמים לעת־עתה בדו"ח של סיר יו גרין, שהוזמן לכאן ברוב כבוד ופאר על ידי השר אלון, אבל הדו"ח שלו, שהצטיין במיתון־לשון כנימוס אנגלי, נגנז ושימש כנראה רק להסוואה ולזריית חול בעיני ה־ביקורת. לעתים דומה שהחלפתם המוּרזת של מנהלים בטלוויזיה, מטרתה לתת למנכ"ל ולועד המנהל שעיר לעזאזל.

אם כך ואם כך, הטלוויזיה עמדה השנה בסימן של ויזואליות כפויה ולא אינטגראלית, ומלל מייגע. רק קרוב לסיומה של השנה התנערה הטלוויזיה במפתיע והגניתה לצו־פים מכת־מחץ. הסיקור־הארוך־לתוך־הלילה של הבחירות להסתדרות שי־מש עדות והוכחה שיש בטלוויזיה אנשי־מקצוע המסוגלים להשתלט על מיבצע מסובך, ולהביא אל המסך הקטן שידור דרמתי מרתק וחושף. ואכן שוב העמיד אותנו שידור זה על כוחה המבוזבז של הטלוויזיה, שבמהותה היא מדיום חושפן מאין כמותו, וזאת גם השיפה אכזרית בלתי אמצעית ולעתים קרובות חד־צדדית ומסוכנת, אבל אפקטיווית ומיוחדת במינה.

גישה אחרת

במידה מסוימת אמנם נעשה שי־מוש מוגבל בנתוניו המיוחדים של המדיום ב„יומן השבועי" שרמתו ה־עליונה משתפרת, וכו: אנו זוכים מדי פעם לכתבות מאלפות, מהן כמה ש־הסעירו את הרוחות (נשגב לא רק בשל מה שחשפו אלא בשל צורת החשיפה!); כאן מנסים כמה מכ־תבי הטלוויזיה להוכיח את יכולתם וגם ניתן להם כוח של נשימה, והתוצאות לעתים מרשימות. מהדו־רת החדשות היומית „מבט" עדיין צולעת ומגומגמת, שוב בלי ש־תהיה בה גישה נכונה לחומר ה־ויזואלי, ולולא הלווין שבא לעזרתה, ודאי היתה קלושה. ל„מבט" דרושה גישה שונה ושבירת מסג־רות ואולי גם גיבוש אופי שונה. אבל בינתיים הצוות היחיד המוע־סק בטלוויזיה הוא זה של החדשות, ולעתים אני תמהה מה עושים כל עובדי הטלוויזיה האחרים.

מכל מקום עדיין אני מאמינה ש־יש לשים את הדגש בתחום החד־שות והאקטואליה, וכך אני שבה אל הבעייה המטרידה אותי, כלומר זאת של סרטים דוקומנטאריים, ש־כמעט אינם (חוץ מסרטים קנויים כמובן!). כפי שהוסבר לי, הסיבה אינה נעוצה בעובדה שיש חשש לנקיטת עמדה בנושאים אקטואליים בכלי תקשורת ממלכתי — ובעצם עמדה נוקטים גם ברפורטז'ות של יום השבוע" — אלא פשוט קשה למצוא אנשים מתאימים למשימה קשה זו.

אבל בעוד שכאמור בתחום החד־שות אנו חשים בעשייה כלשהי, התחומים האחרים בטלוויזיה הם ב־חזקת „מתים" או גוססים שמאריכים את חייהם לשוא באמצעים מלא־כותיים. תכניות המלל, — והטל־וויזיה מבוססת על דיבורים מייג־עים ולא על תמונות, — ובראשן „השעה השלישית", שהתחילה דר־כה כתכנית יוקרה, ומוסיפות לה־דרדר, הן בתהליך של חיפוש בנאש אחר מנחה, או מנחים מתאימים. „השעה השלישית" ירדה מדחי אל דחי, והיא משמשת כר נרחב ל־הכשלתם של רבים. „בומרנג" הקצ־בית חוסלה, ו„מוקד" נושאת אופי חלטוריסטי. בעצם התכניות המילו־ליות, כמעט כולן, נושאות נושאות אופי של דיון ראדיופוני, ויש להי־נתק אחת ולתמיד מן הדפוסים ה־מקובלים ולפתח גישה אחרת תוך ניצול נתוני המדיום. אני מצטערת אבל איני מאוופיסטית עד לצפות ב„מורשה", ועד היום איני תופסת מדוע הוטל על הטלוויזיה לשלם מס גבוה כל כך לדת גם ב„מורשה" וגם ב„המבדיל בין קודש לחול", הכניות שהוקצתה להן שעת שידור שלמה, ושום טלוויזיה המכבדת את עצמה לא היתה משדרת אותן, ודאי שלא בקביעות.

ניסויים מגוחכים

הדראמה הטלוויזיונית אינה מקר־מת אותנו באורח מאורגן וסדיר והיא כפי שאני מבינה מחכה לי־צירות המופת שיפלו להיקה העק־כפרי בשל. לעת־עתה סמלה הוא קול חריקת דלתות ושחקנים או מכוניות הולכים או נוסעים ללא מטרה, אר־לי בחיפוש מוזאי או בנאי. אבל כל זמן שלא תימצא דרך נכונה להעלות דראמה טלוויזיונית, איני משוכנעת שאנו זקוקים לה, וה־ניסויים המגוחכים של „יצירות" אוי־רה סנסטיביות נוגדים להלוסין את אופי המדיום ואין הם משמשים, כפי שטענו כמה מעמיתי, חממה ליוצרים. אני מכל מקום עדיין לא ראיתי יוצר שיצא מבית הטלוויזיה, וגם לא כוח שנכנס בשעריה, וכאן זריקת כספים בעלמא. אפשר גם להסתפק בעתות צרה בתכניות ביי־דור מיובאות. מה גם שכפי שמספ־רים את אזנינו, התחום הבוזמן הנא כיום בינלאומי, ואין זה הכרח ל־אומי לערוך מיפגנים של פסיודו־פולקלור לוקאלי בדמות פסטיוואר־לים של פזמונים המעידים רק על תת־תרבות.

אני מאמינה שהטלוויזיה אינה יכולה לתפוס את מקומם של ספר, תיאטרון או אפילו קולנוע... אבל אין כמותה ספק בלתי־אמצעי של מידע ובידור (בתחום הרחב של ה־מילה). לשם כך עליה לשאוף ל־מקצועיות, וזה נתון שהיא חסרה.

רישומו של הראדיו ניכר כיום פחות בגלל הטלוויזיה, אבל הוא עדיין רקע לחיינו. גם בשידורי יש־ראל וגם בגלי צה"ל אפשר למצוא מיגוון עשיר של תכניות, וניכרת נ־טייה לחלוקה ברורה בין התחום הפופולארי לרציני. בתחום הרציני ראויות לשבח תכניות מוסיקאליות מצוינות וחלק מן המלל הראדיו־פוני שניכרת בו מקצועיות שגר־תית והוא גם נעשה מקובל במור־צת הזמן. אף אחד אינו יכול גם להתחרות בנתון המיידיות של הראד־יו בהבאת חדשות וכל מה שקשור בהן, וגם אם בתכניות אלה לא בולטים כיום „כוכבים", נעשים מא־מצים על ידי רבים ששמם אינו מוכר, אבל הם עדיין שומרים על דפוסים שנקבעו והוכיחו את עצמם.

בתחום הפופולארי הראדיו הוא בר־תחרות לטלוויזיה בתכניות סר־טים מגוונות והתכניות היוצרות קשר בלתי־אמצעי ומיידי עם קהל מאזינים והן כמו מיצגות את האר־רח הקטן ובעיותיו וכך יש להן משי־כה רבה. נראה שהראדיו והטל־וויזיה יכולים לחיות צד־בצד ב־שלווה, או נכון יותר, התחרות אי־נה מזיקה להם.

התיאטרון סביב עצמו

תיאטרון
אברהם עוז

שימו כסף! שימו כסף!

הטור שלי
נתן דונביץ

השאלה היא: מתי, באיזו נקודה, תחלה הברכה ליהפך לקללה, והאם הכל תשים בכך? ובינתיים „שימו כסף! שימו כסף!" בשמעות הזה כל עי רפנן ועל כל בימה המפבלה רמה.

געגועים לרצינות

ספרים
יורם ברונובסקי

מבט אל שתי עונות

מוסיקה
נתן מישורי

טעם של חצר

ציור
רן שחורי

לפני כמה חודשים היה בכפר האמנים עין־הוד סימפוזיון שנושאו „האמנות היום". באותו מיפגש הוצעו רעיונות לביא את הנוכחים בסטנדטיס בארץ צנוזרה מגבילת על יצירות אמנות. מצב נמוך בריגוש רב שאין זה נאה להשמיע דברים כאלה באזני אורחים מכובדים מחו"ל, הואיל בארץ אף אמן אחד שנאסר בגלל יצירתו.

אלקטרוניקה * תקשורת * ציוד בטחון

תעשיות האלקטרוניקה המקצועית בישראל

הענף דורש פיתוח מתמיד, כוח אדם מעולה וראיית העתיד

תעשיות האלקטרוניקה המקצועית החלו להתפתח בארץ רק בשנות הי־שישים הראשונות, אך קצב הפי־תוח היה מהיר ביותר, אפילו במושגי הכלכלה הישראלית.

יש לציין ולהדגיש כי הענף הזה התפתח מהר הודות לחזונם של בע־לי מקצוע מעולים אשר האמינו כי בכוחם לייצר מוצרים בעלי איכות מעולה ביותר מחד, והודות לכמספר צרכנים עיקריים (כגון מערכת הבי־טחון ומשרד התקשורת) אשר הי־מינו בתעשיה הישראלית פתוחים של מערכות, ציוד ומכשירים שונים, מאידך.

לפני שנים מעטות היה החשש רציני שפיתוח הענף עלול להתעכב בגלל מחסור במהנדסים ובטכנאים, אך החשש זה לא התאמת, הודות לי־עליית מומחים ובעיקר הודות לחזי־רתם ארצה של מהנדסי אלקטרו־ניקה ישראליים אשר השתלמו ו־עבדו בחו"ל ואשר באו כתגבורת לבוגרי הטכניון. גם בעתיד הנראה לעין, אין לצפות למחסור בכח אדם לענף הממשיך למשוך כוחות מכל הרמות הדרושות לו.

65 מפעלים

כיום עוסקים כ־65 מפעלים ב־אלקטרוניקה מקצועית, כאשר 5 מתוכם מהוים מעל ל־80% מהיקף הענף הן מבחינת המחזור והן מבי־חינת התעסוקה. לצומת המפעלים הגדולים המעסיקים מעל לאלף עוב־דים, קיימים גם מפעלים קטנים ב־יותר, המרוכזים מסביב למהנדסים בודדים, אשר בשלב מסויים עזבו גופים גדולים.

על ענף האלקטרוניקה נמנים ענפי המשנה הבאים: ציוד לטלקומוני־קציה (ציוד קשר חוטי ואל־חוטי); מערכות וציוד לבקרה; ציוד רפואי ומעבדתי; מחשבים וציוד פריפר־יאלי; רכיבים לתעשיית האלקטרו־ניקה.

ציוד זה הוא בחלקו סטנדרטי ומי־יוצר בסדרות בינוניות עד גדולות, אך לרוב מדובר בציוד ובמערכות די ספציפיות, אשר בחלקו הותחו ושופרו בארץ ומיוצרים בסדרות קטנות.

ואמנם, היתרון של תעשיית הי־אלקטרוניקה הישראלית טמון בכח האדם המקצועי הרב־גוני והמעולה המצוי במפעלים בארץ, ולא בעובי־דים בלתי מקצועיים שאין בכוחם לי־התחרות בשכר העבודה של עובדי היצור ההמוני במזרח הרחוק...

כללית ייצור רכיבים אינו כדאי בארץ, המדובר במוצרים סטנדר־טיים. עם זאת, כדאי לציין שיש ב־ישראל כמה חברות העוסקות ב־ייצור רכיבים מיוחדים, בעלי אי־כות גבוהה ביותר (כגון קונדנסו־רים משתנים, רזיסטורים, וכו') הי־מיצאוה את מרבית תפוקתן. אך גם פה מדובר למעשה במוצרים ספי־ציפיים. ואין לדבר על התחרות עם יצרני הרכיבים מהמזרח הרחוק...

כח המשיכה של הענף

הכושר לפיתוח מהיר של מוצרים חדשים ולשיפור מוצרים קיימים, מהוה את כח המשיכה של תעשית האלקטרוניקה הישראלית למשקי־עים פוטנציאלים. ואמנם, מרבית המפעלים הגדולים בענף קשורים עם יצרנים מחו"ל בקשרי ידע או בקשרי שותפות. יתר על כן, חברות אמריקאיות בעלות שם עולמי הקי־מו מפעלים בארץ כבסיס לפעילות ייצוא ההולכת ומתפתחת.

פיתוח מוצרים

עבודות פיתוח תמידיות, הן תנאי בל יעבור לקיום ולעמידה בתחרות, בשוק הלאומי ולבין לאומי. עם תחילת התפתחות מפעלי האלקטרו־ניקה בארץ, ברצע מרבית עבודות הפיתוח הבטחוניות במסגרת המכו־נים של מערכת הבטחון. כעת, כאשר קיים כושר פיתוח ההולך ו־גדל במפעלים השונים, המגמה ה־מוצהרת היא להעביר יותר ויותר עבודות פיתוח למפעלים אלה ולא להסתפק בהזמנת ייצור בלבד של הציוד שכבר פותח. יש בכך חשי־בות רבה ביותר, כיוון שעצם הפי־תוח במגמה אותה, מאפשר למהנדס „לעלות" על רעיונות שונים שאפשר ליישמם למטרות שונות במסגרת מפעל יצרני דבר שאינו ניתן במכוני מחקר ופיתוח;

צפוי גידול של 20% לשנה

משרד המסחר והתעשיה תומך בפיתוח מוצרים חדשים, ע"י השי־תתפות (בצורת מענקים) בסכת שי־היצרן לוקח על עצמו. היקף המע־נקים המכסים כ־50% מההוצאות, היה כדלקמן. בשנים האחרונות:

1969/70	2.5 מליון לירות
1970/71	3.6 מליון לירות
1971/72	4.5 מליון לירות

ההשתתפות הזאת אפשרה למספר רב של מפעלים, לבצע עבודות מחי־קר ופיתוח אשר הביאו בסופו של דבר לייצור מוצרים חדשים בעלי כושר תחרותי רב בשוקי הציוד הי־מתוחכם בעולם.

ענף האלקטרוניקה אשר התפתח כאמור בצעדי ענק בשנות השישים. ימשיך את פיתוחו גם בשנים הקרו־בות, אם כי אנו צופים קצב גידול נמוך יותר ודהיינו בממוצע כ־20% לשנה.

תעשית האלקטרוניקה

גידול צפוי זה מבוסס על מספר הנחות אשר יפורטו להלן:
א. מפעלי הענף — בעיקר אלה

המספקים כיום מרבית תוצרתם ל־מערכת הבטחון — יצטרכו להמש ולמצוא מוצרים נוספים לאלה המי־יוצרים כיום, וזאת כאלטרנטיבה ל־שוק הבטחוני והפניני הצפוי לקצב

(סוף בעמוד 23)

אלקטרוניקה * תקשורת * ציוד בטחון

תעשיות האלקטרוניקה המקצועית

(סוף מעמוד 22)
גידול קטן בהרבה מזה שהיה בשנים האחרונות. מוצרים אלקטרוני־ ביים אלה יהיו מיועדים הן לשוק האזרחי הפנימי והן לייצוא.

ב. המפעלים הגדולים יצטרכו להגיע לאיזון יותר בין השווקים השונים, איזון אשר יתבטא בחלוקה של כשליש לבטחון, שליש לשוק אזרחי ושליש לייצוא.

ג. הענף כולו חייב להערך לקראת השימוש ההולך וגובר ברכיבים מיניאטוריים, (מעגלים משולבים גדולים). באשר רק מי שישתמש ברכיבים אלה ימשיך להתפתח בעתיד.

הקמת יחידת ייצור למעגלים משולבים גדולים נראית כמורה המציאות אם אמנם אנו רוצים להבטיח קיום והתפתחות הענף לקראת סוף שנות השבעים ותחילת שנות השמונים.

ד. מפעלי האלקטרוניקה חייבים לדאוג לתדמיתם בחו״ל, מאחר וכד לעצם היום הזה אין ישראל ידועה ומוכרת כ״יצרן אלקטרוניקה״ יש צורך בפרסום רב במסגרת תערוכות ספציפיות וכן פרסום בעתונות המקצועית, ע״י הזמנת עתונאים לארץ.

אם ההנחות הנ״ל תתאמתנה יש כאמור לצפות לגידול של כ־20% לשנה, דבר אשר יביא את הענף למחזור של כ־1,400 מיליון לירות ב־1976 (עם תעסוקה של כ־18,000 איש) כולל יצוא של כ־80 עד 100 מיליון דולר. הייצוא יהוה אז כ־35% מהתפוקה כולה;

במושגים בין־לאומיים, תעשית האלקטרוניקה בישראל היא קטנה. עם זאת צפוי לה עתיד גדול הודות ליתרונות היחסיים של הענף, יתרונות הבאים לידי ביטוי, בעיקר ברמה ובכושר של כח האדם, ההנדסי העומד לרשותה.

(מתוך „תעשיה ומסחר", בטאון משרד המסחר והתעשיה)

קבלנים מציעים

כדי להכריע עליך להצביע
כדי להצביע עליך לדעת!

מיסוי סביר ושווה לכל - „מס הכנסה שלילי" לנזקקים

המערך הצליח ליצור בישראל את שיטת המיסוי העקומה ביותר בעולם: שיעורי מס ההכנסה בה הם הכבדים ביותר בעולם — וכך כביכול בא על סיפוקו ה„סוציאליזם" — אבל מכיוון שאין אפשרות לקיים אותם ולהתקיים בהם למעשה, התפתחה מערכת עיוותים, השתמטויות ועקיפות שאין דוגמתה בשום מקום אחר. כל אזרח הפך לעבריין־למחצה או לעבריין ממש. כל עובד מקבל „מתחת לשולחן". כל חברה חייבת לעסוק בפילפול משפטי ובתחבולות עורמה.

בצורה זו — כולם מפחדים וכולם תלויים בחסדים.

הליברלים העצמאיים, מתוך נאמנות לעיקרון של חופש האזרח והגינות היחסים שבינו לבין ממשלתו ומדינתו, תבעו ויתבעו לקבוע שיעורי מס סבירים ויחד עם זאת לבטל את כל „הקלות המס המיוחדות" „לקבוצות לחץ" ולחביבי השלטון. הליברלים העצמאיים תובעים להפסיק את האפלייה לרעה של עצמאיים בחוק ולתת לאשה העובדת הנחות־מס שיאפשרו לה לכסות את הוצאותיה המיוחדות. יחד עם זאת, מציעים הליברלים העצמאיים לבחון הנהגתו של „מס הכנסה שלילי" — שפירושו כי אוצר המדינה משלים את הכנסתן של משפחות שאינן מצליחות להגיע למינימום סביר. כשלב־ביניים, יש להעלות את קיצבות הילדים ולקיים שיטה של השלמת ההכנסה בצורת אספקה של שירותים ומצרכים.

ישראל ראוייה לחוקה כתובה המשריינת את זכויות האדם

חקיקת חוקה כתובה, המשריינת את זכויות האדם ומבטיחה את שלטון החוק היא מטרה יסודית של הליברלים העצמאיים בכנסת הבאה.

החוקה הובטחה עוד במגילת העצמאות והממשלה התחייבה לקדמה בקווי־היסוד לכנסת השביעית. אבל חוקה אין עדיין. הנחתות הקואליציונית והשלטונית מנעה את קידומה. תוספת כח לליברלים העצמאיים תקדם נושא חיוני זה בכנסת הבאה.

החוקה תבטיח שוויון בין אדם לחברו ותאסור במפורש אפלייה או פרוטקציוניזם עקב דעות, השקפות, אמונות והשתייכות עדתית או פוליטית.

היא תחייב כל רשות ציבורית לתת שרות שווה לכל האזרחים.

היא תחייב את הרשות שלא להטיל מיסים ושלא להעניק טובות־הנאה כלשהן שלא במסגרת החוק.

היא תבטיח שוויון זכויות מלא, בכוח ובפועל, לאשה.

היא תתן לבית המשפט העליון את הכוח למנוע חקיקת חוקי עזול הנוגדים את זכויות היסוד של האדם.

המפלגות הנהנות מקופת המדינה חייבות בסדרי דמוקרטיה פנימיים

מרגע שהמדינה קיבלה על עצמה לממן את מערכות־הבחירות של המפלגות, זכותה וחובתה להקפיד על כך שמימון זה לא ינוצל לרעה. הכוונה איננה דווקא לשימוש בכסף זה לצרכים אחרים, אלא גם למניעת ניצולו כדי שקבוצת עסקנים בהנהגת מפלגה כלשהי תוכל להנציח בעזרתו את שלטונה בתוך המפלגה.

לכן תובעים הליברלים העצמאיים לחוקק מייד חוק מפלגות, אשר יחייב כל מפלגה לקיים בתוכה סדרים דמוקרטיים פנימיים ועקרונות אירגוניים הוגנים כלפי חבריה, עסקניה וסניפיה.

הליברלים העצמאיים, שנמנו על יוזמי החוק לבחירות ישירות של ראשי עיריות ומועצות מקומיות, יוסיפו להיאבק לקבלתו של חוק זה ולביצועו.

בכנסת הבאה ייאבקו הליברלים העצמאיים למען ביטולו של חוק באדר־עופר לחלוקת העודפים בצורה הנותנת אוטומטית תוספת־כוח למפלגות הגדולות ביותר ושוללת תוספת זו מן המפלגות הפחות גדולות ובכך מעוותת ומסלפת את רצונו של הבוחר.

דרושה פנסייה ממלכתית מספקת לכל קשיש

הצעת חוק פרטית של הליברלים העצמאיים יכולה להיהפך למציאות.

הנהגת פנסיה ממלכתית מקיפה הכוללת לכל אדם, השכיר והעצמאי, האשה העובדת ועקרת הבית, הוא אחד הנושאים שהליברלים העצמאיים חוזרים ומעלים תמיד על סדר־יומה של המדינה. לפי הצעת החוק שהוגשה על־ידי הליברלים העצמאיים, תגיע הפנסיה הממלכתית לשיעורים שבין 70—80 אחוזים מההכנסה והיתה צמודה גם למדד יוקר המחיה וגם לשכר הממוצע במשק, כדי שלא תאבד את ערכה עם ירידת ערך הכסף. סידורים מיוחדים יבטיחו פנסיה גם לעולים חדשים שלא הספיקו לצבור זכויות. הביצוע ייעשה [illegible]

פנסיה ממלכתית, שפירושה הבטחת כל אדם מפני רעב והתבזות לעת זיקנתו, היא כמעט דבר מובן מאליו. מדוע אין היא קיימת בישראל עד היום?

משום שהמערך מדבר גבוהה גבוהה על דאגה סוציאלית, אבל אינו מוכן להשמיט מידיו את השליטה הפוליטית והכלכלית של מקנות קרנות הפנסיה הלא־ממלכתיות. ואילו הליכוד הימני, שעיקר עניינו בנושא המדיני, מעולם לא נאבק על קרנות „כאלה", אלא מעלה אותן רק ערב הבחירות. בין אלה לבין אלה נשחקים רבבות קשישים שאין להם במה להיות. חרפתם היא חרפת כולנו.

הליברלים העצמאיים, שהיו הראשונים ליזום פנסיה ממלכתית, יכולים להשפיע בכנסת הבאה לא רק על עצם הנהגתה אלא גם על תכנה, היקפה ושיטת ביצועה.

מ ערכת הבחירות יצאה ממסלולה התקין. במקום דיון לגופם של הנושאים המרכזיים הקובעים את עתידה של ישראל ואת איכות החיים בה — נזרקות סיסמאות ריקות והבטחות חסרות כיסוי. המערך טופח על כתפי עצמו וקורא: „עשינו לבדנו!" (כאילו אין בכך חלק ונחלה לאחרים). הליכוד הימני עולה על גל־אשפה וצועק: „רק רע!"

אל תוך המולה זו, שאיננה נקיה מפולחן מנהיגים ומהכתמה אישית, באים הליברלים העצמאיים בשורה של תכניות מעשיות שניתן לבצען לטובת המדינה ואזרחיה. התנאי לכך הוא — הגברת השפעתם של הליברלים העצמאיים בכנסת ובממשלה וריסון כח־הלחץ של הדתיים שגבר מאד בין שני הגושים הגדולים.

תכניות אלה מוצגות כאן בקיצור ובעיקרי־דברים לידיעתו ולשיקולו של האזרח החושב בישראל.

למעשה הבחירה היא בין ארבעה כוחות בישראל. הצבעה בעד הליכוד הימני היא הצבעת־סרק, שאין לה כל השפעה מציאותית על המשטר בישראל, גם אם ישיג הליכוד שני מנדטים נוספים (דבר, שהליכוד עצמו אינו מאמין בו ולכן גדולה הקטטה על המקומות הקודמים ברשימה). הצבעה בעד המערך פירושה לא רק מתן אישור מלא לכל הקיים, על הטוב והרע, התקין והפגום. המערך התעצם והשמין יותר מדי. דיאטה של המערך תועיל לבריאות כולנו. הצבעה בעד הדתיים תחזק את הכפייה הדתית ותעלה את מחירם, שאנו האזרחים נאלצים לשלמו.

הצבעה בעד הליברלים העצמאיים היא הצבעה מציאותית ועניינית בעד תיקונים, שינויים ורפורמות במשטר בישראל — חיזוק הדמוקרטיה, ביצור זכויות האזרח, יתר צדק חברתי, פחות תלות במנגנון ובפקידות.

אולם בנסיבות המיוחדות הקיימות כיום, חיזוק הליברלים העצמאיים פירושו צמצום תלותה של הממשלה בדתיים — דבר שיאפשר לממשלה להקדיש את מרצה לנושאים החברתיים והכלכליים הכואבים והבוערים ולקדם את פתרונם בכנות.

לכן, תן סיכוי אמיתי לשינוי מהותי, בחר בליברלים העצמאיים.

סכנת הסכנות: האינפלאציה אין להסכים לכניעת המערך

הליברלים העצמאיים אינם מוכנים בשום פנים ואופן לקבל את הנחת שר האוצר ש„אין מה לעשות נגד האינפלאציה ויש ללמוד לחיות אתה". אין להמנע ממידה מסוימת של אינפלאציה, אבל המידה היא הקובעת. העובדה שממדי האינפלאציה בישראל הם פי שלושה מכל ארץ תקינה אחרת. בכל העולם נלחמים נגדה ובמקום שלא נלחמים, כמו צילה תחת כלשון איננה, הגיעו לפשיטת רגל ותוהו ובוהו כלכלי חברתי.

ההצגות של „הקפאות מחירים" תוך המשך עלייה מסחררת של מחירים ושכר מצביעים על הסכנה לישראל.

הליברלים העצמאיים ידרשו קיצוץ ההוצאות הציבוריות של מוסדות הציבור ובראש ובראשו איזון כמעט בתקציבי המדינה ואף יצירת עודף תקציבי, כצעד חלוצי במלחמה באינפלאציה. כן יתמכו בהאטת קצב ההשקעות והקטנת התמריצים וההטבות שמהם נהנים כיום משקיעים, כאשר בין היתר אין כח עבודה פנוי למימוש רציונלי של ההשקעות. יש להעלות את הריבית על הלוואות ממשלתיות, להקטין אחוז ההלוואות הללו בכלל ההשקעות תוך דרישה להון עצמי מוגדל. לציבור הרחב יש להציע תכניות חסכון משתלמות ובראש ובראשונה למכור למשתכנים את הקרקע עליה בנויות דירותיהם, דבר שיש בו גם פעולה אנטי־אינפלאציונית וגם שירות לאזרח.

דרוש חוק האיגוד המקצועי לשם קביעת נוהלים בהכרזת שביתות

נשק השביתה — זכותו היסודית של כל ציבור עובדים מאורגן במאבקו על תנאי עבודתו ושכרו — הופעל בישראל לא פעם בפזיזות ובחוסר אחריות, תוך גרימת נזקים חמורים למשק ותועלת מפוקפקת מאד לשובתים עצמם. הסיבה לכך היא העדר חקיקה הקובעת מסגרת הגיונית למאבק עבודה.

הליברלים העצמאיים מציעים שני חוקים נוספים היכולים לצמצם זעזועים ולמנוע אנרכיה ביחסי העבודה:

חוק האיגוד המקצועי צריך להגדיר את מהותו של האיגוד ואת סמכויותיו. תוך הבטחת זכות השביתה כזכות יסודית חוקית, יקבע החוק מי מוסמך להכריז שביתה, מהם תהליכי ההחלטה על שביתה וכיצד עושים זאת. בין היתר, יחייב החוק הצבעה חשאית של כלל העובדים שרק היא תיתן לאיגוד את הסמכות להכריז שביתה.

חוק ליישוב סכסוכי עבודה בשירותים ציבוריים חיוניים יקבע תיווך חובה לפני כל שביתה או השבתה בבתי־חולים, אספקת חשמל ומים או כל שירות חיוני אחר, כפי שיוגדר על־ידי הכנסת. בכך יסייע החוק לצימצום השבתתם של שירותים חיוניים עד למינימום.

בטול האפליות נגד הסקטור הפרטי וצמצום המעורבות הממשלתית במשק

אי אפשר שלא להמשיך בקיום־יחדיו של הסקטור הציבורי, הפרטי וההסתדרותי במשק המדינה, אבל יש לבטל את כל האפליות הקיימות לרעת הסקטור הפרטי. המצב המשקי אמנם אינו דורש הוספת הטבות, אבל מי שמקופח — כגון המסחר הקמעונאי — זכאי לאותן הטבות שמקבלים אחרים ואילו ההעדפות הרשמיות ולא־רשמיות המוענקות לחברות ההשקעה הגדולות, יש לבטל.

יש להקטין את המעורבות הממשלתית בכלכלה, קודם לכל על־ידי צמצום מספר החברות הממשלתיות. ענפי יסוד כמו מים או חשמל צריכים להשאר בבעלות ממשלתית; חברות רבות אחרות יכולות להמכר. דבר זה יקטין את מספר הכשלונות הכלכליים ויאפשר לממשלה להפנות ליוזמות חדשות באותם כיוונים שבהם אין יוזמה לא־ממשלתית מוכנה לפעול.

באשר לפרשיות שונות שנתגלו בחברות ממשלתיות תובעים הליברלים העצמאיים להטיל אחריות משפטית אישית על מנהלי החברות.

בטחון עם יוזמת שלום

המפלגה הליברלית העצמאית רואה בהשגת שלום בר־קיימא בין ישראל לבין שכנותיה מטרה עליונה של מדיניות החוץ. באין שלום, אין להסכים לכל תזוזה מקווי הפסקת־האש. ולמען השגת השלום, מתנגדת המפלגה הליברלית העצמאית למדיניות של „אף שעל אדמה". עלינו להיות מוכנים למו"מ עם הערבים ללא תנאים מוקדמים.

על מדינת ישראל לחתור, במסגרת הסדר השלום, לגבולות חדשים ובטוחים. במו"מ על שלום תודרך מדינת ישראל על־ידי שיקולי בטחון, הבטחת האופי היהודי של המדינה ויעודה הלאומי, והקשר ההיסטורי של העם היהודי עם ארץ־ישראל. הליברלים העצמאיים היו והינם בעד התנחלות — כפרית או עירונית — אבל על פי שיקולי בטחון ולא על פי שיקולים של כוונות סיפוח טריטוריאלי לשמו.

בסיכום: הליברלים העצמאיים מתנגדים בתוקף למחנה שהוא בעד שלום ללא בטחון ואינם תומכים במחנה שהוא בעד בטחון ללא שלום. הם בעד בטחון עם שמירה מירבית על יוזמות לשלום. יוזמות ואופציות פתוחות לשלום.

הדת היא עניינו של הפרט הציבור זכאי לחופש מכפייה

חוקים שיאפשרו פעולות תרבות ובידור בערבי שבתות, נשואים אזרחיים לאלה שהרבנות מסרבת להשיאם, שוויון זכויות ליהודים רפורמים וקונסרווטיביים, הבטחת סדרי תחבורה בשבת — כל אלה נכללים בתכנית הפעולה של הליברלים העצמאיים לשנים הקרובות.

בשנים האחרונות נותרו הליברלים העצמאיים ככוח מדיני יחיד על בימת הפוליטיקה הממשיך ללחום בעקבות ובשיטתיות נגד מגמות הכפייה הדתית והמצפונית בישראל. למרבה הצער, בתחום חיוני זה ישראל היא מן המדינות המפגרות בעולם, אחת מאלו שבהן אין זה עדיין מובן מאליו כי לכל אדם הזכות להחזיק בהשקפתו ולחיות על פיה, ללא כפייה וללא אונס.

הליברלים העצמאיים לוחמים בעקביות לחיסול הסחר־מכר שבין הדתיים לבין המערך.

בעקבות הקמת הליכוד הימני גברה סכנת ההשתלטות הדתית במידה חמורה. שני הגושים, מימין ומשמאל, מחזרים אחרי הדתיים כשותף נוח לשניהם אינם מייחסים חשיבות רבה לחופש האדם וחופש המצפון (אף על פי שאחד מהם אוהב להתגנדר ב„ליברליזם"). יותר מאשר בכל זמן אחר, מחייבת כיום הדאגה לחופש המצפון את חיזוקם של הליברלים העצמאיים לעמדת השפעה והכרעה שתאפשר עמידה כנגד הלחץ הדתי.

זוגות צעירים זכאים לעזרת המדינה בביסוסם

זוגות צעירים שאינם בנים להורים בעלי אמצעים חשים את עצמם בישראל כאנשים נואשים וחסרי־תקווה. מניין יקחו את ההון העצום הנדרש לרכישת דירה וציודה, כאשר על הכנסתם מוטלים שיעורי מס עצומים? מתוך כך, גוברות הקנאה והטינה כלפי עולים חדשים ורעל הפירוד והייאוש מתפשט בדור הצעיר. הליברלים העצמאיים הכינו הצעת חוק לזוגות צעירים: לפי חוק זה, יהיה כל זוג צעיר (אם אחד מבני הזוג לפחות שירת בצה"ל) זכאי להלוואה נוחה של 40,000 ל"י לרכישת כל דירה הנראית לו. זוג צעיר יהיה זכאי לפי החוק גם להנחות מס הכנסה ומסים עירוניים בשנים הראשונות וכן יזכה בפטור חד־פעמי ממסים בעת רכישת מוצרי החשמל, והבית הראשונים. הזוג הצעיר יתחיל את חייו ברגל ימין — אם יצליח מאבקם של הליברלים העצמאיים.

לחיילים בשרות חובה מגיע שכר הוגן

אחת העוולות הבלתי־נסבלות בישראל הוא השכר הנמוך עד גיחוך המשולם לחיילים בשרות חובה, שכר שאינו מספיק להוצאות השוטפות ההכרחיות ביותר של החייל ובוודאי שאינו מאפשר פרוטה לרכישת בגד או נעל, הקלטת או ספר.

כולם מעריצים את צה"ל, מריעים לגבורותיו, סומכים עליו בקיום בטחוננו, מתפעלים מהשגיו — וכו בזמן אנו מטילים על כל חייל ועל כל משפחה שבנה גוייס לא רק את החרדה לשלומו ובטחונו, אלא גם עול כספי כבד כמשא. לא רק שבמן החייל נשללת ההכנסה שיכול היה להשיג אילו עבד, אלא שאפילו חלק ניכר מצרכיו חייבת המשפחה לשלם. אין כל סיבה הגיונית שהמדינה תטיל גם מיסה הכבד על כל משפחה שבנה גוייס. מצב זה יוצר עוולות נוספות: הבדלי מעמד הברורים בין חיילים בנים למשפחות אמידות, שלא חסר להם דבר, לבין בניהן של משפחות מעוטות אמצעים שאינם יכולים להרשות לעצמם דבר. ולא במקום האחרון יש להזכיר את הפרס הכלכלי הכבד הניתן דווקא לאלה שאינם משרתים בצבא: בנות דתיות (או המצהירות על עצמן כדתיות) ובחורי ישיבה.

הליברלים העצמאיים תובעים לתקן עוול זה מיד, באופן חלקי לפחות, כשלב ראשון. הם דורשים להעלות את משכורתם של חיילי חובה לרמה מינימלית נאותה. כמו כן יש לאפשר לחיילים נסיעה חינם בכל שרותי האוטובוסים ברחבי המדינה.

שיכון לכל משפחה בחוק ולא בחסד

יותר מכל שטח אחר, בשטח השיכון יכולה המדינה לקבוע את גורל אזרחיה — לחיים של כבוד ולחינוך דור עולה או לחיי ניוון חסרי־תקוה.

דיור אנושי צריך להיות זכות יסוד של כל אזרח ואספקתו מוכרחה להיות אחד משרותי־הרווחה של החברה הישראלית. דווקא נושא רגיש זה, הקובע גורלות, מתנהל בישראל ללא מדיניות מוגדרת ומחייבת, בצורה הפותחת פרצות חמורות לאפלייה ולפרוטקציוניזם. קרקעות הממשלה, החולשת על רוב רובן של אדמות המדינה, צריכות לשמש להוזלת הדיור לרבים ולא להעשרת מעטים.

הליברלים העצמאיים נאבקים לחקיקת חוק ממלכתי של זכאות לשיכון, המגדיר את רמת הדיור הבסיסי שהמדינה רוצה ויכולה לתת לאזרחיה והקובע את קני־המידה של הזכאות לעזרה, על פי רמת ההכנסה, המצב המשפחתי, הדיור הקיים וכו'. חוק זה צריך לכלול ותיקים ועולים בלי חסדים, בלי פרוטקציה ובלי תלות. דרישה נוספת שהליברלים העצמאיים לוחמים עליה היא מכירת קרקעות המדינה למשתכנים הגרים עליהן. על־ידי כך יזכה המשתכן בבעלות מלאה על דירתו ולא יהיה תלוי עוד במינהל ביורוקרטי בכל הנוגע לרכושו.

ל"ע האדם החושב מצביע - ל"ע

מה רוצה מזכ"ל ההסתדרות?

מאת אמנון ברזילי

הערכויות ושיקולים סבוכים בפרשת בן־אהרון

מפ"ם הופכת ללשון־המאזניים בהסתדרות. אומנם כ־4% עדיין מותיר את הרוב המוחלט בידי העבודה למרות שלה כ־46% וזאת בגלל העובד הדתי שצבר כ־4.5%. לוא היה בידי העבודה רק 45% היתה מפ"ם נעשית גורם קובע שכן לה כ־8%. המצב שנוצר מעריך את הסדנה של כמה מראשי העבודה כי המערך בהסתדרות יהיה תלוי בשנים

שר העבודה יוסף אלמוגי, ב"מ מרכיר ההסתדרות ירוחם משל ויו"כ משה ברעם. בין השלושה נחשב אלמוגי כמועמד הטוב ביותר לרשת את בן־אהרון. הוא נהנה מאהדה של הנהגת המפלגה ויש לו אשראי מכבר בר בעקבות פעילותו כשר בממשלה ובעיקר כשר העבודה. הוא אחד השרים בממשלת העבודה המקובל כשר "פועלי". אלמוגי שואף להיות מזכיר ההסתדרות, אך לא יוכל לזכות במשרה אלא אם כן יהיה מועמד יחיד לתפקיד. בנסיבות הקיימות לא יגיש את מועמדותו לתפקיד מהסיבות הנ"ל באות, אם זו תחייב התמודדות גלויה במרכז המפלגה (נוסח בתרית אחרים קציר):

הערכות מורכבות

✶ לאחר הבחירות באוקטובר יהיה אלמוגי ראש עירית חיפה ואם יגיש את מועמדותו כמזכ"ל יאלץ להתפטר מתפקידו. קשה להניח כי פוליטיקאי מנוסה כאלמוגי יהיה נכון לסכן את כל יקרתו ואולי לפגוע בסיכוייו בעתיד, על ידי התמודדות גלויה במרכז המפלגה.

✶ אלמוגי בתוך העבודה לא פחות בודד מבן־אהרון. לאחר שניער את חוצנו מרפ"י אין לו גוש להשען עליו. אנשי חטיבת מפא"י לא שכחו לו את הליכתו עם בן־

בן אהרון

...

לכנסת. כאולטימטום לקביעת בן־אהרון כמזכ"ל, נראה כצעד טפשי...

אלמ אחרי הבחירות עם 7—8 חברי כנסת (תלוי בתוצאות), יכולה השפעתה להיות גדולה הרבה יותר. גם כדי לסייע לבן־אהרון במאבקו. אחרים דברים אמורים גם לגבי מפ"ם. יחד עם אהה"צ יש למפ"ם משקל רב בהכרעה על עתידו של בן־אהרון אחרי הבחירות.

סיבה נוספת ואולי החשובה מכל. המונעת פעולה הזהה מעשית נגד בן־אהרון היא העובדה הפראדוכסלית שאין לו יריבים למשרתו. אף פוליטיקאי מנוסה ובעל סיכויים במפלגת העבודה לא יצא להיאבק על כסאו של בן־אהרון כל עוד לא התפטר מתפקידו. כלומר כל הקלפים הם בידי בן־אהרון. השלושה שהוזכרו כמועמדים לכסאו של המזכ"ל הם:

עָרָד – פנינת הדרום

מאת מרדכי ארציאלי

ערד היא יהלום מקסים. היהודי בי מחוזות המתוכנות של עיירות הפיתוח בישראל. קיימות עיירות פיתוח גדולות, מעוררות רחמנות. אחרות בי מצב טוב יותר. אין עיר בארץ ללא שכונות עוני המהוות חממה לתסכול ולמרירות. ערד היא היחידה בה הי תושבים, כמעט ללא יוצא מהכלל, חשים יחם הם לעיקרם ובאים להיות בה.

ויש להם במה להתגאות. רמת החינוך מבין הגבוהות בארץ. כל החמישים המורים בבית הספר העל־יסודי שבו לומדים 500 תלמיד...

ערד — מראה מן האוויר

שאלת המים

באין אופוזיציה בירושלים

מאת גדעון אלון

פקס המודיני של ירושלים על השבון העיריה־מוניציפאלי כשהדוגמא הטריה, לכך, היא גבי סמבך אל התנגדותו של טדי קולק להקים בה שכונת מגורים, כשמנגד ניצבת סיעת גח"ל עם שיקוליה המדיניים פוליטיים ותמיכתה בבני במורדות הצפון המזרחיים של הרכס. כן יש להניח שגח"ל ינסה לבקר את קולק בנושא ערבי מזרח העיר בשל מה שהם מכנים גישתו הליברלית מדי כלפיהם על חשבון הרוב היהודי.

טדי קולק

...

מרמרים. הראשונות על המחסור הזר מור בעוזרות בית, להן הן נאלצות לשלם 6 ל"י ויותר לשעת עבודה. האחרונים החוששים שבעתיד הלא־רחוק ישתנה הרכב האוכלוסיה כתוצאה מהזוגות המבוגרים שיצאו לפנסיה ורכשו בתים או דירות ומבקשים לבלות את שארית חייהם בעיירה, שאין לה את הדוגמא בישראל.

חיים ביחידות אינם דווקא חיי בדידות

מאת שמעון סאמט

שיח עם אלמנת משה שרת ז"ל

על שני הבנין הנאה, ברמת חן, בגבול תל־אביב—רמת־גן, חרוטה בשפה העברית ולועזית כתובת: בית הורים ע"ש אניטה מילר. זהו אכסניה לקשישים עולי אוסטריה ונרדפי הנאצים יוצאי אוסטריה. זה מעין בית־אבות מהודר. ממשלת אוסטריה עזרה בהקמתו ובמימונו של בנין זה.

שקט נקיון מופתי מציינים את הבנין המוקף גינה...

אך דומה זאת עד שתרגיש יותר חזקה. בנה, יעקב, שהוא חבר מערכת "מעריב", גר בצהלה. הבן השני חיים, שהוא מתמחה בבנין סירות, גר בהומליה. בתה יעל (נשואה אף היא) גרה בקרבת בית ההורים והיא מרבה לבקר אצלה. בני שרת אינם עסקני־ציבור.

יש לצפורה שרת 10 נכדים והם "מאורות חייה". היא אומרת...

זה, בו משוכנים כיום כ־65 גברים ונשים. ומה ביחס לשפה? שאלתי, הרי רוב תושבי הבית מדברים כאן גרמנית. גב' שרת מרגיעה אותי שבמקצת אפשר לדבר כאן גם עברית, אך היא יודעת קצת גרמנית (עוד מארץ מוצאה ומבית הוריה) לכדי קשר־מה עם היודעים רק גרמנית.

אביה של צפורה שרת, יהודה לייב מאירוב, תושב דווינסק שלח, עוד ב־1911, אותה ואת אחיה שאול לארץ־ישראל ללמוד בגימנסיה "הרצליה" ביפו. ההורים עצמם עלו לארץ ב־1913, השתכנו בתל־אביב...

צפורה שרת, ובעלה המנוח משה ז"ל

הישוב היהודי העתיק בפקיעין

מאת יהודה אריאל

סיפורו של הכפר הגלילי העתיק החבוי בנוף ציורי

הישיבה החבויה בפקיעין

כלכלה ועסקים

סיכומי תשל"ג ✶ סיכויי תשל"ד

הלקלות

סיום שנת הלוח העברי — בניגוד לסיום השנה הקלנדרית או שנת הכספים — אינו אומר גבר כהזור פעילות במיגזר הכלכלי (למעט החקלאות). אך אין מועד יפה ממנו לעריכת חשבון נפש. בעמודים אלה ניסו כותבי „הארץ" לתאר ולהעריך את הפעילות הכלכלית בשנה שנסתיימה, להפיק לקחים ולהצביע על כיווני ההתפתחות אפשריים בשנה הבאה.

השנה האחרונה המחישה עד כמה חשופה ישראל, כארצות אחרות־התלויות בסחר־חוץ, להשפעתן של התפתחויות כלכליות בין־לאומיות. הזעזועים במערכת המוניטארית העולמית, הקדחת שאחזה בשוקי הסחורות, ההתפתחויות הפנימיות בארצות חשובות מבחינה כלכלית — כל אלה הטביעו חותם עמוק במשק הישראלי. כה עמוקות וכידידיות היו ההשפעות, עד שיש מקום לדון מחדש בגבולותיה האמיתיים של הריבונות הלאומית בתחום הכלכלי. גם לגבי ישראל הצטיירו כמה מיגבלות על חופש הפעולה של קברניטי המשק הלאומי כתוצאה מהתמורות שחלו בארצות זרות, בעיקר בתחום סחר החוץ ושערי המטבע.

בתשל"ג עוד צומצם חופש פעולתם בשל היות השנה שנת בחירות. הממשלה תימרנה במידה גוברת והולכת בין יעדים שאינם עולים בקנה אחד: שמירה על אינטרסים ארוכי־טווח של המשק, מצד אחד; השבעת רצונם של הבוחרים, מצד אחר. קל להמחיש את הסתירות שביניהן: האינטרס של המשק חייב התאמת מערכת המחירים לעלויות הראליות, ריסון תקיף של עליות שכר מוגזמות וספיגה של עודפי כח קניה באמצעים פיסקאליים. הרצון להשביע את רצון הבוחרים הכתיב היפוכם של אמצעים אלה: שמירה על מחירים מלאכותיים למיגוון רחב של מוצרי ושירותי מפתח; העלמת־עין מפרצות עמוקות במדיניות השכר; הזרמת מלוא תוספות כח הקניה בידי הציבור.

התוצאות של מהדלי בחירות אלה היו הרסניות: ניוון קצב גידול היצוא, תפיחת היבוא והרעה חסרת־תקדים במצב מאזן התשלומים; הקפאה מלאכותית של מחיר מוצרי ושירותי מפתח תוך עיוות הקצאת המשאבים במשק; וגידול נימהר בצריכה הפרטית, שמלבד מה שנתן אותותיו במאזן התשלומים הוליד תופעות חברתיות שאין להתברך בהן ויצר הרגלים שלא קל יהיה להיגמל מהם.

תקוות לתקנתן

החשש ממיתון בשנה הבאה מבוסס על דמיון חזותי בין תנאי 1965 לתנאי 1973. הדמיון הוא רב — אולם יש יסוד לסברה כי החשש לא יתממש. תכליתו הראשית של מיתון 1966/67 היתה לשפר את מאזן התשלומים ואת מצב יתרות המטבע חוץ של המשק. אכנם, הפלאת מס־שפתיים לצורך בשיפור מאזן התשלומים היא מעשה התביב על דוברים ממשלתיים, אולם היעד האופראטיבי הראשי למדיניותם כיום אינו מאזן התשלומים, אלא התוצר הלאומי. יתירה מזו, גם לוא היה שיפור המאזן יעד מועדף באמת, ספק רב אם היתה הממשלה נוקטת אמצעי הריף של האטת הפעילות הכוללת, כדי להשיגו. בסדר הקדימויות הקבוע, „עליה" עדיפה על „משק"; בתנאי האטה כוללת עומדים תהליכי העליה והקליטה בסכנה; מצד אחר, כל עוד נמשכת העליה, חסרים התנאים הבסיסיים למיתון.

אולם מה שמושג במיתון מכח תהליכים שלהדיוט נראים כ־אוטונומיים, אפשר להשיג, בעיקרו, גם על ידי סדרת אמצעי־מדיניות אלטרנטיביים, שאינם צריכים להתבטא בהאטה כוללת. המדובר באותם אמצעים, שהומלצו אשתקד ולא ננקטו: התאמת מחירים לעלויות ראליות; ספיגת כח קניה באמצעים פיסקאליים; וכן תיקון עיוותים בתנאי סחר החוץ (כלומר, יצירת התאמה חדשה בין מחירי היבוא והיצוא). מה שדרוש אינו הקטנת הביקוש הכולל שבפניו עומדים גורמי הייצור במשק (הקטנה שהיתה יסוד־היסודות של מיתון 1966/67) אלא הפניית חלק גדול יותר מהתוצר המקומי ליצוא. במלים אחרות: דרושה מדיניות שתגרום שיפור במאזן התשלומים בלי לפגוע בקצב גידול התוצר, למרות שתתבצע על חשבון הצריכה.

מדיניות כזאת מצריכה דמיון בתכנון, תקיפות בהחלטה ועקשנות בביצוע. האם יעבדו למכשלת הבאה? המכשול הראשי הוא, באופן פרדוקסאלי, הקלות שבה אפשר להימנע מהצורך בה: כל עוד ניתן לסתום את הגרעונות ולגדוש מחדש את הקופות על ידי השגת הלוואות או כספי התרמות, שראשי המדינה כה מצטיינים בהם, קיים פיתוי טבעי להימנע מצעדים שאי־נוחות וקשיים בצידם.

הנה כי כן דרושה לבד מדמיון, תקיפות ועקשנות, גם הכרעה ערכית, כמעט מוסרית. הדילמה המתייצבת כאן אינה ענין סלטוני־פוליטי בלבד; נודע לה ערך חינוכי. היא חודרת דרך כל דרגי המיבנה החברתי ומתייצבת בסופו של דבר, בגילגול צורה, בפני האזרח היחיד, שפה שהוא תוהה, במציאות שניתהוותה במשק ובחברה של ישראל תשל"ג, אם ההסתמכות על תריצותו ומאמציו האישיים עודנה התנאי האמיתי לקידום רווחתו.

גרעון מעמיק במאזן התשלומים הרחיק את המשק מיעד העצמאות הכלכלית

סחר חוץ

בחדשים הראשונים של 1973 לא חלה עליה ריאלית בהיקף היצוא התעשייתי. עדיין אין נתונים על שיעורי הגידול הראליים במחצית הראשונה של 1973, אך ההערכה היא שעיקר התרחבותו של היצוא התעשייתי היה נומינלי.

כלכלנים ממשלתיים אומרים כי התפתחות זו היתה צפויה נוכח העליה בהוצאות הייצור והגיאות בשוק המקומי.

בהקשר זה, ראוי לזכור את התנודות בשווקים המוניטריים הבינלאומיים. עד יולי היה הדולר האמריקאי נתון בירידה בהשוואה למטבעות האירופיים העיקריים. עם הדולר פחת ערכה של הלירה הישראלית. חישובים שנעשו במחלקת המחקר של בנק ישראל מראים כי בין דצמבר 1972 לבין יולי 1973 פחתה הלירה ב־12 אחוז. ביולי ובחלק מאוגוסט חזק כמעט מעמדו הדולר, ובעקבות זאת חל תיסוף של 3 אחוזים בשער האפקטיבי של הלירה. התפתחויות אלה אינן נובעות ממדיניות שער חליפין מכוונת, אלא מצמידות הלירה לדולר.

על אף הפיחות האפקטיבי שחל בלירה בשנה האחרונה — טוענים הכלכלנים — לא שונה מעמדו היחסי של היצוא הישראלי. הסיבה העיקרית לכך — הפיחות האמור לא לווה באמצעי מדיניות משלימים, ההכרחיים כדי שפיחות יצליח בתקופה של גאות.

עליות המחירים המקומיות היו מעל ומעבר לעליות המחירים בעולם.

מכאן, מסיקים הכלכלנים, שגם אם תימשך מגמת התחזקות הדולר תצטרך ישראל לשקול בכובד ראש אמצעים שימנעו תיסוף־למעשה, שיביא להוצאות שליליות במאזן התשלומים.

בתחום סחר החוץ, התופעה המתבלטת בחודשים האחרונים היא העליה התלולה בגרעון בחשבון סחורות ושירותים. מגרעון ממוצע של 81 מיליון דולר לחודש ברביע הראשון של 1973, עלה הגרעון לרמה חדשית ממוצעת של 91 מיליון דולר ברביע הראשון של 1973 ו־104 מיליון דולר ברביע השני של 1973. נתוני יולי מורים על המשך העליה. במונחים שנתיים הגיע הגרעון ברביע השני של 1973 ל־1.25 מיליארד דולר, לעומת 800 מיליון ב־1972. עיקר העליה בגרעון היא בחשבון סחורות.

במשרדים הכלכליים מסבירים כי העמקות הגרעון במונחי־דולר נובעת בחלקה מן העליות התלולות במחירי סחורות: מחירי היבוא התייקרו ב־20 אחוז. אולם נוסף לכך היה גם גידול ריאלי ניכר ביבוא נכסי צריכה ויבוא חומרי גלם. גידול יבוא נכסי צריכה משקף התרחבות מואצת שחלה בצריכה הפרטית; הגידול ביבוא חומרי גלם חל על רקע המשך ההתרחבות הכלכלית מצד אחד, והשלכות מלאי נוכח אי־גידולו של יבוא זה בשנת 1972, מצד אחר.

סיבה אחרת לעלית הגרעון — הקפאון ביצוא. רק תופעה משמחת אחת חלה בתחום היצוא — הגידול המואץ בענף יהלומים. על פי ניתוח ראשוני של הנתונים מסתמנת הופעה מדאיגה של גידול ריאלי אפסי ביצוא התעשייתי האחר. מסתבר, כי ירד חלקו של היצוא בייצור התעשייתי.

בממשלה מסבירים תופעה זו בגיאות בשוק המקומי, שהתבטאה בגידול ניכר בביקוש ובעליות מחירים תלולות בשוק המקומי, שהשפעתן היתה חזקה יותר מעליית התמורה ביצוא, על אף הפיחות האפקטיבי של הלירה והגדלת הפרמיות ליצוא.

הגרעון בחשבון סחורות ושירותים מומן גם השנה בעיקרו על ידי העברות הון חד־צדדיות. במחצית הראשונה של 1973 הסתכמו העברות אלה (של מוסדות ושל פרטיים — כגון פיצויים אישיים) ב־523 מיליון דולר (נטו), כנגד גרעון של 675 מיליון דולר (באותה תקופה אשתקד כיסו ההעברות את מלוא הגרעון). היתרה מומנה על ידי שימוש ביתרות מטבע חוץ של המדינה או קבלת הלוואות חדשות בחו"ל (אשתקד איפשר המצב צבירת יתרות).

לוא אפשר היה להבטיח, שמה שמכונה בשפה היבשה של מאזן התשלומים „העברות חד־צדדיות" יתמיד לצד, לא היה מקום לדאגות. אולם בטחון כזה אינו קיים, והגרעון בחשבון סחורות ושירותים נשאר המודד למרחק בינינו לבין עצמאות כלכלית. בשנת תשל"ג לא הצטמצם מרחק זה אלא להפך, גדל בשיעור ניכר. אחת המשימות העיקריות שיעמדו בפני מעצבי המדיניות הכלכלית בשנה הבאה תהיה לתקן את מה שעוות השנה.

השתוללות שלוחת רסן בבורסה — ופניית עורף בהתייצב השערים

שוק ההון

תשל"ג היתה שנת התפתחויות דרמטיות ותהפוכות בשוק ההון והכספים הישראלי. התרחבות מוניטארית מהירה, שהחלה באמצע השנה הקודמת איפשרה התפתחות מהירה בכל ענפי השוק — במערכת הבנקאות, הביטוח, הבורסה, החיסכון. אולם התרחבות זו גם האיצה את הלחצים האינפלציוניים במשק ויצרה כורח לבלום אותם על ידי צעדי ריסון מרחיקי לכת.

אמצעי התשלום, שהסתכמו בסוף ספטמבר 1972 כ־5.3 מיליארד ל"י, כלומר גידול שנתי של 25%, זאת התרחבות מוניטארית שמעטות דוגמתה בעולם, מה עוד שהיא נמשכת בקצב כזה זו השנה השניה ברציפות. בראשית 1972 החל בנק ישראל בצעדי ריסון מוניטארי על ידי הגדלת שטרי הנזילות והגדלת השתתפותם של הבנקים בקרנות היצוא. צעדים אלה באו לידי ביטוי רק בסוף הרבע הראשון של שנת תשל"ג, כלומר בסוף 1972. הרבע הראשון צויין בעודפי נזילות במערכת הבנקאית. אולם מאז ינואר 1973, נקלעו הבנקים לגרעונות נזילות, מהם לא השתחררו היום. גרעונות אלה הגיעו לשיא של כ־450 מיליון ל"י באמצע אפריל 1973.

בהתפתחויות אלה הושפע הענף העיקרי של שוק ההון: הבורסה. הרבע הראשון של תשל"ג הביא את גיאות שוק המניות לשיא. מדד שערי המניות טיפס בסוף ינואר 1973 לרמת שיא של 333 נקודות. בסוף השבוע שעבר עמד המדד על רמה של 257, ירידה של 23%. פירושה של ירידה — שמניות רבות איבדו מאז השיא בין רבע לשליש משוויין לפי מחירי הבורסה.

מדאיגה יותר, מנקודת ראותם של המשקיעים במניות ושל אלה העוסקים באופן שוטף בכך, היה הצמצום הרצוף בהיקף העסקות. המחזור בשנת 1972 הסתכם ב־763 מיליון ל"י לעומת 105 מיליון ל"י ב־1971 ורק 52 מיליון ב־1970. ובתקופה ינואר—אוגוסט 1972 הסתכם מחזור המניות ב־550 מיליון ל"י לעומת 440 מיליון ל"י בתקופה המקבילה אשתקד. אך באוגוסט השנה נקשרו עסקות במניות ב־33 מיליון ל"י — בשעה שבאותו חודש לפני שנה היה היקף המחזור כפול: 66 מיליון ל"י. תופעה דומה אירעה גם לגבי שני החודשים הקודמים: יולי ויוני.

שוק המניות בתשל"ג עמד איפוא בסימן התפכחות, מקבילה באפיה לזו שאירעה במערכת הבנקאות. כשם שהאחרונה עברה מעודף נזילות לגרעונות כבדים, כך עבר שוק המניות מגיאות לנסיגה קשה ורצופה. אלא שהתהליכים מצריכים זמן ממושך וקשה לאתר בדייקנות ומראש שינוי במגמות. כך אירע שהבנקים החלו לנצל את הגיאות בבורסה לגיוס הון. בראשית תשל"ג, שהיתה מבחינה זו שנת שיא: הונפקו מניות ושטרי הון בלמעלה מ־600 מיליון ל"י. השנה פלש לבורסה ותפס מקום חשוב בה סוג חדש של ניירות־ערך: אגרות החוב הניתנות להמרה. שעטנז זה שבין מניות ואגרות חוב נראה בתחילה כ„תפור לפי מידה" למשקיעים המוסדיים, אך זכה לבסוף להצלחה גם אצל משקיעים אחרים. להצלחה מסחררת זכו שטרי ההון של אי.די.בי שהונפקו בראשית 1973: ההרכה סביבן ביקוש של 1.3 מיליארד ל"י ושערם עלה ב־40% כמעט מעל שער ההנפקה, כלומר עד 140; בימים אלה ירד לרמה נמוכה מ־90. (יש לנכות מן הירידה את הדיבידנד שחולק בינתיים). יש בהתפתחות זו כדי להדגים את הלכי־הרוח הקטביים להם נתפסים המשקיעים למיניהם בארץ: מהשתוללות שלוחת רסן לפניית עורף טוטאלית, שתי תגובות שאינן מעידות על גישה עניינית לנושא ההשקעות.

מצד אחר זכה שוק אגרות החוב לתנופה נוספת. העליה החדשה במדד, בעיקר בחדשים מארס־אפריל בעקבות ייקור מוצרי היסוד על־ידי הממשלה, הגבירה את הביקוש לצמודי־מדד. בתקופה ינואר—אוגוסט 1973 נמכרו מילוות פיתוח ב־1.15 מיליארד ל"י לעומת 880 מיליון בתקופה המקבילה אשתקד; ומילוות במתון 6.5% בסך 335 מיליון ל"י

(סוף בעמוד 27, טור 5)

הכתבות למדור זה הוכנו בידי חברי צוות המדור הכלכלי: **מיכה גלעד, אלעזר לוין, איתן ליפשיץ, מרדכי צבי ויהודית קנולר.**

אינפלציה בעולם ולחצי ביקוש גרמו התייקרות של 20.3%

מחירים

בין ספטמבר 1972 לאוגוסט 1973 (תקופה המקבילה פחות או יותר לתשל"ג) עלה מדד המחירים לצרכן ב־20.3%. לפני עשרים שנה, ב־1953, נרשמה עליה גדולה יותר (ממוצע שנתי לעומת השנה הקודמת) — 28.1%. מאז לא נרשמה עליה כה חדה.

מגמה דומה, אפילו חריפה יותר, ניכרה בממדי מחירים אחרים. אם נשווה שוב את שני החודשים שהבאנו לעיל נמצא, כי מדד מחירי התשומה בבניה למגורים עלה בתשל"ג בכ־34%, כלומר ההוצאות לבניה דירה עלו בשליש תוך שנה. מדד מחירי התשומה בחקלאות עלה בכ־18%, מדד המחירים הסיטונאיים של תפוקת התעשיה עלה אף הוא בכ־18%.

מספרים אלה משקפים התייקרויות חריפות, שהצרכן הישראלי חש בהן על כל צעד ושעל. גם היציבות המקובלת במחירי מוצרי יסוד „נשברה" במחצית תשל"ג, כאשר הממשלה העלתה בשיעורים ניכרים, עד 40% מחירי בשר קפוא, קמח, סוכר חלק בשל התייקרויות במחירי חמרי גלם בעולם.

בתשל"ג, יותר מאשר בכל שנה אחרת לפניה, למד הישראלי להכיר את סבכי השוק העולמי. למדנו כי איננו, למעשה, יותר מנקודה קטנה על המפה המסובכת של הסחר הבין־לאומי. האינפלציה הכללית בעולם, המביאה לעליות מחירים תלולות, פוגעת גם בישראל.

ההתייקרויות בעולם מסבירות רק חלק מן ההתייקרות המואצת בישראל. חלקה האחר נובע מלחצי הביקוש — שנגרמו על ידי עודפי כספים. החשש לעליית מחירים [illegible] בעתיד ובולמוס צריכה המונית בנוסח „חטוף היום ככל האפשר". לחצי הביקוש על שורה ארוכה של מוצרים בני־קיימא, החל בריהוט ושטיחים וכלה בדירות, הביאו לעליית מחיריהם גם משום שההיצע המקומי נשאר מוגבל והתקשה להתאים עצמו לביקוש הגואה. הביקוש החזק מצד עולים למוצרים בני־קיימא הגביר תהליך זה. חברות יבוא רבות שקמו בשנה האחרונה, עוסקות ביבוא מאות מוצרים מכל הסוגים.

עליות המחירים לא פסחו גם על בתי המלון, שהוצאות התיפעול שלהם עלו מהרבע השני של 1972 עד לרבע השני של 1973 בכ־20%. הוצאות התיפעול של הקואופרטיבים לתחבורה (המיוצגות על ידי מדד מחירי תשומה באוטובוסים) עלו באותה התקופה בכ־25%. מחיר הכסף עלה אף הוא: בראשית השנה היתה הרבית המקובלת ללקוחות טובים בבנקים בסביבות 16%. בסוף השנה היא נעה בין 18 ל־23 אחוז. הלמעלה מזה, אף זאת כתוצאה מפער בין היצע הכסף (המוגבל בהוראות של בנק ישראל) לביקוש לכסף, הנובע מההגבלות עיסקית נמרצת האופיינית לתקופה גיאות. גם הרבית על משכנתאות עלתה השנה — ובכך חשים רבבות הלוקחים הלוואות לקנית דירה חדשה.

שיעור ההתייקרות במכשירים חשמליים (פרט למקררים) גם במשך השנה בין 15 ל־30 אחוז. מחירי מכוניות עלו ב־5000 עד 10,000 ל"י במשך השנה, בשל תיסופים במערב אירופה ובשל שינוי שיטת המיסוי. כמעט כל מוצר — החריגים העיקריים הם לחם שמן ו[illegible] — התייקר במשך תשל"ג.

הסיכויים לתשל"ד אינם טובים יותר. יש סימנים ברורים שהממשלה לא תגדיל את הסובסידיות במידה הדרושה כדי להקפיא את מחירי המוצרים היסודיים. אשר למוצרים אחרים, הרי אם תימשך האינפלציה בעולם, ואם לא ירוסנו לחצי הביקוש בארץ, יתייקרו גם מחיריהם. לעומת זה, אם תהיה מדיניות של האטה כלכלית, יש לצפות לייצוב שלימה. יש לדעת כי הפיקוח על המחירים, שהוא תופעה מינהלית, אינו יכול לשנות מגמות הניזונות ממצבים כלכליים אפילו בשלושת חדשי הקפאת המחירים, להלכה, אושרו 83 העלאות מחירים, והיו עוד התייקרויות „לא רשמיות", רבות שכל צרכן חש אותן בבשרו. התקוה העיקרית לצרכן הישראלי היא המגמה הניכרת עתה בשוקי העולם ליציבות במחירי חמרי הגלם, עם נטיה מסוימת לירידה.

היצרנים נקלעו למוקד מאבק נגד היוקר בשנת בחירות

תעשיה

גידול חסר תקדים בצריכה הפרטית חל בשנת תשל"ג ונתן את אותותיו בענפי התעשיה. עודפי כח קניה, החשש מההתייקרות הרגיעה המדינית־בטחונית שאיפשרה להתפנות לענייני חולין — כל אלה הציבו את התעשיה בפני זרם ביקוש אדיר, שאך בקושי יכלה לעמוד בו, וכמה מענפיה עדיין לא עיכלוהו. התוצאה — חלק גדל והולך מפוטנציאל הייצור הוסט מן היצוא לשוק המקומי: קצב גידול היצוא הואט מאד; הפער במאזן התשלומים העמיק.

נוכח הביקוש הגואה טבעי שנמשכה מגמת הרחבת ההשקעות. מפעלי התעשיה תרו אחרי מקורות מימון. אחדים נעזרו השנה בבורסה אולם נראה, שבאופן כללי איחרה התעשיה את המועד: ראשוני המנפיקים השלימו את מערכת ההכנות המכוונות להנפקה רק לאחר שניגלו סימני הקיפאון הראשונים בבורסה.

מפעלים, שלא רצו או לא יכלו להיזקק לבורסה, שלא נמנו על מקבלי המענקים וההלוואות מתקציב הפיתוח, ושמשקיעים מחוץ לתעשיה מנעו מהם את כספם משום שעדיין ראו אפשרויות השקעה משתלמות יותר בנכסי דלא ניידא או באשראי לזמן קצר, נאלצו לסמוך על אמצעיהם־הם. אם נכונה ההנחה, שרווחיות התעשיה ב־1973 היתה טובה לא פחות מ־1972 ואולי אף טובה יותר, כי אז עבדו לרשותם אמצעים ניכרים.

עם זאת נראה, שלקראת סוף השנה החלה להסתמן האטה בקצב ההשקעות. התחזית ל־1974 אומרת שתהיה זאת שנת ריסון. תחזית כזאת מכתיבה זהירות בקצב ההתרחבות. במשרד המסחר והתעשיה מעריכים כי לעומת גידול של 11% בתפוקה ובהשקעות ב־1973, יוקטן קצב הגידול ל־5% עד 8% ב־1974. תחזית זו מבוססת על היקף אישורי ההשקעות כיום.

מעשרה קבין של ריסון שירדו על המשק בתשל"ג נטלה התעשיה תשעה. בשנת בחירות, התעשיה היא הגיזרה הנוחה ביותר לפעילות ממשלתית מרסנת. בעוד שכלכלנים תבעו פעולה נרחבת ומקיפה, בכל חדרי המשק, הכבידה הממשלה את ידה על התעשיינים. בתחילת השנה הושר פיקוח המחירים; שלושה חדשים לפני סיומה חודש ביתר שאת. את תוצאותיו הכוללות עדיין קשה להעריך אך ברור, שלביטויו המירבי בא במיגזר התעשיה.

תוך כדי מאבק באינפלציה ניגלה היבט חדש שלה: המחיר הגבוה, במונחים של זמנם וכישרם של שרים, פקידים בכירים ותעשיינים, הניגבה בצד עיסוק בערכים נומינאליים. משרד המסחר והתעשיה והשר העומד בראשו הקדישו חלק ניכר מזמנם — לא לעקירת שורשי האינפלציה אלא להדיית המוצר שבו התבטא בחזית המחירים; התעשיינים הקדישו חלק לא קטן מזמנם — לא לתכנון של השקעה, ייצור ויצוא אלא לשכנוע שרים, פקידים וועדות מחירים בצדקת תביעתם לייקור מוצריהם.

היצוא, שסבל מהתגברות הביקוש המקומי, גם עמד במבחן תהפוכות המחירים ושינויי שערי מטבע בחו"ל, שגרמו לתמורות בכדאיות היחסית של יצוא מוצרים ושל שוקי יצוא. תיסופי המטבע באירופה הגדילו את התמורות ליצואנים, אך התייקרות חומרי־הגלם והתשומות המקומיות קיזזו חלק ניכר מהם. נראה, שבחשבון סופי לא חל שינוי מהותי בכושר התחרות של היצוא הישראלי בחו"ל. גם בתחום זה עמדו התעשיינים במוקד מאבק שניטש במדיניות הריסון הממשלתית — המאבק על האשראי ליצוא, [illegible].

איש אינו יכול לחזות בבטחון את הצפוי בשנה הבאה, אולם השנה שתהיה זו שנה שלאחר־בחירות מספקת אינדיקציות: ובין התנאים — הריסון המלאכותי של ההתייקרות יחדל מלהיות בעל עדיפות עליונה, וקצב הגידול בביקוש עשוי להתמתן כתוצאה ממדיניות פיסקאלית. התפתחויות אלה יחייבו את התעשיינים להזהר ולעיין בעניינים בעלי חשיבות ארוכה [illegible]: כיצד להרחיב את היצוא כך שיתבסס בסיס קיום רחב וקבוע לתעשיה; וכיצד לקדם את ההתפתחויות [illegible] היחסים בין ישראל לבין השוק המשותף.

מחסור נמשך בכח אדם הקנה כח מיקוח לעובדים

תעסוקה

„תנו לי מזכירה טובה, אשלם כל מה שתדרוש", „אנו משלמים לשרטטת כמו לארכיטקט — אין להשיג". „הפסקתי לעבוד. המטפלות דרשו 700 ל"י גם לחצי יום — חשבתי שזה מוגזם". „בשבוע שעבר היתה אצלי עוזרת, עבדה 4 שעות דרשה וקיבלה 50 ל"י. [illegible] הודיע לי כי מהיום אני העוזרת [illegible]". ציטוטים אלה אספתי בשבת בבוקר אי־שם בצפון תל־אביב. וכך אמר לי [illegible], שהציעו לו לעבוד בעקיף כתבה: „רצו לתת לי 1,300 חודשי. התעניינתי בפחות מ־2,000 ל"י לחודש אני לא זז מהבית, אני מוכן גם לעבוד בקבלנות".

נתוני שירות התעסוקה מורים כי בכל חודש קיים מחסור של כ־6,000 עובדים שאין השירות מסוגל לספק. נתוני אוגוסט מורים כי לא בוצעו 6,439 הזמנות לעובדים (לעומת 5432 הזמנות שלא בוצעו ביולי), לפי הפירוט הבא: בנין 615, מקצועות חופשיים 208, תעשיה 1566, שירותים 298, הובלה 97, בלתי־מקצועיים 3132, ופקידים 523.

במשך אוגוסט היו 34,723 הזמנות לעובדים מבוגרים, לעומת 32,618 ביולי. העליה נבעה מעונת בציר הענבים.

נתוני שירות התעסוקה, המורים כי קיים מחסור בכח אדם מקצועי ושאינו מקצועי, אינם משקפים את המצב לאשורו במקצועות שאין בהם זיקת־חובה לשירות התעסוקה ואת המצב במקצועות האקדמיים: ואינם מורים על „עומק" המחסור. אותו מנהל חברה המחפש לעצמו מזכירה טובה זה חצי שנה, אינו מתעודד לשמע הידיעה שהחודש חסרו לשירות התעסוקה רק 523 פקידים.

המחסור החריף בעובדים קיים כאשר רבבות רבות של עובדים מהשטחים משולבים במשק הישראלי (40,000 לפי נתוני שירות התעסוקה, הרבה יותר מ־50,000 לפי אומדנים לא רשמיים); ולמרות שהצטרפו למשק לפחות 15,000 כוחות־עבודה מקרב העליה החדשה.

השנה, אם כן היתה טובה לעובדים ורעה למעסיקים. האחרונים מתנחמים במיתון צפוי לאחר הבחירות ובהקפאת הבניה — דבר שיבלום את הפעילות המשקית ויביא לפליטת עובדים מהמצבים הקשר־

(סוף בעמוד 27, טור 5)

כלכלה ועסקים

תהפוכות שוקי המזון בעולם פתחו אפקים וסיכויים חדשים

חקלאות

הגורל היתל השנה בחקלאים. התחלה היתה קרה, אחריה בצורת חלקית, ואילו בסוף השנה עלו מחירי התוצרת החקלאית, בארץ וגם בחו"ל, ואיזנו את נזקי ראשיתה. אולם גם בתשל"ג היתה עדיין הגבנת החקלאי רק 85% מן ההכנסה המבוצעת במשק. אפרים שילה, מנהל לתכנון במשרד החקלאות, אומר כי בתשל"ג גדלה התפוקה החקלאית, במחירים שוטפים, ב־17% והגיעה ל־3.6 מיליארד ל"י. אז הכמויות שיוצרו פחתו ב־3%. התייקרות התשומות, שהסתכמו בכ־20%, עלתה על התייקרות התפוקות, ו־כצב ההכנסות מחקלאות לא שופר.

על תלות החקלאי בתהפוכות ה־טבע נוספה השנה עליית מחירי ה־מכשור הציוד המיובאים, שהבליטה את תלותו ביבוא. חלק ניכר מהתייקרות המספוא נבלמה על ידי מערכת הסובסידיות. התהאמה שכנראה תיעשה רק אחר הבחירות, תביא ל־זעזוע רציני — יהיה צורך בהכפלת מחירי המספוא. ההתייקרות ה־מספוא השפיע במישרין על מחירי החלב ותוצרת חלב, ביצים ובשר. בתשל"ג גדלה תלותו של ה־חקלאי המייצר מוצרים אלה במערכת הסובסידיות, שעיקרן נועד להמוך בצרכנים דווקא. נראה כי אחרי הבחירות תהיה רוויזיה ממשית גם בתחום זה.

עליית המחירים בעולם, שפסחה על ההדרים, מוצר היצוא החקלאי העיקרי, יחד עם המשך פיקוח קפדני על מחירי המוצרים הניתמכים, גרמו שינוי בכדאיות היחסית של ייצור המוצרים והתהפורדות מערכת התחשיבים המקובלת. המשך ה־מגמה הזאת יביא לעקירת פרדסים בכמעים והחלפתם. — בכוונה, לו־משל, היצוא החקלאי, שקשה לו ...

חקלאות ביקש לייצבו על בסיס הצריכה המקומית, נעשה יותר ויותר תלוי בתהפוכות בינלאומיות.

אולם למעשה חלה תמורה עמוקה יותר. החקלאות היתה בשנים האחרונות „בהתגוננות", לאחר שמוצה פוטנציאל הקרקע והמים ולאחר ש־הקיבוצים הגיעו למסקנה כי כי־ חקלאות בלבד לא ניתן להתפרנס ב־כבוד. התהפוכות הבהירים הרעב ה־עולמי למזון, שיפרו מחדש את סיכויי החקלאות — בעיקר בתחום ה־יצוא.

הפחתת מספר החקלאים המוכנים לעבודה פיזית קשה תגביר בעתיד את חלקו של ההון בגורמי הייצור. מגמות האינטנסיפיקציה יתבטאו בנושאי מיכון, השקיה ומבנים למשק החי.

הצרכן, שהתלונן השנה על התייקרויות של ירקות, פירות ובשר, יצטרך להתרגל לעובדה כי אלו ימשיכו להתייקר לפחות כמו שאר ה־מוצרים. חלק מהמוצרים — ובעיקר ירקות טריים — יהיו בצמצום אם לא ייעשו צעדים ממשיים ל־הגברת הייצור. משרד החקלאות, ש־פעל בשיגרה בשנים האחרונות, יצטרך לבדוק בשנה הקרובה דרכים חדשות לפעולתו. ניצול פוטנציאל כוח האדם במשק הערבי ו־הנהגת מים ליישובים ערביים יכולה לפתור את בעיית המחסור ב־ירקות טריים. מצד אחר, הצטרפות ישראל למסגרות השוק האירופי ה־משותף עשויה להעמיד את החקלאי — לראשונה מזה 25 שנה — בפני תחרות של יבוא.

ירידת כוחם הפוליטי של החקלאים בישראל — תהליך רב־שנתי הנובע מירידת מספרם היחסי ומ־עליית קבוצות השפעה אחרות — תחייב את הנהגתם לבדוק בהקדם מה דרוש לעשות לביסוסה של ה־חקלאות על יסודות כלכליים איתנים, כך שבבוא הזמן לא יהיו ה־חקלאים תלויים במידה מופרזת ב־שלטון המרכזי ...

„יותר יקר - יותר טוב" קבעו הצרכנים והציפו את החנויות בהמוניהם

מסחר

לא היתה שנה טובה לסוחרי ישראל כתשל"ג. כאילו היו מוכי־אמוק, התנפלו כאלפים על החנויות לכותרי צריכה ולמוצרי בני־קיימא וקנו הכל־בכל־מכל־כל, כמעט בלי הבחנה. מה שיותר יקר — אצל רבים — יותר טוב, וקנו את המכוניה היקרה ביותר, מכונת הכביסה היקרה ביותר, מדיח הכלים „ה־מתוחכם" ביותר. האוה סירות עד־כה של הלירה והתיקרויות הבלתי פוסקות הביאו למה שקוראים ר־בים „אינפלציה של ציפיות" — כ־צפים שמחר יהיה יקר יותר מאשר היום, ולכן מוטב לקנות היום, אפי־לו אין המוצר דרוש ביותר, ואפילו כרוכה קנייתו לכניסה להגבות, ש־גם מחיריהם (הרבית) הולכים ועו־לים.

התרשמות כללית זו, עליה עומד מן הסתם כל מי שמציץ בחנויות, מוצאת לה סימוכין במספר נתונים שריכוזו על השנה האחרונה: ב־תשעת החודשים אוקטובר 1972—יוני 1973 (המקבילים לשלושת־הרבעים הראשונים של תשל"ג) קנו ישרא־לים כ־38 אלף מכוניות נוספים ה־דשות — לעומת 36 אלף מכוניות בכל שנת 1972 (שאף היא היתה שנת גאות). באותה תקופה קנו כ־67 אלף מכונות כביסה חדשות, ל־עומת 73 אלף מכונות בכל 1972. ב־אותם תשעה חדשים קנו ישראלים כ־55 אלף מקררים חשמליים, לעו־מת 64 אלף בכל שנת 1972. בתשעה חדשים קנו, לפרות הרגיה בשוק, 69 אלף מקלטי טלוויזיה, לעומת כ־77 אלף בכל שנת 1972.

נתונים מפורטים יותר מורים, כי הביקוש לרוב המוצרים הללו הלך וגבר באחרונה מחודש לחודש. ב־קיץ האחרון באה השוק למזגני אויר. לפי אומדנים אחרונים נמכרו בעונה זו יותר כ־30,000 מזגנים ביתיים, לעומת כ־20,000 בעונה ה־קודמת. הביקוש הגואה לא פסח אפילו על מוצרים פחות מקובלים. למשל, במחצית הראשונה של תשל"ג, נמכרו כ־1100 פסנתרים, בעוד שמספר כזה נמכר ב־1971 בשנה שלמה.

הביקוש הרב למוצרים בני־קיימא — ועוד לא הזכרנו כאן רהיטים, שטיחים ומוצרים אחרים, שהמידע עליהם מתקבל באיחור — הוליד כמה תופעות: המפעלים המקומיים הופתעו, לפי כל הסימנים, מהגבר קוש המוגבר, ורק עתה הם מתארגנים להרחבת הייצור. כתוצאה מ־כך גדל התור. יש להמתין ארבע־חמישה חודשים למקרר חשמלי, חודשים לתנור אפיה, שבועות רבים למכוניות; אף למזגן אויר, שבעבר סופק תוך 24 שעות, היה צורך להמתין שבועות בשיא הקיץ.

גם גבר היבוא. לפני שנים לא הכנו איש ליבא מקרר חשמלי, בשל המכסים הגבוהים. במחצית הראשונה של 1973 נמכרו בישראל כ־2500 מקררים מיובאים. גבר היבוא של „הלהיט החשמלי האחרון" — מע־רכות סטריאו. (אף כי אין נתונים סטטיסטיים על כך). העובדה שה־שוק הוצף במאות אלפי מכשירים חשמליים, גם הכבידה על השירות לצרכן והביאה לגל של תלונות כלפי ...

התברות, להיטותו של הישראלי ה־ממוצע אחרי „הנגות התשמליות" הביאה גם לתופעות שליליות — יבוא פיקטיבי באמצעות עולים. ה־הברחות דרך ימאים. השלטונות מ־נסים באחרונה ללחום בתופעות אלו, על ידי פקיחות של בתי ימאים ו־צמצום ההקלות במכס לעולים.

נתונים רבי־ערך מספק המסחר הקמעונאי המאורגן (רשתות שיווק מכל הסוגים): בין ספטמבר 1972 ליוני 1973 גדל סכום מכירותיהם ב־22% (מזה כנראה חלק ניכר נובע מעליות מחירים). ויש אינדיקציות המורות, כי בשיעור חמה צלו ה־מכירות במסחר הלא־מאורגן. בין שני החודשים הנ"ל צלו במסחר ה־מאורגן מכירות המכסטיל וההלבשה ב־41% ומכירות מוצרים בני־קיימא (רהיטים, מכשירי חשמל וכדומה) ב־38%.

חלקו של המסחר המאורגן — למ־רות המשך התהליך המואץ של פתי־חת סניפים חדשים — נשאר ללא שינוי בכלל המסחר במשק ועמד סביב 20%. פירוש הדבר — כפי שיכול כל אחד להוכח במו עיניו — כי בשנה האחרונה נפתחו ה־נויות פרטיות רבות, בעיקר בענפי הריהוט, מוצרי החשמל, ההלבשה ו־המזון.

כמו אחר, ראשת תשל"ג, כנראה, את סימני הדעיכה הראשונים של ענף מסחרי שהיה פורח בארץ ב־שנות הארבעים והחמישים — בתי הקפה. כחצי תריסר בתי קפה יוקרתיים נסגרו בארץ בשנה האחרונה.

המסחר הוא הסקטור בו בולטת ה־יוזמה הפרטית, הלא־מאורגנת, יותר מכל מסחר אחר בארץ. אין כל חוק המסדיר את המסחר והמזון, והחוק הליכות המסחר נתקע השנה בוועדת הכלכלה של הכנסת. גם יוזמות אח־רות של הממשלה בתחום המסחר, כמו פתיחת חנויות בשעות הערב אחת לשבוע וקביעת כללים במכירה בתשלומים, לא הופעלו למעשה.

בולמוס רכישת הדירות שכך אך המחירים הוסיפו להאמיר

בניה

האם נפסק בתשל"ג „שגעון קנית הדירות" לכאורה, דומה כי השוק נרגע, שכן אין קונים יותר על ספקולנטים הקונים דירות כדי ל־מכרן בזמן לאחר מספר חדשים. אולם מהן העובדות?

החל כאמצע 1972 מגיעות התחלות הבניה ל־16,000 בקירוב בכל רבע שנה. בעבודה השנה הבניה הקבלנים והחברות הבניה לצמצם את התחלות הבניה ב־40%. אולם הת־חלות הבניה באפריל־יוני השנה הגיעו לאלו של כל אחד מהמשת ה־רבעים הקודמים — כ־16,500. ניכרה עליה בפעילות בבניה הציבורית (כלומר למטרות ציבוריות, שיכונים לעולים וכיו"ב) וירידה מסויימת, ק־לה למדי, בבניה ליעדים פרטיים. כיום, הגידול הממוצע של דירה ל־שיכון ציבורי הוא שלושה חדרים, הגודל הממוצע של דירה לשוק ה־חופשי הוא כארבעה חדרים.

ביוני השנה היו בבניה כ־94 אלף דירות, לעומת 79 אלף דירות ביוני אשתקד. לכאורה, הגידול במספר ה־דירות בבניה היה חייב להביא ל־גידול ההצע, לסיפוק הביקוש ול־יציבות במחירי דירות. אולם ה־עובדות הן אחרות: בישראל היו ב־1 ביולי השנה כ־200 דירות גמורות לא־מכורות בלבד — שני פרומיל מ־מספר הדירות הנמצאות בבניה. זה כבר שמספר הדירות הלא־מכורות ב־12 הערים הגדולות עמד על כ־8500 עד 9000. כבתם בכל המקרים (ב־80% מהמקרים לפי המצב ב־1 ביולי) המדובר בדירות הנמצאות ב־תיכנון או בשלבי יסודות. פירוש הדבר, שהרעב לדירות נמשך, הד־דירות נחטפות בגו אתר זו תוך כדי תהליך הבניה — למרות שמספר התחלות הבניה עלה ללא הרף. גם אם נבדוק סדרות אחרות של מספרים, המצויות בפרסומים הסט־טיסטיים, נגיע לאותה המסקנה: ממ־שיכים לקנות דירות בקצב מואץ, גם אם אין „הטספים" עוד (לאחר פרשת פאנלון וצה כמה קבלנים קטנים שהסתבכו) דירות הנמצאות ...

של הנייר. הקונה מצדיף לראות עד שיראה לפחות שלד עומד.

אין פלא שהמחירים עולים. ב־צפון תל־אביב נמכבים כיום במחיר של 70 אלף ל"י לחדר בדירה הד־שה, כלומר 210 אלף ל"י לדירה בת שלושה חדרים — לעומת 170—180 אלף ל"י לפני שנה. בפריפריה של תל־אביב צלו המחירים בקצב מהיר עוד יותר. וילה ברחובות, ש־בראשית השנה עלתה 160 אלף ל"י, נמכרת היום ב־220 אלף ל"י. דירה ברעננה התייקרה במשך השנה כ־150 ל־230 אלף ל"י (הכישה חד־רים), ואפשר להרבות בדוגמות ה־מורות כי מירוץ המחירים נמשך. גם מחירי הדירות לזוגות צעירים צלו — 65 אלף ל"י בממוצע, ל־עומת 55 אלף ל"י בממוצע אשתקד.

במשך השנה נעשה שר האוצר כמה נסיונות להגביל את התחלות הבניה. עד כה נכשל. בשבועות האחרונים של תשל"ג נעשה נסיון נוסף. אם יצ־ליח העצם, פירוש הדבר שבעוד ש־נה עד שנה וחצי יעמדו לרשות הציבור 8000 עד 10,000 דירות פ־חות מכפי שהיה צפוי תחילה (ואולי יקרה הדבר בכל מקרה, בשל ה־מחסור במלט המאט זה חדשים את התחלות הבניה). דירות אלה, לוא היו בשוק, היו מביאות לירידת מ־חירים. אם תתגשם תכנית שר האו־צר, פירוש הדבר שבתשל"ד יהיו פחות דירות מכפי שהיה צפוי תחי־לה — ומכאן שהמחירים ימשיכו להאמיר.

מצד שני, מהססים קבלנים לא מעטים להיכנס עתה לפרויקטים ה־דשים בבניה. הם מחכים לראות מה תהיה המדיניות הכלכלית לאחר ה־בחירות. גם היסוסים אלה עשויים להאיט את התחלות הבניה. ראוי לזכור: אם יהיו יותר מדי דירות ב־שוק בתשל"ד — יכביד הדבר על כמה מאות קבלנים. אך יקל על רב־בות הקונים ולהפך.

מחירי שיא לירקות

אספקה סדירה ויציבות בפירות ועופות

שווקים סיטונאיים לתוצרת חקלאית

מאת לילי אילון

מחירי הירקות בשווקים הסיטו־ניים הגיעו לשיאים בבוקר יום ב' השבוע. במשרד החקלאות נמסר ש־הכמויות שסופקו היו גדולות יחסית לצריכה שוטפת בשבוע רגיל, אולם בגלל החג, כשימי השיווק השבוע רק שלושה, והצרכנים מכינים מלאי לארבעה ימים נוספים, נגרמו התייק־רויות ללא תקדים.

ביום ב' היו מחירי עגבניות עד 3.20 ל"י לק"ג בסיטונות ולצרכן עד 4 ל"י, מלפפונים 1.40—2.00 ל"י ולצרכן עד 2.30 ל"י, גזר 2.60 ל"י — לצרכן עד 3.80 ל"י, קישואים מ־1.20 עד 2.00 ל"י — לצרכן עד 3 ל"י. שעועית צהובה התייקרה ב־לירה לק"ג לעומת השבוע שעבר — המחיר הגיע עד 3 ל"י בסיטונות ו־4.50 ל"י לק"ג לצרכן. ביתר ה־מצרכים נשארו המחירים ברמה ג־בוהה מאד לעומת השבועות האחרונים.

כמויות גדולות של פירות — תפו־חים, אגסים וענבים — הגיעו לשוו־קים הסיטונאיים לקראת החג. מחירי־הם יציבים, אחרי עליות וזחלות שהיו במשך החודש האחרון, פרט לענבים (דבוקי), שהתייקרו שוב ב־30 אג' לק"ג בסיטונות. כן גדלו כמויות של פירות החג כמו רימונים ותמרים לחים, וכן אבוקדו ובננות.

מחירי עופות מכל הסוגים לא נשתנו לעומת השבוע שעבר, פרט להודים, שהחלו ב־30 אג' לק"ג החל מהשבוע, ל־5 ל"י לעומת 5.30 ל"י לפני שבוע. הכמויות המגיעות לשווקים גדולות ביותר והאספקה סדירה.

שבוע שעבר

משלוחי רוב מיני הירקות בשבוע שעבר לשווקים הסיטונאיים היו בל־תי סדירים ולא תאמו את הביקוש. בעיקר בלט הדבר בעגבניות. תגו־בת השוק היתה התייקרות ומחירי שיא שלא היו דוגמתם בעונה זו של השנה. ס"ה הובאו לשוקי ארבע הערים הגדולות 3277 ט' ירקות — ב־28 ט' יותר משבוע קודם לכן. המיעוט בעודפי הירקות ממחיש את המצב בשווקים: בירושלים לא נות־רו עודפים כלל ובשוקי תל־אביב וחיפה נאספו ממחסני המשווקים 44 ט' עודפים (בלי בצל יבש) בלבד, מהם 13 ט' מלפפונים מסוג ב', 10 ט' מלונים שלא נמכרו בשל איכו־תם הירודה וכמויות קטנות של מי־נים אחרים.

כמויות העגבניות ב־4 הערים, ש־הסתכמו ב־983 ט', היו רחוקים מלהדביק את הביקוש. כבר בתחילת השבוע עלה מחיר ל־1.00 — 2.30 ל"י וקפץ עד 2.80 ל"י בהתקרב ה־שבת ולצרכן הגיע המחיר ל־3.50 ל"י הק"ג. המחיר הסיטוני בשוק תל־אביב הסתכם ב־1.79 ל"י הק"ג לעומת 1.27 ל"י לפני שבוע ו־73 אג' בתקופה זו אשתקד. לפני שנתיים היה המחיר רק 42 אג' הק"ג.

אספקת מלפפונים צומצמה ב־11% והמשלוחים היו בלתי סדירים. במ־חיריהם היו תנודות חריפות כשבת־חילת השבוע נמכרו ב־40—1.20 ל"י בסיטונות ובסופו השיגו 1.70 ל"י הק"ג. משלוחי גזר היו בלתי מס־פיקים — 155 ט' בארבע הערים, המחיר הממוצע בשוק הסיטוני בתל־אביב עלה ל־1.93 ל"י הק"ג לעומת 83 אג' בתקופה המקבילה אשתקד. תצילים נשארו הירק הזול ביותר — מ־40 — 70 אג' עד 90 אג' לכמות קטנה של תוצרת מאיכות מעולה. אך גם ירק זה נמכר בשנה שעברה ב־מחיר נמוך יותר — 20—60 אג' ה־ק"ג. אספקת הפלפל מתונה, והחלקו מהירק ירוד, ולכן נשאר מחירו יציב וברמה גבוהה למדי, מ־60 — 1.30 ל"י לזן קליפורניה עד 1.60 ל"י לזן נהריה.

אספקת קישואים עלתה ב־22% ומ־חיריהם ירדו ל־1.00—2.00 ל"י ה־ק"ג. כמויות הכרוב התרבו, אך הן היו רחוקות מלספק את הביקוש. לכן נשאר מחירו גבוה — 80—1.60 ל"י הק"ג. כמות הכרובית הוכפלה ל־16 ט' מהן 15 ט' בשוק תל־אביב, אך היא בחוקת ביכורים ובדובה מאיכות ירודה. מחירה — 1.50—2.50 ל"י הק"ג.

אספקת פירות גדלה ל־3301 ט', לעומת 2936 ט' לפני שבוע. ביחוד התרבו פירות עונתיים כמו בננות, רימונים, תבושים, גויבות ותמרים. בשוק הפירות הורגשה תנועה ערה יותר עם הכנות מלאי ע"י הסוחרים לקראת החג, בחשש שמא תחול עליה במחירים.

משלוחי הדרים עלו ל־249 ט' לעו־מת 83 ט' לפני שבוע. בשוק תל־אביב הופיעו ביכורי קלמנטינות אשר נמכרו במחיר קבוע: סוג ג' 1.26 ל"י יתר הסוגים 56—96 אג' הק"ג. לימונים יש כבר בכל כמות דרושה וכמה משלוחים אף הועברו למחסן שהיה בשוק הסיטוני בתל־אביב. הם נמכרים במחיר מוסכם ע"י כל הסי־טונאים — 1.25 ל"י.

ירידה נוספת בשער הנת"ד

בשוק המטבעות והמדליות

מאת מרדכי צבי

ירידה נוספת בשער הנת"ד — שער הדולר נת"ד ירד אתמול ל־רמת המינימום האפשרית בבורסה — 4.23 ל"י, תוך מחזור בסך 83,000 דולר. בשוק השחור בשאר הדולר יציב ובין הסוחרים נקשרו עסקות לפי מחיר ממוצע של 4.58 ל"י.

[illegible] בבורסה. התרבו אתמול בשוק אגרות החוב ה־מחזור היומי הסתכם ב־8.5 מיליון ל"י. מ־גמת המסחר היתה מעורבת. בקבוצת הניתנות להמרה נקשרו עסקות בסך 350 אלף ל"י.

בשוק המניות חל שיפור קל לק־ראת סיום המסחר. המחזור היומי הסתכם ב־1.2 מיליון ל"י מזה 700 אלף ל"י בשלב השערים המשתנים.

בין המניות שבלטו:

- ✱ דלק צ"ש — עליה 3 נק' ל־157.5 המחזור 75,000 ל"י ע"נ.
- ✱ חלפכות — עליה 3.5 נק' ל־106 המחזור 20,000 ל"י ע"נ.
- ✱ כלל השקעות — ירידה 2 נק' ל־202 המחזור 25,000 ל"י ע"נ.

אי.די.בי. הגדילה חלקה בכלל

אי.די.בי. רכשה באמצעות חברת הבת שלה — פי.אי.סי. מניות בכלל בסך 6 מיליון ל"י ע"נ. מאז המש־קיע האמריקאי ויקטור קרטר, מר קרטר רכש במניות באי.די.בי. ויצורף לדירקטוריון החברה. שתי העסקות נעשו במחירי הבורסה.

כעת מחזיקה אי.די.בי. כ־19% מ־הון המניות של כלל והיא לפי כל הסימנים בעל המניות הגדול בחב־רה. לפי התשקיף שפרסמה כלל מ־חזיק בנק הפועלים ב־14% מהון המניות של כלל. אולם ידוע כי ב־חודש האחרון רכש הבנק דרך ה־בורסה כמויות גדולות של מניות כלל.

ויקטור קרטר יוסיף להחזיק בח־בילת מניות בכלל בהיקף של 2 מיליון ל"י ע"נ, וימשיך לכהן כיו"ר משותף של מועצת מנהלי כלל.

טבלת שערי הבורסה — בעמ' 5

מדד שערי המניות בבורסה התל-אביבית

100 — 31.3.67

	24.9.73	25.9.73
כל המניות	268.31	265.83
כספים וביטוח	232.62	231.57
מזה: בנקים		
מסחריים	262.44	262.52
בנקים למשכנ'	229.98	228.58
מוסדות מימון		
ענפיים	209.10	206.32
חברות להשקעה	217.46	218.50
תעשייה	408.88	406.75
מסחר ושירותים	357.35	360.57
מקרקעין (בינוי ופיתוח (פרט להדרים)	218.81	217.54

בהתייצב הבורסה — פנו לה עורף

(המשך מעמוד 26, טור 4)

לעומת 230 מיליון ל"י אשתקד. ב־תקופה הנסקרת. גם גדלו מכירות קצרי־המועד ב־60 מיליון ל"י, ל־רמה של 816 מיליון ל"י; אולם ה־גידול הושג כתוצאה מהסכם שבין בנק ישראל לבנקים.

הגידול בהיקף הצמודים למיניהם הגיע להרחבה מקבילה של הפעי־לות בבורסה. המחזור במילוות הנ־תבם בבורסה בינואר—אוגוסט 1973 ב־686 מיליון ל"י, לעומת 581 מי־ליון ל"י בתקופה המקבילה אשתקד.

הגרעונות הכבדים בגזילות אליהם נקלעו הבנקים והדרישה הגוברת ל־אשראי דחפו את שערי הרבית מע־להם. האשראי לזמן ארוך הגיע לרמה של 12% צמוד למדד (גופים רבים שילמו זאת אף כי להלכה החוק מגביל את הרבית הצמודה ל־שער מכסימלי של 9%); אשראי ל־זמן קצר ניתן ברבית ששיעורה על בסיס חודשי נע בין 2% ל־2.5%.

גבר כח המיקוח של העובדים

(המשך מעמוד 26, טור 8)

רים ישירות ובעקיפין לבנין, לענ־פים אחרים הצמאים לכח עבודה.

מר ראובן לוזן, מזכיר החברה הקבלנית רובינשטיין, סבור כי אם תימשך העליה בקצב הנוכחי, ה־כחייב בנית 18,000—20,000 דירות לשנה, כוכמת ענף הבניה. בשנה ה־באה מכל הענפים. המחסור בדי־רות יימשך, ורק ב־1975 צפוי אולי עודף דירות. כרגע נמצאות בבניה 95,000 דירות ולדעת מר לוזן הק־פאת הבניה לא תצמצם בהרבה את התחלות הבניה לעומת ההתחלות ש־היו לפני שנתיים (60,000), אם כי יהיו פחותות מאלה שבשנה שעברה.

אין חולק כי כל זעזוע בענף זה, ישפיע תחילה על 20,000—25,000 ה־פועלים מהשטחים המועסקים בו. יחד עם זה נראה כי כל זמן שהימ־שך העליה לא יהיה מחסור במקומות עבודה.

מכתבים למערכת הארץ

מסקנה תמוהה

המאמר הראשי „המאבק על תיקון ג'קסון" („הארץ" 17.9) משקף ב־מידה רבה ההמצאות פוליטית הר־אויה לשבחים, אך מסקנתו תמוהה במקצת.

„ישראל אינה יכולה, כמובן, ל־התערב בעניין חקיקתי אמריקאי פנימי..." האומנם? אמת, אין זה מקובל בין מדינות העולם, שזו תת־ערב בעניניה הפנימיים של זו, אך מאידך גיסא — האין תיקון ג'קסון עצמו נסיון להתערבות „בעניניה הפנימיים" של בריה"מ מצד הקונ־גרס האמריקאי? ועוד — האזהרות שהשמעו באזנינו לפני כמחצית ה־שנה ע"י בציבי קונסוליות מערביות מסויימות, אזהרות מפני גיבוש חקי־קה ישראלית פנימית נגד המשך ה־פעילות המסיונרים בארצנו, הלא גם אלה ראויות להיקרא „התערבות ב־עניניה הפנימיים" של מדינה ריבו־נית.

גם אני איני סבור, שטעם רב ב־התערבות גסה — כגון קריאה מפור־שת לאישור תיקון ג'קסון — בענין חקיקתי זה, אך רק משום שאני חו־שש כי ע"י כך יושג היפוכו של הרצוי לעם ישראל. ברם, אינני מ־בין מדוע נבצר מראש ממשלת יש־ראל לקום ולהשמיע דברים ברורים בנושא: מדוע אינה יכולה להבריז שאינה בוטחת בהבטחותיהם של ראשי הקרמלין? עליה להבריז כי כש־מדובר בפיקוח נפש ממש לגבי רב־בות רבות של יהודי רוסיה — ראוי אולי לפעול שלא בדרך של הדיפ־לומטיה השקטה, אשר יעילותה מ־פוקפקת בסוגיא זו.

הכרזה מעין זו תפיח רוח חדשה באוהדי תיקון ג'קסון, ולא תתפרש בהתערבות בעניניה הפנימיים של מדינה ידידותית.

יואל לרנר
חבר המזכירות הארצית של הליגה להגנה יהודית בא"י

נזקקי התיקשורת — התאחדו

אחת הסיבות החשובות, אם לא החשובה ביותר, למצב הקטאסטרו־פאלי בהתקנת טלפונים ובהעתקתם, היא שהמבקשים אינם מהווים קבוצת לחץ. יש להניח שהמצב היה שונה לגמרי אילו היה מדובר בפועלי נמל אשדוד או בעובדי נמל תעופה לוד.

כאשר הקרובים לשלטון ובעלי ה־קשרים מסודרים בדרגות עדיפות גבוהות, מקופחים רק האזרחים האל־מוניים הנאלצים לשאת בנזקים ה־כלכליים והחברתיים הנגרמים להם עקב אי־העתקה או אי־התקנה של טלפון.

שר התיקשורת מסתפק בנשיאת נאום פעם בחצי שנה ומביע את השתוממותו שבו בזמן שכל אחד יכול לקנות מכשיר טלוויזיה אין כך המצב בטלפונים. לאחר מכן הוא מתפנה לעיסוקיו הרגילים, כמו הצ־הרה על ניתוק היחסים עם קובה, תיאור המהפכה בצ'ילה, פגישה עם השגריר האמריקאי (עם יד בכיס).

מספר הממתינים להעתקה או התק־נה מגיע כבר לכ־150.000, שהם כ־300.000 מצביעים. מתוך אלה היו מצביעים, בתנאים רגילים, בעד שר התיקשורת ומפלגתו כ־100.000, שהם 7—8 מנדטים.

הריני קורא לכל אלה שנפל בחל־קם להמתין לחסדי משרד התיקשו־רת, לכתוב לשר התיקשורת ולהודיע לו כי לאור כשלונו המוחלט בתפ־קידו, לא נצביע בעדו. ככל שירבו כותבי המכתבים יתקצר זמן ההמ־תנה.

י. ברזלי
רמת־השרון

איסוף נייר

ברצוני להגיב על הקטע במדור „ראיתי שמעתי" בנושא איסוף נייר („הארץ" 19.9).

הוועד למען החייל בתל־אביב מארגן כבר כמה שנים, בשיתוף עם עיריית תל־אביב, מיבצע שיטתי ל־איסוף נייר פסולת הכמויות גדלות והולכות. מדי חודש נאספת כמות של כ־100 — 120 טון נייר עיתונים ונייר משרדי ואנו מתארגנים לאיסוף כמות כפולה.

מיכלים מתאימים הוצבו במקומות מרכזיים בעיר ובהדרגה יוצבו נוס־פים, מיכלים אלה נועדו לתושבים. כמו כן נאסף נייר במשרדים ובחב־רות רבות בעיר ע"י רכב מיוחד, לפי תיאום טלפוני.

אנו מוצאים לנכון לפנות לאזר־חים כי יצטרפו למיבצע איסוף הנייר ויסייעו לנו להגביר פעולותנו ל־חיילים ולהשיג המטרות החשובות הנאצלות של מיפעל עממי זה.

עזרא רייך
מנהל האגודה למען החייל
סניף ת"א—יפו

טיפול בחיות מעבדה

במדור ראיתי שמעתי התפרסם קטע אודות טיפול בחיות מעבדה באוניברסיטת בר־אילן („הארץ" 19.9).

פעולותינו בנדון התחילו לפני שנה בערך. למרות כל פניותינו למוס־דות האוניברסיטה לא שופר המצב ולא זכינו לגישה חיובית. אז נאלצנו לפנות לכל הגורמים שיכלו לעזור לנו כדי ללחוץ על אוניברסיטת בר־אילן לשפר את התנאים שבהם מוח־זקים חיות הניסוי באוניברסיטה.

בינתיים, בעיקבות פעולותינו הר־בות, התחילה אוניברסיטת בר־אילן בבניית בית־חיות חדש. אנו מקווים שבבנין החדש יהיו התנאים של החזקת בעלי־החיים לפי הסטאנדארט המקובל.

הילדה פרידשמאן
מזכירה של אגודת
צער בעלי חיים
איזור תל־אביב

סדר השיבוץ

בעיתונים נמסר בהבלטה כי מוע־מדי המפלגה הליברלית לכנסת נב־חרו בבחירות אישיות חשאיות על־ידי מרכז המיפלגה. לידיעה נוספה הערה שהסדר שבו ישובצו 25 נבחרי המרכז ברשימה לכנסת ייקבע על־ידי „ועדת שיבוץ" בראשות ח"כ שמחה ארליך.

מאחר שלליברלים יהיו בין 10 ל־15 מקומות בכנסת השמינית, חשוב סדר השיבוץ אפילו מן הבחירה עצמה. הדמוקרטיה במיפלגה הליב־רלית תתאשר רק אם ועדת השי־בוץ לא תיסטה באופן מהותי מסדר העדיפות שקבע למעשה המרכז לפי מספר הקולות שקיבל כל מועמד. כל סטייה מסדר זה תהיה תורה ל־שיטה הנואלת של הכבדת רשימת מועמדים על־ידי עסקנים בחדרי חד־רים.

מיכאל שמשוני
רחובות

פורום בלתי מוסמך

ברצוני להבהיר, לבקשת רבים, עמדתי במזכירות מיפלגת העבודה אשר דנה במיסמך גלילי: הודעתי בראשית דברי כי המזכירות אינה פורום מוסמך להצביע בנושא.

לפני ההצבעה חזרתי והודעתי כי בגלל זה לא אשתתף בהצבעה. לכן לא הצבעתי נגד המיסמך וגם לא נמנעתי, אך הודעתי כי אצביע נג־דו בכל פורום מיפלגתי מוסמך. זאת אכנם אעשה.

ח"כ אריה אליאב
הכנסת, ירושלים

מדיניות מכובדת

נראה כי אנו עומדים לפני התמו־טטותה הגמורה של אחיזתנו באפ־ריקה. לא כאן המקום לעמוד על ה־סיבות לכך. אולם, נשאלת השאלה: האם לא כדאי לנו להקדים רפואה למכה מדוע נמתין בפיק ברכיים ל־הזמנת שגרירינו לשליטים ההפכפכים של ארצות אפריקה, המסוכסכות בינן לבין עצמן?

עדיפה מדיניות גאה: על ראש ממשלתנו לזמן אליה את שגרירי ארצות אפריקה בירושלים ולהודיע להם, כי אין מדינת ישראל מעונה לקיים קשרים עם מדינות אשר אינן רוצות להבין את משמעות קיומה של מדינה יהודית. היא צריכה להקדים ולהודיע להן, כי אין אנו רוצים לתת סיוע חמרי וטכני למדינות אשר מנצלות כל הזדמנות לגנותנו ולהת־כחש לזכות קיומנו בגבולות בטוחים.

נדמה לי כי מדיניות כזו מלבד היותה מכובדת, עשויה להתגלות גם כיעילה.

חיים צוריה
נתניה

השנים הללו

דר הנרי קיסינג'ר	מועמר קדאפי	אייבי נתן
ראש השנה	רשע השנה	רעש השנה

רעש בהצגות פוליטיות

בהתאם לחוק כנוביץ אסורה הק־מת כל רעש בלתי סביר בכל שעות היממה, ואסורה כמובן גם הרשאה לכאורה חוקית של הקמת רעש כזה. גם עונת הבחירות איננה הצדקה ל־הפיכת חיי אזרחי מדינת ישראל ל־גיהינום של רעש. לפי התקנות ב־דבר מניעת רעש (קובץ התקנות 1896 תקנה 7) במיסגרת החוק למ־ניעת מיפגעים (חוק כנוביץ) ישנו איסור: „לא יפעיל אדם באזור מ־גורים רם־קול או מכשיר כיוצא בזה... להופעה, להצגה או למתן הו־דעה או לפירסומת". ומה היא עצרת בחירות אם לא הופעה ולעיתים גם „הצגה" לשם פירסומת למיפלגה?

ביום ד' 5.9.73 בין השעות 8 ל־9 בערב נערכה בככר שכונת זיו בחי־פה עצרת בחירות של הרב מאיר כהנא. קולם של הרמקולים שהופע־לו בעוצמה מירבית נשמע בכל הס־ביבה וגם בביתי — במרחק של 4 שורות בתים מן המקום. כתוצאה מכך התעוררו בנותי בבהלה. ה־מישטרה, שאליה פניתי, סירבה ל־הורות על הקטנת הרעש.

מאחר ואין שום אפשרות סבי־רה לאכוף על מקבלי הרשיונות ל־עריכת עצרות בחירות את השמעת הנאומים בעוצמה סבירה ממערכות הרמקולים שלהם, אני רואה בעצם הרשאת עריכת עצרות כאלו באזורי מגורים מעשה של הפרת הסדר ה־ציבורי (גם אם מופקדים שוטרים על שמירת המקום) ויצירת מיפגע־עים. המיפלגות צריכות להפסיק ל־ערוך אסיפות הסברה ולאמץ לגמרי שיטת חוגי הבית; והרוצה להשמיע דברו לציבור יכול לעשות זאת ב־אולמות סגורים.

הדסה כץ
חיפה

ראיתי שמעתי

תלמידים מנציחים זכר הי"א

הקדשת חורשות וחניונים לזכרם של י"א הספורטאים שנרצחו במינכן, ערכה הקרן הקיימת במלאות שנה למותם. את הכסף להקמת החניונים תרמו תלמידי בתי־הספר בישראל.

במיסגרת מיפעל קליטת עליה וטיפוח עיירות הפיתוח, שהוכרז השנה ע"י מועצת המורים למען הקק"ל, נאסף סכום של 100,000 ל"י. מתרומות אלה הקימה הקק"ל חניונים בחורשות וביערות הצמודות לבתי־הספר של עיירות הפיתוח שלומי, עכו וחצור. החניונים המוצלים ישמשו את תלמידי בתי־הספר.

בישובים אלה נערכו טכסי הקדשה קצרים בהשתתפות ה־תלמידים. בטכסים הוסר הלוט מעל לשלטים האומרים: „פינה זו הוקמה מתרומות תלמידי בתי־הספר בישראל לזכרם של י"א הספורטאים הישראלים, שנרצחו באולימפיאדת מינכן".

קרית ההסתדרות

ראש עיריית ירושלים מר טדי קולק הביע תקווה כי התכנית להקמת קרית ההסתדרות בירושלים, שהושלמה בימים אלה, „לא תישאר בבחינת כתב על הנייר והרעיון אכן יקרום עור וגידים".

במכתב ששלח למזכיר מועצת פועלי ירושלים מר דוד אילון, הודיע מר קולק כי ביקש מחבר הנהלת העיריה מר מירון בנב־נישתי לסייע לוועד־הפועל ולמועצת הפועלים לאתר שטח מתאים להקמת הקריה.

כזכור, הושלמה באחרונה התוכנית הראשונה להקמת קרית ההסתדרות בירושלים שגובשה על־ידי צוות מומחים. לפי ה־תוכנית יהיו דרושים להקמת הקריה 72 דונם, מזה 68,000 מ"ר שטח למשרדים. כן יהיו דרושים 1,000 מקומות חנייה.

לא נתנו לו פטריות

שר התיירות משה קול סיפר השבוע כי בביקורו הקצר בארצות־הברית למד להכיר באיזו רצינות מתייחסים האמריקאים לביטחו־נם של אישים ישראליים. שלושה ימים הוכרח מר קול לנסוע במכונית משוריינת.

באחת מן המסעדות אסרו קציני הביטחון על בעל המסעדה להגיש לשר פטריות מחשש הרעלה. כשביקש את שמם של קציני הביטחון כדי לשלוח להם מזכרות על יחסם האדיב, קיבל מר קול רשימה של 31 שמות אמריקאים. ואלה מלבד שומרי הראש הישראליים שליוו את השר.

ד"ן

מיפלגות ובחירות, 1973

מאמרים וניתוח מאת פולס,
ד"ר זאב שטרנהל, חנוך סמית,
ח"כ גדעון האוזנר, פרופ' אשר אריאן,
אליעזר ליבנה, אמנון זכרוני,
רפאל גיל

פולס

המיפלגה הישראלית משנה את דמותה

דעת הקהל היתה אז מוצאית פסול בהפכפכותן של סיעות הכנסת. הרי בשה שהננו סובלים מעודף יציבות אינה צריכה לסנוור אותנו לסכנות של חוסר יציבות כתמיד. ברם, הד עובדה הבסיסית נשארת בעינה: ל־ מעשה, אין ממשלת ישראל תלויה בכנסת. אם לא תשגה הממשלה שגי־ אות גסות מאוד תוך אי־איבחון נכון את רחשי דעת הקהל, מובטחת קיומה לארבע שנים.

בנסיבות אלה אין שום ממשלה חשה בחסרון הנעוץ בכך שאין לה (או לנשיא המדינה) סמכות לפזר את הכנסת. הכנסת, שרק בעצמה תוכל להחליט על התפזרותה, אינה מסכנת את קיום הממשלה. אפשרות לשינוי הממשלה נפתחת רק פעם

עם העם במובן הקונסטיטוציוני, כלומר כלל ציבור הבוחרים ... למרבה האירוניה הרי ככל ש... רבים חברי מפלגה, עובר רצונו של „העם המפלגתי" מסננות רבות ... תר: חבר מפ"ם יכול לצפות כ... רצונו יזכה לביטוי פחות במשקל... מאשר חבר מפלגת העבודה. בסופ... של דבר נשארת מתוקפה התלות... כי רק חלק מבעלי זכות בחירה ל... כנסת מאורגן במסגרת מפלגתית... רוב הבוחרים אינו מפלגתי, ועל קבי... עת המועמדים של המפלגות אין ל... השפעה אף הקלושה ביותר. הבחי... רות נעשות אפוא לא רק אופי מפ... לגתי (להבדיל מ„אישי") אלא גם... אופי של השאוות־הסכמה בלבד.

אלה טענות קשות, והן הומיר...

מי בוחר את המועמדים לבחירה

שיטת הבחירות המחוזית

השיטה הבריטית אינה אידיאלית

צמצום המיבחר לתפקידי ההנהגה

פרישת רפ"י

ד"ר זאב שטרנהל

מדוע ויתרה עבודה לימין שבה

אין לחזות את תוצאות הבחירות לכנסת לפי הבחירות להסתדרות

תחזית בחירות
מאת חנוך סמית

באיזו מידה שיקפו מגמות בב־חירות להסתדרות תחזיות מבוססות למגמות בבחירות לכנסת? מבחינה סטאטיסטית הן היו עלובות מאד לתחזיות של מגמות.

להראות עד כמה עלובות הן, הי־נהי לוח המראה את התוצאות בכל הבחירות להסתדרות ולכנסת מאז העצמאות. לפשט את הלוח, מקובצות התוצאות בגושים:

מערך העבודה: מפא"י, מפ"ם, אחדות העבודה, רפ"י, הרשימה הד־ממלכתית (1969).

המרכז: חרות, הליברלים, הליב־רלים העצמאיים, המרכז החפשי, הרשימה הממלכתית (1973).

השמאל: מוקד, רק"ח, מרי, ב־רית השמאל, הפנתרים (1973) ו־מפלגות אלה בשמות קודמים.

רשימות עדתיות ואחרות: אחווה, יוצאי תימן, הרשימה התימנית ו־מפלגות אחרות בבחירות לכנסת.

תוצאות הבחירות להסתדרות ולכנסת

	גוש העבודה		מרכז		שמאל		אחרות		העובד הדתי		דתיים מיעוטים	
שנה	הסתד׳	כנסת	הסתד׳	כנסת	הסתד׳	כנסת	הסתד׳	כנסת	הסתד׳	כנסת	כנסת	כנסת
1949	91.5	50.4	3.8	20.8	2.6	3.5	—	8.4	2.1	13.9	3.0	
1951	—	49.8	—	26.0	—	4.0	—	3.0	—	12.5	4.7	
1955	84.8	47.7	9.1	27.2	4.1	4.5	—	1.6	2.0	14.1	4.9	
1959	86.3	51.4	9.3	24.3	2.8	2.8	—	2.2	1.6	14.6	4.7	
1961	—	48.8	—	27.4	—	4.2	—	0.3	—	15.4	3.9	
1965	77.5	51.2	19.6	25.1	2.9	4.6	—	1.3	—	14.0	3.8	
1969	66.0	49.3	24.6	26.1	5.9	5.1	0.5	1.1	3.1	14.7	3.5	
1973	58.3[1]	?	28.7[1]	?	6.7	?	2.0	?	4.3	?	?	

אפשר לעמוד כיד על שתי מגמות שונות בתכלית במשך השנים. תו־צאות הבחירות לכנסת נשארו למ־עשה יציבות בשנים אלה. חלק מפלגות העבודה בקולות לבחירות לכנסת היה תמיד כ־50%. כרגיל נעה התוצאה בכל שנת בחירות ש־מעיינים בה, רק ב־1%—1.5% ב־כיוון זה או זה מבמחצית הקולות.

ועתה נפנה לבחירות להסתדרות. חלק הקולות של מפלגות העבודה ירד בהן בהתמדה במשך השנים: מ־91.5% ב־1949 ל־66.0% ב־1969, ירידה של יותר מ־25%.

גם חלק קולות המרכז בבחירות לכנסת יציב מאד: כ־25%—26% מאז 1951: אך בבחירות להסתדרות עלה מ־3.8% ב־1949 ל־24.6% ב־1969.

המפלגות השמאלניות הן היחידות שיש בהן מידת־מה של עקיבות בין חלקן בבחירות לכנסת לבין חל־קן בבחירות להסתדרות באותה ש־נה. מפלגות „אחרות" התחילו להו־פיע בבחירות להסתדרות רק ב־1969.

אשר לקולות הדתיים, יש לציין שהמפלגות הדתיות בכנסת (המפ־לגה הדתית־לאומית, אגודת ישראל, פועלי אגודת ישראל) לעולם אינן משתתפות בבחירות להסתדרות, וכי מפלגת העובד הדתי בהסתדרות אי־נה קשורה למעשה כלל למפלגות הדתיות בכנסת, אלא למפלגת העבודה. גם מפלגות המיעוטים בכנסת הקשורות לעבודה אינן משתתפות בבחירות להסתדרות. מכאן שמפל־גות שבכנסת הן מרכזות 17%—18% מן הקולות, אינן משתתפות כלל בבחירות להסתדרות. בשינוי קש־ריהן מבחירה לבחירה יכולות הן בקלות לגרום לשינוי בתוצאות.

אם נוקטים גישה סטאטיסטית פ־שוטה, הרי נוכח ההבדלים העיקריים בין המגמות בכנסת לאלה שבהס־תדרות בתקופה מקבילות — במיו־חד אצל גושי המפתח של העבודה והמרכז — יש להתעלם לחלוטין בתוצאות הבחירות להסתדרות כב־סיס לתחזיות.

שהרי בעוד חלוקת הקולות לכ־נסת נשארה יציבה, בהסתדרות הי־תה תנועה עצומה ימינה.

אך לא כך קרה. אלא שהבחי־רות להסתדרות נפתחו יותר ויותר בפני מפלגות חדשות, ומפלגות אלה גייסו את בוחריהן מבין אנשים שקודם לכן הצביעו בעד מפלגות העבודה, אך יתכן שהמיד רצו לת־מוך במפלגה שלהם, ולא יכלו קו־דם לכן לעשות זאת.

נסתכל־נא בהתפשטות המפלגות החדשות ובתמיכה בהן בבחירות להסתדרות, תוך התעלמות, כרגע ממפלגות העבודה:

מפלגות חדשות בבחירות להסתדרות

	מרכז					שמאל					עדתי				העובד הדתי
שנה	לע	ל	הל	מ	שב	ק	ד	ש	פ	ז	עב	ית	הד	נד	צ
1949	3.8	—	—	—	—	2.6	—	—	—	—	—	—	—	—	2.1
1955	5.3	3.8	—	—	—	4.1	—	—	—	—	—	—	—	—	2.0
1959	5.8	3.5	—	—	—	2.8	—	—	—	—	—	—	—	—	1.6
1965	4.4	—	15.2	—	—	1.6	1.3	—	—	—	—	—	—	—	—
1969			16.8	20		1.8	2.3	1.3	0.5	—	0.5	—	—	—	3.1
1973		6.0		22.7	(39)	1.7	2.0	0.8	0.3	1.6	0.4	0.4	0.5	0.2	4.5

אנו רואים קודם כל שב־1949 יכלו המצביעים בבחירות לכנסת בשביל מפלגות שאינן מגוש העבודה, לתת קולם בבחירות להסתדרות רק ל־פרוגרסיבים (קודמיהם של הליב־רלים העצמאיים), לקומוניסטים, או לעובד הדתי (שיש לזכור כי אינו למעשה מפלגה דתית, במובן מפל־גות הכנסת). מה יכלו לעשות ב־1949 מקביליהם של אלה המצביעים כיום בשביל גח"ל או המפלגות הד־תיות? כמעט כולם הצביעו בש־ביל אחת ממפלגות העבודה (בשביל מפא"י אם המכו ב„מיכה", בשביל מפ"ם, אם לא תמכו בו).

הבחירה לא נראתה נותה הרבה יותר ב־1955, כשנצטרפו לרשימת מפלגות שיכלו לבחור ביניהן, ה־ציונים הכלליים (קודמי הליברלים של ימינו). נוכחותם גם ב־1955 וגם ב־1959 משכה אליהן רק אחוז קטן מבוחרי מפלגות העבודה.

רק ב־1965 התחילו לחול שינו־יים גדולים, כשהשתתפה גח"ל ב־בחירות. כי שבוחרו לכנסת במפ־לגות המרכז יכלו עתה לבחור ל־הסתדרות ברשימה שאכן העדיפו.

גם לבוחרי המפלגות הדתיות, אף שלא יכלו להצביע בעד מפלגותיהם, הוצעה לפתע ברירה רחבה יותר: גח"ל הכילה את חרות, מפלגה ה־נוהגת מתמיכה מסויימת בחוגים דתיים. הם יכלו לבחור בין מפא"י, רפ"י וגח"ל — ומובן שאיש אינו יודע בדיוק כיצד חילקו את קולו־תיהם, אז או מאוחר יותר.

ב־1969 נכנסו לבחירות להסתדרות מספר מפלגות חדשות. הרשימה ה־ממלכתית התייצבה בנפרד מן ה־מערך, המרכז החפשי השתתף ב־תחרות. באגף השמאלי השתתפו ב־בחירות להסתדרות העולם הזה של אורי אבנרי וברית השמאל של יעקב ריפתין שהתמרדה במפ"ם. העובד הדתי, שנכנס ב־1965 למערך רשמי עם מפלגות העבודה, שוב הופיע כרשימה נפרדת. בסוף הופיעה המפ־לגה העדתית הראשונה, אחווה.

התרבות עצומה זו של המפלגות הביאה להתפצלות רבה אף יותר של הקולות — כפי הנראה על חשבון מפלגות העבודה, שחלקן ירד מ־77.5% ל־66.0% (עם ה־3.9% של הרשימה הממלכתית, שעדיין היתה אז מפלגת עבודה) — הפסד של 11.5% בין שנת בחירות אחת ל־חברתה. (יש לזכור שבבחירות ל־כנסת באו אחר־כך, הפסידה ה־עבודה כמעט מאד).

הקו הבולט של בחירות 1973 שוב היה עליה עצומה במספר המפלגות, על ידי תוספת של עוד שלוש מפ־לגות עדתיות, הפנתרים השחורים. כל אלה נטלו קולות ממפלגות אח־רות, ולא נוכל לדעת מאילו.

להשלמת התמונה: לבחור באופן קבוע במפלגה דתית בבחירות לכ־נסת, שב־1949 מכריח היה למעשה להצביע בעד אחת ממפלגות העבודה, היה ב־1973 מבחר עשיר של רשי־מות לבחור מהן. אם היה תימני היתה לו אף ברירה בין שתי מפל־גות תימניות.

הגידול הניכר בברירה בין המפ־לגות, בצירוף העובדה שהמצביעים בעד המפלגה הדתיות בכנסת יכלו עתה לחלק את קולותיהם בבחירות להסתדרות בין מפלגות מהקבלות יותר על דעתם — גורמים אלה יכולים להסביר במידה רבה את הפאראדוקס הגדול של הבדלי המג־מות ההצבעה בין הכנסת להסתד־רות, ובאופן זה — את העדרה הג־מור של עקיבות בדפוסי התוצאות של בחירות אלה.

אך אין זה פוסל את הבחירות להסתדרות לחלוטין, לכל פרטיהן, כמורות דרך. יש מספר מסקנות שאפשר להסיק, במיוחד לגבי ה־מפלגות השמאלניות הקטנות שהן ביסודן מפלגות הסתדרות. בבחי־רות להסתדרות ב־1969 צבר העולם הזה של אורי אבנרי 1.3% מן הקולות, ובבחירות לכנסת 1.2%. מפלגתו החדשה, מרי, הפסידה ב־הסתדרות 0.5%, ועובדה זו מעמי־דה בספק רב את סיכוייה בבחירות לכנסת.

מפלגת מוקד החדשה קיבלה 1.7% מן הקולות בבחירות להסתדרות — בסמך (0.1%) פחות משקיבלה מקי ב־1969. כיון שב־1969 עברה מקי, עם 1.1% מן הקולות, אך בקושי את המינימום לכנסת (1%), נתונה המפלגה בסכנה — על אף התוספת של סיעת תכלת־אדום של מאיר פעיל.

ההפתעה הגדולה באה מן הפנת־רים שבראשות שלום כהן (שפרש מן העולם הזה). מפלגה זו עברה יותר מ־1.5%, השיגה אפוא פוטנ־ציאל להיכנס לכנסת. לא ידוע הר־בה על כוחה הפוטנציאלי של מפ־לגה זו בבחירות לכנסת, ואף לא אם יש לראותה כמפלגה שמאלנית או כמפלגה עדתית.

המפלגות העדתיות המובהקות ה־שיגו 2.0% מן הקולות להסתדרות. ספק רב מאד אם יוכלו מפלגות אלה להגיע להלק דומה בבחירות לכנסת, אפילו יחליטו להציג את מועמדותן.

נהירת מצביעים לכנסת השביעית

הופעתן של מפלגות עדתיות ב־בחירות להסתדרות היא ההיפך מן המגמה בבחירות לכנסת. ב־1949 התחרו בבחירות לכנסת מספר רב של מפלגות עדתיות קטנות. הן נעלמו בבחירות, ומעולם לא הצליחו להשפיע בבחירות לכנסת. מה מסביר את הופעתן בהסתדרות? יתכנו ת־שובות רבות שמקורן בהשערה. ה־השערה אחת היא, כנראה, שאין זה דבר קל להשיג 1% מן הקולות בבחירות לכנסת (1% ב־1973 הם 16,000 קולות). אך להשיג נציגות בועידת ההסתדרות המונה 1,500 נציגים, דרושים פחות מ־500 קו־לות — ואין זה מכשול קשה ביותר אף בדרג מקומי. חברות בועידה אינה מקנה כוח רב, אך פירושה קיום ואף הכרה.

תוזה חשובה אחת חלה בבחירות להסתדרות: הרשימה הממלכתית נכ־נסה רשמית לליכוד. על פי ניתוח כוקדם של הבחירות להסתדרות נראה היה שלפחות חלק מכוחה של רשי־מה זו עשוי היה לעבור למערך. אותו חלק שעבר לליכוד כייצג ירי־דה של ממש בגוש העבודה ועליה של ממש בכוח הליכוד. יש לחכות ולראות אם בבחירות לכנסת תחול תזוזה של ממש כלשהי בחלוקת ה־קולות בין הגושים. הבחירות להס־תדרות נותנות רק רמזים מעטים — אם הן נותנות רמזים בכלל.

אולי יתנו תשובה מישאלי דעת הקהל? אך זה נושא למאמר אחר.

1. המערך הפסיד 3.8%, אך עי־בירת הרשימה הממלכתית אל הלי־כוד (מרכז) גרמה הפסד 3.9% נוספים לגוש העבודה ותוספת ל־מרכז.

עליה לליכוד, ירידה למערך

מישאל פורי
מיוחד להארץ

מאת רפאל גיל

הליכוד יקבל 39 מנדטים (7+) ✶ המערך יקבל 51—52 מנדטים ✶ המחנה הדתי ול"ע ישמרו על כוחם ✶ עליה למוקד — מק"י ותכלת־אדום

סקר הבחירות האחרון של מכון פורי — מחקרי דעת קהל לישראל, שנערך עם חתימת אמ־נת הליכוד בין גח"ל, המרכז החפשי והרשימה הממלכתית, מצביע על כך שכשליש מכלל בעלי זכות הבחירה בארץ (32.5%) מוכנים להצביע בעד הליכוד, דבר שיעניק לרשימה המשותפת 39 מנדטים, לעומת 32 המנדטים שיש למפלגות ה־ליכוד בכנסת השביעית.

מערך העבודה, לעומת זאת, נמצא עדיין בירידה ומובטחים לו עתה בין 51 ל־52 מנדטים ל־עומת 56 המנדטים שיש למערך בכנסת הנוכחית.

כמובן שמימצאי המישאל נכו־נים רק ליום בו נערך המישאל ויתכנו שינויים עד ליום הבחי־רות, בעוד חודש.

תוצאות המישאל, שנערך לפי הזמנת „הארץ", והמבוסס על ראיונות אישיים עם מידגם מיי־צג של כלל בעלי זכות הבחירה באוכלוסיה היהודית, מצביע על הלוקה המנדטים הבאה:

	כיום	המישאל הקודם (אוגוסט)	כנסת שביעית
מערך העבודה	51—52	50	56
ליכוד	39	39	32 (סה"כ המפלגות)
מפד"ל	12	11—13	12
אג"י—פא"י	4	4	4
ל"ע	6	7	6
מוקד (מק"י)	2+	0	1
מרי	0+	0	1
פנתרים	0+	0	1
רק"ח ומיעוטים	6—	7	7
	120	120	120

מימצאי המישאל מראים על התאוששות־מה של מערך העבו־דה לעומת המישאל הקודם, אך עדיין לא מבוטח לו אותו מספר מנדטים שיש למערך בכנסת ה־נוכחית.

ניתוח התוספת של 7 מנדטים לליכוד לפי המפלגות המרכיבות את הליכוד על פי נתוני מישאל זה ומישאלים קודמים — נראה כי בוחרי גח"ל מביאים עמם תו־ספת של 5 מנדטים, בוחרי המר־כז החופשי תוספת של 4 מנד־טים, שהם 9 מנדטים נוספים, אך בוחרי הרשימה הממלכתית מצמקים את היתרון בשני מנד־טים, כך שכלל התוספת לליכוד מגיעה עתה ל־7 מנדטים.

המחנה הדתי שומר על כוחו. המפד"ל יקבל כנראה 12 מנד־טים בבחירות, כמספר המנדטים שיש לו עכשיו בכנסת. גם לאגו־דת ישראל ולפועלי אגודת יש־ראל מובטחים עתה 6 המנדטים שיש להם בכנסת.

ליבראלים העצמאיים שומרים אף הם על כוחם ומובטחים להם עתה 4 מנדטים.

הרשימה החדשה של מוקד, מק"י ותכלת־אדום, מראה סימני עליה ברורים. מובטחים לה עתה 2 מנדטים לפחות לעומת המנדט הבודד של מק"י כיום בכנסת.

המצב לגבי שני פילגי העולם־הזה, רשימתו של אורי אבנרי, מרי, ורשימתו של שלום כהן, הפנתרים השחורים, אינו ברור. ייתכן שהם עשויים להפסיד את המנדטים היחידים שיש להם עתה בכנסת. נראה לפי נתוני המישאל הנוכחי ולא מן הנמנע כי 13.000 הקולות שניתנו לרשימה הפנת־רים בבחירות להסתדרות אינם מבטיחים בהכרח כי הרשימה ת־שיג מנדט אחד בכנסת.

מהכנסת הראשונה עד השביעית

מאת אברהם פז

הנושא החביב ביותר על פרשנים, בימים של טרם בחירות, הוא הערכה ותחזיות באשר לתוצאותיהן. סקרי דעת קהל, מישאלים וניתוחים מגו־יסים למטרה זו.

בצד הערכות, ניתוחים וניחושים אלה מן הראוי לחזור אל הקרקע המוצקה של תוצאות הבחירות בעב־בר. מה היו המגמות שהתגלו ב־בחירות עד היום? איך נערכו הגו־שים המפלגתיים והתפרקו מסגרות מפלגתיות אחרות? האם אפשר ל־הסיק מתהליך זה על מגמות כלשהן?

במרוצת השנים ידע הציבור ה־ישראלי תפניות במבנה הכנס. מפ־לגות קמו, התמזגו, קיבלו צורה שו־נה, התאחדו והתפלגו. את החיים הפוליטיים במדינה איפיינו מצד אחד תסיסה, תנודות, אי שקט בקרב ה־מפגות מול שמרנות מפתיעה במת־כנת ההצבעה של הציבור עצמו.

שמאל וימין יציבים

בעוד שבכנסת הראשונה זכה גוש השמאל (מפא"י והסיעות שנטלו לאחר מכן את השמות רפ"י, אחדה"ע ומפ"ם וכן רשימות המיעוטים הק־שורות לגוש זה) ב־52.1 אחוז מן הקולות, היתה לגוש זה בכנסת הש־ניה עליה של 2.4 אחוזים, בשלי־שית ירידה חזרה ל־52.1 אחוז, בר־ביעית (1959) עליה ל־55.9 אחוז — השיא במספר הקולות שזכו עד כה מפלגות השמאל — בחמישית נסיגה ל־52.3 אחוז, בשישית — 54.5 אחוז ובשביעית — 49.7 אחוז.

במספר חברי הכנסת של גוש זה היתה התמונה כדלקמן: כנסת רא־שונה — 67, שניה — 65, שלישית — 64, רביעית — 68, חמישית — 63, שישית — 67, שביעית — 60. אם נוסיף בחישוב זה לכנסת הש־ביעית את 4 חברי הכנסת של צ"מ, השייכים מבחינה היסטורית לגוש השמאל, תתקרב התמונה שוב יותר לממוצע של הכנסות הקודמות.

גוש הימין (הכולל בהרכבים שו־נים את חרות, הציונים הכלליים, פרוגרסיבים, ליברלים עצמאיים וה־מרכז החופשי) סבל מתנודות יחסי־ות גדולות יותר. בכנסת הראשונה קיבל 16.7 אחוז מכלל קולות הבוח־רים, בשניה — 22.8 אחוז, בשלישית — 22.8 אחוז, ברביעית — 19.7 ב־חמישית — 22.9 אחוז, בשישית — 21.3, בשביעית — 26.2 אחוז.

במספר חברי הכנסת היתה התמ־ונה: כנסת ראשונה — 26, שניה — 32, שלישית — 33, רביעית — 31, חמישית — 34, שישית — 31, שביעית — 32 (כולל המרכז ה־חופשי).

התנודות בגוש השמאל היו אי־פוא עד לכנסת השישית בשיעור של 3־3 אחוזים בלבד ואילו בכנסת השביעית חלה תנודה גדולה יותר למטה, בגלל פרישת צ"מ. בגוש ה־ימין היו התנודות בשיעור של אפס עד 1.5 אחוז בין הכנסות השניה והשישית, תוך נטיה מעלה בשבי־עית, בשיעור של 3 אחוז מן ה־ממוצע.

יציבות יחסית גילה הגוש הדתי. בכנסת הראשונה היה לו 12.2 אחוז מן הקולות, בשניה 11.8 אחוז, בש־לישית — 13.8, ברביעית — 14.6, בחמישית — 15.4, בשישית — 14.0 ובשביעית 14.7. כלומר מאז הכנסה השלישית הסטיה היא בגבולות אחוז עד אחוז וחצי מטה ומעלה.

תנודה פחותה עוד יותר מסתמנת בהצבעה לגוש הימני והשמאלי יחד. שכן צרוף השבתי של האחוזים שקיבלו שני גושים אלה מראה כי בכנסת הראשונה קיבלו שני הגו־שים 68.8 אחוז מן הקולות. בשניה — 77.3 אחוז מן הקולות, בשלישית — 74.9, ברביעית — 75.6, בחמי־שית — 75.2, בשישית — 75.8 ובש־ביעית — 75.7 אחוז.

מסתבר איפוא כי מאז הכנסת ה־שלישית התנודה בסך כל הקולות של שני גושים אלה היתה פחות מ־אחוז אחד.

כנסת ראשונה ושניה

זאת שפת המספרים, אך מאחוריהם היה הגוף המפלגתי ברוש דראמות פוליטיות. גרעין איפוא את קוזכרון באשר להתרחשויות העיקריות ש־קדמו לשבע מערכות הבחירות.

הבחירות הראשונות צוינו בערכו באווירת מלחמה. נוכח וקרבות, ו־מיעוט האוכלוסין במדינה, היה מס־פר המצביעים קטן. את הבחירות הראשונות איפיינו כמה תופעות: שתיים כתנועות המחתרת יצאו אל החיים הפוליטיים: אצ"ל הוליד את חרות ואילו לח"י הביא לאוויר העולם את פלג הימין הקיצוני של ד"ר שייב וניצני השמאל של נתן ילין־מור (זה האחרון נבחר לכנסת והיה סיעת־יחיד). התנועות הפוטציא־ליסטיות־הציוניות הקימו את מפלגה הפועלים המאוחדת הלא היא מפ"ם ואילו הגוש הדתי טרם חזר אל הפילוג המסורתי בשורותיו והופיע בתור „חזית דתית מאוחדת". הבחי־רות לכנסת הראשונה היו ב־25 בינואר 1949. שנתיים וחצי לאחר מכן, ב־30 ביולי 1951, נערכו הב־חירות לכנסת השניה. בחירות אלה נפלו בעיצומה של תקופת הצנע ש־באה לאחר המלחמה, עם העליה ה־מוגברת ותחילת ההתארגנות הממלכ־תית. במרוצת השנתיים והצי שקדמו לבחירות אלה, הלה תסיסה במפלגת העבודה המאוחדת, בעיקר על רקע האוריינטציה שלה לעבר ברית ה־מועצות. הממשלה נפלה פעמיים ואילו הימין, עם הציונים הכלליים בראש, ניהל מאבק מר נגד מדיניות הצנע של ד"ר דב יוסף. בבחירות אלה הגבירה מפלגת הציונים הכ־לליים את כוחה פי שלושה ומעלה.

כנסת שלישית

ב־26 ביולי 1955 נערכו שוב בחי־רות, לאחר תקופה סוערת למדי בחיים הפוליטיים של ישראל. בן גוריון התפטר בסוף 1953 והלך לשדה בוקר. פנחס לבון, שר הביט־חון, התפטר כעבור פחות משנה וחצי בגלל מה שנודע לאחר מכן כ„עסק הביש". משה שרת שקיבל ב־1953 לידיו את ראשות הממשלה, ויתר אחרי הבחירות על תפקידו ופינה את הדרך לשובו של בן־גוריון. המפלגות הדתיות — פועלי אגודת ישראל ואגודת ישראל — פר־שו מן הממשלה על רקע קבלת החוק לגיוס בנות.

היתה זו התקופה בה חל הפילוג במפ"ם; אחדות העבודה התארגנה מחדש כמפלגה עצמאית: זכתה ל־מספר ניכר של קולות מקרב מאוכז־בי מפא"י ומפ"ם. בשטח הבטחוני היתה זו תקופת הפידאיון. בסך הכל כיהנו בתקופת הכנסת השניה ארבע ממשלות, אליהן הצטרפה גם מפ־לגת הציונים הכלליים, אשר התברר כי תרומתה לשינויים, שהתחייבו מן המצע שלה, הם אפסיים. מאוכ־זביה העבירו את קולותיהם לחרות.

כנסת רביעית

ב־3 בנובמבר 1959 התקיימו הב־חירות לכנסת הרביעית. כנסת זו ידעה רק שתי ממשלות, אבל גם אלה היו נתונות לסערות רבות. הממשלה השביעית בתולדות המ־דינה, שקמה לאחר בחירות אלה, גרפה אליה את אחדות־העבודה ו־מפ"ם, אשר המשיכו לנהל מבפנים מאבקים פוליטיים עזים.

הממשלה השביעית נפלה על רקע נסיעתו, שנשמרה בסוד והודלפה, של הרמטכ"ל דאז, משה דיין, למערב גרמניה. כאשר קמה הממשלה הש־מינית של ישראל, נמנו שוב אחדות העבודה ומפ"ם על המרכיבים אותה.

בינתיים הגיע קץ הקריירה הפולי־טית של משה שרת ונבלה כאיר קיבלת את תיק החוץ. אחדות־העבודה ומפ"ם הצביעו נגד הממשלה בה ישבו, על בכירת הנשק למערב גרמניה, והשרים הדתיים התפטרו ב־של השאלה „מיהו יהודי" שהסעירה את הישוב.

מאבק זה חיזק את כוחם של הד־תיים בקרב ציבור הבוחרים הדתיים שבפוטנציה, ואילו אחדות העבודה איבדה מקהל מבוחה לטובת מפא"י. מלחמת סיני (סתיו 1956) שהיתה בתקופת הכנסת השלישית, תרמה בבחירות כנסת הרביעית ירידת כוחה של מקי, שהגיעה לשפל הנ־מוך ביותר בתולדותיה.

כנסת חמישית

פחות משנתיים לאחר מכן, ב־15 באוגוסט 1961, היו הבחירות לכ־נסת החמישית. היו אלה בחירות ש־עמדו בצל פרשת לבון — התעוררות שבבחינת הזמן היתה מרוחקת כפ־רשת ה„עסק הביש" של שנת 1954. שאלות כמו „מי נתן את ההוראה?" התוודות רב־צדדיות, עמדו בציבו־רה של מערכת הבחירות. בה איב־דה מפא"י חמישה מנדאטים בבחי־רות אלה הלכו הציונים הכלליים ו־הפרוגרסיבים יחדיו במסגרת המפל־גה הליברלית וכן התלכדו אגודת ישראל ופועלי אגודת ישראל. התו־פעה הבולטת ביותר: התחזקותה של מקי, שכמעט הכפילה את כוחה.

כנסת ששית

ב־2 בנובמבר 1965 היו הבחירות לכנסת השישית. גם אלה היו בחי־רות אשר זכר הפרשה לא מש מהן. בתקופת הכנסת החמישית, שקדמה לבחירות אלה, חלו פילוגים רבים. רפ"י פרשה ממפא"י ואילו מן הצ־יונים הכלליים התפלגה הסיעה ש־חבריה ניבנו קודם לכן על הפרו־גרסיבים ומהם הורכבה לאחר מכן מפלגת הליברלים העצמאיים. גם ב־גוש הקומוניסטי חל פילוג ונולדו שתי מפלגות נפרדות: מקי ורק"ח — רשימת קומוניסטים חדשה.

ביוני 1963 הודיע בן־גוריון על התפטרותו. לוי אשכול קיבל לידיו את ראשות הממשלה. אך יחד עם זאת לא הניח בן־גוריון לפרשה לר־עוך והתבע ועדת חקירה משפטית. מפא"י פתחה במגעים עם אחדות ה־עבודה לקראת הקמת מערך, שקם ערב מותו של משה שרת. בגוש הימין החל בגישושים להקמת הגוש של חירות עם ליבראלים — גח"ל. כאשר התהלם על כך הדבר אשר במרכזי שתי המפלגות, נולדה מפ־לגה חדשה נוספת — הליברלים ה־עצמאיים — שפרשו מן הציונים הכלליים.

במערכת הבחירות התנהל מא־בק עיקרי בין מפא"י ואחדות הע־בודה מצד אחד (המערך) נגד רפ"י שהרמות המרכזיות בה היה דוד בן־גוריון. בסיכום כללי התברר כי המערך ורפ"י זכו ביותר קולות מש־היו למפלגות אלה בכנסת החמי־שית. לעומת זאת לא שבע גח"ל הרבה נחת וגם הליברלים העצמ־איים הגיע מספר חברי הכנסת של המתנה האופוזיציונית לגוש חרות ־ הכללי ל־31 בלבד. בהשוואה ל־34 בכנסת הקודמת. כן בלטה ירידת כוחן המשולב של ה־מפלגות הקומוניסטיות אשר זכו יחד ב־4 חברי כנסת, בהשוואה ל־חמישה קודם לכן.

ההתפתחות הפרלמנטרית הבולטת ביותר היתה כניסתה של סיעה חד־שה להיים הפוליטיים — העולם הזה — כוח חדש.

כנסת שביעית

ב־2 באוקטובר 1969 נערכו הב־חירות לכנסת השביעית. קדמו למע־רכת בחירות זו תקופת המיתון של 1966, אוצר הבחירות על השלטון והאיש שעמד בראשה, ולאחר מכן מלחמת ששת הימים שהוליכה להק־מת ממשלת הליכוד הלאומי בה: נכנסו דיין, בגין ויוסף ספיר ל־ממשלה. מפ"ם מצטרפת למערך, לוי אשכול נפטר וגולדה מאיר, עד אז מזכירת מפא"י, מקבלת (1969) את ראשות הממשלה. רפ"י מתפלגת ו־חוזרת ברובה לזרועות מפא"י, מל־בד בן־גוריון וכמה מתומכיו הק־רובים, שנותרו בחוץ במסגרת הר־שימה הממלכתית. בגוש הימני חל פילוג אחר, כאשר שמואל תמיר, אליעזר שוסטאק ואחרים פורשים מ־חרות, כדי ליצור את המרכז ה־חופשי.

התוצאות: המערך (עבודה־מפ"ם) יחד עם מפלגות המיעוטים הצמודות לו קיבל 60 מנדטים בכנסת — המספר הנמוך ביותר בתולדות גוש זה. בעוד הגוש הימני לא נפגע ב־יותר בפרישת המרכז החופשי וקיבל 30 מנדטים, במקום 31 בכנסת ה־שישית. העולם הזה־כוח חדש מו־דיר לכנסת שני צירים. הקומוניסטים שומרים על כוחם ואילו הרשימה ה־ממלכתית מקבלת 4 מנדטים והמרכז החופשי 2 בלבד. 1.1 אחוזים מקולות המצביעים אובדים מול מחסום „אחוז החסימה".

הכנסת השמינית?

שוב חוזרת תופעת הפיזוגים והפי־צולים. הליכוד מאחד בתוכו את גח"ל, הרשימה הממלכתית והמרכז החופשי. הפנתרים השחורים, מעו־דדים מתוצאות הבחירות להסתד־רות, מופיעים כרשימה נפרדת. המ־שכה של סיעת ד"ר של שלום כהן בכנסת השביעית. מרי של אורי אבנרי השתלבה תחילה עם חזית השמאל, מפורשי מק"י האחרים. אך חזרה להופיע לבדה בתוספת השם „העולם הזה" שניטש בראשית מע־רכת הבחירות. חידוש משמעותי יש בהופעת „מוקד" המורכב מחלק של מק"י וקבוצות שמאל אחרות.

בעוד חודש יסתבר אם המגמה ה־כללית שציינה את הבחירות לשבע הכנסות עד היום תימשך בעיקרה גם הפעם.

בין מערך לליכוד

רק מדיניות האופציות הפתוחות תוביל לשלום

מאת ח"כ גדעון האוזנר

...א חזור. אך ידענו שהשלום לא יבוא על ידי התבצרות כוללת בכל השטחים, נוסח „גהלים להשוב" כי... אלא דוקא על ידי גיבולם של השטחים לשתי מטרות הראשונה: לכהזומים שיצשו להכה חדשה נגדנו מסוכנת כדי מדינות ערב, מתוכפי התנהלות ב... כהשטחים שבהם יכולה להיות הרעה. המטרה השניה: על ידי נכונות של אבת להמיר את ... השטחים בשלום, בבוא היום. ההתנהלויות בפנן מתוך שיקול ... מדוקדק של צרכי בטחון ושל ... מדיני, כאשר השגת השלום היא המטרה המרכזית.

...פירושה המעשי של מדיניות זו ...יה לבחון בהקפדה כל הצעת התנחלות בשטחים לפי קריטריונים ... גרעיני הליברלים העצמאיים ...התנחלו בין ישובים מתגוננות אח...

יתקבל כיסוד למדיניות הממשלה הבאה, יסבך אותנו בפרות ויספק התמושות ליריבינו.

כי בנושא ההתנחלות, כמו נושא הגבולות, הוא סלע מחלוקת בזירה הבינלאומית. בכל זאת עלינו לתר סיף ולהתנחל — אולם רק לפי קו מבוקר ומסוים, כמו עד עתה. כל העמסה יתר על צידקת פעולתנו, על ידי הצגה הצהרתית של קו מדיני אחר, היא לא רק תהרת הכליה אלא גם מזיקה.

בחודשים הקרובים צפויה יוזמה מדינית אמריקנית חדשה לגבולות ה... הלכת, שקבענו שהנשיא ניכסון הטיל על הד"ר קיסינג'ר יוזמה זו כבר שיכה דחופה ודקיפה. אנו מקדמים בברכה כל ההכנה לשיחות של... לום, אך נהיה רגועים יותר אם לא יתחילו לטעון כי ישראל אשמה, כמדינות ערב, בהעדר השלום. אין זו התחלה מבשרת טוב, והכן על פי לנו דין חברים עם ידידנו שמעבר לים.

לשם מה להתנגש כעת חזיתית עם ארה"ב בנושא ההתנחלות, שכן, כידוע, מתמקדים חילוקי דעות בסיסיים בינינו לבינה? אל „נסייעי"...

ישראל גלילי — בעל המסמך

...איה לאחרונה תזוזה בענין ההתנחלות בשטחים.

לגבי ההתנחלות נקטנו, הליברלים העצמאיים (ל"ע) עד כה עיקרון שליכד סביבו את רוב הציבור בארץ. השטחים אינם ריקים, אמרנו. יש לדאוג גם לתושביהם וגם לסידורי בטחון בהם, שיכבידו על הוקפנות כחודשה ובכך גם יקרבו את השלום. יזענו כי למפה של 4 ביוני...

...גלילי „תורה שבעל פה", שתפרש באופן מוסמך?

לשם מה היה צורך בכל זה? הרי ידוע שאין לנו עודף גרעיני התיישבות, אפילו לצרכי ההתנחלות לפי הקו המדיני הקיים. והישובים הנבוריים עם תובעים תגבורת התופה בכוח אדם. ובכן ספק אם אכן ניישב מקומות שמחוץ למיגבלות הקודמות. אך אין ספק שמסמך זה, אם...

...בדות מבוקרות ושקולות, אולם רק באלה שלפי מיטב הכרתנו יקרבו את השלום, ולא יכבידו על השגתו. מדיניות האופציות הפתוחות חייבת להמשך, גם אם טרם נראה כי מישהו מהצד האחר מושיט את ידו לאחוז בהן.

זו הדרך שבצידקתה הננו מאמינים. היא תוביל לשלום.

(מאמר ראשון מסידרה)

קולות נודדים ושינוי אלקטורי

מאת פרופ' אשר אריאן

כותב המאמר הוא לשעבר ראש החוג למדעי המדינה באוניברסיטת תל אביב.

קיים היא מערכת הבחירות הנוכחית, עתה, והרב כיפתה מן האוצר. אך המסיין כלבד שמרביה הבוחרים יצביעו כפי שהצביעו. מערכת הבחירות יכולה לעורר את הציבור לפוליטיקה ולגרום להתעניינות רבה בבחירות, וכך אכן יג...

...נבואה במרכז האירופי של כל הישובים הקואליציוניים. שליטתה של מפא"י-עבודה שיוחה למערכת האלקטורית מראה של יציבות על אף השינויים שהתחוללו כל העת בהצבעת הבוחרים הלים שינויים, אלא שהממשלה איכה מתחלפת.

במערכות אלקטוריות אחרות יכולים שינויים קלים בתוצאות הבחירה לגרום העברת השלטון למפלגה אחרת. התנועה הבריטית בבחירה: תנודה ב־2.7% לטובת השמרנים ב־1950 הביאה אותם לשלטון...

...מפא"י להשגה ה... לה 2.8 מושבים... שהוסיפה בו ה... תר — וזאת... ביתר למפא"י... שנת פרישתה... שנה קיבל המערך... (העבודה) 1.7 ... כתוב שקיבל ... שניה בגודלה.

אכן, התנודות ...

התשוקה לגושים

מאת אמנון זכרוני

איחודים פוליטיים ממלאים אחר כמיהה אנושית להצטרף יחד בגושי אדם גדולים, בחינת תשוקה לקבץ מספר רב ככל-האפשר של אנשים הזהים יחד בתנועה קצובה, המבליעה כל ניגוד או ניואנס. הרצון להצטופף, המוכר לכל המטייל בשעות הערב ברחובות הערים הראשיים, מוצא ביטוי בעולם הפוליטי בתשוקה לגושים גדולים יותר ויותר, היבלעו בתוכם ערכים שונים, אנשים בעלי דפוסי אישיות שונים וקצבים שונים.

נראה כאילו התלכדות מחודשת, אירגון מחדש של המחיצות המפלגתיות, מעניק לשותפים למעשה ולצופים. כן הצד תחושה נעימה של שינוי דם חדש הזורם בעורקים הישנים ומעלה סומק בריא על הלחיים. רוב מתמשכים המנהיגים בדיונים ארוכים, בפגישות סודיות. אין עוצמה חדשה ניכרת בניסוחים ובנאומים, אפילו קודשה של פיוס משותף נכהל במעשה ההתלכדות. פיוס על „עולם קפקאי", כדברי ח"כ בגין.

דומה הקמת הליכוד הימני אל פעל הנפרד להקמת סופרמרקט מתורה מכולל של הסופרמרקט הישן, הדיכיסבא השלטת בחלון הראווה הודית היא „גם אפילו אבכר לחסל הכלל". ברכן הרציונות והערכים מוזמן להיכנס ולקנות כל מה שליבו חפץ על פי טעמו המיוחד המיוחד והאישי...

שמה היא חייבת לגלות יחס חשדנות עמו כלפי השלטון ועין פקוחה לכל עיוותים שלטוניים, לכל שימוש ,עודף ומוגזם באמצעים השלטונים ובביורוקרטיה.

מבחינתה של אופוזיציה לוחמת אין חשיבות לשאלה איזו מפלגה מאיישת עתה את עמדות השלטון. נדמה כאילו נגרעים מכשירי השלטון בגניפים מיוחדים הפועלים באופן זהה על כל מי שבא עימם במגע הדוק. גניפים אלה גורמים למחלות שלטון אופייניות כשכרון שלטון, תחושה מוטעית של בטחון ותפישה שלטונית מובהקת של הליכי דמוקרטיה שאינה זהה לתפישה המקובלת. מפלגה או ליכוד הרואים עצמם כאלטרנטיבה לשלטון אינם יכולים להפעיל את אותה הקדנות בריאה כלפי השלטון, אינם יכולים לחוש את אותה רגישות מכאיבה לכל סימן של מחלה שלטונית.

האלטרנטיבה לשלטון והשלטון מקיימים ביניהם שותפות סמויה בהתייחסותם לפעולות השלטוניות ולמכשירים השלטוניים. האלטרנטיבה תימנע מהפעלת ביקורת חריפה על השלטון מן החשש להפסיד את רמת ההסכמיות הציבורית הגבוהה לה היא זקוקה אם אכן חפצה היא להיראות אלטרנטיבה לשלטון. ככל שהמפלגה מבקשת לפנות לציבור רחב יותר, כן יורד מכוצע הנועזות והביקורתיות שלה.

ביקורת ורעיונות חדשים מוצעים סביבם מקובלים על קבוצה מצומצמת...

מן שותף לדעת הקהל אינפורמציה אודות גילויים של מחלות שלטון ושימוש לא־דמוקרטי במנגנוני שלטון. סיעה קטנה שאין עליה „מורא" האלטרנטיבה לשלטון תפעיל יוזמות חקיקה בנושאים „נועזים", כהומוסקסואליות הפלות מלאכותיות וכו'.

אופוזיציה לוחמת אינה חוששת בשיתוף פעולה עם השלטון שיעוזרת את קו־ההגדרה שלה. מעורבותה, האופוזיציה הגדולה במלאכת השלטון עשויה להביא לתוצאות מצוחצחות ביותר הזגמת החוק באהרופר, או הסכמתה של סיעת גח"ל ביוזמת הכספים של הכנסת לקרנות ספיר. אופוזיציה לוחמת חייבת — אם חפצה היא לשמור על ראייה בהירה ורגישות גבוהה — להישאר מחוץ לשלטון, להשאיר לעצמה תחום כי היגרון בלתי מוגבלים להפעלת ביקורת ולנקיטת יוזמות חדשות.

סיעה קטנה נהנית מצדיפות של קלות תנועה וגמישות על פני מפלגה גדולה בלתי מאוזנת.

חברות ענק מתפרקות להברות קטנות, באשר אין הן יכולות במתכונתם הנוכחית לטפל ברצף מהיר של בעיות. מטבעה עוכבת אופוזיציה בתנאי לחץ קשים. יתרונה הגדול על פני המפלגה השלטת הוא בכושר ההפתעה והזריזות שלה, בקשיבותה לכל צליל חורק בעגלה השלטונית ובהתראה המיידית על כל סימן של מחלה שלטונית.

כמפלגה גדולה, אלטרנטיבה לשלטון, אינה יכולה לעכוז בקצבים...

...סיעה קטנה מונעת עצמה מן הכמיסה להיות אלטרנטיבה לשלטון. משפטה היא מן השאיפה לרכוש את ליבו של הציבור הרחב־ביותר האפורי, פטורה היא מלכפות על עצמה רמה גבוהה מדי של הסכמיות גבוהה, מעצם טיבעה פותח סיעה קטנה להיבור מבוקש בעל מנודת גבוה של ביקורתיות ועמדות לא שיגרתיות. סיעה קטנה יכולה להפעיל בצורה הטובה ביותר את הכבנה כנבה מלמטה הבבואה באו...

...כמעשה האותם צרכנים באמצעות אוהן כיסמאות והבטחות, ואין ביניהם אלא שזה אומר תמכיכו לקנות אצלי וזה אומר עיברו לקנות אצלי. מעמד של אלטרנטיבה לשלטון, עם כל החיוב שבו בהענקת אי־ביטחון חלוף למפלגה השלטת, מעמיס על האלטרנטיבה כמעמסה קשה ומכביד בתנועותיה כאופוזיציה לוחמת. כדי שאופוזיציה לוחמת תהיה ראויה ל...

ההתנחלות כמוקד בעיות הפנים

יש לשוב לדרך הציונות המקורית — גאולת העם והארץ בהתיישבות

מאת אליעזר ליבנה

יש המגדירים את ההכרעה בבחירות לכנסת השמינית על דרך הניסוח השלילי — אי־נסיגה, אי־חלוקה. הנושאים העומדים להכרעה מתוארים בפיהם כ„בעיות חוץ ובטחון". הדגשה מעין־זו משותפה לאנשים החלוקים בדעותיהם לגבי הנושאים, כלומר מצודדים בחלוקת הארץ ומתנגדים לה, חוזים שלום קרוב ומפוקפקים בו. סבורני שהגדרה זו של נושא ההכרעה הלאומית האקטואלית אינה קולעת. נסיגה וחלוקה עשויות להיות בלתי אקטואליות בארוכת השנים הקרובות; גם לגבי חסידיהן הן מותנות בשלום, והשלום עדיין אינו נראה. יחסי־המתח בין מדינות ערב לבינינו אינם עשויים להתרכך בימי כהונתה של הכנסת השמינית, והיערכותנו הבטחונית לא תשתנה. ואם יהיו אירועים חדשים בטחוניים, אין לחזותם מראש ויקשה להתוכח עליהם במערכת בחירות.

הבעיות הדחופות שבהן צריכים להכריע הבוחרים הן בעיות פנימיות. הבעיה הפנימית העיקרית של עם ישראל בשנות השבעים היא העליה: צידודה, קיצבה וקליטתה. הבעיה הפנימית העיקרית של ארץ ישראל היא ההתנחלות: מידותיה, התפרשותה ודמותה. בלי עליה רבת־היקף מועמד בספק בטחון היהודים לפתות בבריה"מ ובאמריקה הלאטינית. בלי התנחלות בשטחים הפנויים ביחוד בסיני, לא תיקלט העליה הגדולה ולא יימצא פתרון לבעיותיה החברתיות של ישראל. אכן, אי־נסיגה היא תנאי להתנחלות נרחבת. כל הרואה בחלוקה מחודשת של הארץ עיקרון מדיני, סוגר את האופציה להתנחלות רבה ומערער את זכותה של אומה זו — מבפנים ומבחוץ — להתיישב בחבליה הפנויים של הארץ. אולם הציווי השלילי, אי־נסיגה, הוא רק מסגרת פוטנציאלית לציווי החיובי, ההתנחלות. כפי שלמדנו משש השנים האחרונות, ייתכן צירוף של שליליות — אי־נסיגה וגם אי־התנחלות. ב־1967 — 1973 לא נסוגנו אך גם לא יישבנו את התבלים החדשים. בשטחים אלה, הגדולים פי שלושה מישראל שבתחומי הקו הירוק, יושבים כיום כששת אלפים יהודים. עתה נתבעת תמורה מהותית, בקצב ובהיקף: יישוב רב־מידות של השטחים הפנויים. המאבק אינו על שמירת התפוסה הצבאית; המאבק הוא על עשיה גדולה — המשכת שיבתו של עם ישראל לארץ ישראל.

להחזיק משמע ליישב

כמובן, התנחלות נרחבת בגולן ובבקעת הירדן, בשומרון, ביהודה ובסיני יש לה משמעות בטחונית ומדינית. ככל שתהיה ההתנחלות אינטנסיבית, תרחק המלחמה ותרבה האמינות בעולם לזהותו של עם ישראל עם ארץ ישראל. ממשלות ערביות יואשו אי־פעם לשלום רק כאשר יואשו לחלוטין מסיכוייהן להצליח במלחמה או להעביר הסרדה על ידי סיפוח שטחים „באמצעים מדיניים": נסיגה משמעה גירוי מלחמה. אם יש חוגים ערבים הנוטים לשלום בשביל לזכות בשטחים מישראל — לעומת הרוב המכריע הרוצה בהשמדתה — מתגדף לוחצם כאשר עיקר השטחים המשוחררים מוחזקים בלתי־מיושבים. למה למהר בעשיית שלום, כלומר להכיר בישראל, אם ממילא שמור למענם רוב „השטחים"?

העדר התנחלות משמעותית במשך שנים מרובות פירושו הבלטת ספק לגבי הכרזותיהם של התבלים המשוחררים למיליוני היהודים העתידים לארצם. אם היהודים מפקפקים בזהות הישראלית של יהודה ושומרון, רמת הגולן וסיני, בעוד הערבים מדגישים תחורים שאלה חלק מהעולם הערבי, אין לתמוה שדעת־ציבור בינלאומית וממשלות רבות תומכות בהשקפה הערבית ורואות בישראל

צד בלתי־צודק וכובש בלתי־מהימן (להבדיל מכיבושים מהימנים, שעליהם מושתת השלם). בידודה של ישראל הוא תוצאה מעמידת ממשלתה. ועיקר העמידה אינו בדיבורים אלא בעשיה, כלומר במחדל — העדר ההנחלת רבת־מידות ומשכנעת. לולא יישבה ישראל את השטחים שסופחו ב־1949/1948, היתה חוקתנו בהם נראית ככיבוש בלתי־מוצדק, והיינו מתבקשים לסגת לגבולות נובמבר 1947.

קליטת עליה החיונית אוכלוסים

על אף ברכתה הבטחונית והמדינית של התנחלות רבת־מידות, לא בכך דחיפותה. הדחיפות נובעת — אכן נכפות עלינו — מכניעים ומדחפים פנימיים.

בעית־הפנים העיקרית והלוחצת של החברה הישראלית היא העליה וקליטתה. כיום כתים אוכלוסי ארץ

בארצנו, הפרופ' יואל פ. כהן מהטכניון קובע בתזכירו „אקולוגיה, פיזור אוכלוסין ושטחים" (קיצורו ב„מעריב" 7 ביוני), שלתנאים אקרלוקיים מורגשים כאשר צפיפות האוכלוסין עולה על 200 נפש לקמ"ר, ובישראל התקן מצומצם יותר, לדעתו, בגלל מיעוט אצורות המים. צפיפות האוכלוסין בשטח הישראלי הישן צפונית מקו באר־שבע היא 320 נפש לקמ"ר; יהודה ושומרון מקסינה את הצפיפות ל־250 נפש לקמ"ר.

בין שנקבל קני־מידה אלה במלואם ובין שנבסה מהם קצת, ברי שהגדלת האוכלוסיה הארצישראלית חייבת להתכוון לשטחים הבלתי־מאוכלסים, רובם המכריע הקשים — רמת הגולן ובקעת הירדן על רמתיה וחצי־האי סיני (הנגב הוא שוליו המערביים). ואכן, זו מסקנתו של החוקר: „יש לבנות בנגב, בגולן, ליד בקעת הירדן ובסיני... בשטחים אלה יש להקים 15־20 ערים". סבור

ישראל בין הים לירדן קצת יותר כארבעה מיליונים. אפילו לא תגיע העליה לכמויות מירביות (כהשערתי), תובה לשער שמסתכם תוך חצי יובל, עד סוף המאה, בשלושה מיליונים נפש. יחד עם הריבוי הטבעי, של הוותיקים והעולים, תכיל ארצנו בשלהי המאה כעשרה מיליונים נפש: גידול דימוגרפי בלתי־שגור, אך הוא מהותו של התהליך הציוני. קליטתה של אוכלוסיה זו והשתרשותה לא ייתכנו באתרי־היישוב הנוכחיים. הם מגבלים ודחוסים מדי. הדבר אמור לגבי השפלה וצורפת, בעמקים הפנימיים ובמידה מסוימת גם לגבי ירושלים. התקופה התעשייתית החדישה מפעילה לחצים אקולוגיים חמורים, המצמצמים את גבולות הדחיסות ומבשילים אסרנות בריאותיים וחברתיים, אם מתעלמים מהם. יש כמה הערכות למידת הדחיסות הדימוגרפית המותרת

רני שדרושות יותר ערים חדשות, כי לדעתי, גודל העיר הרצויה אינו מאה אלף עד רבע מיליון תושבים, כדעתו, אלא פחות מזה. אולם לגבי העיקר אין לחלוק עליו; אם האומים אנו לעתנו ברואה, אי־אפשר לוותר על סיני. בכל תוכנית אחראית של עליה וקליטה, של פיתוח כלכלי ואיזון חברתי — יישובו של חצי־האי סיני הוא עיקר היעוד. בלעדיו עלולה העליה להיפשות מצרקה, והפיתוח לחנק. אין זה מקרה שמצרים השאירה את סיני בשממתו בעוד גודלנו תלוי ביישובו. זכותנו לסיני איננה היסטורית בלבד, והיא הכרח אקטואלי חיוני.

הדברים דחופים ואינם נותנים לדיחוי. הציפוף והניוון, התנק והרס הסביבתי, באתרים הדחוסים הגיעו לדרגות מתקדמות כל כך, שלא רק אסור לכוון אליהם עליה, אלא יש להעביר מהם חלק מאוכ־

המיפלגה הישראלית משנה את דמותה

ברכות חיפה לראש השנה

ולטר יעקב
מאתל:
לכל לקוחותיו, ספקיו, ידידיו
שנה טובה
בית המכונית חיפה בע"מ
חיפה, דרך יפו 19 טלפון 521838

פנסיון שושנת הכרמל
רח' שושנת הכרמל 90, טל. 81046, 86102
מטבח משובח • חדרים עם שרותים
חתונות מפוארות בגן הנהדר
ברכת שנה טובה ללקוחות ולידידים

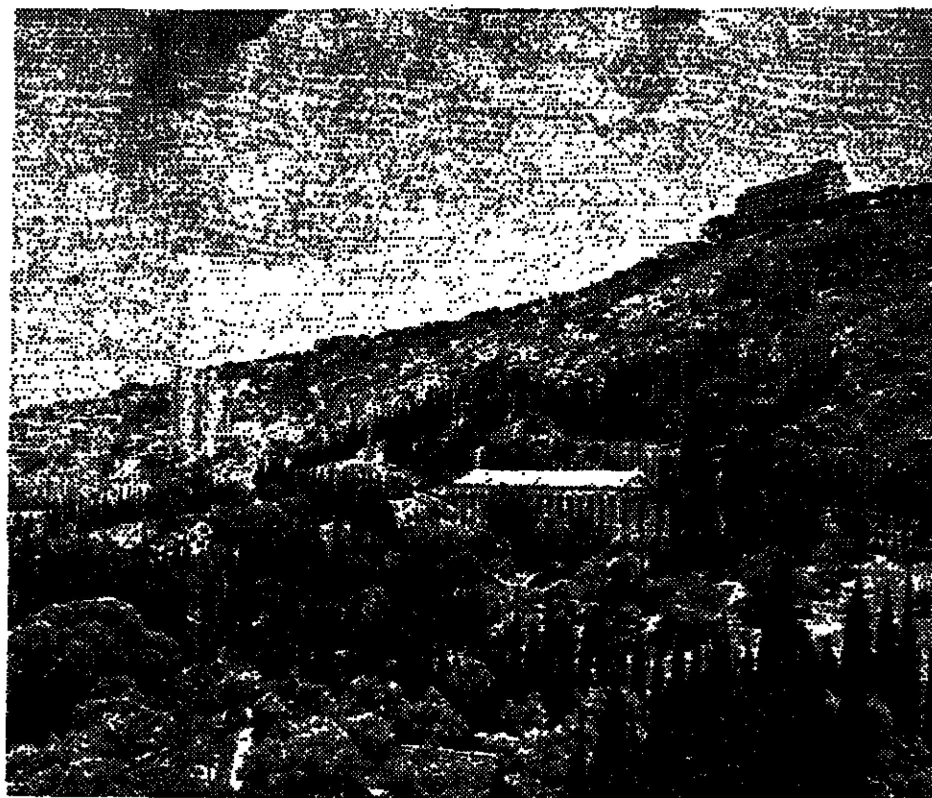
י. דרורי מהנדסים ובונים בע"מ
יצחק דרורי, מנהל
ברכת שנה טובה
שלוחה
לכל ידידינו ולקוחותינו
ערב ראש השנה תשל"ד

פנסיון "זיידלר" טבעון
טל. 931405
מברכים את אורחינו, קרובינו וכל ידידינו
בשנה טובה ומבורכת

א. נין גון ושות' בע"מ
חיפה, דרך העצמאות 61, טל. 524302, 527356
ת"א, כבר המדינה, רח' ה' באייר 4, טל. 251966
מחשבים אלקטרונים RUF ציוד
ומיכון משרדי
מאחלים ללקוחותינו וידידינו
שנה טובה

ברכת שנה טובה
שנת שגשוג ושלום
מאחלים:
מנחם אורבך
חמרי חשמל בע"מ
הנאמנים 18, חיפה

ללקוחותינו,
ידידינו
ולכל בית ישראל
שנה טובה ומבורכת
י. בך בע"מ
חברה לשיווק וייצור
פלסטיקה
חיפה, רח' שרה 5
טל. 524066, 528474

גן הבהאים על הכרמל

אליעזר סקר בע"מ
הספקה טכנית
מפיצים יחידים בישראל
מלגזות קטרפילר מאוטומט
חיפה, דרך העצמאות 33, ת. ד. 91, טלפון 641704
מאחלים לכל ידידיהם ולקוחותיהם
שנה טובה ומבורכת

יעקב לוין ובניו בע"מ
אספקת מינרלים לתעשיה ולחקלאות
רח' השיש 11, מפרץ חיפה, טל. 722143
מברכים את לקוחותינו, ספקינו, ידידינו
והבאים אתנו בקשרים
בשנה טובה שנת שלום ויצירה

לממשלת ישראל, לעירית חיפה והנהלתה
למוסדות הקואופרציה
ללקוחותינו, לידידינו
וכל הבאים אתנו בקשרי מסחר
ברכת שנה טובה
"אות" דפוס קואופרטיבי בע"מ
מפעלי אופסט בע"מ חיפה
רח' הרצל 61, ת. ד. 5395, טל. 667718

ם. דאם י. קומט א. קנר
ארכיטקטים ומהנדסים בע"מ
חיפה, שד' המגינים 35, טל. 523081
ברכת שנה טובה, שנת יצירה ובנין
לכל לקוחותינו, ידידינו והבאים אתנו בקשר

נ. קליין בע"מ
דרך העצמאות 31, טל. 663804
צבעים כימיקליים וחמרי בנין
מברך את לקוחותיו, ידידיו ומכריו
בשנה טובה ומאושרת

מלון בן־יהודה הר־הכרמל חיפה
מברך את אורחיו וידידיו
בשנה טובה ומבורכת

נור חיפה
חברה לתעשית גפרורים
מברכת את ידידיה ולקוחותיה
בשנה טובה ומבורכת

ארגון קניות של מושבי העובדים **"הצפון"**
חיפה • ת. ד. 1584 • טל. 668351
מברך את:
נשיא המדינה
צבא ההגנה לישראל
חברי המושבים שבמסגרת הארגון
מזכירות תנועת המושבים
וכל בית ישראל
בשנה טובה ומבורכת
שנת שלום, פיתוח וביסוס כלכלי

ברכה שלוחה
לכל הלקוחות, המכרים והבאים אתי בקשרי מסחר
שמחה לינדנפלד - אטליז
חיפה, רחוב החלוץ 9.

שאול מנדלמן ומשפחתו
חיפה
מברכים את כל קרוביהם,
ידידיהם ולקוחותיהם
בשנה טובה ומבורכת

בימ"ס ישראל גור
לחמרי אינסטלציה סניטרית
רח' כיאט 5, טל. 663667
מברך את לקוחותיו וידידיו
בשנה טובה

ללקוחותינו,
לידידינו,
ולכל בית ישראל,
שנה טובה ומבורכת
שנת שלום ושגשוג
הנהלת
מפעלים חימיים ד"ר ויגרט בע"מ
חיפה, ת.ד. 4145, טל. 721042
תל־אביב רח' המזרחי 16

פ. חייכני ומשפחתו
ליאונטורס בע"מ. חיפה
משרד נסיעות ותיירות
חיפה, רח' נתיב יוסף 4 (פינת רח' הנמל 69)
טל. 523148, 525551 ת. ד. 1728
מברכים את בני משפחתם, קרוביהם, ידידיהם,
לקוחותיהם וכל הבאים אתם בקשרים
בשנה טובה, שנת שלום
נא לראות מודעה זו כברכתנו האישית
ברכות אישיות לא נשלחו

חיים אלוני ומשפחתו
חיים אלוני בע"מ
מפעלי בניה אלוני ושות' בע"מ
חיפה, רחוב הרצל 63
מברכים את כל ידידיהם והבאים אתם בקשרים
בשנה טובה
שנת שלום, שגשוג ובנין

חיפה — מראה מן האויר

בית הארחה בית אורן
מברך את כל אורחיו וידידיו
בשנת שלום וברכה
* נופש ומרגוע בחדשי הסתיו השקטים
* החל בנובמבר — מחירי חורף נוחים
* פתוח כל השנה
בפניות: בית הארחה בית אורן 30044
טלפון 04—222111
או: הארחה בקיבוצים, ת"א, אלנבי 100
טלפון 614879

שרות רדיו
אלקטרוניקה
לאופר
תקוני מכשירי בוק
לאופר
חיפה, רח' טרדאו 17
טל. 664999
שנה טובה

שנה טובה ומבורכת
ללקוחותינו, קרובינו
וידידינו
מאחלים
פרוות "ווזנר"
חיפה, רח' חיים 12

מ. הורוביץ (מלדי"ן)
תווך בתים — מגרשים —
נכסי דלא ניידי
חיפה, נורדוי 7
טל. 665938, 662644
מאחל ללקוחותיו ידידיו
שנה טובה ומבורכת

מפעלי ישראל דיאמנט ובניו בע"מ
רח' יפו 35, חיפה
מברכים את לקוחותיהם ועובדיהם
ואת כל בית ישראל
בברכת שנה טובה ומבורכת

קפה ומסעדה עבד
חיפה, ככר פריס, טלפון 663723
קפה ומסעדה עבד
נצרת, רחוב בולוס, טלפון 54483
מסעדה מזרחית — מאכלים מובחרים
לצבא הגנה לישראל
לתושבי חיפה ולכל לקוחותינו
שנה טובה ומאושרת
10% הנחה לחיילי צה"ל

לידידינו, ללקוחותינו,
לסוכנינו
ולכל הבאים אתנו בקשרי עבודה
שלוחה ברכת שנה טובה ומבורכת
שנת שלום
סוכנות לאומית לבטוח בע"מ
נ. ז. אפשטיבר
וחבר העובדים

שנה טובה ומאושרת
ללקוחותינו, עובדינו, קרובינו וידידינו
ברכת
נעלי ברמא
חברה לייצור נעלים בע"מ
המנהל: מאיר ברקוביץ
חיפה, רחוב 92, טל. 668919

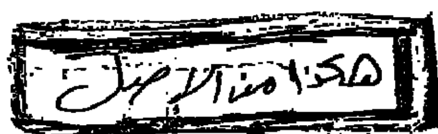
מוסך המפרץ בע"מ
שרות סימקה קרייזלר
מברך את צבור לקוחותיו
והבאים אתו בקשרי מסחר
בשנה טובה ומבורכת
מוסך המפרץ בע"מ, מפרץ חיפה, ע"י משרד הרשוי,
טל. 722225 — 722305

איחולי הלבביים
לשנה טובה
שנת שגשוג ושלום
לכל החברות העובדות עמי
ולכל לקוחותי ומכרי
הנרי יוסף בנא
סוכן „פז" חברת נפט בע"מ
טלפון 56356 נצרת

לכל בית ישראל
שנת שפע ובריאות
"מזון מהיר" בע"מ
ראשון יצרני המבורגר סטיק בישראל
חיפה, קרית־אליעזר, כיכר מאירוף, טל. 536264

פסח נוביצקי בע"מ
מברך את לקוחותיו, ידידיו ומכריו,
בעיר ובכפר
בשנה טובה ומבורכת
חיפה, דרך העצמאות 58,
ת.ד. 3083, טלפון 666283
המחסן בדרך נצרת (צ'ק פוסט)
טלפון 221181

למושב עין יהב דרושה
גננת או מטפלת
לגילאי 2—3
המעוניינות תפנינה לעין יהב ד.נ. ערבה

לחברת יבוא בענף הפרמצבטיקה
דרושה
מזכירה
לטיפול בייבוא, ההתכתבות
וניהול הקריה הארכיב
ידיעת השפות עברית ואנגלית הכרחית
על המעוניינות לשלוח נתונים על נסיון, כתובת מדויקת ומספר טלפון לת. ד. 29001, תל־אביב.

כימיקלים ופוספטים בנגב
דרוש לנו:
מהנדס תעשיה
מנוסה
להקמה וניהול יחידה מורכבת
להנדסת תעשיה וניהול
במפעלנו.
למועמדים המתאימים מובטחים תנאים הולמים.
נא לפנות אל מח׳ כח אדם במפעלנו לקביעת ראיון אישי, לפי: ת.ד. 1428 חיפה 31000 או טלפונית: 721381—04.

לחברת אחים רויכמן
(שומרון בע״מ)
חברת קבלנות לעבודות עפר וסלילה כבישים
דרושים
1) נהגים
2) טרקטוריסטים
3) מכבשנים
4) מחסנאי
5) טלפוניסטית
6) מודדים

נא לפנות ישירות לפי הכתובת: חדרה, רחוב ירושלים 26, טלפון 2־25061—063

למפעל גדול בשטח המזון
דרוש
איש מכירות
לאזור באר-שבע והדרום
הכישורים הדרושים:
* נסיון קודם במכירות
* גיל 35 — 25
* מגורים באזור הרבה הכרחיים
בפרטים נא לפנות לת.ד. 7095 עבור מס׳ 113

בנק אגוד לישראל בע״מ
מחפש
לעבודה מפוצלת
בפתח-תקוה ובירושלים
1. פקידי קהל — טלר
(משרה מס׳ 503)
2. חניכים או חניכות
(משרה מס׳ 506)
פניות מפורטות בכתב יד בציון מס׳ המשרה לת.ד. 29569 ת״א

למפעלנו בכפר-סבא דרושים:
* מלגזנים
בעלי נסיון
* מנופאים
* עוזרי מנופאים
* בעלי מקצוע בענף המתכת
* בלתי מקצועיים
שיוכשרו כמפעילים
על המעוניינים לפנות בכתב או להתקשר טלפונית למנהל כח־אדם של מפעלי פקר פלדה בע״מ, בכפר־סבא אזור התעשיה ב׳. טלפון 925621

תדיראן
לתדיראן דרוש
מנהל מחלקת תכנון לטווח ארוך
בעל תואר ראשון בכלכלה ותואר שני במינהל עסקים. עם נסיון בתכנון כלכלי של 4—5 שנים. רקע תעשייתי, רצוי.
נדרש בעל יוזמה, יכולת ארגונית, ויחסי אנוש טובים לניהול צוות עובדים בכיר.
מועמדים מתאימים יפנו בכתב למחלקת כח אדם ת.ד. 648 ת״א 61 000 בציון פרטים אישיים ונסיון מקצועי.
— סודיות מובטחת —

ל„אסיא״
מעבדות כימיות בע״מ
דרושים
1. טכנאי או מכונאי אחזקה לאחזקה וכוונון מכונות אריזה. קריאת השפה האנגלית ו/או הגרמנית רצויה. יועדפו בעלי נסיון קודם בתעשיה הפרמצבטית ו/או המזון.
2. טכנאי כימיה בוגרי קורס מתאים לעבודה במתקנים כימיים. העבודה בשלוש משמרות.
3. הנדסאי או טכנאי חשמל לעיבוד הכניות חלוקה ופקוד תעשיות. מועד התחלה — 1.11.73.
4. פועלות למחלקת האריזה של המפעל. דרושה ידיעה בסיסית באותיות לטיניות.
נא לפנות טלפונית 915021, או בכתב בצירוף קורות חיים ופרוט נסיון קודם, אל ת. ד. 1423 תל־אביב, 61000 אל מנהל המנגנון.

לחברה קבלנית לבנין
דרושים
1. מהנדסי בצוע
לניהול אתרים
2. מהנדס לתכנון הבצוע
3. מהנדס -
לניהול מחלקת, לחישוב כמויות, הכנת מכרזים, עריכת חוזים ועריכת חשבונות סופיים.
המעוניינים, בעלי רמה מקצועית גבוהה, נסיון מתאים, מוזמנים לפנות ל:
צוות ר.ג.ל. לבניה והשקעות בע״מ, רח׳ מונטיפיורי 32, ת״א, טלפון 615316.

קצין צעיר (סרן)
משתחרר בקרוב מצה״ל
אקדמאי, בעל נסיון במינהל ובקידום פרוייקטים
מעוניין בתפקיד אחראי בחברה רצינית
ת.ד. 569 חולון

למפעל גדול ליצוא
דרושה מזכירה
לניהול משרד בתל-אביב
אחראית, עצמאית בעלת נסיון. דרושה ידיעת אנגלית על בוריה וידיעת הדפסה. תנאים טובים. שעות עבודה מ־8—14.
לפנות ת.ד. 2045 ירושלים עבור „מזכירה״.

לחברת יבוא בענף הפרמצבטיקה
דרוש
פקיד מלאי
לניהול כרטסת הפריטים, עריכת ספירות מלאי והכנת דו״חות.
ידיעת השפה האנגלית הכרחית.
בעלי נסיון יפנו בכתב בצירוף נתונים על נסיון קודם וקורות חיים לת.ד. 4684, ת״א, עבור „פקיד מלאי״.

עירית תל־אביב-יפו
דרושים:
1) ממלאי תפקידים מרכזיים בחינוך המשלים (בעלי תואר אקדמאי בחינוך או במדעי החברה).
2) מדריכים/ות לעבודה במועדונים ובתי תלמיד.
3) בוגרי צופים להדרכה בשבטי הצופים בתל־אביב.
4) רכזי ומדריכי ספורט לבתי נוער.
צעירים וצעירות בעלי השכלה מתאימה ונסיון בעבודה עם נוער, יפנו לעירית תל־אביב, כל יום בין השעות 09.00—12.00, קומה 11 חדר 1132.

מפעל בת״א
מחפש
עובדים ועובדות
לעבודות חיוט
והרכבה באלקטרוניקה
בתשובה נא לפנות 17021 ת״א מיקוד 61170
בצרוף קורות חיים
— סודיות מובטחת —

מכרז על משרה פנוית מס׳ 116/73
לבנק ישראל בתל אביב
דרוש עוזר למנהל
יחידת הנהלת חשבונות.
הכשירויות הדרושות
1. השכלה תיכונית מושלמת (רצויה השכלה אקדמאית).
2. ידיעה בהנהלת חשבונות ברמה של סוג 3.
3. נסיון רב בהנהלת חשבונות.
4. נסיון בניהול צוות עובדים.
5. שליטה מלאה בלשון העברית.
6. ידיעה טובה בלשון האנגלית.
7. כושר ניסוח בכתב ובע״פ.
8. רצויה ידיעה ונסיון בעיבוד נתונים אוטומטי.
המעוניינים לקבלת שאלון אישי יפנו ליחידת כח אדם, בנק ישראל, ת. ד. 780 ירושלים, מיקוד 91000. את השאלון האישי יש להחזיר עד יום 3.10.73. נא לציין את מספר המכרז בגוף השאלון ובכל פניה הנוגעת למכרז זה.

אם הנך בוגר בי״ס מקצועי ארבע-שנתי או מסיים מקצועי תלת-שנתי במגמת מסגרות או מכונאות והנך מעונין בעבודה מעניינת ורבת-אתגר במפעל מודרני.
בוא אלינו
ונכשירך לתפקידך בקורס שיערך במקום העבודה.
במשך הקורס ינתן שכר, ותנתן עזרה בדיור.
תוזמן לראיון לאחר שתפנה לת.ד. 7084 ת״א, מיקוד 61070

לעבודת ליווי ואבטחה אחראית המתבצעת בארץ ובחו״ל
דרושים:
* גברים יוצאי יחידות קרביות עד גיל 28.
* בעלי השכלה של 11 שנות לימוד לפחות.
* בעלי מבנה גוף חסון וכושר בריאות תקין. רשיון נהיגה הכרחי.
תנאי העסקה:
* עבודה עפ״י חוזה ל־4 שנים עם אפשרות להארכה או לקביעות.
* עזרה בדיור ונתון לעוברים להתגורר בת״א או בירושלים.
* השתתפות באחזקת רכב, טלפון והטבות אחרות נוספות.
המעוניינים להתקבל לראיון מתבקשים לפנות בכתב לת. ד. 17224 תל־אביב מיקוד 61170 — עבור לווי.

החברה למרכזי תרבות וספורט (לנוער ומבוגרים) בע״מ
דרוש
מנהל למרכז קהילתי בבי״ס "גלעד" - נצרת עילית
הכישורים הנדרשים
נסיון רב בניהול ובמינהל של חינוך משלים ו/או חינוך מבוגרים או חינוך גופני. השכלה אקדמאית במדעי החברה או חינוך או עבודה קהילתית. נכונות ויכולת לעבודה בלתי שגרתית גם בשעות הערב, בשבתות ובחגים. יכולת ניהול צוות עובדים, תכנון ותיקון תקציבי וכושר לקיים מגע בכתב ובע״פ עם אישים ומוסדות.
תנאי העסקה
המנהל יועסק עפ״י חוזה מיוחד. השכר — 21—25 אלף ל״י לשנה לשכר תצוגה פקידות נדרשת נוספות אחרות בהתאם להקשר.
המעוניינים יפנו בכתב אל החברה למרכזי תרבות וספורט בע״מ שד׳ הרצל 82, בית הכרם, ירושלים עד ליום 10.10.73, ויוזמנו לבחינה בכתב ולראיון.

למוסד טכני בת״א
דרושים
★ טכנאי פיתוח בתחום האלקטרוניקה
תחומי התעניינות רצויים: שמע, מעגלי RF, מעגלים ספרתיים.
★ שרטט לאלקטרוניקה
המעוניינים יפנו לת. ד. 17021 תל־אביב מיקוד 61170 (עבור ב.א) בצירוף קורות חיים לשם קביעת מועד לראיון אישי.
— ★ —
סודיות מובטחת

---

intel delivers
INTEL is a young dynamic organization, merely 5 years old. It is the pioneer and now the world's leading producer of semiconductor memory and microcomputer components.

INTEL will establish a Design Operation in Israel (at a site still to be determined) in the near future with the charter to design and characterize advanced MOS integrated circuits. This operation will be closely integrated with our California facilities to provide access to the most advanced MOS technologies: Si-gate P/MOS, N/MOS and C/MOS.

INTEL'S strength is people. If you are a capable
electrical engineer
looking for professional challenges, we would like to have you join us at Intel/Israel. You should have several years experience in the development of digital systems using integrated circuits or in electronic instrumentation. MOS integrated circuit design experience is desirable but not essential.

INTEL will provide you with a unique opportunity to learn MOS/LSI design techniques by working with experts in the field, both at our California facilities and in Israel.

INTEL'S representatives will be in Israel on the weekend of October 21 for local interviews. Please send your resume, including a conscript of your academic record and description of experience you have in electronics to P.O.B. 33044 Tel-Aviv as soon as possible.

אל תאמר "לו הייתי"... בוא אלינו - ותהיה!
אם אתה (את)-
בעל השכלה תיכונית ומעלה;
בגיל 25-45;
מאמין בעצמך ושואף להכנסה גבוהה בהתאם לכישוריך-
בוא והצטרף למשפחת עמי-חי
תקבל אצלנו הדרכה אישית
בתל-אביב • ירושלים • חיפה
ותוכנס מיד לעבודה מעניינת ומכניסה. פנה בכתב בצרוף קיצור תולדות-חיים אל:
עמי-חי בע״מ
סוכנים כלליים לביטוח חיים של יהודה, חברה לביטוח בע״מ
תל-אביב: ת.ד. 36221
ירושלים: ת.ד. 2459 • חיפה: ת.ד. 431

למעבדה מכנית העוסקת בנושאים בטחוניים
דרושים
מהנדס מכונות
טכנאי מכונית
לעבודה בפיתוח נושאים לא שיגרתיים המקיפים תחום פעילות רחב
מקום העבודה: תל-אביב
דרישות: כושר ניהול עצמאי של פרוייקטים החל בתכנון וכלה בייצור וניסוי
בפרטים בא לפנות בכתב לת. ד. 17021 תל־אביב מיקוד 61170 (עבור ב.א) בצרוף קורות חיים ונסיון מקצועי.
— סודיות מובטחת —

חרט
לך אנו זקוקים
אם הנך בוגר בי״ס מקצועי ארבע-שנתי, או סיימת בי״ס מקצועי תלת-שנתי במגמת חרטות ו/או יש עמך נסיון בעבודות חרטות, נשמח לשוחח אתך בקשר להעסקתך במפעלנו.
באם תימצא מתאים, מובטחים לך תנאי שכר טובים כולל עזרה בדיור וכן מקום עבודה מעניין ובעל אתגר בדרום הארץ.
הינך יכול לפנות לת. ד. 33274, ת״א, מיקוד 61060.

האוניברסיטה העברית בירושלים
ביה״ס לחקלאות ע״ש לוי אשכול — הפקולטה לחקלאות ברחובות
דרוש גנן ראשי
מכרז מס׳ 333/73
תיאור התפקיד — ייזום, פתוח וטפוח על שטחי הגן בפקולטה לחקלאות; שלוב צמחים בעלי ערך למחקר־בוטני בצמחית הגן; טפול בריבוי צמחים ומעקב אחר קליטתם; אחריות לבצוע העבודות הטכניות הדרושות בגנים ונהול צוות העובדים; הפעלת ציוד טכני ושיטות אגרוטכניות לאחזקת הגנים.
הכישורים הדרושים — גנן בעל כושר בצוע עצמאי; ידע מקיף בכל שיטות עבודות הגננות, כושר לנהל צוות עובדי גן; הכרת צמחיית א״י; בוגר ביה״ס לגננות ולשתלנות או בוגר בי״ס תיכון חקלאי ונסיון של 3 שנים, לפחות, בעבודות גן. רצוי בעל תואר בוגר בבוטניקה. הדרגה — בהתאם לכישורי המועמד.
על המעוניינים לפנות בכתב בצרוף תולדות חיים עם העתקי תעודות והמלצות עד תאריך 15.10.73 אל: מזכירות הפקולטה לחקלאות, ת.ד. 12, רחובות מיקוד — 76.100 ולציין על המעטפה: „מועמד למשרה מס׳ 333/73״.

למוסד למחקר ופיתוח בסביבות חיפה
דרוש פיסיקאי
לעבודה בפיסיקה שמושית.
הכשורים הדרושים: נסיון קודם באופטיקה, אלקטרואופטיקה ואינפרה־אדום.
השכר בהתאם לכישורי המועמד.
אנא פנה לת.ד. 9757 חיפה 31096 (עבור „פיסיקאי״) וציין קורות חייך, השכלתך ונסיונך המקצועי.
— סודיות מובטחת —

הועדה לאנרגיה אטומית
המרכז למחקר גרעיני נחל-שורק
לעבודות פיתוח ומחקר מעניינות:
דרושים
- פיסיקאי או מהנדס אלקטרוניקה
רצוי בעל נסיון במס ספקטרומטר או מאיצי חלקיקים
- טכנאי אלקטרוניקה
לעבודות פיתוח ואחזקה (למערכות מחקר)
נסיון של שנתיים
- חשמלאי
לעבודה בתחומים אלקטרומכניים ומעבדות מדעיות
בעל רשיון מוסמך יכולת לאחזק מערכות חשמל ופקוד
- מזכירה אנגלית
נסיון בניהול משרד ושליטה מלאה בהדפסת חומר מדעי בשפה האנגלית
על המעוניינים לפנות בכתב עם צירוף קורות חיים אל: המרכז למחקר גרעיני, נחל־שורק, דאר יבנה. מיקוד 70 600
— סודיות מובטחת —

החברה למרכזי תרבות וספורט (לנוער ומבוגרים) בע״מ
דרושים
עובדים קהילתיים לעבודה במרכזים קהילתיים בכל הארץ
תאור התפקיד
1. ארגון הפעלת התושבים בשכונות.
2. תכנון פעולות עפ״י צרכי התושבים במסגרת המרכז הקהילתי.
3. קשרים ותאום עם מוסדות ושירותים.
התכונות הדרושות
1. השכלה אקדמאית בעבודה סוציאלית/קהילתית, או במדעי החברה, פסיכולוגיה או חינוך.
2. התמצאות בבעיות חברתיות של ישראל.
3. כושר במשא ומתן ויכולת בהפעלת תושבים.
הדרגה תיקבע לפי כישוריו, נסיונו והשכלתו של המועמד.
המעוניינים יפנו בצירוף תאור קורות חיים ותעודות, לפי הכתובת: החברה למרכזי תרבות וספורט (לנוער ומבוגרים) בע״מ, שדרות הרצל 82 ירושלים.
מועד אחרון להגשת מועמדות — 8.10.73

הלוח הככול · הארץ · ידיעות אחרונות

תדיראן

לתדיראן דרושים

1. **מנהל חשבונות בכיר**
טיפול בלקוחות כוטניים, דיווחים שוטפים למס קניה, קיום מו״מ עם האוצר, אגף כמבס וחוץ, מסחר ותעשיה.
אפשרי גם מועמד־בשלבי סיום לי־כוזין לקראת האור רואה חשבון.
2. **טכנאי אחזקה**
אחזקה ובניה של ציוד אלקטרוני וציוד ואקום (גבוה) בוגר בי״ס תלת שנתי (לפחות).

מועמדים מתאימים יפנו בכתב לת.ד. 648 תל־אביב 61000 בציון פרטים אישיים והסיה בקצרה.
כוזיות מובטחות

בירושלים
דרוש מנהל עבודה
מנוסה לעבודות בנין

להתקשר טל. 221094 ירושלים,
בין השעות 1—9 7—5

החברה גדולה ליבוא כימיקלים
דרוש
איש מכירות
בענף הכימיקלים
רצוי בעל־רכב וידיעה השפה הגרמנית
*
נא לפנות בכתב, בציון הולדות־חיים ונסיון קודם לת.ד. 2306 ת״א עבור מס. 22/73.

לבית דפוס
דרוש
סדר מכונה
בשפה העברית
תנאים מצוינים למועמד המתאים

להתקשר טלפון 289288

„אשמורים״ — חברה להנדסה בע״מ
סניף ירושלים, רח׳ הנביאים 60
דרושים
* מסגרים
* מנופאים

בעלי נסיון יתקשרו ל־226787, 231429 ירושלים
לשם קביעת ראיון.
סודיות מובטחת

דרושות
יועצות יופי
לעבודה באזור ת״א
ודרום הארץ

הכשורים: צעירה נאה רצוי נסיון במכירה

לפנות טלפונית 243137, תל־אביב.

דרושה
פקידה כתבנית
למשרד מהנדסים
ליום עבודה רצוף

לפנות טלפונית 03—30340.

דרושים
טפסנים
לעבודה קבועה
ברעננה.

להתקשר 03—921205

„פלדות הדרום״ בע״מ
חברה בת של מפעל פלדה בע״מ

דרוש: להשלמת מפעלינו
בקרית מלאכי
מהנדס מפעל
בעל תואר בהנדסת מכונות

לפנות בכתב עם פרוט נסיון קודם:
„פלדות הדרום״ בע״מ למנהל המפעל
אישי אזור התעשיה קרית מלאכי.

— סודיות מובטחת —

למשרד מהנדסים יועצים
בשטח מפעלי מים וביוב
בתל־אביב

דרושים

1. **מהנדס אזרחי**
לעבודות תכנון מים וביוב.
הנתן עדיפות לבעלי נסיון קודם בתכנון קוי מים וביוב, תחנות שאיבה, מבנים הידראליים ועבודות עפר.

2. **טכנאי**
או **הנדסאי בנין**
לעבודות תכנון ופיקוח.
הנתן עדיפות לבעלי נסיון קודם בתכנון ו/או פיקוח בעבודות בניה, צנרת, קוי מים וביוב ועבודות עפר.

המועמדים מתבקשים לשלוח פרטים על השכלתם, נסיונם המקצועי וכו׳ לת.ד. 21095 תל־אביב עבור מס׳ 100.

דרושה
קבוצת טייחים
לחתזת שפריץ במשאבה

להתקשר טלפונית 772292 — 777215
בין השעות 8.30—16.00.

לחברה לבנין והשקעות
דרושה
מנהלת חשבונות
רצוי בעלת נסיון בענף הבנין
משרה מלאה * תנאים טובים
מקום העבודה בצפון תל־אביב

●

לפנות בכתב יד בפרטים מלאים
לת. ד. 4770 תל־אביב — לרהל.

ניבה בע״מ
יצרני ויצואני הלבשה וכותנות אופנה
יצואן מצטיין
דרך יפו־ת״א 25, ת״א, טלפון 59555
דרושה
מזכירה למנכ״ל
בעלת נסיון של מספר שנים
ידיעת עברית ואנגלית הכרחית,
ידיעת שפות נוספות יתרון.
נא לפנות טלפונית או במקום לגבי פינו.

לחברה מסחרית העוסקת ביבוא
דרוש
מנהל חשבונות
עצמאי
לשעות לפנה״צ

המשרה מתאימה במיוחד לפנסיונר

בהצעות בצרוף פרטים על הנסיון המקצועי ותולדות חיים נא לפנות לת.ד. 29323 ת״א עבור „מנהל חשבונות עצמאי״.

לחברה מסחרית ארצית
דרושה
פקידה אחראית
לניהול משרד

הכישורים הדרושים:
נסיון בעבודות מזכירות.
ידיעה מושלמת בהדפסה בשפה העברית.
רצויה ידיעת השפה האנגלית.

לפנות בכתב בצרוף קורות חיים, נסיון קודם והמשכורת המבוקשת לת.ד. 729 ת״א עבור מס׳ 70

למשרד של מפעל תעשייתי
דרושה
מזכירה למנהל
העבודה בתל־אביב

שעות העבודה: 8.00—16.30

מועמדות השולטות בהדפסה בעברית ואנגלית והן בעלות נסיון בניהול משרד, תפנינה אל ת.ד. 16384 ת״א בציון „מזכירות למנהל״

פילוט

דרוש
טכנאי שרות
למערכות סטריאו

בעלי נסיון
בעלי ידע תאורטי (מתחילים)

לפנות בשעות העבודה למהנדס הראשי
פילוט רדיו (ישראל) בע״מ
רח׳ הצפירה 19 ת״א, ליד התחנה המרכזית

חברת פרי אור בע״מ
מעוניינת
במנהל בית אריזה
באשקלון

הכישורים: נסיון בניהול מפעל רצוי רקע טכני, ידע בענף ההדרים אינו תנאי לקבלת העבודה, גיל 30 פלוס.
על המעוניינים לפנות למרים לטלפון: 251261 תל־אביב.

סודיות מובטחת

מחוז חיפה והצפון
טל. 666182 — 664671
דרושים
מורים למלאכת־יד
להוראה בקורסים בחיפה והצפון
במקצועות:

* ניפוח זכוכית אומנותית
* גזירה ותפירה
* נברשות ואהילים
* בובות
אריגה
* שיזור פרחים
* אמאייל
קרמיקה
* רישום, גרפיקה.

בא לפנות אישית למשרד המכון: רח׳ הנביאים 20, קומה ד׳ בין השעות 08.00—19.00.

המכון להשתלמות מקצועית משולבת
משרד העבודה

„המרכז לטכנולוגיה חינוכית״
שדרת יעקב 8 הרצליה
טל. 938519, 938813
דרושה
מנהלת חשבונות
סוג ג׳ או ד׳
בעלת נסיון מעשי בעבודה
תנאים טובים למועמדת המתאימה
נא לפנות בציון קורות חיים ונסיון קודם

האוניברסיטה העברית בירושלים
מודיעה על משרה פנויה של:
מהנדס אחזקה והתקנות
(אלקטרו־מכני) במחלקת המשק — ביה״ס לרפואה

מכרז מס׳ 315/73
תיאור התפקיד — אחריות וכוח הסמכל בנושאי אחזקה של מבנים, מתקנים ומערכות מכניות והסמליות במשק המרכז הרפואי האוניברסיטאי (הסקה, מיזוג אויר, קירור וכו׳). ניהול האחזקה השוטפת ואחזקה מונעת במערכות ובמתקנים הנ״ל. ניהול והפעלה של בתי מלאכה מכניים. הפעלת צוותים טכניים גדולים ופקוח על עבודתם. בהול הכ״ע עם קבלנים וספקים.
דרישות התפקיד — ידיעת השפה העברית והאנגלית על בוריין; בעל תואר מהנדס, כשהעדיפות היא לתואר אינג׳ינר בהנדסת חשמל (או מכני); נסיון מקצועי של 5 שנים לפחות בהפעלת מערכות חשמל (מתח גבוה ונמוך) והפעלה בצרכנה. נסיון בניהול כח אדם ויחידות אחזקה בהיקף רחב, כושר לנהל מו״מ ברמה גבוהה עם גורמי פנים וחוץ. הדרגה — 5—6 בדירוג מהנדסים.

על המעוניינים לפנות בכתב בצרוף תולדות חיים עם העתקי תעודות והמלצות עד תאריך 15.10.73 אל: — מחלקת כח אדם, קרית האוניברסיטה העברית, ירושלים 91009 ולציין על המעטפה „מועמד למשרה מס׳ 315/73״.

לחברת אפריקה ישראל
להשקעות בע״מ
אגף הבניה בפיזן

דרוש
הנדסאי / טכנאי בנין
עם נסיון בעבודות ביצוע
— תנאים טובים למועמד המתאים —

לפרטים נא לפנות טלפונית 757191/2/3
בין השעות 9.00—16.00

לאגודה שתופית „חקלאי״ גבעת עדה
דרוש מזכיר פנים
רצוי ידיעה בהנהח״ש
אפשרות דיור במקום
לפנות 063־88124

דרוש
עגורנאי
לעגורן ליבהר לעבודה קבועה
בקרית צורהא בנהגיה

בדבר פרטים נא לפנות ליהודה גולדשטיין
טלפון 725137 בין השעות 16.00 — 18.00
(מלבד יום ג׳).

בניה מתועשת בע״מ
חברת בת לקבוצת „כלל״
רחוב בילו 8, תל־אביב טל. 223478
דרושים
לעבודה בתל־אביב:

1. **מהנדס / הנדסאי**
הבקיא בתקצוב ובקרה של פרויקטים
2. **הנדסאי / טכנאי**
הבקיא בחישובי כמויות והצבעות
3. **מנהל עבודה,**
עוזר למנהל עבודה/טפסן ראשי
למבנה ציבורי
4. **מנופאים מנוסים**

לעבודה בבאר־שבע:
מהנדס עצמאי לניהול וביצוע של פרויקטים
נא לפנות בכתב לפי הכתובת הנ״ל
לשם קביעת ראיון.

דיטקו מנועים
חיפה ת.ד. 975 טל 725071

דרושים
1) פקיד לתכנון ופיקוח על הייצור.
2) איש אחזקה (מסגר—מכונאי) בעל כושר ניהול צוות.
המועמדים מתבקשים לפנות אל ת. ד. 975, חיפה.

למפעל מתכת באזור בית שמש
דרושים
א) **מנהל מחסן** בעל נסיון של לפחות שנה בניהול מחסן וידע בניהול באופן עצמאי.
ב) **מנהל כח אדם** בעל נסיון של לפחות שתי שנים.
ג) **מנהל אחזקה** נסיון של 3 שנים במפעל מתכת.

להתקשר למנהל כח אדם לטלפון 911518 בשעות העבודה לקביעת ראיון או בכתב לת.ד. 144 בית שמש בציון [illegible]

למפעל מתכת
במפרץ חיפה
דרושים
* **מנהלי עבודה**
למסגרות מבנית ועבודי שבבי
בעלי נסיון בפקוח על 10־20 עובדים.
* **מחסנאי**
בעל נסיון בניהול מחסן עם ידע טכני כללי בחומרים וציוד חשמלי תעשייתיים.
* **מזכירה כתבנית**
בשפות עברית אנגלית וגרמנית ובעלת ידיעות בניהול משרד.

תנאים טובים — סודיות מובטחת

נא לפנות בציון פרטים לת.ד. 4868 חיפה 31040, עבור מספר 283.

דרושים
עובדים למשמרות
אפשרי כמישרה שניה

לפנות טלפונית:
260753, 255980
בשעות 08.00—16.00.

לסרט ישראלי חדש
מחפשים שחקנית
נאה בגיל 22—28
לתפקיד ראשי
טלפון 232825 ת״א
מ־09.00—13.00
15.00—19.00
כולל שבת וחג.

דרושה
פקידה מתחילה להנהלת חשבונות
רצוי לאחר שרות צבאי

לפנות: דיזה בע״מ,
הרצל 119, תל־אביב

למוסד בנקאי
דרוש
מנהל חשבונות
בעל נסיון

בדבר פרטים נא לפנות בכתב
ת. ד. 1462 תל־אביב עבור 300

לבית מסחר גדול בירושלים
דרוש מנהל
מחלקת מכשירי כתיבה
על המעוניינים תושבי ירושלים לפנות בכתב לת.ד. 8680 ת״א

לבית הרושת **ויטה** בפתח־תקוה
דרושים
מחלקים
עם רשיון נהיגה ג׳

לפנות למפעל ברחוב מודיעין 11 טל. 786141

למלון מגדל שלום
בתל־אביב
דרוש אחראי
למועדון הבריאות
טלפון 54154 לשור עזרא

מדינת ישראל
נציבות שירות המדינה

מודיעה על מכרז פומבי חוזר
מס. 1335/72
למשרת
סגן מהנדס
תברואה מחוזי
בלשכת הבריאות המחוזית חיפה,
משרד הבריאות

בדרגה 5—6 של דירוג המהנדסים

● תיאור התפקיד: פקוח מקצועי ומינהלי על עבודה התברואה הכללית; תכנון פעולות ו־מבצעי תברואה בהיקף המחוז; ייעוץ מקצועי והדרכה למהנדסי הבריאות, להתבראים ו־מתכננים.
● דרישות המשרה: השכלה אקדמית מלאה בהנדסה צבורית אקדמית בהנדסה והשתלמות בהנדסה תברואית (רישום בפנקס המהנדסים והאדריכלים) ונסיון של שבע שנים בשטח העבודה.

בקשות, בצרוף תעודות על השכלה ונסיון יש להפנות, על גבי טופס 2215 (1061) ללשכות המחוזיות של נציבות שירות המדינה, כדלקמן:
לשכת מחוז ירושלים — כביש רופין 3, ת״ד 776, הקריה
לשכת מחוז תל־אביב — רח׳ ה׳ מס׳ 5, הקריה
לשכת מחוז חיפה והצפון — בית הממשלה
לשכת הנגב, באר־שבע — בנין משרד הפנים, דרך הנשיאים.

● היום האחרון להגשת בקשות הוא: י״ג בתשרי התשל״ד (9.10.1973)

הסוכנות היהודית לארץ־ישראל
המחלקה למנגנון

משרה פנויה 90/73
תואר המשרה: **גזבר חבל ירושלים**
מקום העבודה: ירושלים
הכישורים הדרושים: 1) השכלה תיכונית מושלמת, רצויה השכלה אקדמאית או על תיכונית בהתמחות או ראיית חשבון. 2) נסיון מעשי בהנהלת חשבונות ברמה גבוהה (לפחות 5 שנים). 3) ידיעה ונסיון בניהול תקציבים. 4) כושר הבעה בכתב ובע״פ וכושר ניהול מו״מ. 5) כושר נהול והדרכת צוות עובדים. 6) שליטה בשפה העברית. 7) ידיעת השפה האנגלית רצויה.
הדרגה המוצעת: י״ד־י״ח של הדירוג האחיד.
התאריך האחרון להגשת הצעה: 14.10.73.

משרה פנויה 91/73
תואר המשרה: **עוזר בכיר לעניני כספים**
מקום העבודה: תל־אביב.
תיאור העבודה: טפול בכל נושאי כח אדם במחלקה לכספים בתל־אביב וכן בצוע עבודות גזברותיות שונות כפי שידרש.
הכישורים הדרושים: 1) השכלה תיכונית מושלמת, רצויה השכלה אקדמאית במינהל הכספים. 2) שליטה בשפה העברית וידיעה טובה בשפה האנגלית. 3) ידיעה טובה בהנהלת חשבונות עם נסיון מעשי. 4) התמצאות ונסיון בשטח ארגון ושיטות, נהול כח אדם. 5) כושר הבעה בכתב ובע״פ ויכולת לנהל מו״מ עם גורמי פנים וגורמי חוץ.
הדרגה המוצעת: י״ד־ט״ז של הדרוג האחיד.
התאריך האחרון להגשת הצעה: 14.10.73.

משרה פנויה 89/87
תואר המשרה: **מתכנן עצמאי למושבים מודרכים**
מקום העבודה: צפת.
תיאור העבודה: 1) רכוז הכנת תכניות הבניה והמשק אחר ביצוען. 2) רכוז התכניות בספירת האשראי; פגישות ומגעים עם נציגי המושבים בנושאים הנ״ל. 3) תאום הכלי וביצוע בנושאים הנ״ל. התפקיד כרוך בנסיעות מרובות ובשעות עבודה בלתי שגרתיות.
הכישורים הדרושים: 1) אגרונום או כלכלן בעל ידע חקלאי. 2) נסיון של לפחות 3 שנים בתכנון חקלאי ובתכנון אשראי. 3) בעל רשיון נהיגה; 4) רצוי בעל רכב; 5) המועמד ידרש לגור בצפת או בסביבתה הקרובה.
הדרגה המוצעת: 2—4 בדירוג המהנדסים.
התאריך האחרון להגשת הצעה: 14.10.73

הצעת מועמדות נא להגיש
למחלקה למנגנון, ת״ד 92 ירושלים 91000
(רצוי בטופס שאפשר לקבל בכל משרדינו בארץ)

אם אתה צעיר ורוצה לחסוך בוא לעבוד בנמל אילת

לנמל אילת דרושים עובדים עד גיל 32. אחרי שירות צבאי ובעלי כושר גופני מעולה למקצוע הסוארות.
במקצוע הסוארות תוכל להגיע למשכורת ממוצעת של ־1000 ל״י לחודש נטו. באם תעבוד 25 ימי עבודה מלאים + 4־5 משמרות נוספות.
הפנורים והארוחות יינתנו לך בבית נמלן (מלון של הנמל בן חתאבסן) במחיר מוזל. כך שתוכל לחסוך את מרבית משכורתך. דבר שיאפשר לך לבנות עתיד ומשפחה באילת. במשך הזמן תינתן לך עזרה בספית לרכישת דירה (אם כי יש צורך להמתין בתור).
המעוניינים לעבוד בנמל אילת ולהשתקע בעיר, יפנו למשרד הראשי: רשות הנמלים, בית מניא, דרך פתח תקוה 74, תל־אביב, קומה 11, חדר 1121 בכל יום שישי בין השעות 9.00 ־ 12.00 ויביאו עמם תעודת זהות ופנקס מילואים: ניתן גם לפנות בכתב למדור כח אדם, נמל אילת, ת.ד. 37 אילת.

מיקוד 88100

להברת מהנדסים יועצים ומודדים
ד ר ו ש
1. מודד
בעל נסיון בעבודות ציבוריות
2. מהנדס בצוע
(עבור אחד מלקוחותינו)
בעל נסיון בעבודות עפר ופתוח
תנאים מצויינים למועמד המתאים
העבודה בהיקף גדול במרכז הארץ
לפנות עד 15.10.73 בצרוף פרוט נסיון
לת. ד. 6430 תל־אביב

המרכז לטכנולוגיה חינוכית
שדרות יעקב 8, הרצליה
טל' 938813, 938519

ד ר ו ש
כותב ועורך
חומר לימודי בנושא מחשבים
לפרויקט נסוי בהוראת תורת המחשב בבתי הספר העל־יסודיים
הכישורים הדרושים:
- נסיון בהוראה בביה"ס על יסודי
- הכרת מחשבים ושפות תכנות
- ידיעה מושלמת בעברית
- ידיעת אנגלית רצויה.

יועדפו בעלי נסיון בכתיבת חומר לימודי (קיימת אפשרות למשרה חלקית).
נא לפנות בכתב בפרוט קורות־חיים ונסיון קודם.

IBM יבמ
דרושים לנו
טכנאי אחזקה
מעולים
אם ידע לך בתחומי האלקטרוניקה או האלקטרומכניקה;
אם אתה שולט בשפה האנגלית;
אם אתה צעיר, פטור מצה"ל
אנו נבטיחך לתחזק את מערכות י.ב.מ. בשרות לקוחותינו.
אנא פנה אישית באחד מהתאריכים הבאים:
יום א' 30.9.73
יום ב' 1.10.73
יום ה' 4.10.73
יום א' 7.10.73
בשעה 13.00 ל־י.ב.מ.
ישראל בע"מ,
בית מגיא, דרך פתח־תקוה 74, ת"א
קומה 9.
IBM יבמ

למשרד עורכי דין בחיפה
דרושה מזכירה כתבנית קצרנית באנגלית
ליום שלם
נא לפנות בכתב לפרסום עקריש, הסן שוקירי 6, חיפה.

לבית מסחר בתל־אביב
ד ר ו ש ־ ה
עוזר/ת מנוסה למנהל חשבונות
שעות העבודה רצופות
נא לפנות לדני בטלפון 614981 תל־אביב

מדינת ישראל
נציבות שירות המדינה
מודיעה על מכרז פומבי חוזר מס. 966
(לא הגיעו מועמדים)
למשרת
מנהל חשבונות ראשי וממלא מקום גזבר
במכון לפריון העבודה והייצור
תל־אביב, משרד העבודה
בדרגה — מרחב של הדירוג האחיד
- הדרישות: השכלה תיכונית בצרוף שש שנות נסיון; סוג מקצועי 3 בהנהלת חשבונות מטעם משרד העבודה.

הערה: מועמד שיבחר והוא בעל כשורים או נסיון רב בנים, עשוי להיות מדרג בדרגה הגבוהה שבמתח הדרגות.
בקשות יש להפנות בצרוף מסמכים על השכלה ונסיון — על גבי טופס מדף 2115 (1061) — ללשכות המחוזיות של נציבות שירות המדינה, כדלקמן:
לשכת מחוז ירושלים — כביש רופין 3, ת"ד 776, הקריה
לשכת מחוז תל־אביב — רח' ה' מס' 5, הקריה
לשכת מחוז חיפה והצפון — בית הממשלה
לשכת הנגב, באר שבע — בנין משרד הפנים, דרך הנשיאים.
- היום האחרון להגשת בקשות הוא י"ג בתשרי תשל"ד (9.10.1973)

לעסק פעיל בעל פוטנציאל בענף הטלויזיה
דרוש שותף
פעיל או שקט להרחבת העסק.
ההשקעה 100,000 ל"י
לפנות לת.ד. 16, אזור.

דרוש שליח עם קטנוע
לטלפן בין 12.00—3.00 אחה"צ למספר 246161 תל־אביב.

למוסד ממלכתי בתל־אביב
ד ר ו ש
מנהל חשבונות ראשי
הכשורים הדרושים:
1) בעל השכלה על תיכונית דו־שנתית ו־7 שנות נסיון, או צרוף מקביל של השכלה תיכונית ו־9 שנות נסיון.
2) בעל תעודה מקצועית של סוג 3 בהנהלת חשבונות מטעם משרד העבודה.
3) כושר לקיים מגע עם עובדים וגורמי חוץ.
4) כושר הבעה בכתב ובע"פ.

דרגת המשרה: ט"ו—ט"ז בדרוג האחיד.
בקשות בצרוף מסמכים יש להפנות עד 8.10.1973 מיקוד 61200, ת.ד. 20140 תל־אביב בציון הערה „אישי".
סודיות מובטחת.

עירית ירושלים
ועדת הבחירות למועצת עירית ירושלים
ירושלים, כ"ז באלול תשל"ג
24.9.73
פניה לעובדי מוסדות וסטודנטים
ביום שלישי, ד' בחשון תשל"ד (30.10.73) תתקיימנה הבחירות למועצת עירית ירושלים.
להבטחת הסדר בתוך תחנות הקלפי דרושים סדרנים בשכר.
תנאי הסדרנות:
1. הסדרנות תתחיל בתחנות הקלפי ביום שלישי, ד' בחשון תשל"ד, 30.10.73, בשעה 7.00 בבקר ותימשך במשמרת אחת או בשתי משמרות עד חצות.
2. המעונינים מתבקשים לפנות למשרדי ועדת הבחירות לעירית ירושלים, בנייני האומה, קומה ג' חדר 302.
3. המועד האחרון לקבלת מועמדים הוא יום רביעי, י"ד בתשרי תשל"ד, 10.10.73.

המנהל הכללי

מערכות
מחקר פתוח הנדסה בע"מ
דרושות
1. עורכות מעגלים מודפסים
נסיון של 3 שנים לפחות.
2. שרטטות למעגלים אלקטרונים
3. נערות עם השכלה תכונית
המעונינות ללמוד מקצוע זה (לפנות לשרה).
4. הנדסאי אליקטרוניקה בעבודות פיתוח
נסיון של 8—5 שנים. (לפנות לאשר)
טלפון 03—918804, 03—911994

ד ר ו ש
טכנאי טלויזיה
עם נסיון של שנתיים
בא לפנות „לאמור את יתנאי" שירות מן בנמוך הרצליה 5, חיפה.

נציבות שירות המדינה
מכרז קיבוצי מס' מק/13/73
תואר המשרות
נספחים מסחריים
(15 משרות)
היחידה: מטה סחר חוץ (בארץ/בחוץ לארץ), במשרד המסחר והתעשיה.
הדרגה: 1—4 בדירוג מח"ר
תיאור התפקידים: טיפול בבעיות הקשורות בסחר החוץ ובהשקעות, בקשרי סחנות, בהתנופה וכדומה; טיפול בקשרי החוץ הכלכליים של ישראל; קיום מגע, ניהול משא ומתן עם גורמים ומוסדות כלכליים, עם שלטונות זרים ועם ארגונים בינלאומיים.
דרישות המשרה: השכלה אקדמאית (תואר ראשון) הכרת המשק הישראלי בכלל והתעשיה הישראלית בפרט; התמצאות במשק הכספים בישראל; ידיעה מושלמת של אחת לפחות מהשפות הבאות: אנגלית, ספרדית, צרפתית; כושר לנהל משא ומתן; כושר הבעה בכתב ובעל־פה.
הערות:
א. המועמדים שייבחרו בעקבות מבחנים בכתב ובחינה בעל־פה, יצאו לקורס מרוכז בירושלים לתקופה של שלושה חודשים.
המועמדים אשר יסיימו את הקורס בהצלחה, יחוייבו לעבודת התמחות ב־ים באחד משלושת המשרדים הבאים: האוצר, החוץ והמסחר. משך תקופת ההתמחות תהיה 12 חודש. הנהלת הקורס רשאית להמליץ, לפי הישגי המועמדים במגמה הלימודית ובהתאם לדרישות המשרדים על דחיית תחילת תקופת ההתמחות.
ב. בתקופת הקורס ינתנו למשתתפים בו, כלכלה ודיור במקום וכן ישולמו להם דמי כיס חודשיים, בשיעורים דלהלן:
1. משתתף רווק או נשוי בלי ילדים שאשתו עובדת: 600 ל"י.
2. משתתף נשוי בלי ילדים, שאשתו אינה עובדת או רווק התומך בהוריו, אשר אילו היה בשירות המדינה זכאי היה לתוספת משפחה בשביל הורים: 700 ל"י.
3. משתתף נשוי ואב לילד: 800 ל"י.
ג. לעובדי המדינה המשתתפים בקורס (למעט תקופת ההתמחות המעשית) יינתנו כלכלה ודיור במקום וכן תשולם להם במשך הקורס משכורתם הרגילה בניכויים המפורטים להלן:
1. עובד בעל משפחה, כמשמעותו ב־28.235 של התקשי"ר, ניכוי של 10% מהסכום המוקצב לכלכלה במכסת דמי האש"ל.
2. עובד רווק — נכוי של 40% מאותו סכום.
ד. בתקופת ההתמחות שלאחר הקורס המרוכז יועסקו המועמדים שאינם עובדי מדינה, על פי חוזים מיוחדים. משכורתם בתקופה זו תשולם במסגרת דרגות המכרז לפי המלצת המשרד ובהתאם לכישוריהם.
ה. זכויותיהם הסוציאליות של המועמדים בתקופת ההתמחות תנתנה על ידי הממשלה. ושירות זה לא ישא זכות לגמלאות לפי חוק שירות המדינה (גמלאות) תשט"ו — 1955. כמו כן לא יופרש בעדם כל תשלום לקרן בטוח להבטחת זכויות לגמלה. ממשכורתם של המועמדים בתקופת ההתמחות ינוכו כל הניכויים הנהוגים בשירות המדינה.
ו. בזמני הכיס שיקבלו המועמדים, שאינם עובדי המדינה, בתקופת הקורס, לא יובא בחשבון כל ניכוי ותקופה זו לא תיחשב כתקופת עבודה לאיזה צורך שהוא.
ז. נציבות שירות המדינה והנהלת הקורס שומרים לעצמם את הזכות להפסיק את המשך השתתפותו בקורס של כל תניך שלא ישיג את הרמה שתיקבע או שיתנהג בצורה שאינה הולמת עובד של הציבור.
ח. המועמדים שיסיימו בהצלחה את תקופת ההתמחות ישובצו במשרות קבועות באחד המשרדים הנזכרים לעיל לפי המלצת הנהלת הקורס. אם יוצא המועמד למשרה בחו"ל, יהיה רשאי להעביר לשם את משפחתו בהתאם לתנאי שרות החוץ.
ט. מועמד שייבחר להשתתף בקורס חייב להמציא, מקופת חולים או מהרופא המטפל בו, תעודה המעידה על מצב בריאותו התקין לשרת בתור עובד מדינה.
י. מועד משוער לפתיחת הקורס — המחצית השניה של אפריל 1974.

הגשת בקשות בנציבות שירות המדינה הקריה, ירושלים או באחת מלשכותיה המחוזיות: תל־אביב, רחוב ה' 5 הקריה.
חיפה, רחוב חסן שוקרי 11
באר־שבע, לשכת הנגב
היום האחרון להגשת בקשות: י"ט בתשרי תשל"ד (15.10.1973)

רוטופלס בע"מ
תעשית מוצרי פלסטיקה
ירושלים אזור התעשיה תלפיות ת.ד. 10285
טל: 02-64461, 02-33255
ד ר ו ש
מחסנאי - מנהל משק
עם נסיון בניהול מחסנים במפעל תעשייתי
מקום העבודה: ירושלים.
תנאים טובים למועמד המתאים
נא לפנות בכתב או טלפונית לקביעת ראיון.

דרוש:
למפעל בענף הפלסטיקה באזור תל־אביב
מנהל
בעל כשרון במתרי תיהולי
נא לפנות לת. ד. 1334 תל־אביב ל/51770
סודיות מובטחת

למשרד עורכי דין
דרושה שליחה
לעבודות חוץ וכן לעבודות משרד.
לפנות בכתב לת.ד. 224 חיפה.

ד ר ו ש
עוזר לגזרן
לביה"ר לקונפקציה פ. שטייגר
רח' לבנדה 30 תל־אביב
טלפון 37730

ד ר ו ש
מנהל עבודה
להברת בנין בתל־אביב
נא להתקשר כל יום בין השעות 17—19
טלפון 756039

דרושים
לבית־ספר לפקידות
1) מורה לפקידות ערב או בוקר (חלקית)
2) מזכירה כללית לאדמיניסטרציה בלבד (שאינה עובדת ב־בוקר).
לפנות בציון פרטים מלאים ת. ד. 36308 תל־אביב.

להברת במחוז אויר מרכזי וקירור
ד ר ו ש
טכנאי או הנדסאי
עצמאי — בעל נסיון
תנאים טובים
סודיות מובטחת
לפנות ת.ד. 21095 ת"א עבור „טכנאי".

למשרד הישובי כבויות ופקוח באיזור חיפה
דרוש הנדסאי
או
טכנאי בנין
רצוי בעל רכב או ל־פחות רשיון נהיגה. מ־עוניינים מתאימים יפנו לת.ד. 93 עכו או טל. 04—913439

מינהלן מנוסה
מתפנה בקרוב.
נסיון רב בניהול כללי, כח אדם, רכש משק ואחזקה. בתנר המכליך בניהול ומנגנון
בהצעות רציניות לפ־נות לת.ד. 1469 תל־אביב 61000.

הודעות לצבור
משרד החקלאות
המחלקה לנכסים בינוי ומשק.
מכרז מס' 122/73
מוזמנות בזה הצעות מחירים לסבירת טלפונים רקישואים בשפה התנת נסיונות אנוריות נילת.
טפסים ומופס השתתפות במכרז אפשר לקבל במחלקה לנכסים בינוי ומשק, משרד החקלאות, הקריה תל־אביב, רח' ד' 10 ב' חדר מספר 12 בכל ימות השבוע בשעות ה־עבודה.
את ההצעות יש להגיש כ־מעטפה סגורה אשר עליה יש לרשום: „מכרז 122/73" ו־להכניסה לתיבת ההצעות ה־נמצאת במשרד החקלאות ה־מחלקה לנכסים בינוי ומשק, הקריה תל־אביב רחוב ד' בית מספר 10 קומה ג'.
להצעה יש לצרף ערבות בנקאית בגובה של 10% מ־ערך ההצעה.
מועד אחרון להגשת ה־הצעות הוא 9/10/73 שעה 11.00
אין משרד החקלאות מת־חייב לקבל את ההצעה הכ־בוהה ביותר או כל הצעה שהיא.

דרוש מכונאי
לתמ"ג בפתח־תקוה
עם רשיון נהיגה
תנאי יתר במלגות
טל. 917357, 908171

דרושים
שרברבים מנוסים
לחברה קבלנית לאינסטלציה בפתח־תקוה
טל. 913513, 903207

„סמדר"
חברה לניקוב ועיבוד נתונים בע"מ
ד ר ו ש ו ת
נקבניות מנוסות
לעבודה קבועה, בשעות הקבלנות
בדבר פרטים נא לפנות: תל־אביב, החשמונאים 15, טל. 282894, באר־שבע, פסגי רסקו 103, טל. 057—71565

תעוש אחזקה
ותפעול מערכות בע"מ
בחיפה ואזור הצפון
ד ר ו ש י ם
טכנאי/הנדסאי מכונות
טכנאי/הנדסאי מנהל אחזקה
שרברבים
מכונאים
טכנאי קירור
רתך צנרת
חשמלאים תעשייתיים לאחזקה
מכשירן רפואי
מנהל חשבונות
מזכירה
פקיד טכני
קניין עם רשיון נהיגה
נא לפנות בכתב אל ת.ד. 9775 חיפה 31096

מדינת ישראל
נציבות שירות המדינה
מכרז פומבי מספר 1364 של
בוחני נהיגה
בדרגה 2—1 בדירוג ההנדסאים והטכנאים
(6 משרות)
מקום העבודה:
משרדי הרישוי בירושלים, ת"א, חיפה
הדרישות:
השכלה של בית־ספר מקצועי מוכר לטכנאים, רשיון נהיגה דרגה 3, ותק של 2 שנות נהיגה. רשאים להגיש את מועמדותם גם מועמדים שאינם טכנאים מוכרים, בעלי השכלה תיכונית, רשיון נהיגה דרגה 3, ותק של 3 שנות נהיגה. דרגתם של מועמדים אלה תקבע לפי כישוריהם עפ"י הדירוג האחיד.
בשים העובות על דרישות אלו רשאיות אף הן להגיש את מועמדותן.
בקשות יש להגיש בטופס מדף 1061 בצירוף תעודות השכלה, לנציבות שירות המדינה רחוב קפלן 3, ת.ד. 776, 91000 ירושלים, או לאחת מלשכותיה המחוזיות, תל־אביב הקריה רחוב ה' מס' 5, חיפה — בבית הממשלה, באר־שבע — בנין משרד הפנים, דרך הנשיאים.
המועד האחרון להגשת בקשות הוא: ד' בתשרי תשל"ד (2.10.73).

לקרן הקיימת לישראל
(מינהל פיתוח הקרקע)
ד ר ו ש י ם
1. מהנדס ביצוע חבלי־ במחוז הצפון
2. מהנדס ביצוע חבלי־ במחוז הדרום

התפקיד כולל פיקוח על עבודות הדרישה, בעבודות עפר סלילה והשקיה, ניהול עלויות עבודה, מעקב פיזי על הביצוע בשדה ובמשרד.
תנאי עבודה: בהתאם לכישורים
מועמדים בעלי נסיון וכישורים מתאימים יגישו את מועמדותם בכתב תוך פירוט כישוריהם ונסיונם עפ"י המען: אגף האדמיניסטרציה ת. ד. 283, ירושלים, עד 12.10.73.
— סודיות מובטחת —

אולפן עקיבא נתניה
מרכז ללמוד השפה העברית, תרבות ישראל וידע הארץ

משרד החינוך והתרבות
המחלקה לחינוך מבוגרים
בתיב נכון - 4 שבועות
פתיחה: 21.10.73
קורס אינטנסיבי לודעי עברית (קריאה שוטפת של ספרות ועתונות, כתיבה וכו'), הזקוקים לשיפור הכתיב.
מקצוע ראשי — כתיב
מקצועות משנים — דקדוק ניסוח
עיון בפרקי ספרות עברית ותנ"ך
הקורס מתקיים בתנאי פנימיה במלון הדר. תושבי נתניה והסביבה מתקבלים גם כתלמידים אקסטרניים.
פרטים והרשמה: אולפן עקיבא, חבצלת השרון, ע"י נתניה, טל: 053—24506

משרד האוצר
הודעה לנכי רדיפות הנאצים
משרד האוצר מודיע, כי חוק נכי רדיפות הנאצים
(תיקון מס' 3), תשל"ג — 1973, שפורסם ביום 2.8.73
אישר הגדלת שיעורי התגמולים לנכי רדיפות הנאצים בתוקף מ־1.4.72
התגמול בעד חודש ספטמבר 1973, המשולם לנכים החל ביום 3.10.73 — יכלול את ההגדלה הנ"ל (לפי תגמול יסוד בשיעור של 1.15 ל"י לכל אחוז נכות).
באותו תאריך תשולם גם מחצית ההפרשים הריטרואקטיביים, המחצית השניה תשולם ב־3 בנובמבר 1973.

כ"ה שנים למדינת ישראל
מרכז ההסברה

כנס גולני
הועדה המארגנת
כנס גולני
יערך ביום ג', י"ג תשרי תשל"ג (9.10.73) בפרק הירקון מול מגרשי התערוכה בתל־אביב.
משתתפים בכנס כל החיילים והמפקדים אשר שירתו בגולני מ־1948 עד היום ובני משפחותיהם ובני המשפחות השכולות.
מוזמנים אנשי ההגנה המורחבת — ומגיני הישובים במרחב גולני מתש"ח
דמי הרשמה לכיסוי הוצאות הכנס המודלין בסך —.20 ל"י לפקודת „מרכז ההסברה — כנס גולני" יש לשלוח עם התלוש המצ"ב ללשכה המחוזית של מרכז ההסברה:
ירושלים, בנין משרד ראש הממשלה הקריה
תל־אביב — רח' אחד העם 15
חיפה — רח' אחד העם 3
באר־שבע — מרכז הנגב.

גזור ושלח
הנני מאשר את השתתפותי בכנס גולני.
שם ושם משפחה ________ כתובת ________
טלפון ________ מס' הנלוים ________
יחידה/גדוד ________ השנים בהן שירתתי ________
חתימה ________

RAYCHEM
לחברת רייקם ישראל בע"מ
דרוש טכנאי
איש חמ"מ
לעבודת הרכבת כבלים
הכישורים הדרושים: ידע בסיסי באלקטרוניקה, נסיון בעבודה עם קונקטורים וכבלים
שעות העבודה: 8.30—4.00
נא לפנות אל רייקם (ישראל) בע"מ רח' כדרון 1, ת. ד. 859 גבעתיים
טלפון 745074, 767131

לחברת „רים" בבאר־שבע
דרוש סוכן מכירות
לפנות לחנות „רים", הרצל 58, באר־שבע

לחברת ביטוח בחיפה
דרוש למשרה מלאה
להנהח"ש או / ובעל רקע דומה,
לתפקיד אחראי ועצמאי
רצוי נסיון במגע עם קהל.
נא לפנות בכתב ידיעות אחרונות רח' הנביאים 28 חיפה עבור 4236/20.

למפעל ותיק בתעשיית הפלסטיק
ד ר ו ש י ם
1. פקידה
עם ידע בהנהלת חשבונות
2. מסגר אחזקה
3. אחראי משמרת
לעבודה במשמרות
לפנות במעסף בע"מ, הסדנא 2 תל־אביב
טלפון 824966

לחברת קדם אלקטרוניקה בע"מ
דרושה פקידה
עוזרת למנהלת חשבונות
לעבודה כרטמה מלאי והנהלת חשבונות
עדיפות לפקידה בעלת נסיון בכרטסת מלאי
לפנות לרחל, טלפון 56952, 54897

לחברה גדולה לנהול ופקוח על הקמת פרויקטים
ד ר ו ש
מהנדס בנין
מנוסה
לרכוז, נהול ופקוח על הקמת פרויקט גדול ומעניין בדרום.
תנאים מיוחדים למתאים.
לפנות טל: 451695
— סודיות מובטחת —

למפעל תעשייתי בחיפה
ד ר ו ש ה
מזכירה למנכ"ל
לניהול המשרד
כישורים: שליטה בעברית ובאנגלית על בוריין וידיעת כתבנות בשתי השפות
תנאים נוחים למתאימה
נא לפנות בכתב עם פירוט קורות חיים לת. ד. 4997 חיפה (מיקוד 31040) עבור מס' „444"

ברכות חיפה לראש השנה

„בסביץ" עמוס בץ
יצור ותכנון מנורות ואהילים
חיפה, נורדאו 32, טלפון 640583
מאחל ללקוחותיו וידידיו
שנה טובה

האלד יוסף בע"מ
כימיקלים, תכשירים וחמרי עזר
חיפה, רחוב חשבון 3, טלפון 522083
מברך את כל הבאים אתו בקשרים ואת כל בית ישראל
בשנה טובה ומבורכת

י. אטקס מהנדס חשמל
צרכי חשמל ואלקטרוניקה ביתיים ✶ 43 שנה בחיפה
רחוב שיבת ציון 1, חיפה טלפון 660048
מאחל לכל לקוחותיו ומכריו שנה טובה

שנה טובה
שנת בריאות, שלום ושגשוג בלכלי
למשפחתנו, קרובינו, ידידינו
וקהל לקוחותינו
מאחלים:
א. רחום בע"מ
סוכנות אתא, עפולה

לידידינו,
לכל הבאים אתנו בקשרים
ולכל בית ישראל
שנת שלום, בטחון ויצירה
יאני בע"מ
חברה להנדסת חשמל
חיפה
שד' מוריה 50
טלפון 82671
תל-אביב
רח' פירלסון 4
טלפון 443111-2

אח'ם דאהר
נצרת, כביש ראשי, טלפון 56664—065
סוכנים
של מכוניות אודי — ב.מ.ו. והקומג.הנשל
ושל מכונות כביסה, טלוויזיות, מקררים,
תנורי אפייה ועוד
מברכים את ידידיהם ולקוחותיהם וכל הבאים
אתם בקשרים
בברכת חג שמח ומבורך

הנהלת מיבלי כרמל
תעשיות קרטון גלי בע"מ
מברכת את
עובדיה, לקוחותיה
והנהלת כור
בשנת שגשוג ושלום

הנהלת **מלון בית חוה**
שבי ציון — טל. 922391
מאחלת לאורחי המלון
שנה טובה ומבורכת

גולדפינגר - שטן
קבלני בנין
חיפה, רח' הנביאים 28, טל. 660888
מברכים
את לקוחותיהם
את ידידיהם
ואת בית ישראל
בשנה טובה ומבורכת

פוטו סטודיו „תלפיות"
חיפה, רח' הרצל 61, טל. 667672
ללקוחותינו, מכרינו וידידינו
שלוחה ברכת שנה טובה

שנה טובה ומאושרת
לכל לקוחותינו, ספקינו, עובדינו וידידינו —
מברך
וילי נחמן
בדי רפוד
חיפה, רח' נורדאו 14, טל. 661185

למשרד התחבורה
למשרד הרשוי חיפה, למנהל ולעובדים
לצה"ל
ללקוחותינו וידידינו
שנה טובה ומבורכת
בי"ס לנהיגה „עצמאות"
חיפה

חנוך היידנקרוג ומשפחתו
בעל מזנונים ומזכרות לתיירים ונוסעים
בנמל חיפה
מברכים את
מנהלת הנמל, רשות הנמלים, משטרת הנמל והמכס,
קרוביהם, ידידיהם ולקוחותיהם
בשנה טובה ומבורכת

מוטל הארגמן
על שפת ימה של עכו
בהנהלת י. בן שלמה
לאורחינו ולידידינו
שנה טובה
אנו מציעים
✶ חדרים ממוזגי אויר עם שרותים צמודים
✶ מסעדה הונגרית מעולה
✶ חוף רחצה מקסים
✶ כרי דשה
פרטים והזמנות: ת. ד. 153 עכו
טלפונים 913755, 911133

מוסך שבתאי שמר בע"מ
מוסמך לסימקה ודודג'
חיפה, כביש המשביר המרכזי (ע"י הצ'ק-פוסט)
טלפון 726307
ללקוחותינו, לידידינו, לספקינו
ולצבור הנהגים
שנה טובה, שנת בטיחות בדרכים
חיפה, ערה"ש תשל"ד

מכבסת ברג בע"מ
מפרץ חיפה, טל. 721505
★
כביסה ונקוי כימי
שרות טוב ודייקני
ברכותינו ללקוחות ולידידים
לקראת השנה החדשה

בית הארחה
אילת השחר
מברך את אורחיו
בשנה טובה
✶ פתוח כל השנה ג סלארוחות ולינות בודדות

„לגין" בע"מ
בית חרושת לקופסאות ולפחים
משק יגור: טלפון 952143
תל-אביב: רח' מקוה ישראל 8, טל. 615694
שנה טובה, שנת שלום ויצירה

אמסטרדם את מירובסקי
חים
חיפה, רחוב הרצל 50, טלפון 667084
✶
מברך את לקוחותיו וידידיו בשנה טובה ומבורכת

קונדיטוריה „רוממה"
מ. גינטר
יצור עוגות ברמה אירופאית מעולה
הצלפים 2 רוממה, טל. 251855
מאחלת לכל לקוחותיה וידידיה
שנה טובה ומתוקה

שנה טובה ומבורכת
לנופש
עם
און
הזמנת מקומות לבתי מלון ובתי מרגוע
ללא תוספת מחיר
תל-אביב: אלנבי 113, 612567
ככר דיזנגוף: ריינס 4, 248306
חיפה: רח' הרצל 22, 645404
נתניה: רח' הרצל 4, 22947
ירושלים: המלך ג'ורג' 19, 226075
רחובות: הרצל (פינת יעקב) 953517

דב רייכלסון בע"מ
חיפה, רח' נתן 4, ת. ד. 455, טל. 664129
צמיגים
סוכנויות: טימקין — סיבים
פפניר — סיבים
מברכים את קהל לקוחותינו וידידנו
בשנה טובה ומבורכת

בפרוס השנה החדשה
הננו מברכים את כל קרובינו, ידידינו ומכרינו ואת כל עם ישראל בארץ ובתפוצות
בשנה טובה, שנת שלום
בריאות ושגשוג
משפחת אדרס
ואדרס חמרי בנין בע"מ
חיפה.

חברת צמיתות בע"מ
בחיפה
מאחלת שנה טובה
לכל לקוחותיה, ספקיה ולכל הבאים אתה בקשרים

ברכת שנה טובה
לבל ידידינו ולקוחותינו
מאחלת
חברה א"י בלטית להספקת אוניות
א. וינר ושות'
שער פלמר 3, חיפה — טל: 664526, 663373
סוכן ראשי של
THE BELDAM PACKING AND RUBBER CO. LTD., LONDON
TUBROG BEER BREWERIES LTD., COPENHAGEN

מסעדג
מאכלי ים
מול קזינו בת גלים, חיפה
טלפון 52 44 41
שנה טובה
ללקוחותינו, ידידינו והבאים אתנו בקשרים
ערה"ש תשל"ד

צמיגי הצפון
חיפה, דרך העצמאות 140, טל. 521821, ת. ד. 457
מכירות צמיגים, חידוש שרות תקרים
ואיזון גלגלים אלקטרוני
מברכים את קהל לקוחותינו וידידינו
בשנה טובה ומבורכת

קציף בע"מ
שד' ירושלים 15, קרית ביאליק
טל. 722222, מעון: 713876
מברך את לקוחותיו, ידידיו
בשנה טובה
✶
השכרת ציוד שאיבה • מערכות להחזקת מי תהום (וולפוינט) • משאבות לשאיבה פתוחה

הנהלת מלון מרכזי צפת
מברכת את האורחים, הידידים והמכרים
בשנה טובה
★
נותרו מקומות לחג הסוכות
פרטים בטלפונים: 30015—067, 31015—067

שנה טובה
ומועדים לשמחה
מאחל
לכל אורחיו וידידיו
אברהם דרזנר
מלון „ציון" חיפה

למרכז קופת חולים
להנהלת המחוזות והמוסדות
לסגל העובדים ונציגיהם
לחברי קופת חולים הכללית
ברכת שנה טובה
הנהלת קופת חולים
מחוז חיפה
במקום איחולים אישיים

פוטשניק, גדעוני ורולוף
חברה לבנין והובלה בע"מ
חיפה, רח' הנמל 61, טל. 643493, 666084
ת. ד. 145, 185
בונה בתים משותפים
הספקת חומרי בנין
מברכים את ארגוני הקבלנים, מרכז הקבלנים
והבונים, הספקים וכל הבאים אתם בקשר
בשנה טובה ומבורכת

זיקה מפעלי אלקטרודות בע"מ
חיפה: טל. 724336, ת. ד. 26, קרית-ביאליק
תל-אביב: טל. 621477, רחוב הרכבת 4
מברכים את כל בית ישראל
בברכת שנת שלום
ושגשוג בלכלי

אנו מברכים
את כל לקוחותינו, ידידינו ומכרינו
בשנה טובה,
שנת שגשוג ובניה
הנדסה ימית אזרחית בע"מ

מיטב המבחר של שנת 1974
בבדי רפוד ווילונות
בבית מסחר
מ.י. דוברין
רחוב חיים 4 חיפה, טל. 667883
ברכותינו ללקוחות ולידידים
לשנה החדשה

יוסף פיק
חיפה, רח' הרצל 32, טל. 663906
מברך את כל בית-ישראל
בשנה טובה
חייטות מעולה
לגברים ולגברות

שנת שלום
ושפע ובריאות
מאחל
מלון "דפנה" בע"מ
והעובדים
לרשות האורחים חדרים עם מקלחות, אמבטיות, טלפון, חימום מרכזי, מיזוג אויר ושרותים צמודים.
במקום מרכזי אך שקט.
חיפה, נורדוי 31
טל. 662993—662712

ב. לוריא בע"מ
הספקה למסחר, תעשיה והקלאות
חיפה, דרך העצמאות 35, טל. 663539, ת.ד. 1595
חבלים, חוטים, בדים, צבעים וכימיקלים;
מפיצי בד ברזנט ובד סככות תוצרת „פירק"
מברכים את לקוחותיהם, קרוביהם, מכריהם ועובדיהם
בשנה טובה — שנת ברכה ויצירה

מתביה
מיתוב למתכת אלבריליה
חיפה, רח' בן קורן 8
טל. 664766
מברך את לקוחותיו
קרוביו וידידיו
בשנה טובה ומבורכת

למשרד התיירות
לידידים — סוכני הנסיעות
ולכל תושבי הארץ
שנה טובה שנת שלום
מאחלת: הנהלת **הוטל גרנד ניו** נצרת
טלפונים: 6—55425—065
(תיירן מוכר לשנת 1973)

בית ספר לנהיגה „שבית"
מאחל
שנה טובה
לכל תלמידיו ונהגיו בדרכים
ומודיע:
על חלוקת „שי שבית לכל תלמיד" תמרורים ולוח שנה
חיפה, רח' הגנים 25, טל. 525856

ברכות לראש השנה

למשלת ישראל
לצבא הגנה לישראל
למשרד התיירות
לאורחינו בארץ וחו״ל
ידידינו, ספקינו, עובדינו
ולכל בית ישראל

מאחלים

שנה טובה, שנת שלום ושגשוג

משפחות גרוס

מלון קרלטון נהריה
"תיירן מוכר" 1972

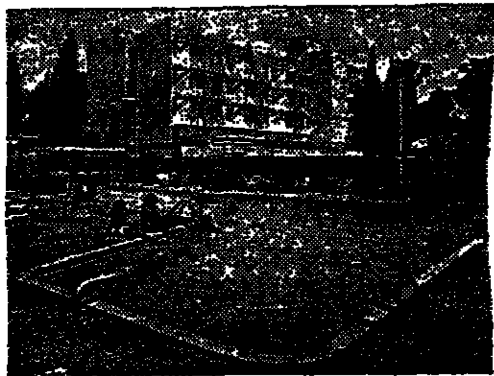
בעל ★★★★ 4 כוכבים

פינת הגליל המערבי

הרחבנו, שפצנו ושכללנו

הוספנו 25 חדרים. כל 102 החדרים מצויידים בשיכלולי האופנה החדישים. כולם עם מיזוג אויר מלא וכל הנוחיות

בריכת שחיה מחוממת בעונת החורף, מועדון ברידג׳, מועדון לילה מפואר, מגרשי גולף וכו׳.
כשר

טלפון 04—922211

מלון "תל־אביב" צפת

מברך
את אורחיו, קרוביו
ואת חיילי צה״ל באשר הם שם

בברכת

שנה טובה - שנת שלום

משפחת ברנזון
צפת

לצה״ל עטור הנצחונות
ללקוחותינו, ספקינו, עובדינו, ידידינו
ולכל בית ישראל

שנה טובה ומבורכת
שנת שלום ועבודה

מאחלים:
חיים רסלר
ומשפחתו

לוקס
תעשית מכנסים
רח׳ עליה 2, ת״א
טל. 621031

שנה טובה

צינקוגרפיה

„השרון"
תעשיות כל סוגי הגלופות

★ קו
★ רשת
★ וצבעים

תל־אביב, רח׳ הקישון 18/24 טל. 827523

"סולונט" ב. ספיבק

כימיקלים
רח׳ לוינסקי 10, ת״א
טל. 826609

חמרי גלם לתעשיה
כימית וקוסמטית

תמציות וחמרי גלם לבשמים
כוהלים סינטטיים וממיסים
תמציות וחמרי גלם לתמציות
רוב חמרי גלם לתעשית הקוסמטית
לנולין אנהידרוס
תמצית פירטרום 25%
חומרי גלם לתעשיית
חומרי הדברה ביתיים

מ א ח ל:
שנה טובה ומבורכת
ללקוחותיו, ספקיו, קרוביו, ידידיו ולמשפחותיהם

שנה טובה ומאושרת
ללקוחותינו, ספקינו, עובדינו ולמשפחותיהם
ולכל הבאים אתנו בקשרי מסחר

טולגל - דגניה
יהלומי תעשיה בע"מ

דגניה א׳ — דאר נע עמק הירדן טל. 067—50341

★ משורי יהלום לניסור כל סוגי אבן, שיש ובטון.
★ אופני יהלום להשחזת מתכות קשות וללטוש עדשות אופטיות.
★ מקדחי יהלום לקדוח זכוכית, קרמיקה, אבן ובטון.
★ חותכי זכוכית, מישרי אבן מכל הסוגים.

מרכז תצוגה וסחר חיפה בע"מ
HAIFA TRADE & EXHIBITION CENTRE LTD.
DEALERS IN DIAMONDS AND FINE JEWELLERY

תיירן מצטיין 1972

נצל גם אתה את שירותנו ואת הידע שלנו.

מברך בשנה טובה, שנת שלום ושפע
את לקוחותיו, ספקיו, ידידיו, עובדיו
וכל הבאים אתו בקשרי מסחר

מפרץ חיפה, שדרות ההסתדרות (ע״י ברזברין)
HAIFA BAY, HAHISTADRUTH AVENUE
PHONE 726705 726301 טלפון
HAIFA, P.O.B. 184 חיפה ת. ד.

RECOMMENDED BY THE MINISTRY OF TOURISM

בברכת שנה טובה

חברת לויסון בע"מ
LEVISON COMPANY LTD.

FOREIGN TRADE REPRESENTATIVES — נציגי סחר־חוץ

MAIN OFFICE: — משרד ראשי:
TEL-AVIV, 67, ROTHSCHILD BLVD. P.O.B. 131 — תל־אביב, שדרות רוטשילד 67, ת. ד. 131
Cable Address: SOLEWIN ● Telex: SOLEW 33 635 ● PHONE 623485/6/7 טל׳

AFFILIATED FIRMS: — חברות בת:
„ASHER" INVESTMENT COMPANY LTD. — „אשר" חברה להשקעות בע״מ
SCANTRUST (BONDED) LTD. — סקנ־טרסט (בומדד) בע"מ
„NOTZER" TRUST COMPANY LTD. — „נוצר" חברה לנאמנות בע״מ
„סחר־עץ" חברה ליבוא עצים וחמרי בנין בע״מ
„SEHAR ETZ" Import of Timber & Building Materials Co., Ltd.

במקום ברכות אישיות

ברכת שנה טובה
ללקוחותינו, עובדינו, ידידינו ולקרובינו

JOSEF ORCHAN — **יוסף אורחן**
Representations — סוכנויות
Ramat-Gan P.O.B. 65 — רמת־גן, ת.ד. 65, טל. 722232
Tel. 722252
54 Jabotinsky Rd. — דרך ז׳בוטינסקי 54

מכונות לייצור ואריזה בתעשיה
חמרי גלם

„חלמיש" מסגריה מכנית
יצור מפוחים בנדלים שונים
תל־אביב, רח׳ שלמה 160 (בסמטה) טל. 33545
שרגא הופנברג
מברך את לקוחותיו, ספקיו, עובדיו וידידיו
בשנה טובה ומבורכת

אנו מברכים את כל
ידידינו ולקוחותינו בברכת

שנה טובה

אודסקי את פלצקו בע"מ
חמרי גלם ומכונות לתעשית הטקסטיל
תל־אביב, ת. ד. 2788
טלפון 55878

הנהלת
אולמי עצמאות
מאחלת לכל בית ישראל
שנת שמחות ואושר
באולמיה המפוארים במרכז צפון תל־אביב
נערכים
חתונות, בר־מצוה ואירועים חברתיים ומשפחתיים
מיזוג אויר מלא
מרפסת גינה רחבת ידיים לעריכת חופה ולהגשת כיבוד
כשר למהדרין

בית ז׳בוטינסקי, תל־אביב
רח׳ המלך ג׳ורג׳ 38, טלפון 239020

לנשיא המדינה
לממשלת ישראל
לצבא הגנה לישראל
ולכל בית ישראל

שנה טובה ומבורכת

חרושת דפנה
מוצרים פלסטיים
יצואן מצטיין 1972
יצור מוצרי הנעלה פלסטיים

סנדלים
מגפיים
ערדליים וכו׳

דפנה ד. נ. הגליל העליון
טלפון 067-40596

מסכים מונח

ברכות תל־אביב לראש השנה

האחים אלקון בע"מ

Mack
TRUCKS

מאחלים
שנה טובה
לכל בית ישראל
תל־אביב, רחוב המסגר 7
הסוכנים הבלעדיים של: מאק, פיירסטון, טימקן, פאגניר — אנגליה, אמריקן בוש, אליס צ'למרס

גבי מודל בע"מ

בית חרושת לסריגה
תל־אביב, רחוב לבנדה 32
מברך את כל לקוחותיו, ספקיו
וכל הבאים איתו בקשרי מסחר
בשנה טובה ומבורכת

ברמן ושות' מסחר והשקעות בע"מ

תל אביב, רח' השופטים 31, טל: 264979
מברכים את הידידים, המכרים
וכל הבאים אתנו בקשרי מסחר
בברכת כתיבה וחתימה טובה

מ. קפלן בע"מ

תל־אביב, רח' כפר גלעדי 10 ● טל. 824976

● יבואנים של חוטי זהורים וחוטים סינטטיים
● ספקים יחידים של חוטי כותנה המיוצרים ע"י „אתא", חברה לטקסטיל בע"מ
● מפיצים בלעדיים בישראל של חוטי ניילון המיוצרים ע"י מפעלי רוגוזין בע"מ

מאחלים:
לידידיהם, מכריהם, לקוחותיהם
ולכל הבאים אתם בקשרים
ברכת שנה טובה ומאושרת

דוד מ. ויפה נוסבאום

מנהלי
„לילית" מפעלי תמרוקים בע"מ
נציגים בישראל של מעבדות ד"ר לברן, פריס
★ "TABAC ORIGINAL", M. & W. Products
★ Parfums YVES SAINT LAURENT, Paris
★ COQUETTE, world wide known Perfumes
★ JOHANN MARIA FARINA geg. dem Neumarkt
מי קולון אמיתי מקלן ע"נ רינוס
מעבדות ד"ר לברן, פריס
(קרם פלצנטורמה, רויאלויט וכו')
★ K2r — CHEMIRO A. G. Switzerland

מאחלים לכל ידידינו ולקוחותינו
שנה טובה

שושנה ושלמה בירנברג

ומשפחתו
מברכים
את ועד הפועל של הסתדרות העובדים הלאומית,
קרוביהם, ידידיהם, וכל הבאים
איתם בקשרי מסחר
בשנה טובה ומבורכת

הצורפים בע"מ

בית חרושת לדברי כסף
תל-אביב, טלפון 821683
●
מאחל לכל לקוחותיו
שנה טובה ומבורכת

לקרובינו, לידידינו ומכרינו ולכל הבאים אתנו
בקשרי מסחר
ברכת שנה טובה
א. אברהמי
בי"מ אופנת גברים
תל־אביב, רח' אלנבי 28
טלפון 56013

שרה, ד"ר יעקב ואבא פרומצ'נקו

ומשפחותיהם
מברכים את
קרוביהם, ידידיהם ומכריהם
בשנה טובה ומאושרת

חברת „מגדן" בע"מ

לתעשית שוקולדה, סוכריות, ופלים, דגיה וקקאו
תל־אביב, הרצל 146 טלפון 824311
מברכת את
פועליה, סוכניה, לקוחותיה וידידיה
בברכת כתיבה וחתימה טובה
אחים שפירא

למשרד הבריאות, לחברי הקופה, רופאיה ועובדיה

שלוחה ברכת בריאות ושלום
קופת חולים
אסף

אוצר עממי

אגודת אשראי הדדית בע"מ
מקוה ישראל 6 תל־אביב טל. 615212
מברכת
את לקוחותיה, ידידיה, עובדיה
וכל הבאים איתה בקשרי מסחר
בשנה טובה ומאושרת

ללקוחותינו וידידינו
שנה טובה ומבורכת
נ. גרינברג בע"מ
יבוא ושווק חלקי אלקטרוניקה
רח' פינס 12, טלפון 58818

שנה טובה

לכל לקוחותינו וידידינו
אלגנט
יצרני עניבות
וחגורות אופנתיות
תל־אביב, רח' פין 5, טל. 34435
FINEST NECKTIES

חברת
וילהלם רוזנשטיין בע"מ

יבוא—סוכנויות
תל־אביב, דרך פתח־תקוה 74
מברכת את לקוחותיה וידידיה
במיטב הברכות לשנה החדשה

א.ש.פ. משווקי פנלייט בע"מ

רחוב המנור 1, ת"א, טל. 829589, 269147
מיוצר ע"י
עץ לבוד בע"מ
יצרנים ויצואנים
ירושלים — ת"א — חיפה
מברכת את כל לקוחותיה, ידידיה
וכל הבאים אתה בקשרי מסחר
בשנה טובה ומבורכת
שנת יצירה ושגשוג

שלום,
טובה,
וברכה

מרכז קופת-חולים

שנה טובה
ללקוחותינו, ספקינו, עובדינו, קרובינו וידידינו
אידלשטין דוד
מוצרי פוליאטילן
ופלסטיקה בע"מ
שרוולים ושקיות לאריזה
שקיות מודפסות בכל הצבעים
יריעות (ברזנטים) מפוליאטילן
בכל גודל ובכל עובי
רח' מקוה ישראל 21, ת"א, טל. 613390

י. אלכסנדרוביץ

אריגי רפוד „הדר"
ייבוא אקסקלוסיבי
של: קטיפות ובדים קונבנציונאליים
ספק ל:
חנויות * בתי מלון והארחה
למפעלים * למוסדות
לקיבוצים
תל-אביב, רחוב הרצל 68, טל. 820331
מאחל שנה טובה
ללקוחותיו, ידידיו, ספקיו
ולכל הבאים אתו בקשרי מסחר

מחסני מ. וולובלסקי בע"מ

תל־אביב, רחוב פינסקר 62, טלפון 280742
מאחל לכל לקוחותיו, קרוביו וידידיו
שנה טובה

נסיעות

● יותר טוב
● יותר נעים ל־כל הארצות
● יותר זול
ללקוחותינו, ידידינו ומכרינו
שנה טובה ומבורכת
ארגובאנטורס
משפחת באן
תל־אביב, רחוב בוגרשוב 5, טל: 235234

ד. גולד

דרך שלמה 139 ת"א, טל- 822601
* רדיו־טלוויזיה
* רשמי־קול ושואבי־אבק
* כל סוגי מכונת כביסה
מאחל
למשפחתו, לידידיו ולקוחותיו
שנה טובה

החנות המיוחדת לדברי עור עדינים
ה. צנטנר ושות'
ארנקים ● מזוודות ● מתנות
תל־אביב, רח' פינסקר 4, ק"ב (מע לקפה „נגה")
לכל לקוחותינו וידידינו
שנה טובה ומבורכת!

ל. גליקמן בע"מ

תל־אביב - חיפה - ירושלים
*
מברך את כל קרוביו, לקוחותיו וידידיו
בארץ ובחוץ לארץ
בשנה טובה

תעשית ברגים בע"מ
חולון רסקו ב', טל. 841925
ת. ד. 1016
בית תחרושת הראשון בארץ
ברגי עץ וברגי פח
מייצרים ברגי עץ, ברגי פח ברגי מתכת, ניטים בעלי שני קצוות, וכל מיני ניטים לפי דוגמא — והזמנת אברזול ומפליז.
מחלקה מיוחדת לציפוי מתכת חשמלי לניקל אבץ, קדמיום וכו'
ההנהלה מאחלת לכל עובדיה לקוחותיה ומשפחותיהם ולכל בית ישראל
בברכת שנה טובה ומבורכת

בפרוס השנה החדשה

שלוחות ברכותינו
לראשי המפלגה הליברלית
לצבא ההגנה לישראל
לחברות ולחברים בליכוד
לעולים מהתפוצות למולדת
ולכל בית ישראל
מרכז ארגון נשים ליברליות
על כל מוסדותיו וסניפיו

לקבלן יהושע ברמן

מיטב הברכות לשנה החדשה
מאחלים:
ההנהלה ופועלי ברמן

חב' „גזית ושחם"

מברכת את כל לקוחותיה, ספקיה
והבאים אתה בקשרי מסחר
ב־שנה טובה
גזית ושחם
חברה לבנין בע"מ, תל-אביב, רח' אלנבי 95 טל. 622478

„זיק"
ביח"ר לרוכסנים
דרך שלמה 56, תל־אביב
טל. 825169 823657

„רוכסני פאר" בע"מ
ביח"ר לרוכסני פלסטיק
„רילון"
תל־אביב, רחוב בן עטר 34, טל. 828356

מברכים את לקוחותיהם, ידידיהם, עובדיהם
וכל הבאים אתם בקשרי מסחר
בשנה טובה ומבורכת

א. פקהולץ

סוכנויות בע"מ
(לשעבר מסגרת בע"מ)
גלגלות אויר
עד 50 טון
תוצרת NEUHAUS
אזור התעשיה, חולון
רחוב הפלד 17
טל. 842366
מאחל
שנה טובה
ללקוחותיו, ספקיו,
עובדיו, קרוביו, וידידיו
ולכל הבאים עמו
בקשרי מסחר

מהנדס י. יודסין
חברה קבלנית בע"מ

בוני:

* מוזיאון תל־אביב * ספריה עירונית תל־אביב * עירית תל־אביב * בית אסיה–אפריקה תל־אביב * בית רבקה פתח־תקוה * אוניברסיטת חיפה * מעונות הסטודנטית באוניברסיטת חיפה

מברכת ומאחלת
לממשלת ישראל
לצבא ההגנה לישראל
ולכל בית ישראל
שנת שלום ושגשוג

מרכז השיווק

של
אריגי
פולגת
מברך את כל
לקוחותיו, ספקיו וידידיו
בשנה טובה ומבורכת
רח' הרצל 4, תל־אביב
טל. 50440, 57557

שבתי טבת

האם ישראל עודנה ארץ עליה

מתייצבת גם העליה מארצות המצוקה ✶ מגמת האטה יחסית בעליה מבריה"מ ✶ הבעיה האמיתית אינה סבך ביורוקראטי אלא נעוצה באופיה של החברה הישראלית

ישראל, העודנה ארץ עליה? מהי עליה?

בעינת הכ"ה אין המציאות ביש־ראל מציעה תשובה החלטית, או מר־בית מאליה. להיפך, אם אפשר לו־מר כך, שאלת העליה נעשית יותר ויותר פרובלמטית.

לכאורה, אמנם, קל לומר שיש־ראל הנה ארץ עליה. הנה הראיה, מאז מלחמת ששת הימים ביוני 1967, גדלה העליה משנה לשנה. כך, מ־31 אלף עולים ב־1968 גדלה לכ־56 אלף ב־1972 ומצפים ל־60 אלף השנה אולי ל־70 אלף ב־1974. לעומת כ־15 אלף ב־1967, ואף פחות בשנים שקדמו לה, הרי זה גידול מרשים.

אף על פי כן נכון לבחון גידול זה בשלוש אמות מידה:

✶ ההתעוררות שחוללה מלחמת ששת הימים בעם היהודי;

✶ צרכי ישראל ושאיפותיה ל־אחריות;

✶ הרכב העליה ומגמותיה.

אין ספק שהמלחמה והכוננות ש־קדמה לה בקיץ 1967 הן שחוללו עליה גדולה. כלומר היה זה מאורע מרעיש ותוקף, מבחינת חשבון הנ־פש של היהודי, ולאו דווקא המ־ציאות בישראל ובארצות התפוצה. כלומר, לא כוחות הקריצה המשיכה מצד ישראל ולא כוחות הדחיה ב־ארצות תפוצה מסוימות הם שיצרו את הגידול לבדם. מה שאירע, מן הסתם, הוא שרעש המלחמה הביא עמו אותו תמריץ שחיזק את כוחות המשיכה הרדומים.

כיום, שש שנים לאחר המלחמה, אפשר למדוד את עצמת הרעש בעם היהודי מבחינת העליה — כרבע־מיליון עולים מיוני 1967 עד ובכלל יולי 1973. אף כי זה מספר גדול בהשוואה לעליה שקדמה ל־1967, אין זה מספר גדול כלל בהשוואה לעליה שהתחוללה בעקבות רעש אחר, ייסוד מדינת ישראל ב־1948. כזכור, אז, ממאי 1948 עד סוף 1951 (שלוש שנים וחצי בלבד), עלו כ־700 אלף עולים. הממוצע ה־שנתי היה באותה תקופה 189,500 עולים, לעומת 41,666 אחרי מלח־מת ששת הימים.

צרכי ישראל ושאיפותיה אינם בני מידה והגדרה. אולם ברור לכל ש־אותה מלחמה ביוני 1967 שהגדילה את העליה והרחיבה את שטח ישראל גם הרחיבה והחריפה את הסכסוך, או העימות, הישראלי־ערבי. יתר על כן, אם שטחה של המדינה היהודית אחרי 1948 תבע מילואים מהעם היהודי, כדי ליישב חבלי ארץ חד־שים וכדי לחזק את כוח־העמידה של ישראל, הרי כך הוא גם לאחר מל־חמת ששת הימים.

יש איפוא הבדל מהותי — מבחי־נת צרכי ישראל ושאיפותיה — בין עליה של 50 אלף ל־150 אלף לשנה, בין עליה של רבע־מיליון בשש ש־נים לעליה של מיליון. יש שוני מהותי בין ישראל בת 3.5 מיליון יהודים בתקופה הקרובה לישראל בת חמישה או שש מיליון.

לפי אמת־מידה זו אין העליה שלאחר 1967 ממלאה את הציפיה.

עליה בשיעור הירידה

מסקנה זו נחזקת בבחינה לפי אמת־המידה השלישית — הרכב ה־עליה. אנו עדים למגמה שבעוד שמספרם של העולים ממזרח־אירו־פה, ובעיקר מברית־המועצות, היא

בתהליך גידול בשלוש השנים האח־רונות, היה מספרם של העולים מ־ארצות המערב בתהליך של צמצום.

העליה מארצות־הברית ומקנדה ה־גיעה לשיאה ב־1970. ואכן מקצב של עליה של אלפיים לשנה גבר הקצב ל־2,402 ב־1967, יותר משה־הכפיל עצמו ב־1968 (5,599) ב־1968, עלה ל־6,768 ב־1969 והגביה עד 9,479 ב־1970. אבל מכאן ואילך החל לרדת בהתמדה (8,112 ב־1971,

מסך־הכל של עולי תשי"ל (ההוה בערך ל־1970) ירדו 9.1% שנה לאחר תאריך העליה, 13.5% ש־נתיים לאחר מכן ו־15.3% לאחר שלוש שנים. ואילו הירידה בין

שנים, אבל ספק רב הוא אם כל 70 אלף היהודים באיראן או 25 אלף היהודים בטורקיה מעוניינים, יכולים ורוצים לעלות לישראל. שהרי אינם חיים בארץ גזירה ובמידה והם רד־

מר עוזי נרקיס, מנהל מחלקת ה־עליה בסוכנות היהודית, בסכום ש־מאגר העליה־בכוח בארצות האיסלם מסתכם בכ־70 אלף נפש. כלומר, סך הכל של שנת־עליה אחת באמצע

רית־המועצות הם עולים של ממש מהרגע הראשון והבדל זה חשוב מאד הואיל ואם בתום שנה לאחר העליה ירדו 9.1% מכלל העולים, הרי לגבי העולים־בכוח היה השעור כפול — 18.8% (הוא הדבר אף לאחר שלוש שנים אחר העליה: לעומת 15.3% יורדים מכלל העולים יש 31.1% יור־דים מבין העולים־בכוח).

פגישה בלוד

6,034 ב־1972 ו־2,589 בחודשי ינו־אר—יולי 1973).

אותה מגמה קיימת גם בעליה מ־מערב־אירופה. אף זו הגיעה לשיאה ב־1970 (9,615) וירדה ל־4,684 ב־1972 ול־1,681 בחודשי ינואר־יולי 1973.

אם נבכה את העולים ממזרח־אי־רופה מסך הכל נראה, כי בשנת השיא של העליה מהמערב, 1970, באו 33,800 עולים מיתר הארצות, ואילו בשנת 1972 רק כ־22 אלף. מדובר עתה על כעין התכבות של יציבות, כלומר של 20 אלף עולים לשנה מכל הארצות פרט למזרח־אירופה.

אולם אין זה סוף פסוק. עת מה לאחר שהגיעה העליה מהמערב ל־שיא החל תהליך של ירידה, שפגע בעיקר בעולי צפון־אמריקה ומערב־אירופה.

משרד הקליטה הגיע לכך ש־

העולים ממזרח אירופה עדיינה זעירה מאד, וכך הוא לגבי עולים מאזורי אסיה ואפריקה, הרי ש־שיעור הירידה בקרב העולים מ־ארצות המערב הוא גדול – מ־15% בקבוצות מסוימות, כמו עולים בודדים מארצות הברית, אף הגיע השיעור ל־30%.

פירוש הדבר שמתוך עליה של כעשרים אלף לשנה מכל הארצות פרט למזרח־אירופה ייוותרו לאחר שלוש שנים רק 17 אלף, ואף פחות.

גם עולי המצוקה ברגנים

לתופעה זו יש משמעות מיוחדת לנוכח הידלדלות מקורות העליה ב־ארצות המצוקה. אומרים בכ־150 אלף את מספר היהודים בארצות האיסלם. כך שאפילו היו אלה יכולים ורוצים לעלות לישראל יש בכוחם לפרנס עליה של כ־15 אלף לשנה בעשר

צים להגר פתוחה לפניהם לא רק ישראל.

אדרבה, אנו עדים לכך שאף יהו־דים החיים בארץ גזירה ממש, שכ־אשר אירע להם גם ב־1973 הותרו לצאת ממנה, בהתערבות בין־לאו־מית מטעמים הומאניים מוכנים לנ־סות מזלם בארצות־הברית או בקנדה.

ודאי הוא ש־30 אלף היהודים ש־נותרו במרוקו והרבבה בטוניסיה אינם בחינת עולים־מועדים לישראל. חלקם נוח להם במקומם, חלקם בעלי זיקות צרפתיים וחלקם נמשכים, אם בכלל, לקנדה ולארצות־הברית. על דרכם־בכוח בעתיד עשויים אנו ללמוד מהלקח של העליה מצרפת. זו היתה בעיקרה צפון־אפריקאיים שהשתקעו בצרפת. והנה אף הם נה־גו כיתר העולים מהמערב. לאחר שיא ב־1970 חל צמצום במספרם. ומ־3,281 ב־1971 ירד מספרם ל־2,357 ב־1972.

שנות ה־1970.

הקהילות היהודיות באמריקה הל־טינית לא כמנו מעולם כשייכות ל־ארצות מצוקה. הדויה שבהן עיקרה בזילזולי מישטרים. כך ראינו גידול העליה מצ'ילה בעלות איינדה ל־שילטון והתעוררות בארגנטינה עם התחזקותו של פירון. ברם, ליהודי אמריקה הלטינית יש אופציות אח־רות, ולא רק ישראל. על אף סל־סלות המישטרים לא הוציאו לישר־ראל אלא כמותית העולים מארצות־הברית וקנדה ב־1970, שהיו עולים מרצון. ב־1971 באו מכל ארצות אמ־ריקה הלטינית 4,426 עולים וב־1972 4,422. חודשי ינואר־יולי 1973 מעידים על גידול קל, 2,675 עולים. כנראה תודות לפירון בארגנטינה.

ארצות המצוקה וארצות אמריקה הלטינית כלולות בתיבה „כל האר־צות פרט למזרח־אירופה". כלומר, הן משתתפות ביצירת עליה של 20 אלף לשנה, מצוה ירידה של 15% ויותר. הפירוש לעיל בא להדגיש ש־לא רק זה קצב העליה שאומרים עליו שהוא נוטה להתייצב, אלא גם אין לצפות לגידולו ממקורות־עליה גדו־לים, כפי שארצות־המצוקה היו בע־בר. במלים אחרות, אין לישראל מ־קורות־עליה גדולים לא בארצות ה־איסלם ולא באמריקה הלטינית. אם רוצה ישראל בעליה גדולה חייבת היא לקבלה ממזרח־אירופה ומהעו־לם החופשי.

פתח לחץ העליה מברית-המועצות

המיוחד את העליה מברית־המוע־צות הוא שהיא נשלטת במידה רבה מאד על־ידי ממשלת ברית־המועצות. רוצה מגדילה, רוצה מצמצמת. הש־פעתה של ישראל יכולה להיות ב־עיקרה שלילית. כלומר להביא לידי כך שליהודי ברית־המועצות לא יהיה רצון, או שיהיה להם רצון מועט, לעלות לישראל. במקרה זה אין ל־שער שברית־המועצות תאלצם להגר.

מכאן שגם את ברית־המועצות אין לראות כארץ־מצוקה, מבחינת העל־יה. רשות הבחירה — לעלות ל־ישראל או לא לעלות, נתונים במידה רבה לעולה־בכוח. לכן בבחר אנו לדון בעליה מברית־המועצות עלינו לקבל כי הכלל „עליה גוררת עליה" חל גם לגביה. ואם מ־1968 עד 1972 היה גידול מסחרר (224 עולים ב־1968, 3,019 ב־1969, 999 ב־1970, 12,839 ב־1971 ו־31,652 ב־1972) — דומה כי ניכר אף כאן תהליך של התייצבות, מינואר עד 15 באוגוסט 1973 עלו מברית־המוע־צות 17,886 עולים ויש לשער, כי בסוף השנה יגיע מספרם ל־35 אלף בערך.

להרבה הצער אי־אפשר לומר ש־תהליך ההתייצבות (אף כי תוך גידול הדרגתי) נוצר אך ורק על־ידי שיל־טונות ברית־המועצות. דומה, כי ב־מידה מסוימת ההד־החוזר מישראל הביא להפחתה שקשה עדיין לאמדה בלחץ לעליה על שלטונות ברית־המועצות. העליה מברית המועצות נעשית על־ידי דרישות איבריוחוד אליות. ואם ב־1969 היתה הדרישה לעליה פי שמונה ממספר העולים בפועל, היא ירדה לפי 3.5 ב־1971 ואילו ב־1972 פחתה לכדי כפליים בלבד ממספר העולים בפועל.

על האטה בדרישה לעליה אפ־שר ללמוד בגרוזיה, מקום בו הופשים היהודים לעלות יותר מאשר ברפובליקות סובייטיות אחרות ואין בה אותם לחצים שילטוניים למניעת העליה. בגר־רוזיה, איפוא, יש בעלי רשיונות־יציאה שאינם ממהרים לצאת ו־הם מחשבים את העיתוי הנוח להם.

קנה־מידה חשוב לכל עליה הוא שעור הירידה. מבחינה זו היתה ה־עליה מברית־המועצות מצוינת בת־חילתה. שעור הירידה נפל מאחוז אחד. בהשוואה לארצות המערב ניט־לתה העליה מברית־המועצות לטוב מטבע בריאתה. שכן מרבית העולים מהמערב מגיעים לישראל בתיירים הבודקים להם אפשרויות והקרויים עולים־בכוח, כלומר הנעשים לעולים־בפועל בגמר הליך ארוך למדי של בירורים ובדיקות, ואילו הבאים מב־

משבות יורדים באירופה

אף על פי כן שעור הירידה מבין עולי ברית־המועצות החל להוות גו־רם לדאגה. מבחינה מספרית אמנם מספרם מבוטל. מ־1968 עד וכולל ה־15 באוגוסט השנה עלו מברית־המועצות 66,612 נפש, ולפיכך מס־פר היורדים מביניהם בכלל הוא כאחוז עד אחוז־וחצי לפי המעטיטים, וכ־2% לפי המחמירים. הרי זה באמת שעור זעיר בהתחשב שלכל תעשיה יש אף ב„תעשיית־העליה" נשורת רגילה של לפחות 10% עד 15%.

אולם ב־1973 צצו אותות ראשו־נים ששעור הירידה מקרב עולי ברית־המועצות גדל ועשוי לגדול יו־תר. רומא משמשת עתה המרכז ה־עיקרי של היורדים מברית־המועצות, כתחנת־מעבר וכמקום שהיה. מ־ינואר עד ובכלל אוגוסט נאספו בה כחמש־מאות יורדים, במאה יותר מאשר בכל שנת 1972. הרי זה גי־דול ב־25%. אם נקח בחשבון כיור־דים גם את העולים — הקרויים „נר־שרים" — שאינם מגיעים לישראל ונשארים בוינה, כתחנת־מעבר ו־שהיה, נקבל מספרים גדולים יותר וממילא שעור ירידה גבוה יותר.

כך, קיומו של שעור ירידה גדל — אף כי בכללו מבוטל מבחינה מספרית ובהתחשב בהיותה של ירי־דה חלק מעליה — בא קודם כל ל־למדנו שהעליה מברית־המועצות אי־נה „מונחת בכיסי" ואין היא בהכרח תנועת־הגירה בעלת יעד אחד ו־יחיד. העליה מברית־המועצות, כמו העליה מארצות המערב, היא עליית־בחירה ויש לצפות בוודאות שתו זה באופיה יתחזק עם הנורמליזאציה שלה.

בשלב זה אנו מצויים רק בתחילת התהוותן של „מושבות־יורדים" מ־ברית המועצות ברומא, פראנקפורט, וסמינת הזרעים הראשונים בצפון־אמריקה. התחזקותם של אלה בעתיד תשמש גורם־משיכה העלול להגביר את הירידה ולחזק את גורם הבחירה בעליה מברית־המועצות. אין ספק ש־עתה ניגלה לנו רק ראשיתו של תהליך הירידה הכרוך בעליה זו.

בעיה מיוחדת במינה

על אף כל אלה ברור, כי יהדות ברית־המועצות היא המקור היחיד שגלומה בו האפשרות לעליה גדו־לה. וזאת היא שאם יפתחו השיל־טונות את השערים תזוש לישראל עליה המונית. עד היום מתקשים לאמדה.

יש אומרים שיהדות ברית־המוע־צות כבר „הסתגלה" לעניין העליה ולכן הלחץ ההווה על הדרישות ל־צורך התרי־יציאה הוא מדד סביר לגבי עליה במקרה של פתיחת שערים.

במלים אחרות, יהודי ברית־המוע־צות עשויים לנהוג בערך כיהודי אר־צות־הברית ומערב־אירופה. כאשר השערים פתוחים לא ייהפזו ויבחרו את יעד הגירתם.

דעה אחרת אומרת שאותה יהדות רק החלה „להתעורר" וכי במקרה של פתיחת שערים יתחולל גל עליה גדול מאד. אולם, פתיחת־שערים ליהודי ברית־המועצות נתונה כולה בידי שלטונותיה. אלה שקודים ב־דרך כלל על מדיניות יציבה ואינם מתבבים זעזועים בלתי־צפויים. כך שעליית־פתאום אדירה נראית כבל־תי־מציאותית.

הערכתם של האחראים היא ששיל־טונות ברית־המועצות עדיין דבקים במדיניות הנקוטה בידיהם בשנתיים האחרונות, כלומר היתר לעליה מסו־יגת והנתקלת בלחצים. איומים וס־כנות שתפקידם לווסת ולהגביל או־תה. אם אכן כך, פירוש הדבר שגם בשנים הבאות תגיע לישראל מב־רית־המועצות עליה בסדר גודל שב־

השפעת הקליטה בישראל על העליה מברית־המועצות. ברור שלוא נקלטו בהצלחה רבה היה הלחץ על שילטו־נות ברית־המועצות גדול יותר. מ־אחר והקליטה נעשית לא רע, מגי־עים לברית־המועצות גם הדים שלי־ליים. המונעים השתלהבות והמעלת לחץ רב. הרי זו בעיה מיוחדת במי־נה: מה ערכם של תיקון־ג'קסון ב־בית הנבחרים האמריקאי וההפגנות לטובת חרות־ההגירה של יהודי ב־רית־המועצות, כאשר לחצם לעליה אינו גדל? האם פירוש כל המאמצים האלה עליה של 3,000 יהודים ל־חודש? אין ספק איפוא שכדי ליצור לחץ רב יותר וכדי למצות את המא־מצים הנעשים בחו"ל לשם כך, מן ההכרח לחולל בישראל קליטה סו־בה יותר.

שאלת הקליטה והשפעתה על ה־עליה נדונה כבר לרוב. ראש־הממ־

שלה הגבי מאיר נפגשה לדון עם עולים מברית־המועצות, כוננה וע־דת־מנכ"לים לשיפור התיאום, השי־תתפה בכנס־קליטה שנערך ביוזמ־תה ואף טענה בו קשות כנגד ה־ביורוקראטיה המאפיינת את מנגנוני־הקליטה.

אולם עם כל החשיבות הנוד־עת לפעולה הטובה והמהירה של מנגנוני הקליטה, דומה כי לא זו הבעיה העיקרית. אדרבה, שי־מת דגש בלעדי על שיפור מנ־גנוני־הקליטה כדרך להגדלת ה־עליה, מסיחה את הדעת מהגורם

במנגנון הקליטה, מה גם שהשעור שלה גדל בשנה ובשנתיים שלאחר העליה. הירידה בין היתר היא הבי־טוי לאי־שביעות רצון לאו דווקא ממנגנון הקליטה אלא מהחברה ב־ישראל.

בתיבה „החברה בישראל" כלולות כל התכונות של המשק, הכלכלה, ה־שרותים, התרבות ויחסי אדם לרעהו. יש גורסים, כי אפשר היה להגדיל את העליה מארצות־הברית לולא סיחררה האינפלציה את מחירי הדי־רות. יהודי שחסך לו בארצות־הב־רית 30 אלף דולאר או אפילו 50 אלף, מוצא בבואו לישראל שבכספו

מקום", כשם שנוצר הרושם אצל עולים ומועמדים לעליה שבישראל „אי אפשר לחוש ביחס ש„זקוקים לנו".

ואם בעיות אלה מתעוררות כאשר העליה היא בסדר גודל של 50 אלף לשנה, כאשר יותר מ־30 אלף הם עולים מברית־המועצות, כיצד אפשר לצפות לעליה של 75 או 100 אלף?

דומה שאין עוד ספק בדבר, כדי לקלוט עליה גדולה חייבת ישראל לסגל עצמה לכך — על־ידי מדיניות ומיפעלים מפורשים — שיהיה בה כוח משיכה רב לעולים מתוך בחי־

חברה ללא אטרקציות

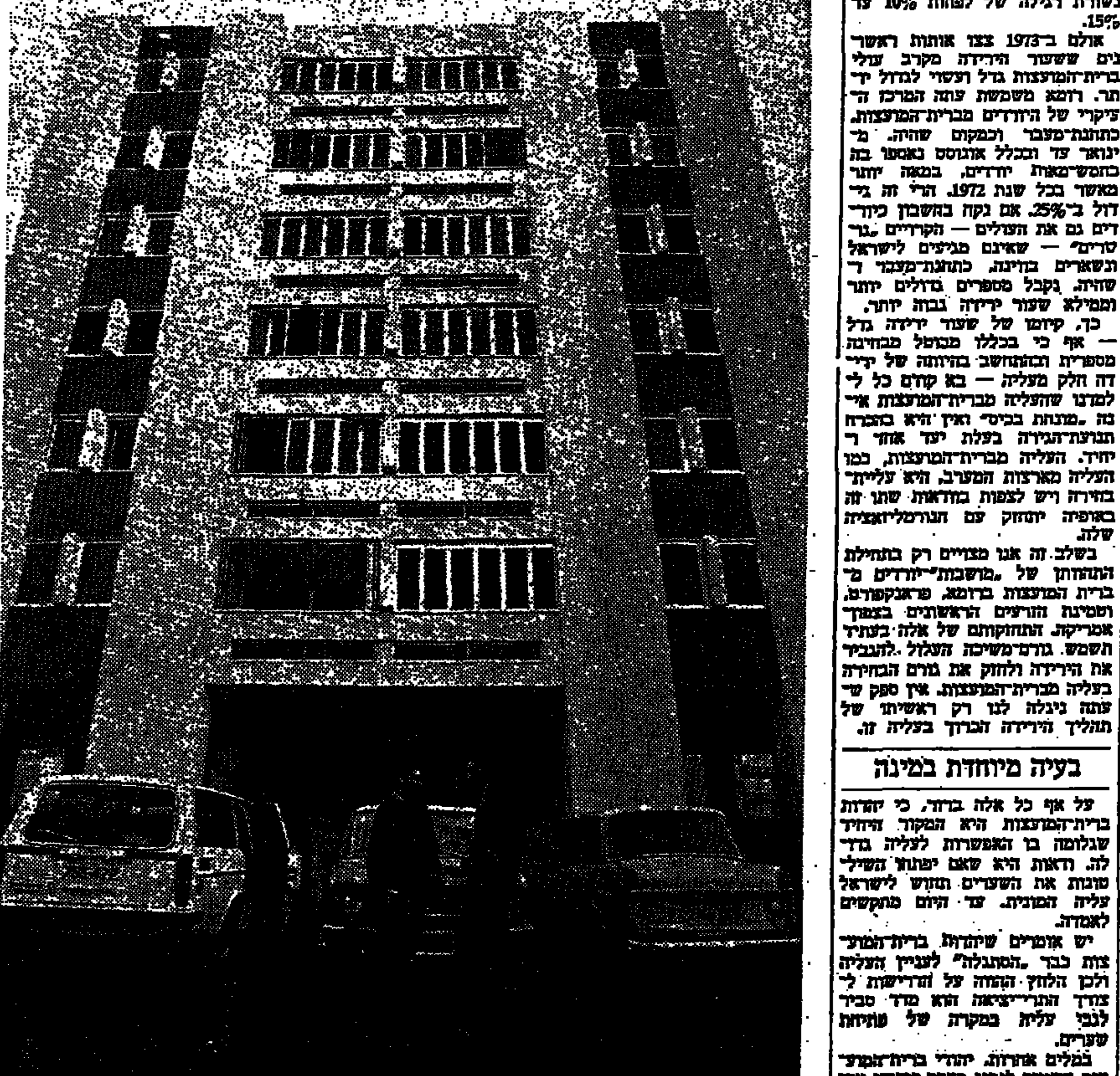
למרבה הצער אין זה כך. ההיפך נכון. בסופו של דבר כל הדברים הטובים שישראל מציעה לעולה החדש גלומים דוקא באותה ביורו־קראטיה. „הדברים הטובים" — די־רה, חפצים פטורים ממכס ופטור ממס הכנסה וכו' — כל אלה גלומים בביורוקראטיה. הצרה היא שלאו־ריה אין כנראה לחברה בישראל „אטרקציות" נוספות. מכל מקום לא במידה שתצדיק עליה גדולה.

אפשר לומר בוודאות שביורוקרא־טיה קליטתית גורמת לנידנוד ו־לתרעומת. אבל בסופו של דבר מק־בל העולה את המגיע לו. הכך קיבל את המכונית הפטורה ממס ויתר זכויותיו לא תוך יום או יומיים, אלא לאחר שבועיים או שלושה. ו־את הדירה קיבל לא מיד אלא לאחר חודש או חצי שנה. אבל העובדה היא שלאחור וחצי שנה הגיעו רוב העולים לסידור שלם ולמיצוי זכו־יותיהם. הירידה אינה נעוצה איפוא

עלה־חדש, וישראל השוקקת והתוססת.

בכוח רבים לעליה מאותן ארצות. אם דירה — שלדידם במקום רבים היא קטנה מזו שהורגלו לה — עד לה כ־60 אלף דולאר ויותר. פירוש הדבר מבחינתם חסימת שערי־העליה לישראל.

אולם לא פחות מהדיור עומדת שאלת התעסוקה. 40% מהעולים מ־ברית־המועצות יש להם מישלח־יד בעל רקע אקדמאי, ואילו לגבי יהו־דים צעירים מארצות־הברית הש־עור גבוה יותר. בהתהכב שהתפר־צות האוכלוסיה האוניברסיטאית ב־ישראל מזרימה למשק ולשרותים בעלי מישלח־יד אקדמאיים, עשוי ל־היווצר מצב של תחרות על מקו־מות־עבודה בין עולים־חדשים ו־ישראלים. הדו"ח של פרופסור רפ־אל טריפון מדבר על עודף של 5,200 עובדים אקדמאיים ב־1978 אם לא יעשו צעדים דחופים למניעתו. ראש־הממשלה אמנם נזפה בחברי משרד־הקליטה שפירסמו את הדו"ח הזה האמרה „יש להפסיק את הדיבו־רים האלה שאין יותר מקום לרופ־אים, מהנדסים". אבל העובדה היא שנוצר הרושם שבישראל „אין יותר

בית חדיש שנבנה למגורי עולים, במגרש החניה — וולבו עם מספר לבן

כתובת כמעט ברוסית על דלפק ראווה של חנות למוצרים סובייטיים

תשל"ד - שנה פגיעה לישראל

מאת דן מרגלית

החיזויים המדיניים המסורתיים של ערבי ראש השנה לוקים בשני חסרונות יסודיים: הם מנסים לתאר את העתיד בהסתמך על מעשיהם והצהרותיהם של אישים בעבר הקרוב; ואין הם יכולים להביל במערכת שיקוליהם הפתעות.

אחת הדוגמאות למצב כזה היתה פרשת שליחותו של הד"ר גונאר יארינג וקידום הטילים המצריים בתעלת סואץ. כאשר נתקבלה יזמתו של ויליאם רוג'רס באוגוסט 1970, מי יכול היה לשער כי המצרים והסובייטים יוסיפו „לגלגל" את טיליהם לעבר נתיב המים הבינלאומי וכך יטו את עגלת שליחותו של יארינג מדרכה?

בלט במיוחד גורל החיזוי המדיני בראש השנה הקודם. כל מי שניסה לנחש לפני 365 ימים כיצד יפעל משטרו של הנשיא ניכסון בתשל"ג, בין נטה לומר כי ילחץ על ישראל ובין סבר כי יניח לה מכל הצעה לכפיית פתרון, יצא מהנחה אחת: בראשית תשל"ג יהיו הבחירות בארצות־הברית. ניכסון יזכה ברוב גדול. לפי החוק האמריקאי אין הוא יכול להיבחר לתקופת כהונה שלישית, ידיו כבר לא יהיו כבולות בצרכיו האישיים ובאינטרסים פרטיים, ויוכל לפעול כפי הבנתו בלי להתחשב בשיקולים צדדיים.

בערב ראש השנה הקודם לא יכל איש להניח כי פרשת ווטרגייט — זו שהבית הלבן נהג להגדיר כ„פריצה מדרגה שלישית" — תאפיל רוב שנת תשל"ג על פעולות הנשיא ניכסון. לא היה אז כל סימן שהפריצה אל משרדי הדמוקרטים ומה שנגלה אחרי כן יכבלו וישתקו את הבית הלבן. ממילא קשה לבוא בטענות אל מי שסבר כי בתשל"ג יפגין ניכסון את שרירין כלפי ישראל, והנה נשאר ניכסון פאסיבי.

ועתה אין מי שיודע כמה פרשות וכמה תיקים סודיים העושים את דרכם אל אמצעי התקשורת בארצות־הברית עלולים להשפיע על כל המהלכים המדיניים בשנה הקרובה. בכל זאת יש הסכמה כי תשל"ד עלולה להיות שנה „פגיעה" ביותר לישראל. הבחירות לכנסת החדשה יסתיימו בראשית השנה; הבחירות לנשיאות ארצות־הברית עתידות רחוקות (ב־1976), במעמדו של הבית הלבן, שמוחלש בפרשת ווטרגייט, לא יחולו כנראה שינויים בלתי צפויים; ובספייט־דפרטמנט מכהן קוסם מדיני שאינו פנים חדשות בזירה הבינלאומית.

כשמונה הד"ר הנרי קיסינג'ר לשר החוץ של ארצות־הברית, לא ביטל את עמדתו מקודם, יועץ לנשיא בענייני בטחון לאומי. בארבע השנים האחרונות אמנם נמנע קיסינג'ר מלהתערב בענייני המזרח התיכון אלא ברגעי משבר וסכנת מלחמה, כבעת הפלישה הסורית לירדן בספטמבר 1970. אולם הוא נפגש עם גולדה מאיר ומשה דיין, יצחק רבין ושמחה דיניץ, ורק בגלל סיבות ...

איזה סוג של לחץ אמריקאי צפוי עם מינוי קיסינג'ר ובעיקבות הבחירות לכנסת

שאינו רואה סיכוי ממשי לסיימן בהסכם מוצלח תוך תקופת כהונתו הנוכחית של ניכסון."

מי שמחזיק בדעה זו אינו נמנה כמובן עם תומכיו המובהקים של שר החוץ האמריקאי החדש. פרו־פסורים אלה יודעים לספר כי לדעת קיסינג'ר הסינים והצפון־ויאטנאמים הם בעלי בריתו, בעוד עם הרוסים והערבים הוא מקשה לבוא לכלל הבנה.

בירושלים נשמעות גם דעות הפוכות. יש מומחים המספרים כי בעיני קיסינג'ר קיום המגע המדיני — בין בשיחות ישירות ובין בצי...

להשקפתו היה ביטוי מוחשי כבר בסוף 1970. משה דיין ניסה להסביר בוושינגטון את הצעתו בדבר הסדר חלקי לפתיחת תעלת סואץ. כאשר אבן, אלון ורבין טענו שאין זה „סוס מירוץ" הראוי למדיניות הישראלית — חיזו לא רק את דעתם אלא הסתמכו גם על ההערכות שר שמעו בסטייט־דיפרטמנט. השינוי הבולט בעמדה האמריקאית, שגרם גם לממשלת ישראל לאמץ את הרעיון, חל בקיסינג'ר. הוא מצא כי רעיונו של דיין בדבר הסדר חלקי יכול להשתלב בתפיסתו כי ההסכם הכולל יושג בשלבים וכי ההסדר ...

הסתמנות הערבית לבין שמירת השקט התדעת ההצטנעות בנושא זה, נבחרה האפשרות השניה. אולם אמצעי התקשורת שהתדרכו להפחית מחשיבותו של האיום הערבי שמעו כבר לפני כחצי שנה מגורמים ממשלתיים אחרים, מהם הקרובים לעניני בטחון, כי לדעתם משבר הנפט הוא איום ממשי, המחייב הערכות מדינית ישראלית.

ברור כי בטרם יגש לטפל במזרח־התיכון יצטרך קיסינג'ר לגבש את המדיניות האמריקאית בנושא הנפט. בענין זה נתונה ממשלת ארצות־הברית בלחצים סותרים של חד...

בפגישה בבית הלבן (מימין לשמאל): שמחה דיניץ, הנרי קיסינג'ר, הנשיא ניכסון, הגב' גולדה מאיר ויצחק רבין.

נורות חשאיים — הוא מסרה לגיטימית. בהיעדר סיכוי להסכם ישראלי־מצרי בעתיד הקרוב רואה קיסינג'ר בשיחות עצמן הישג חשוב אף כי אינן מחלצות את המדינות המעורבות בסכסוך מן המבוי הסתום. זהו כנראה גם הערכתו של אבא אבן, העתיד להיפגש עם שר החוץ האמריקאי בעצרת או"ם.

ירושלים אינה גורסת כי בגלל אפיו המסובך של הסכסוך במזרח התיכון ירחק קיסינג'ר מהטיפול בו, או שיטפל רק לצאת ידי חובתו. כפי שהוא עצמו הסביר, גם הד...

זה צריכה להתחיל בהפרדת מצרים משאר המדינות הערביות. קיסינג'ר נתן את הדחיפה לשינוי העמדה האמריקאית כלפי רעיון ההסדר החלקי.

נפט והתנחלויות

שר החוץ האמריקאי הוא המכונה האנושית המתוחכמת ביותר שידעו מדינאי המערב בעשור האחרון. אין להניח כי יפעל בצורה ישירה העלולה להכעיס את הצדדים. קשה לתארו פועל כג'וזף סיסקו, שמיד כשנדמה לו ששמע משהו מבטיח ...

ברות הנפט, האקולוגים, המדינות הערביות המחזיקות במיליארדי דולארים ומשפיעות על מעמד הדולאר, הארגונים היהודיים. מכל מקום ברור כי לחצי לגב ושיתוף הפעולה המתהדק בין מצרים לבין סעודיה יש בהם רק לאושש את תפיסתו הבסיסית של קיסינג'ר, כי המפתח להסדר מוקדם ונפרד נמצא בקהיר, לא ברבת־עמון ובדמשק.

הנפט הוא רק צד אחד של המטבע. צידו האחר הוא ההתנחלות הישראלית בשטחים, שבשלב זה מ...

עתידנו בעיניים פלשתינאיות

מאת יהודה ליטני

מרואן ממזרח־ירושלים חולם על איחוד ישראל, ירדן והפלשתינאים

מרואן, בן 28, בוגר תיכון, תושב ירושלים (המזרח), מוצא את מחייתו במשרד לפרסומים בערבית. ביקשתי לשמוע את דעתו על הישראלים, על מדיניות ישראל ועל סיכויי השלום. שיחתו קולחת. הוא אינו מתלבט, וברור שאת דעותיו גיבש כבר מזמן.

אני בן למשפחה ירושלמית ותיקה, פתח מרואן. — כל השנים ישבנו בואדי ג'וז, סבי היה סוחר בעצים, ...

אביב לאחר הנצחון. אולם כבר ביום הראשון של המלחמה התחיל הספק: הלגיון הירדני לא סיפק נשק לצעירים, מטוסים ישראלים החלו להפגיז את עזריה ומעלה אדומים, ופתאום הבנתי כי אפשר מאוד שהישראלים יכבשו את הגדה.

ראוני, מיד לאחר כיבוש העיר העתיקה ביקשתי לבקר קרובים שם. רחייל קצדי שניצב במחסום הסיר מפני ומכל חברי את שעוני־היד שלנו. שמעתי גם על חיילים יהודים שבזזו בתים ועל חיילים דרוזים שהיכו. באופן כללי התפלאתי מאוד שירושלים בשאלה שלמה, כמעט לא נהרסו ...

זמן קצר לפני המלחמה, כשנע המלך חוסיין לקהיר להיפגש עם גמאל עבד אל־נאצר, היה ברור לחברי ולי שבקרוב תפרוץ מלחמה עם ישראל ושתוך כמה ימים נבקר בתל ...

בפגישות ראשונות עם חברים ברחוב חזרה תמיד בשיחות שלנו מלה אחת, „ריספקט".

לא תמיד התנהגו הישראלים כ...

ניסיתי ללמוד את מקורותיכם. קראתי את כל התנ"ך להבין כמה בדיוק חשים הישראלים. לאחר קריאת התנ"ך שוכנעתי שמטרתכם הראשונה במעלה היא להגיע לגבו...

שכונה שירדה מגדולתה

מאת אריה נשר

אפשר לשקם את הדר הכרמל ולעשותה ללב חיפה

שדרות העצים שדאג שבתי לוי המנוח (כה מהר השכיחו את זכרו של ראש העירייה בשנים 1940 — 1951) לטעת בכל הרחובות מכסים קצת על הכיעור. משאבי העירייה ומאמציה הופנו בעיקר לשיפור השכונות קרית חיים, קרית אליעזר ונוה שאנן. הכרמל דאג לעצמו. כשהיה אבא חושי ראש העירייה, ראו ...

ההשקעה. נציג חרות שלמה יונגמן ונציג פא"י משה בליטנטל (שניהם עוברי סידות התעסוקה ושניהם עורים גרים בדירות של שני הדרים) לא פעם זעקו על העזובה בהדר הכרמל. לא היה להם שומע. אף התאורה בשכונה ישנה, והנורות העלובות מוסתרות בעלוות האילנות. הדר הכרמל נעשתה בחלקה ל...

שיותר לבעל מגרש ברחוב סירקין לעשותו מקום חניה (העירייה חששה להפסיד קצת מסים מהסדר זה). רבים נמנעים כיום מקניות בהדר הכרמל בגלל צרות החניה.

תוכנית מיתאר מתכה

הדר הכרמל המוזנחת צריכה הת...

הדר הכרמל

עליה ברמה — קליה בהדר

מעבר פתוח

קוקסת חוק הגנת הדייר

מאמין מגודל שיער

מאת דורון רוזנבלום

דו־שיח של חירשים בין כתב הארץ, חילוני, לבין צעיר דתי

מרדכי זיס, בן 25, הוא סטודנט לאירודינאמיקה בטכניון. הוריו ילידי גאליציה, הוא נולד באניה שכבר היתה ליגאלית, כך שהוא יכול להיחשב יליד הארץ. הוא מגדל שיער ופיאות לחיים, ונראה צעיר ישראלי כמוצע, אך בינוסיו עולה מעט על הממוצע. רשימה זו אינה עוסקת בו משום שאירע לו מאורע מסוים, ולא בגלל יצירה אמנותית כלשהי שיצר, או מעשה גבורה שעשה, אלא משום שהוא מאמין בלב שלם, שבראש השנה דן הקדוש ברוך הוא אנשים לשבט או לחסד; הוא מאמין בשכר ועונש, בביאת ...

אינני דתי. הוא אמר: „זוהי סתירה שקשה לי לפתור אותה".

שאלתיו מה דעתו על חוקי האישות הבלתי אנושיים הנהוגים כיום בארץ. מרדכי השיב כי לפעמים הוא מגיע למסקנה שיש להפריד את הדת מהמדינה. מצד אחד אינו יכול לשאת מונח כמו „ממזרים" ואת הטראגדיות הנגרמות לאנשים שאינם יכולים להתחתן ללא אשמתם.

מדייק כמה זמן עבר מאז אדם הראשון, שנברא ביום השישי לקיום העולם, ועד אברהם אבינו, שהרי חישוב השנים נתון בתורה. קל לחשב כמה זמן עבר מאברהם אבינו ועד יציאת מצרים, ומיציאת מצרים ועד בית ראשון ושני, ומכאן והלאה החישוב ידוע. המסקנה: העולם קיים 5733 שנה בדיוק. אך מרדכי מאמין גם במדע, ואפילו ...

העוברים בו; אפשר לנתח את הנפש מבחינה פסיכולוגית. אבל כאן נעצר האדם. המדע אינו יכול להסביר בשום פנים ואופן איך פועלת הנפש, ואז לא נותרת לך אלא האמונה. אני מאמין באלוהים כפי שאני מאמין בכח הגראוויטציה. ההסבר לגראוויטציה יכול להשתנות במשך הדורות, אבל היא תהיה קיימת לעולם. לא ברור לי בדיוק מהו העולם הבא, מה גן־העדן והגיהנום. אין לי מושג איך נקבעים השכר והעונש, אבל אני מאמין ...

התפילה

הדת והמוסר

מרדכי זיס

המאבק על חיי הטייס

כיצד ניצל ע.ב. ע"י רופאי היחידה לטיפול נשימה נמרץ בהדסה

מאת עוזי בנזימן

ב־7 במאי 1973 (ה' באייר, יום העצמאות) [illegible] ליד בנין „אוגוסטה ויקטוריה" בהר ירושלים. כמה מ־נוסעיו נפצעו והובלו לבית החולים „הדסה" בעיר. דובר צה"ל דיווח כי הפגיעות קלות. בנפצעים היה ע. ב., טייס המסוק. הוא אושפז ב־מחלקה אורתופדית של בית החולים לאחר שאובחן שבר מרוסק בשוקו הימני. לאחר קיבוע השבר היה מצבו סביר.

ב־9 במאי הבחינה אחות המחלקה האורתופדית בקוצר נשימה אצל ע. ב. גם עליות הטמפרטורה ובאי שקט. ע. ב. מתפתל במיטה. רופאי המחלקה מתעקים אליו חושדים ב־הפרעה במצב הדם העורקי. בדי־קת דם מאמתת את החשד. הרופאים פוסקים: תסחיף שומני לריאות. (קו־רה שבגלל שבר עצם משתחרר שו־מן מתוך העצם ונסחף במערכת הדם עד שטיפות מיקרוסקופיות שלו נק־קפות בכלי הדם בריאות. טיפות ה־שומן מתפרקות ומשבשות את פעו־לת הריאות). רופאי המחלקה מח־ליטים להצמיד את ע. ב. למקור חמ־צן ולהעשיר את החמצן בדם. צנתר מיוחד לאפו.

חמצן טהור

ביומיים הבאים מחמיר מצבו של ע. ב. בהדרגה. החום עולה ויורד ב־קצב מואץ. המיטים בנשימות לדקה. פוך החמצן בדמו מוסיף לרדת (ה־לחץ התקין הוא 85—90 מ"מ כספית; אצל ע. ב. 40 מ"מ). רופאי המחלקה האורתופדית מודאגים. ב־11 למאי הם מחליטים להזעיק את רופאי ה־יחידה לטיפול נשימה נמרץ. רופאי היחידה מאשרים את אבחנת הרופ־אים במחלקה האורתופדית: תסחיף שומני בריאות. שני הצוותים מח־ליטים להעביר את ע. ב. ליחידה ל־טיפול נשימתי נמרץ.

השעה 18.30, ע.ב. מגיע במיטה ליחידה לטיפול נשימתי נמרץ. אר־בע מטות הביטות שביחידה הפר־טה. החולים מחוברים לצינורות ה־משתרגים מהם. מכשירי ניטור אל־קטרוניים (מוניטורים) מספקים ב־ריצודי אור על מצב הלב ולחץ ה־דם של כל אחד מהחולים. רופאי ה־מחלקה, בבדים ירוקים, מקבלים את פניו של ע. ב.

הוא חרד. הטייס הצעיר, בן 25, מפציר ברופאים שיעזרו לו. „אין לי אויר", הוא אומר. הוא מבחיל. הטמפרטורה של גופו 38.2 מעלות. החום עולה ויורד בתכיפות גוברת. את מאמץ הנשימה שלו מתארים הרופאים כ„ענקי".

רופאי המחלקה האורתופדית ורו־פאי היחידה לטיפול נשימתי נמרץ מגבשים תוכנית טיפול. רופאי ה־יחידה לטיפול נשימתי נמרץ קוב־עים כי הוכרה מצבו של ע. ב. בדר־גה 10 (בכולם 20 דרגות).

ע. ב. מתחבר למכשיר א־קא־קא, על פניו מסכת חמצן. ראש היחידה הורה לאחות הראשית: לתת לו אנ־טיביוטיקה ותרופות הכוויות קורטיזון. רופא מזריק לו חומרים משתנים (דיורטיים, שהמים המצטברים ברי־אות כתוצאה מהתפרקות השומנים יפונו אותן) ומוליך לתוך הוריד אלכוהול 5 אחוז (לבלום את התפ־רקות המצבות השומן בריאות, ל־הרגיע את החולה ולגרום לו שיש־תין).

עברה יממה. הטיפול לא הביא תו־צאות טובות. מצבו של ע. ב. קשה. אינו יכול לדבר. נשימתו קצרה חרף מסכת החמצן. עורו כחלחל.

רופאי היחידה מחליטים לבדוק את יכולת הריאה להמצן את דמו. בעזרת מכשיר נרשם ע. ב. חמצן טה־הור. בודקים את־התמצון בדם. ה־מדידה אינה מבשרת טוב: 295 מ"מ כספית (במצב תקין, מוכנסת הריאה כשהיא סופגת חמצן טהור ל־550 מ"מ כספית. לאדם בריא אין צורך בכך. בדרך כלל נושמים אויר, שבו כ־21 אחוז חמצן).

בדיקה חוזרת למחרת. יכולת ה־המצן של הריאות פוחתת והולכת. המצון בדם 180 מ"מ כספית בל־בד. לא בבדיקות — שבהן כתורם לריאות חמצן טהור — כואב ע. ב. רק 40 אחוז חמצן (בעזרת מסכת החמצן). הדם מתחמצן בשיפור 56 מ"מ כספית. הבחלות פוסקת על פני החולה תחת מסכת החמצן. ה־רופאים מודאגים.

הנשמה מלאכותית

בחצי הלילה שבין 12 ל־13 במאי החליט הרופא התורן — הצמוד ל־יחידה עשרים וארבע שעות, ואתו אחות אחת על כל מיטה וחצי — להעביר את ע. ב. למכונת הנשמה מלאכותית. זה מכשיר פגום, ה־מייצר כל ריכוז חמצן שקבע הרופא. גם את קצב הנשימות קובע הרופא. המכשיר כבנית נפח קבוע — על בסיס של פעולת מכונה — בכל לחץ חדש, לנפח את הריאה וכך להביאה לפעולה, ולהמצן את הדם.

צינור מוחדר דרך אפו של ע. ב. ללרת האחורי ומשם אל הקנה. מכ־שיר מפוהו שבקצהו מנורה מרים את לשונו של ע. ב. ומאפשר לרופא לאתר את הקנה, ואז מוחדר הצינור אל הקנה.

ע. ב. מתחיל להתנגד. זו תגו־בה צפויה למגע הצינור בגרון ובק־נה. מזריק לו מורפין, לדכא את השיעול. (מורפין מעכב את הנשימה, אך ע. ב. חובר עתה למכשיר להנ־שמה מלאכותית, והרופא מעוניין ל־האט את נשימתו הספונטנית).

הוקלה הנשימה

בריאותו של ע. ב. ממתינה יבתוק. הוריו מטלפנים כמה שעות ביממה. הרופאים הערכת מצב: בלי מכשיר ההנשמה היה ע. ב. מת. עתה יש לו סיכויים להבריא, אם לא יהיו התפתחויות (לא בלתי צפויות בטי־פולים מסוג זה: זיהומים, ניקוב בריאות בגלל עומס יתר של מכשיר ההנשמה). הרופאים יודעים כי ה־טיפול בצליו הגליונו הוא זמני. הוא נועד להקל על ע. ב. לגבור על ה־משבר בריאותו, שסיבו זמני. ה־שומנים שנהפו מהשבר ברגלו יתפ־פרקו בכוחם של דבר ובהדרגה ישי־תחררו ריאותיו מהחולים שנבכרו ב־הן. על הרופאים עתה לקיים את ע.ב. בחיים כמה ימים.

ע. ב. נראה עתה שליו. נשימתו הוקלה הרבה. שרהדהו באמצעי הרפו־איב לעזור לו. אין הוא יודע כמה המצב היה כצבו לקרא המכשיר.

לאחר שחובר למכשיר ההנשמה הוחדר צינור לעורק בזרוע, לחי־בור קבוע למכשיר אלקטרוני המודד את לחץ הדם, והאפשר ליטול ב־קלות דם לבדיקה ההמצון. צנתר מחובר לשלפוחית השתן שלו, למדוד את כמויות השתן שהוא מפיק (ול־אפשר להתחקות אם פוחתים הנוזלים בריאותיו). ההמצון עלה מ־180 מ"מ ל־280 מ"מ (תיק הנשימה של חמצן טהור).

כבנת סירכה

הריאה היא אשכול של שלושה מיליונים בועות (בלונים קטנטנים). בחלתו של ע. ב. גורמת שדפנות כל אחת מהבועיות נוטות להידבק זו אל זו. הרופאים מונעים לתר־פנה, ומשאירים לחץ כמויים במכ־שיר ההנשמה גם בשניות שבהן אין הבוכנה מזריקה לו את שיעורי ה־חמצן שנקבעו.

עבר יקוה לאחר שחובר למכ־שיר נעלמה הכחלות מפניו של ע. ב. נשימתו (המלאכותית) רגי־לה. הוא רגוע ושליו. ע. ב. נרדם.

כעבור שעה בודק רופא היחידה את הלחץ החלקי של החמצן בדם. שיפור ניכר: 460 מ"מ כספית על חמצן טהור. בכל שעה חוזרת הבדי־קה. השיפור עקיב, בהדרגה. במשך 24 שעות לאחר שחובר ע. ב. למכ־שיר ההנשמה, מפחיתים הרופאים את ריכוז החמצן המוחדר לריאותיו עד ל־30 אחוז בלבד. הם גם מבס־לים את ההסדר המבטיח לחץ בשביל להגן על הבועיות של הריאה סיר־כת דפנותיהן.

ממכשיר למכשיר

גם הרופאים נושמים לרווחה. ב־4.30 בבוקר 14 במאי מופרד ע. ב. ממכשיר ההנשמה. הרופא התורן מהלים כי כבר אין המכשיר חיוני לע. ב. מה גם שזמן קצר קודם לכן הגבול ליחידה חבר למסוק, שנפ־צע כמוהו, ומיתון כמוהו תבחיף ל־ריאות. המכשיר מוצמד לחבר. ע. ב. מחובר למכשיר הנשמה אחר, פ־חות משוכלל, המבטיח נפח נשימה מוגבל ובלהי קבוע (המכשיר הקודם הבטיח נפח וריכוז חמצן כקביעת הרופא). בדיקת הדם העורקי מלמדת כי תחת המכשיר הפחות משוכלל מהמצנות הריאות את הדם עד 170 מ"מ כספית תוך שאיפה של 38 אחוז חמצן. זה כמעט תקין.

ע. ב. רגוע אך גרונו עדיין חסום בצינור. בפתקה הוא מבקש כאוורר. חם לו.

באותו ערב, ב־20.30, נפרד ע. ב. גם ממכשיר ההנשמה השני. הרופא מוצא כי ע. ב. יכול לחזור ולנשום באורח ספונטני (עדיין בעזרת צי־נור המזן). הצלומי הרנטגן — הנע־שים שלוש פעמים ביום — מלמדים כי ריאותיו של ע. ב. לא נפגעו משהוף נפח שהחדר לו (כלומר לא היה ניקוב). התצלומים גם כי חלק ניכר מהמים שנצברו בריאות — נעלם. מקודם היו הריאות בתשקי־פי הרנטגן לבנות; עתה כהות.

שחרור הקנה

כעבור ארבע שעות מוצא הצי־נור מקנהו של ע. ב. שוב הוא יכול לדבר.

„תודה רבה", אמר.

הוא מתלונן על קשיי נשימה ק־לים, הרופאים מציינים בסיפוק, כי שהחולה כחולים, הוא מתחיל להב־ריד.

עד 18 במאי נשאר ע. ב. תחת מסכת המצן. אז הופרד גם מאביזר זה, והוחזר למחלקה האורתופדית.

היום הוא מתפקד כרגיל וחוגג את השנה החדשה.

היחידות לטיפול נשימתי נמ־רץ הגיעו לישראל באיחור כ־סויים. היחידה ב„הדסה" ירוש־לים היתה הראשונה בארץ, והיא נפתחה באפריל 1972. בארצות־הברית הוכנסו יחידות כאלה לש־שימוש בשנות ה־60. מקובל לר־אות במלהבות וייסנאם מדרבן עיקרי לפיתוחן של יחידות ל־טיפול נשימתי נמרץ. היחידה קולטת את החולים הקשים ב־יותר במחלקות בית החולים. היא מצוידת בבכשור חדיש המפגין את התרומה של הטכנולוגיה ל־הצלת חיי אדם: מגבמתי ניטור, מכשירי הנשמה, מכשירי הריאה, תרכיבי תרופות. מנהל היחידה — רופא מרדים — השתלם ב־טיפול נשימתי נמרץ בסן פרנ־סיסקו. הוא אומר כי צרכי בית החולים מחייבים להכפיל את מספר המיטות ביחידה. במתכונתה הקיימת, יתכן שחולים הצריכים טיפול ביחידה אינם מגיעים א־ליה מתוך בקום.

מציאות ישראלית בלי מסווה

אנשי ההסברה בארה"ב מאמינים באספקת מידע בלי להסתיר

מאת רפאל רוטשטיין
סופר „הארץ" בניו־יורק

ניו־יורק

„האם שמה של בתי בין אלה ש־נפגעו בפצצה בירושלים ?"

„היכן כרטיסי אל־על שלי ש־שלח לי דודי בתל־אביב ?"

„מדוע רודפת ממשלת ישראל את הרב כהנא ?"

שאלות אלה ועשרות אחרות מת־קבלות יום יום במחלקת ההסברה של הקונסוליה הישראלית בניו־יורק. מוטל עליה להושיט עזרה ו־לנהוג באדיבות המירבית. לעתים קרובות יש להפנות את השואל אל הגוף או המוסד הישראלי הנוגע ב־דבר. רבים ממוסדות אלה מיוצגים על ידי משרדים בניו־יורק.

עד לזמן האחרון עמד בראש מח־לקת ההסברה יצחק ליאור, פקיד בשרד החוץ בשנות ה־30 שלו. רו־בם של אלה שהיה להם מגע עמו, נתרשמו מן האינטליגנציה שלו ו־מהבנתו החדה את המחשבה והאמ־ריקאי ואת ברכיהם של אמצעי ה־הסברה של ארצות הברית. הסב־רת המדיניות או העמדה הרשמית של ישראל לגבי תקריות שנויות במחלוקת — כמו הפלת המטוס ה־לובי — לעתונאים ופרשנים כאמ־ריקאים, היא תפקידו של נספח ה־עתונות בקונסוליה, גבי פרון. אך הבכאת חומר טוב, כאמרים ו־מידע ספציפי, שייכת לתחום מח־לקת ההסברה.

המציאות כמו שהיא

למשל, עתונאי אמריקאי שכתב בשביל כתב־עת מאמר על הבדווים מסיני, פנה לאחרונה לקונסוליה ל־שם קבלת מידע. פרון נתן לו תיד־רוך על עמדתה הרשמית של ישר־ראל בשאלה הטעונה במחלוקת של פיתחת רפיח, ואחר כך הפנו אותו לליאור, שיכול היה לספר לכתב בין לילה כמה מרפאות הוקמו בסיני,

שאפשר יותר. במקום לבקש ולהג־ביל את הגישה למידע, או לנסות ולקבוע מראש כיצד יטפלו העתו־נים בצדדים שונים של החיים וה־בעיות בישראל, סבורים אנשים כמו ארה, ליאור ועדי בן־צבי (שמונה לאחרונה סגן־קונסול ישראלי ב־יוסטון) שהמציאות הישראלית אינה טעונה הסוואה.

כבר ב־1969 וב־1970 היה גל של [illegible]

בשווייץ תוקפים את ישראל

למגמות האנטי־ישראליות והאנטישמיות אותם המקורות

מאת ארתור כהן
סופר „הארץ" בשווייץ

באזל

ביקורת כל מה שקשור בישראל גברה בשווייץ בשנה האחרונה. ב־מידה כבהילה, שוב ושוב תוק־[illegible]

גזע אחד, תרבויות שונות

הציוויליזציה המודרנית עלולה לגרום אחידות יתירה

מאת ויליאם א. פאראל
כאותר ל„הארץ"

איך חיים

עולמם של שחקנים

מאיר מרגלית, אמנון מסקין ומאיר ינאי — 3 דורות על הבמה

מאת יאיר קוטלר

מאיר מרגלית, מוותיקי שחקני הבמה בישראל, חי בארץ־ישראל של ימים עברו. לא רק על הבמה הוא סופג את האווירה המיוחדת, של ארץ ישראל דאז בהצגתו „איפה ארץ־ישראל ?", בתפקידו המרשים של סאשה כהן, בן ה־87, מוותיקי הישוב והעליה השניה. גם בחיי יום יום שלו, אחרי 52 שנות חיים בארץ־ישראל, הוא נוהג כאילו ישראל לא נשתנתה גם כאשר הוא נשאל: „היכן באמת ארץ־ישראל? לאן היא נעלמה? היכן היא מסתתרת?

על הבמה מציג לו שאלות נוקבות עמיתו להצגה מנשקיה בן־שלום, הלא הוא מאיר ינאי, שותפו בתיאטרון „עידן". מאיר מרגלית ממהר להשיב לו, לצחוקם הרועם של הצופים ולקול מחיאות הכפיים הסוערות הפורצות באולם: „...ארץ־ישראל עוד לא נעלמה... אמנם הממשלה החביאה אותה קצת, אבל היא קיימת..."

מאיר מרגלית מגלה בכל יום מחדש את ארץ־ישראל. הוא השחקן הנודד בה"א הידיעה של ישראל. מאז ננעלו דלתות תיאטרון האהל לצמיתות ב־1969 מצא לעצמו מאיר מרגלית אכסניה חדשה — תיאטרון „עידן" — שבה הוא מפגין בישראל האחרת, בעיירות הפיתוח ובמושבות העולים, את אהבתו העזה לישראל כפי שהיתה פעם, לאידאלים שנתישנו, לחקלאות הפרימיטיבית, לאוויר הצח, לנוף הזריחה והשקיעה, לים הנקי, למרחבים. אנשי ישראל השניה מריעים לו, משוחחים אתו מאחורי הקלעים, חושפים לפניו את ליבם.

בשעת לילה מאוחרת, בתום ההצגה „איפה ארץ־ישראל", ביקשו צעירים בעיירת העולים שדרות אשר בנגב הצפוני, לדבר עם זקן השחקנים. למה — שאלו הצעירים את סאשה (מאיר) כהן (מרגלית) — מראים אותנו תמיד בשלילה בטלוויזיה? אנו לא כאלה, באמת לא כאלה! אנו אוהבים תיאטרון, לומדים בבתי־ספר תיכוניים. למה לא מתענינים בנו, לא מציגים את הטוב שבנו, לא מראיינים אותנו?

מפולין לא"י וחזרה

לפני 52 שנה, כאשר עלה מאיר מרגולית לארץ־ישראל מהעיירה הפולנית אוסטרולנקה בה נולד ב־1906, לא פילל כי יזכה בקהל עירוני כזה, יוצאי הרי האטלס וארצות האיסלם, בארץ־ישראל העצמאית. מאיר מרגלית מגלה בכל יום מחדש את ארץ־ישראל. ב־1921, כאשר נפרד מהוריו ופניו לארץ־ישראל, העיר אביו הרצען באזני האם המודאגת: יקבור הילד כמה אלפי מארקים ויחזור הביתה... אך מאיר מרגולית, ששינה את שמו למרגלית, אחרי שחיים נחמן ביאליק נהג להקניטו בחיבה בשם מרגוליס, שב לפולין רק כעבור 13 שנה, כשחקן בתיאטרון האהל. הוא שיחק את לוקה ב„בשפל" של גורקי בוורשה ואת המלך אחשוורוש ממגילת אסתר.

עד 1936 הספיק מאיר מרגלית להעלות לארץ ישראל 11 מבני־משפחתו. הוריו הישישים נותרו אחרונים בעיירה בגולה. בנם המסור מאיר, שהשתכר יפה באותם ימים, שלח להוריו כסף. הוא התכונן לשכנם במעונות עובדים בשדרות נורדאו בתל־אביב, אך בינתיים פרצה מלחמת־העולם השניה. האב מת ב־1940 והאמא סיימה את חייה בגיטו ביאליסטוק.

רק בן 16 היה מאיר מרגלית בבואו לארץ. עלה עמו לארץ שמואל מיקוניס, היום מראשי מק"י. על מגרש ריק, שהיום עומד עליו בית־החולים הדסה ברחוב בלפור בתל־אביב, נטו אהלים. מאיר מרגלית מצא עבודה בחדרה אצל חקלאים, כמו הד"ר בריל. המשגיח עליו היה האדון סמסונוב, אביה של הזמרת רמה. הוא רכב על סוס, הקפיד על הנערים שיעשו את מלאכתם נאמנה.

בשנות העשרים הראשונות היתה אבטלה בתל־אביב. מחדרה יצא מרגלית לראשון־לציון. המושבה של הברון שיגשגה. אצל האיכר אברמוביץ מצא מנוחה, השתכר 15 או 17 גרוש ליום. עבודה עברית היתה באופנה אחרי שפיטרו את הפועלים הערבים. שכר מאיר מרגלית חזר מרווח בחצי לירה לחודש והיה מרוצה. במסבא הפועלים סעדו כל החבר'ה, החלוצים של אותם ימים, יוצאי רוסיה ופולין, העליה של העליה דאז. אכלו לשובע צהרים בשני גרושים, או בשנים וחצי גרשים בלבד. לחם בלי הגבלה, וגם הרבה מרק תייכה. לא יצאו רעבים, כי גם בשר קיבלו באותה ארוחה דשנה. ארוחות בוקר וערב סעדו בחדר.

20 ביצים מצריות — מי גידל אז פטילות בארץ־ישראל? — עלו שילינג בלבד. הלחם היה לבן כשלג, התפוזים — עסיסיים וטעימים. החיים בראשון־לציון היו חוויה. הצעירים והצעירות חיו בצוותא, כמו ההיפים היום.

בסוף 1922 חזר מאיר מרגלית לתל־אביב, הצטרף לגדוד העבודה, לקבוצת לומזה. יחד אתו היו עירוני, עקיבא בן־דוב, ברויאר, פלחוביץ (שחזר לרוסיה). הצטרפה החבורה העליזה לפלוגת ירושלים של גדוד העבודה. באותם ימים שרר יצחק שדה מבית הכלא. חברי הגדוד עבדו בחצבות ירושלים בגבעת שאול, אחר כך עברו לראס־סכבן (רחביה) ולתלפיות. היו ימים, היו ימים — נזכר מאיר מרגלית.

הגב' מניה ארנון ארגנה סטודיו בגדוד העבודה. ב־1923 הוחלט להציג את „מלך הרעב" מאת לאוניד אנדרייאב. הפסלת בתיה לישנסקי והתפאורן אליק ארליך עיצבו בעצמם את התפאורה המבשרת על הצגת המחזה בבימויה של מניה ארנון. ההצגות נערכו בחדר האוכל של גדוד העבודה ברחביה. מאיר מרגלית שובץ בשלושה תפקידים. ההצלחה האירה להם פנים. מחדר האוכל העתיקו את ההצגות לבית־הפועלים, הבריף הידוע לתושבי תל־אביב הקטנה מרחוב נחמני שעל הריסותיו הקים כעבור שנים תיאטרון הקאמרי את אולמו. הופיעו גם בעין־חרוד ובתל־יוסף.

ב־1925 עלה לארץ משה הלוי, חבר הבימה ממוסקבה. מרגלית נתקבל לסטודיו הדראמטית שהוקמה ליד ועדת התרבות של ההסתדרות בתל־אביב. הוא עבר מפלוגת העבודה של ירושלים לפלוגה התל־אביבית. ביום היה פועל בנין ובלילות — שחקן. פלוגת העבודה של מאיר מרגלית הקימה את שכונת מחלול, משי זקס הזלפינר (ברחוב הירקון), מלון פאלטין.

כאשר נחנך המלון ב־1926 ברוב פאר והדר, היה מרגלית השחקן הראשי בטכס החגיגי. הוא בידר את הקרואים בסיפור מאת שלום עליכם. ההכנסות, לליגה למלחמה בשחפת, שבראשה עמדו הגבירות בן גוריון ומנדלברג. מאיר מרגלית נתבקש להופיע גם לטובת הקרן הקיימת בחנוכת אולם מוגרבי הקטן בסוף שנות העשרים. מי קיבל אז שכר טירחה? מי הילטר אז תמורת כסף? הכל היה בהתנדבות בתל־אביב הקטנה. מדוע — שואל היום מרגלית בתמימות — לא יכרה לה תל־אביב של 1973 להידמות לתל־אביב של סוף שנות העשרים?

ב־1925 היה מרגלית בין מייסדי האהל. הוא החזיק מעמד ב„תיאטרון הפועלים" עד סגירתו ב־1969, לשהוציא עתה אחת שניסה את מזלו בתיאטרון הבימה (1957/58) ללא הצלחה. כעבור שנה, ב־1970, הצטרף מרגלית כשותף לתיאטרון „עידן", הופיע ב„זורבה היווני" (60 הצגות), „החייל האמיץ שווייק". בהצגה פופולרית זאת, השלגר של התיאטרון הישראלי, הופיע מרגלית 1,080 פעם!

לא קל היה למאיר מרגלית לחדש את הופעותיו בתיאטרון אחרי סגירת האהל. הקאמרי והבימה — הוא נזכר בקורטוב של מרירות — לא הזמינו אותו ל„קולקטיב" שלהם. הוא החליט כי מקומו, כל עוד כוחו עמו, יהיה מעתה בתיאטרון הקטן, העצמאי, שאינו פושט יד לתמיכה ממשלתית. את 80 אלף הלירות שקיבל פיצויים מהאהל החליט להשקיע בתיאטרון „עידן", שהושיט לו יד, אך לא היה צורך בכל הסכום. השחקן מאיר ינאי, שהיה בעל תיאטרון „זוטא" יחד עם זיגמונד טורקוב עד מותו לפני כשלוש שנים, הסתפק ב־40 אלף ליי הלוואה להון חוזר ממאיר מרגלית לתיאטרונו החדש „עידן" לשם הפקה מחודשת של „החייל האמיץ שווייק." ההצגה הוציאה את כל ההשקעה, החזירה את ההלוואה למרגלית, והחזירה רווחים נאים מאד.

מאיר מרגלית

מאיר מרגלית אינו מקנא בתיאטרונים הגדולים, הממלכתיים, הלאומיים. הוא בז להם קמעה. הוא אינו שולל אוונגארד, או חדשנות — אך התיאטרון הישראלי בשנים האחרונות פשוט אינו טוב. מה קרה? — הוא שואל — לתיאטרון העברי, לשחקן העברי? מתי נראה אנסמבל על הבמה עם הזדהות, יכולת, שיכנוע וידע־של־שחקנים? הוא מצטט את השחקן הבריטי המהולל ג'והן גילגוד, שאמר: השחקנים פוחדים להתמודד עם החומר כמו שהוא. מדוע אי־אפשר להיות על הבמה רבע שעה בלי קונצים, שטיקלאך? מדוע אין נוכחות על הבמה? האם הטמפו של הדיבור זה רק טיוח טכסט, כפי שכולם עושים?

החיים בישראל של 1973, לעומת ארץ־ישראל של שנות העשרים, השלושים ואף הארבעים, מדכאים את מאיר מרגלית. היום כולם חיים — הוא אומר — כאילו חס וחלילה מחר נמות. אין זמן זו הרגשה. למה הביזבוז הנורא הזה על כל צעד ושעל? — הוא שואל. פעם — הוא נזכר — היתה בושה, היה מוסר. אם מישהו חטא, אז לפחות לא בריש גלי. למה הפרסביות הזאת, למה הכל בפרהסיה?

איפה ארץ־ישראל?

סאשה כהן, הלא הוא מאיר מרגלית, בוכה על הטרקטורים הרומסים את ארצנו בהצגתו „איפה ארץ־ישראל ?" האם רק על קרשי התיאטרון בוכה מרגלית, או גם בלכתו בתל־אביב, בנדודיו בקיבוצים ובעיירות הפיתוח?

מרגלית משיב בדיפלומטיה. תלוי איך אתה מבחין את הטרקטור, הבולדוזר — להרס ולשלילה, או שמא להצלה, לבניה, להגנה, לפיתוח. הבולדוזר — מתקן מאיר מרגלית את סאשה כהן מתיאטרון „עידן" — יכול גם להיות חיובי.

הקהל אהב אותו. שחקנית ותיקה אמרה לו בימים אלה, אחרי שראתה אותו מפגין את כל כולו בהצגתו החדשה: תודה לאל שעוד אפשר לצחוק על הבמה העברית מבלי להוריד את המכנסים... ילדה בת 7, בתום הצגה בחולון, אמרה לו: אני רוצה סבא כמוך...

מאיר מרגלית כואב את כאבם של העולים מרוסיה, הסובלים חבלי קליטה. הוא בז למקנאים בהם על שום „ההטבות" שמעניקה להם המדינה. האם גם העולה מרוסיה צריך ב־1973, אחרי כל מה שעבר עליו בארצו, לאכול שעועית ולגור באהל כפי שעבר עלי ב־1921? — הוא שואל. הוא רואה את הקנאה כלפי העולים מצד הישראלי המצוי כחרלנית, מיותרת, מוגזמת, מסוכנת לחברה.

ישראל של 1973 — כך רואה את המדינה מאיר מרגלית — היא סירוחה, כור היתוך. קצת סבלנות. זה העם שלנו. אלה העצמות היבשות שמהן יקום העם. לכן אומר סאשה כהן, מאיר מרגלית על הבמה: ארץ־ישראל קיימת ואם תחפש טוב תמצא אותה... אמנם הממשלה החביאה אותה, אך הזמן עוד יעשה את שלו...

לוא הסכים מאיר מרגלית להשתלב בתיאטרון הממסדי ודאי היה צובר הון, והיה נמנע מהשקעת חלק מהפיצויים שלו — בהיותו היחיד אחרי פרישתו מהתיאטרון — בהון חוזר לשם הפקת הצגות אך הוא אינו מתאונן. בהיותו באהל זכה במשכורת כפולה — כ־1800 ליי נטו בחודש ערב סגירת התיאטרון, כי מאיר מרגלית היה תמיד שלאגר.

רעייתו, ישראלה, בתה של חיה ליבסון [illegible] מנות חיים וייצמן, משתכרת יפה כמורה לפסנתר, אך לא היו צריכים לחיות ממשכורת אחת לא היו עומדים במשימה הקשה בעידן האינפלציה וההתייקרויות.

לולא היו בידיו פיצויים מהאהל — מדגיש מרגלית — היתה ניטלת ממנו האפשרות להופיע על הבמה. מהיכן היה מגייס אמצעים להיכנס בשותפות עם מאיר ינאי אחרי 44 שנות חברות ב„תיאטרון הפועלים"? תשעה פרסים, לרבות פרס ישראל, מקשטים את מדפי הספריה בדירתו. אם יחדל מאיר מרגלית לעבוד — הוא כבר בן 67 — יאלץ להצטמצם ברמת חייו. את סיפוקו היותר גדול הוא מקבל מהקהל. עשרות מכתבים באים בכל יום לביתו, לתיאטרון. את הערצת הקהל — הוא אומר בתוקף — אי־אפשר לקנות בכסף.

מאיר מרגלית, כשותפו מאיר ינאי, עובד בתיאטרון החדש ללא תנאים סוציאליים. ינאי, שגדל בשכונת פלורנטין, היה בלהקה הצבאית הראשונה של צה"ל, שיחק באהל השתלם בלונדון, מנהל את תיאטרון „עידן" באומנות. אחרי מותו של זיגמונד טורקוב, כשהוליך את „זוטא" ב„עידן", המחיז את הרומן של יצחק שדה, „החיים כמשל", העלה אותו בהצלחה 100 פעם.

כל רכושו של תיאטרון „עידן" מסתכם במחסן תפאורות ובכמה ברוקאות, אך העסק נושא את עצמו, מקיים את שותפיו, במשכורות של כ־1200 ליי נטו בחודש בממוצע, ללא הטבות, חופשות או תנאים סוציאליים. עובדי הבמה הנהגים, הצוברים שעות נוספות, מרוויחים יותר מבעלי התיאטרון וגם נהנים מתנאים סוציאליים מקובלים. גם זאת ישראל של 1973.

באפריל נערכה הצגת הבכורה של „איפה ארץ־ישראל ?". עד ליציאה לפגרה בסוף אוגוסט העלו 88 הצגות. שליש מההצגות נערכות בשלוש הערים הגדולות, אך שני שלישים בישראל האחרת, כולל הצגות במסגרת אמנות לעם וצה"ל.

„עידן" אינו יכול להרשות לעצמו כשלון, אומר ינאי מנהל התיאטרון. מאיר ינאי כבר 15 שנה בעליו של תיאטרון חי בכבוד ממשלו ומפרנס עוד 15 משפחות.

בשנתיים האחרונות היה המחזור של „עידן" יותר ממליון ליי. כחצי מליון צופים באו להצגות, בתוכם 30% עד 40% מעיירות פיתוח, ישובי הנח"ל, הקיבוצים — אך תמיכת הממשלה ב„עידן" בשלוש השנים האחרונות הסתכמה בכ־20 אלף ליי. משרד החינוך והתרבות טוען כי „עידן" הוא תיאטרון מסחרי. מאיר ינאי שואל: מה ההבדל בין „עידן" לתיאטרונים המסובסדים, „הציבוריים". אמנם „עידן" אינו בבעלות ציבורית ומסיבה זאת אינו נמנה עם הקטגוריה של המסובסדים, אך מי החזיר את מאיר מרגלית לתיאטרון כאשר התיאטרון הציבורי הפנה לו עורף והשחקן הוותיק אהוב הקהל נשאר מובטל בשיא אונו?

הצגות „עידן" מקרבות את ישראל האחרת אל התיאטרון, אל ההווי הישראלי, מקרבות עולים חדשים — אך [illegible] בהצגה אחת. האם זה נס, או שמא ניהול נבון של עסק מסחרי? מאיר ינאי מכביר כי העדר תמיכה היא התמריץ החשוב להצלחת „עידן".

למה דרושה התמיכה?

אם כך, למה מבקש „עידן" תמיכה ממשלתית?

מאיר ינאי, המדבר גם בשם מאיר מרגלית, רוצה בסובסידיה ממשלתית כדי שיוכל — כדבריו — לישון בשקט בלילה, למנוע מעצמו ומשותפו מרגלית פאניקה ופיק ברכיים לפני כל בכורה. הפקת הצגה עולה ל„עידן" כ־50 עד 60 אלף ליי בממוצע. כדי לכסות הוצאה זאת יש למלא לפחות 50 אולמות של 600 עד 700 מושבים בכרטיסים במחיר מסחרי. אין זה קל.

מאיר ינאי חוזר ומדגיש כי אינו רוצה שתיאטרונו יחיה מתמיכה ממשלתית, או מסובסידיה בגובה 40%, השעור המוענק להבימה, הקאמרי או חיפה. הוא יסתפק בכ־40 אלף ליי לשנה ממחזור של 600 אלף.

מאיר מרגלית מבקש להשלים את דברי שותפו. הוא לא בחר בתיאטרון כדי להתעשר ממנו, אך חסר לו אולם קבוע לשמונת הצגות בחודש בתל־אביב. „עידן" נודד מאולם לאולם. לוא היו יותר אמצעים בידי „עידן" — אומר מרגלית — הוא היה מעשיר את הרפרטואר של התיאטרון. הוא חולם על כמה הצגות, שברצונו להעלות, אך מהיכן יטול משאבים? כספי הפיצויים שלו כבר מושקעים בקרן צמתה בדי שתשמש לו תוליה לפנסיה בעת פרישתו.

מאיר מרגלית אינו חושב עדיין על פנסיה. יש שחקנים בישראל — הוא אומר בלעג — שכדאי להוציאם לפנסיה בגיל 25, אך שחקן שכושרו עמו חייב להמשיך עד יומו האחרון, כל עוד אינו מעורר רחמים, הטכסט היוצא מפיו נשמע רהוט וברור, הקהל צוחק או מקשיב מרותק — ובסופה של ההצגה מודה לו במחיאות כפים. לכל אלה עדיין זוכה מרגלית.

* * *

לאמנון מסקין, הדור השני בתיאטרון הישראלי, עולם אחר. גם הוא, כעמיתו מאיר מרגלית, מצביע על המשבר הפוקד את התיאטרון הישראלי. אך דעותיו יותר נוקשות, בוטות. מקורו של המשבר — הוא קובע — ביחסי הגומלין בין התיאטרון לקהל, ולא רק בישראל, אך לא בארצות הקומוניסטיות. הקולנוע הטלוויזיה. פגעו מאד בתיאטרון, כמעט רצחו אותו.

אמנון מסקין מודה כי כצופה הוא מעדיף לחזות בסרט בינוני בקולנוע מאשר להטריח את עצמו להצגת תיאטרון בינונית. רק הצגת תיאטרון מעולה, או שחקן גדול, יכולים היום להזעיק אליהם צופים — דברים ברורים למדי בישראל, אך מסתבר כי כך גם בעולם.

לפני שנים לא רבות — נזכר אמנון מסקין — התיאטרון היה גם סרט גם טלוויזיה. היום כבר מצויות הרבה אלטרנטיבות לבילוי. ומי קורא היום ספרים? — הוא שואל. הוא כאוכזב קמעה מן הקהל. תיאטרונו בחיפה ערך ניסויים רבים, פרץ דרכים חדשות, ביקש להתיס, לנסות להידברות עם קהל צעיר — אך זכה בהצלחה קטנה יחסית. מעט גם הצגות מסחריות ושלאגרים על תיאטרון־של־ממש.

תיאטרון טוב מהו? — אני שואל. תיאטרון טוב — משיב אמנון מסקין — הוא כזה המתחיל בביטוי סביבתו, אך ישראל טרם הגיעה לשלב כזה. החברה הישראלית אינה הומוגנית, אלא חברה שבמצור.

אמנון מסקין

פוריטאנית מבחינה אמוציונאלית. אין הרבה שחקנים בישראל (הוא אומר) היודעים לשדר חוויות לצופים באולם. אנשים כמו אורי זוהר, הגשש החיוור, הלהקות הצבאיות, מבטאים יותר (לדבריו) ישראל מסויימת מאשר, למשל, שחקן דרמטי כמו מארלון בראנדו, המבטא תקף עצמה של האוכלוסיה שבה הוא חי.

כאשר מישהו חורג מהסטנדרד אין משייכים אותו דווקא לישראלי, כי אנו — מטעים אמנון מסקין — עוד איננו יודעים מה אנחנו בארץ הזאת. קשה מאד לקבוע מה היא השאבלונה של הצבר המצוי, אולי בגלל היותנו חברה אטומה לביטוי־רגש. כך גם השחקנים. אמנון מסקין שלמד משחק בארה"ב אצל לי שטראסברג, באקטורס סטודיו ובנייבורהוד פלאי האוז, סבור כי רוב השחקנים בישראל אינם מסוגלים לעמוד בתחרות קשה כבעמיתיהם בחו"ל. אין כאן מסורת של עבודה לשחקנים ומעט מאד שחקנים מתפתחים אצלנו כפי שכשרונם והפוטנציאל שלהם מבטיח.

אמנון מסקין מעיד על עצמו כי הוא חי בתיסכול. אביו, אהרון מסקין — הוא מספר — חי ברוסיה עם התקוות ועם החוויות של תיאטרון הבימה, אך בישראל הזרות לאמנון מסקין. אותן התרגשויות.

אמנון מסקין נולד בתל־אביב ב־1934. ב־1952 סיים את תיכון חדש. היה בנח"ל בהכשרה במעין ברוך. גרעינו יסד אחר כך את נחל עוז. ב־1955 הצטרף להבימה, למד אצל בנימין צמח, עבד כאסיסטנט ועוזר במאי, היה מנהל במה וסטאטיסט, שיחק בתפקידים זוטרים. ב־1957 יצא להשתלמות בארה"ב, נשאר בניו־יורק עד 1962. למד, שיחק, ביים, בשם את התיאטרון האמריקאי, אוף האוף ברודוואי.

מ־1962 עד סוף 1965 שיחק בהבימה, יחד עם עודד קוטלר, מיקי כפיר והלל נאמן, יסד את בימת השחקנים. ב־1969 הצטרף התיאטרון הקטן לקאמרי כגוף נפרד, אך השידוך החזיק מעמד רק שנה. רוב הקבוצה עברה לחיפה.

[illegible] מסקין. אם יכריזו השחקנים על שביתה מי יצטער? — הוא שואל. מסיבה זאת נאלצים השחקנים לבלוע בשקט הסכמי שכר צנועים בהשוואה לקבוצות לחץ לסוגיהן. השכר הגבוה ביותר היום בתיאטרון נע (לדבריו) בין 1000 ל־1200 ליי בחודש נטו. אביו, אהרון מסקין, משתכר כ־1100 ליי נטו בחודש.

בחיפה נהנים השחקנים מפרמיה מעל 100 הצגות בשנה — תוספת של 1.5% לכל הצגה באורח יחסי למשכורת ברוטו, או 2% מעל 150 הצגות. בתיאטרונים אחרים משתלמת הפרמיה אחת בחודש. רק ששה שחקנים בחיפה עברו בעונה האחרונה על 100 הצגות בשנה.

משכורתו של אמנון מסקין 1000 — 1100 ליי נטו בחודש. הוא נשוי ואב לשני ילדים. איני רעב ללחם — הוא מרגיע אותי, אך איך אפשר להתבסס משכר כזה? דרגתו א' — הגבוהה ביותר בתיאטרון.

יש גם הטבות. דירתו בתל־אביב מושכרת, את התמורה הוא מנצל להחזרת חובות שנטל על עצמו בזמן רכישת הדירה, אך התיאטרון בחיפה מסייע ביד נדיבה בתשלום שכר הדירה כאשר מנכים משכר השחקן רק 150 ליי בחודש כהשתתפות בשכר דירה. עוד 300 ליי בשנה מקבלים בשביל ספרות מקצועית. אש"ל ונסיעות כמקובל. בסך הכל די דחוק. כדי להשלים את החסר יש לצאת לקיבוצים, לארגן מופעים, ללמד בימוי, להדריך צעירים. עד כמה מאות ליי בשנה אפשר לאסוף מהשתתפות של כמה ימי צילום בסרט ישראלי.

נעמי מסקין, רעייתו של אמנון, היא בעלת מקצוע מבוקש — פיזיותראפיסטית, אך היא חולה לעת מאז העתיקה המשפחה מגוריה לחיפה. הילדים קטנים ויש לטפל בהם. אם תצא לעבודה ייצא שכרה בהפסדה. העוזרת — או כפי שמכנים אותן היום המטפלת — תבלע את כל משכורתה, ונעמי מסקין יכולה להשתכר כ־800 ליי נטו בחודש. גן ילדים עולה בחיפה 125 ליי בחודש.

איך בכל זאת מתקיימת משפחה בת ארבע נפשות ב־1100 או ב־1300 או ב־1500 ליי נטו בחודש?

חוסכים בכל דבר. לא יוצאים למסעדות. התיאטרון חינם. לקולנוע לא הולכים. מעדיפים עוף על בשר. קונים בשוק כי שם יותר זול מהחנות־ליד־הבית. אין מכונית, נוסעים באוטובוסים. מצטמצמים בבינוד.

כמה היה רוצה אמנון מסקין להרוויח בחודש?

הוא נבוך משאלתי. הוא אינו יודע — כך הוא מעיד על עצמו — מה זה לחיות ברווחה. תמיד הספיקו הוריו בקושי, חיו בבינוניות מרבית. עד לפני שנתיים היתה לו הרגשה שהרופאים והמהנדסים משתכרים כשחקנים, אך השביתות האחרונות גילו לו כי השחקן מפגר מאד בשכרו אחרי שני סקטורים אלה.

כדור שני בתיאטרון — הוא מדגיש — מצבו הכלכלי יותר שפיר מהוריו, שחשבו בשעתו, כאשר הוא גדל בביתם, על כל קניה והוצאה — אם לאכול ביצים, או להסתפק בלבן לארוחת הבוקר וקצת ירקות. אמנם מעולם לא חש דלות בביתו, אך גם לא היה בזבוז, ראוות לראווה. לא היו פערים כאלה בחברה שלנו, ניקור עיניים מרגיז כזה.

בעיות הכלכלה של א"י לפני 50 שנה

[illegible]

ויכוח על המחאות

משרד החינוך ומשרד הסעד מתמודדים על הזכות לתת תשלומים להורים מעוטי יכולת

מאת אוריאל ריינגולד

רבבות הורים מעוטי יכולת מ־קבלים בימים אלה, ימי תחילת שנת הלימודים, המחאות למען יקנו ציוד וספרים ושאר דברים הדרושים ל־לימודי ילדיהם. להמחאות צורפו מכתבים, החתומים בידי מנהל מש־רד הסעד, ובהם כתובת תקווה שה־הורים ישתמשו בכספים אלה בצורה נאותה ולצרכים שלהם נועדו.

מדו בעליצתדי, שלא בקרבת מ־גוריהם, תבלוב דלותם. האמצב הר־קציב למשרד הסעד כמיליון ל״י ל־צורך זה.

אנשי משרד החינוך אומרים כי להם נודע על ההקצבה מעתונות.

תור היועצים

צעירים ערבים מחפשים אלטרנטיבה בשל מחדלי המערך

מאת עטאללה מנצור

ערבים ישבו בכנסת מאז ראשיתה. הערבי הראשון שנכנס לכנסת היה מר סיף אל־דין אל־זועבי, והוא זכה בכך בשל יחוסו (בן החמולה הערבית הגדולה ביותר בתחומי יש־ראל), ובכל זכויותיו ואישיותו ו־קשריו עם עסקנים ציונים ועם אנ־שי הקקי״ל.

כיום, בבוא אנשי המערך לקבוע את המועמדים הערבים בימתנו מ־תמיכתם, אין מועמד אחד הבטוח בהמשך תמיכה זאת יותר מאשר אנ־הג ב־ערבי ראשון לכנסת. כל המועמדים האחרים, גם חברי הכ־נסת היוצאת, צעבנים. רואים את הדאגה בפניהם, ופתע הקים כמה יכולים עסקנים אלה להיות אדיבים ואף לבביים.

אל־זועבי לא חסך דברי בקורת מ־הנהלת ההסתדרות עתה.

מר אל־זועבי ובעל בריתו הר־תיק, הדרוזי ג׳בע מעדי, הפכו כ־נתמכי מפא״י לשותף זוטר כל מפלגת העבודה ברחוב הערבי. ה־מפלגה נזקקת להם, ובעיקר הם יכולים להפריע לעסקני המפלגה אם יבגו אלה לבטוח בהם. מר אל־זועבי, ובבידה פתוחה גם עם־ביתו הדרוזי, הגיעו לכך בשרותם המבושך ובשל קשריהם המגעפים גם בחוגי ה־שלטון וגם באוכלוסיה הערבית; אבל לא רק בשל כך.

חוק מימון המפלגות נותן לחברי הכנסת הערבים, כלשאר חברי ה־כנסת ולמפלגות הקיימות, יתרון מירבים הישים, ואין ספק כי 200 אלף הל״י המובטחות למימון פעי־לותו ובחירתו מחדש של חבר כנסת...

בניה מבני הכפר פילבון, יוזי־ר קאמולי, כונה יועץ קופת חולים לעניני ערבים, והשיך מוללא הדרוזי מירכא מונה יועץ בעניני הפס־קת נוער ערבי ליועץ לעניני ער־בים במשרד ראש הממשלה. ואין לי ספק שעידן היועצים עודנו בתחי־לתו; איש אינו צריך להיות מופתע אם ימנו בקרוב יועץ לעניני יעוץ. וכל זה נועד לפצות את הצעירים הערבים (בשנות החמישים שלהם!) שאינם מצליחים לחזור לכנסת.

שאלת האינטגראציה

האמונה הנדושה ביותר היא ־צירת רשימה בזואית בישראל, ב־תמיכת המערך. עסקני המערך ה־ערבים מקשים לתפוס את הגיגין...

סיף אל־דין אל־זועבי

...

בחודש האחרון נעשה ענין זה לאופנה. מלבד מר כמאל קאסם מונו מר אליאס כסר והשיך יוסף מוללא להפקידי „יעוץ". מסר, קבלן...

כשלך אנשי המערך לשלב את הצעירים הערבים מביא צעירים אר לה — לא המחפשים תואר ומש־כורת — לחפש אלטרנטיבה, ואין בנצרת אלטרנטיבה אלא לרקית.

הכאריזמה של השופטים

מאת אבינועם חיימי

„חזיון אוניברסאלי הוא, שבעת סכנה ומשבר גוברת הרגישות ה־כאריזמאטית של הצבור, הבאמות באישיות שיש בידה לספק, כדברי אחד הסוציולוגים, את „הרעב ה־כאריזמאטי" של בני דורה. מכאן מסתבר המכוון של הזדקקותם ה־חוזרת של בני ישראל למנהיג־מושיע בעת צרתם".

דברים אלה לא על ישראל שב־...

וכה הוקש לכי שמכונה מנהיג כאריזמאטי בימינו? אמנם גם מנ־היג־מושיע כאריזמטי מודרני, שארל דה־גול, האמין בשליחות שהוטלה עליו איך־שהוא מגבוה; אך ענין ל־ויכוח (בין דתיים לחילוניים) הוא, אם מותר להרחיב את המושג „רוח ה׳" לאמונה סובייקטיבית כזו.

כך או כך, בעקבות הקמה המ־דינות החדשות באסיה ובאפריקה ההתחדשה ההתעניינות בנושא הכא־ריזמה. לפי המחקר, האנאלוגיות בבנין הכאריזמה בין המקרא לבין...

ליציבות ולהמשכיות. בוח נבדלים שניהם כטיפוס־המנהיגות השלישי, הוא —

* המנהיגות הכאריזמטית. אופ־יני לה קודם כל אופייה האינדי־וידואלי־בלעדי. לפי טבע ברייתה חסרה היא היארכיה, היא ספור ראדית, רופפת וארעית, לא כפו־פה לחוקי־השלטון המקובלים ול־גדרי ההגבה ההמיתיים. אם סוג המנהיגות האופייני לתקופה השופ־טים בישראל הקדומה.

...

מדוע בתקופת השופטים

...

כיוך בבגע בלתי־אמצעי עם כחות כראנסצנדנטאליים ובהזדהות עם ס־כליה המקודשים ביותר של האומה. ההגשה האצילתה של רוח הקודש על המנהיג־המושיע בצויה כמה פע־מים בספר שופטים.

משבר המנהיגות המסורתית. כי ה־משבר הראשון נוטה לשמרנות, ב־עוד השני מונע על ידי כחות היתיים־תכליתיים ושואף להתאים את מערכת החיים לנסיבות המשת־נות, על אף המסורת המקודשת. אך לכבי הטיפוסים משותפת ר־צ׳פות המנהיגות, ולכן נוטים הם

אלה, לא היתה בידינו ספרות כ־זאת — אפשר היינו יודעים על מש־טר כאריזמאטי, על כעין „שופטים־מושיעים", גם בקרב האבדים, האמ־מורים, הארבים, בראשית תהליך התגלגלותם להבאי יישוב קבע?

כשלון ההרפתקה

שחמט
מאת משה צ'רניאק

התלת־קרב בפורטורוז' הגל בסימן מאבק בלתי פשרני. רק שבועיים עברו מאז נסתיימה התחרות המייגעת בפטרופוליס וכבר שואפים שלושת המתחרים לנצח בכל משחק ו־יה־מה. משום־כך נערכים המשחקים באווירה מתוחה והם רווקים בכל שיגרה.

הנה אחד מהם:

לבן: פולוגייבסקי
שחור: פורטיש

תלת־קרב, פורטורוז' 1973.

1. ד4, פ—ו6; 2. ג4, ה6; 3. פ—ו3, ד5; 4. פ—ג3, ר—ה7; 5. ר—ו5, — בן אהרון — מכי 2 — 20.9 — פ—ד; 6. ה3, פ־ב—ד7; 7. צ—ג3,

8. א3, ג5; 9. ר—ד3, ח6; 10. ר—ה4, ד:ג4; 11. ר:ג4, ב5; 12. ר—ג2, ב5;

כל זה ידוע ממשחקים רבים ולדעת התיאוריה מביא לעמדה שקולה.

13. 0—0, ר—ב7; 14. ד:ג5.

אפשרות אחרת: 14. ר—ב3, ג:ד4;

15. ה:ד4! במחיר רגלי מבודד במרכז זוכה הלבן ליוזמה חזקה.

14... פ:ג5; 15. פ—ד4, צ—ב8; 16. ז3, מה—ב6;

מהע 17. ה4 (כי אז 17... פ־ג:ד4;

18. ו:ה4, ה5;) ומאיים 17... ב4.

17. ב4, פ־ב—ד7; 18. ר—ה2, ר—ו6;

פורטיש נקלע לעמדה נחותה אך הוא מוצא סיכוי נגדי מפולפל 19. ה4, מה—ג7; 20. ז3, מה—ב8; 21. מה—ה2, פ—ו5; 22. צ־ז—ד1, צ־ו—ד8;

במקום מסע שיגרתי זה יותר הדיר 22... פ—ג4. 23. פ:ה6!?

גם אם אין הקריבה זו „כשרה" לחלוטין הרי היא תובעת מן השחור הגנה מדוייקת ביותר.

23... ו:ה6; 24. ר:ה6+, מ—ו8; 25. ה4!

עוקץ תחבולתו של הלבן טמון ב„מלכד" ו5 ובאיום על פ3 גם יחד.

וכינתיים כבר לקח הלבן שני רגלים. לא טוב מיד 25. ר:ב8, ר:ב8 ואסור 26. ה4 בשל ר—ו4.

25... צ:ג3!

מכה נגדית מפולפלת.

26. צ:ג3, פ:ה4; 27. צ—ה3, פ:ז2; 28. מ:ז2, פ—ג4;

בא בחשבון 28... פ—ג6. אך פורטיש כנראה כבר חזה את מסעו ה־31.

29. ר:ב4, ב:ב4; 30. מה:ב4, צ—ו8!

מעניין עד כמה האיום 31... ר:ו4 יכול להטריד את הלבן! אסור 31. מ—ו1? בשל התמרון ר—ג7—ב6. הנבון היה 31. מ—ה1! וקשה למצוא עבור השחור המשך התקפה ראוי.

פולוגייבסקי, בדוחק זמן המור, שוגה ומפסיד „סגי".

31. צ—ד7?, ר—ה5!; 32. צ־ר—ה7, ר:ה4; 33. צ:ה4, מה—ב6+; 34. ב—ה2, ר—ו6; 35. צ—ה6, מה—ב5; 36. מה:ב5, א:ב5; 37. צ—ב6, צ—א8; 38. צ:ב5, צ:א3; 39. ח4.

עדיף 39. ה4 אך אין זה מספיק כדי להצילו.

39... ר—ג3; 40. צ—ב6, ר—ה7; 41. צ—ו6, ר:ה4;

כאן הופסק המשחק. הלבן נכנע במסע ה־50.

היזהר מפט

בלמן השיעורים הראשונים מלמדים את השחמטאי להיזהר מנפילה במצבי־פט. ואין הדבר עזר.

סיום משחק מס׳ 822

תחרות כוסיקאים ושחקני תיאטרון,

מוסקבה, 1973

ראאוי

יונה

בעמדה הבאה יכול הלבן לנצח בדרך באה זו:

47. צ—ה3, מה—ג1+; 48. מ—ח2, מה—ב3+; 49. צ—ו3, מה—ג7; 50. מה—ו6! יוצר כפאי מכריע.

אך למעשה ניסה הלבן לזכות „בלי תוכמות".

47. צ—ה7?, צ—ו1+; 48. מ—ח2, צ—ח1+; 49. מ—ו3.

כמובן, על 49. מ:ח1 יבוא מה:ג2+ ופט.

49... מה:ג2+!; 50. מ:ג2, צ—ז1+; תיקו.

ילד־פלא חדש

אוסקר דה־לה־פואנטה בשעת משחק

השחמט הספרדי, הזוכר עדיין את ארטורו פומר, הרב־אמן היהודי בספרד, כילד פלא של שנות ה־40, להם שנה אחרי תגלית חדשה: אוסקר דה־לה־פואנטה, בן 6, מסנטנדר, שבצפון ספרד.

הילד מסוגל להתמודד בהצלחה עם 10 גברים במשחק סימולטני. הנה מהלכו של אחד המשחקים (הילד משחק בכלים הלבנים).

1. ה4, ג5; 2. פ—ו3, ד6; 3. ד4, ג:ד4; 4. פ:ד4, פ—ו6; 5. פ—ג3, ו6; 6. ה5, ר—ז7?; 7. ה5, ד:ה5; 8. ו:ה5, פ—ד7; 9. ר—ב5+, מ—ו8; 10. 0—0, פ:ב3??; 11. פ—ה6+!, השחור נכנע.

זוהי, בשינויים קלים, מלכודת תיאורטית מאחת הנוסחאות הבלתי מקובלות של ההגנה הסיציאנית. מתי הספיק לרכוש לעצמו ידע תיאורטי כה נרחב?

הוא למד לשחק בשנת 1971. אותה שנה סיים, בלתי מנוצח, את התחרות הראשונה בחייו: פסטיבל שחמטאי לילדים. בשנת 1972 ערך 15 משחקים סימולטניים ברחבי ספרד וסיים במקום שלישי בתחרות נוער מוגבלת לשחמטאים בעלי דרגה ראשונה. הם שנת שיחק מספר משחקים עם פומר וילד־פלא לשעבר ניבא לילד הפלא החדש עתיד מזהיר.

פענח את הצופן 55

להלן פסוק מן המקרא אשר לו קשר מסויים לראש־השנה. הפסוק רשום בספרות ובמספרים שכל אחד מהם מייצג אות מסויימת. למטה נתונים שוויונים חשבוניים באותיות, שכל אחת מהן מייצגת סיפרה מסויימת מאלה המופיעות באימרה ובשם. השוויונים האלה, אם תפענחם נכונה, על דרך ההגיון, יעניקו לך מפתח ספרות לגבי שש אותיות. רשום את שש האותיות מעל לספרות מתאימות. את האותיות המתאימות ליתר הספרות והמספרים עליך למצוא בדרך ההגיון והניסוי (הפסוק רשום בכתיב מלא).

הפסוק מן המקרא

-3 20 14 11 5 2 15 7 13 11 5 7 18 3 14 20 5 20

2 5 13 15 18 13 14 11 15 5 5 12 16 20 16 5

2 12 13 1 14 4 20 16 6 16. 18 7 9 16-2 14

12 18 7-5 12 :12 9 5 1 5 2 14 12 11 7-2 14

-2 14 16 7 18 14 16 7 18 16 20 12 12 18 7 14

4 20 1 12 20 3 5 3 13 16 5 7 12 20 12 12 12 15 18 6

12 15 18 6 13 18 5 20 3 5 16 2 8 13-4 15 18 13 14

20 12 18 7 2 16 20 :20 5 7 5 20 14 18 15 13 2 14

7 19 15 10 18 14 16 5 5 20 17 4 12 12 15 18 6 7

.5 4 20 19 7 2 15 3 13 18 13 14

השוויונים

$חת^{ת}-דת^{ת}=חלל-חלפ$

$ת^{מ}=פ=חת-דת$

הפתרון בשבוע הבא

פתרון פענח את הצופן 54

„לעולם אין התקוה זונחת את אמיץ־הלב"

(ציצרו)

העורך: אברהם סלמן

אוסטרלי מפליא

ברידג'
מאת צ. אשרי

יד השבוע: מחלק דרום. צפון־דרום פגיעים.

צפון
♠ 6 3
♡ J 8 5 4
◇ A Q 7
♣ J 10 9 2

מערב
♠ K Q J 10 8 7 5 2
♡ 7
◇ 8 6
♣ 8 5

מזרח
♠ 9 4
♡ Q 10 9 3
◇ 5 4 3
♣ A Q 7 6

דרום
♠ A
♡ A K 6 2
◇ K J 10 9 2
♣ K 4 3

היד שלפנינו מובאת מתחרויות האליפות האוסטרלית לשנת 1973. בכל השולחנות פתח דרום את מהלך ההכרזה בקריאה של „1 דיאמונד", ומערב התערב בקריאה של „3 ספייד" או „4 ספייד". בסוף מהלך ההכרזה הוכפל חוזה של „4 ספייד" מצד מערב שהיוותה את התוצאה הריאלית לגבי יד זו. מערב זכה בשמונה לקיחות (שבע בספייד ואחת בקלאב) וצפון־דרום זכו ב־300 נקודות. במספר שולחנות סרבו צפון־דרום לשחק את תפקיד המגינים והם הגיעו לחוזה גבוה של „5 דיאמונד" או „5 הארט" שהוכשל בהפרש של לקיחה אחת (לפחות) על־ידי מזרח־מערב. אולם האמן הבין־לאומי הוותיק טים סירס הצליח לבצע חוזה מוכפל של „5 הארט" מצד דרום. כאשר הוא מדגים את יכולתו המפורסמת בהעברת היד.

מערב התחיל את ההגנה עם ה־K ספייד שנלקח ביד הכרוז עם ה־A הבודד. סירס שיחק את ה־J דיאמונד מידו וזכה בלקיחה בדומם עם ה־Q דיאמונד. הוא המשיך עם ה־J הארט מהדומם. מזרח כיסה עם ה־Q הארט שנלכד על־ידי ה־A הארט ביד הכרוז, בעוד ה־7 הארט נופל מיד מערב. הכרוז המשיך עם ה־10 דיאמונד שנלקח בדומם עם ה־A דיאמונד. הוא שיחק עכשו את ה־J קלאב מהדומם. מזרח שם קלאב נמוך, וה־J קלאב זכה בלקיחה. הכרוז המשיך עם ה־10 קלאב שנלקח עם ה־A קלאב של מזרח. זה חזר בספייד שנחתך ביד הכרוז עם ה־2 הארט. הכרוז משך לקיחה עם ה־K קלאב ובשלב זה נראו הידיים כדלהלן:

דומם
♠ —
♡ 8 5 4
◇ 7
♣ 9

מערב
♠ Q J 10 8 7
♡ —
◇ —
♣ —

מזרח
♠ —
♡ 10 9 3
◇ 5 9 3
♣ Q

כרוז
♠ —
♡ K 6
◇ K 9 2
♣

אך הוא בחר לשים את ה־10 הארט. (אחרת יעקוף הכרוז עם ה־6 הארט). סירס זכה בלקיחה עם ה־K הארט, והמשיך בדיאמונד גבוה שנחתך עם ה־8 הארט בדומם. בעוד מזרח מתלבט בקביעת צעדו הבא הודיע סירס, כי החוזה מבוצע, היות שמזרח יצליח לזכות רק בלקיחה נוספת אחת, כדלהלן:

(א) אם ישליך מזרח את ה־Q קלאב, ישחק הכרוז את הקלאב האחרון מהדומם ומזרח לא יוכל למנוע מהכרוז לזכות בלקיחה נוספת עם ה־6 הארט בידו.

(ב) אם מזרח יזכה בלקיחה מיידית בהארט גבוה, גם אז ילכוד הכרוז את שתי הלקיחות האחרונות כאשר מזרח חוזר בהארט וזוכה הכרוז עם ה־6 הארט בידו ועם ה־דיאמונד החמישי. ואילו כאשר מזרח חוזר עם ה־Q קלאב יחתוך ה־כרוז עם ה־6 הארט בידו והלקיחה האחרונה נלקחת עם ה־5 הארט בדומם כאשר מזרח נותר עם ה־3 הארט בקלף אחרון טראמפי. כמובן שמשחקו הנפלא של סירס הביא לקבוצתו הישג מכסימלי בצורת 850 נקודות.

חוקרי ארצות בבולי שוודיה

בולים
מאת מיכאל שליט

ב־22 בספטמבר הנפיק הדואר השוודי סדרה בת חמשה בולים בערכים שונים שהוקדשו לחמשה חוקרי ארצות ידועים בני שוודיה, אשר במסעותיהם תרמו לגילוי פינות תבל רחוקות וסייעו בכך לאנושות להכיר או לקרוא על המתרחש בהן.

כל הבולים נדפסו בתבנית כלבנית־אופקית ובערך נקוב זהה — 1 קרייש. במרכז כל בול צוייר דיוקנו של המלומד־החוקר השוודי על רקע תבל הארץ בה סייר ואותה חקר במסעותיו.

קרל פטר אנברג נראה על רקע צמחים ובית יפאני אופייני. הוא היה פרופסור לבוטניקה, רופא וחוקר ארצות. במסעותיו הגיע לאפריקה הדרומית, צילון, איי יאווה ויפאן. יצירתו המפורסמת הוקדשה לחי ולצומח ביפאן ועל כך בא לו פרסומו העולמי.

גם אנדרס שפרמן רופא חוקר ארצות ופרופסור לבוטניקה. הוא נתלוה במסעותיו לקפטן קוק בימים עד לקוטב הדרומי וכמעט הקיף את כדור הארץ. יצירתו הוקדשה בעיקר למסע לכף התקוה הטובה וממצאים על כך ניתן למצוא במוזיאון האסבורגס הלאומי של שוודיה.

א. א. נורדנשילד — גיאולוג במקצועו — השתתף במספר משלחות מדעיות לצפון הרחוק ונתפרסם במסעותיו בספינה „וגא", אשר הצליחה לפני כמאה שנה (1878) לחצות בחורף קשה את הים הצפוני ופתח בכך דרך לבאים אחריו. הוא נראה על רקע האוניה כשבאופק פסגות מושלגות.

ס. א. אנדרה — מהנדס־פיסיקאי, השתתף אף הוא במשלחות מדעיות לחקר הצפון הרחוק. חלק ממסעותיו היה ערך בכדור פורח. הוא יצא משפיצברגן דרך הים הצפוני דרך חופי פינלנד ומגסבורג לגוטלנד. ב־11 ביולי 1897 היה במשלחת לחקר הקוטב הצפוני והקשר עמו נותק כעבור שלושה ימים מאז אבדו עקבותיו ופרטים מדוייקים יותר על גורלו נודעו רק באוגוסט 1930.

האחרון בסדרה הוא הסופר־הגיאוגרף סבן הדין, שדיוקנו צוייר בבול על רקע נוף מדברי ומרכזו רוכבי גמלים. ס. הדין חקר את יבשת אסיה הרחוקה ונתפרסם מספריו „בדרך להודו" ו„מסעות אלף מילין בדרכי אסיה הבלתי מוכרות" שהיו לחומר מוסמך ונלמד ביותר על חבל ארץ זו. על מחקריו העשירים והמעניינים נבחר הדין כחבר באקדמיה השוודית למדעים בראשית המאה ה־20.

הבולים בגודל 26.6 × 44 מ״מ נדפסו בשלושה צבעים בשיטת דפוס שקע (פוטוגרביורה) אצל הדפוס הממשלתי בשוודיה, על נייר פלורסנטי לבן וצויירו בסגנון שכיח לפי בידי סוונלוב אהראן.

ישן וחדש בבולי יובל ל„סבנה"

הדואר הבלגי ציין לא־מכבר בסדרה בת שני בולים מלאת יובל שנים ליסודה של חברת התעופה המלכותית הבלגית „סבנה" האזרחית התעופה האזרחית בבלגיה.

כלי נגינה בבולי סעד גרמניים

בתחילת אוקטובר ינפיק הדואר המערב גרמני סדרת בולים. עם ערך מוסף לטובת מוסדות צדקה וסעד לילדים ונוער שכנושא לציורם שימש כלי נגינה עתיקים: תוף ואורגן מהמאה ה־16, כלי מיתר מהמאה ה־18, פסנתר כינור ונבל מהמאה ה־18 ותצורה מהמאה ה־19.

הבולים בתבנית כלבנית־אנכית מצטיינים בביצועם הגראפי והמדפיסה נאה.

אורי דביר

שני טיולים לחג: לכרמל וליער אום־ריחאן

✱ עונת הרחצה בים עדיין לא נסתיימה וכבר הגיעה עונת הטיולים ואפילו סיורים קצרים ברגל: פחות חם, תמיד פחות חום ותמיד נעים.

המסלול המוצע הוא אחד מיני רבים בכרמל. הרוחצים בים יטיילו ויסיימו ברחצה באחד החופים בסביבה. אלה ש„גמרו את העונה" יסיירו ברגל הכרמל על השבילים הרבים שבו לרשותם.

נקודת המוצא תהיה המסעף לבית־אורן — מהכביש הישן תל־אביב—חיפה.

כמה מאות מטרים מהפניה מצפון לדרך (משמאל, פיתחה של מערת אורן; במקום נעשו חפירות ארכיאולוגיות אך כיום כמעט לא נבחין בהן. חלק מהממצאים מוצג במוזיאון לפרה־היסטוריה ב„גן האם" בחיפה. נניח לנושא הארכיאולוגי ונמשיך במעלה הכביש.

כ־800 מ' מכביש תל־אביב חיפה ומרחק מה ממערת אורן במפגש נחל בוסתן ונחל אורן מצוי מדרום (בימין) לכביש בית משאבות. כאן פונה דרך עפר דרומה וכ־200 מטרים מהכביש מצוי כעין מגרש חניה ולידו חניון. מכאן עדיין „יש נסיעה" אך הואיל ואין לנו ממה לסגת (מהו בשבילנו סיור ברגל של שעה וחצי?) נתחיל להעפיל בשביל.

השביל סומן והצבעים יובילונו על הסיור.

לאחר שנחלוף ליד בנין בטון קטן — בית משאבה — עושים אנו את דרכנו על גדתו המערבית של נחל בוסתן. כ־300 מ' מבית המשאבות נעצור בשביל. ממולנו, בגדתה הנגדית (המזרחית) של הנחל מזדקרים צוקים בהם נוכל להבחין — אם יהמול מזלנו — בשפני סלע. מספר תנאים למזל זה: שקט, סבלנות ושמש זורחת, עשויים להוציא את השפנים ממאורותיהם להתחמם בשמש ולערוך תצוגה לעינינו. לאחר „חנית השפנים" נמשיך בשביל המתפתל במזרח, פונה ימינה ומעלה אותנו לפסגת שלוחת אצבע.

הפרחים שנפגשו בדרכנו לפי העונה בה נטייל כאן, אך העצים והשיחים השונים ילוונו בשביל זה כל ימות השנה. הבולטים בהם, האלון המצוי שגלוית אליו כמעט דרך קבע האלה הארץ־ישראלית. למרות הביטוי הנפוץ „חסון כאלון" הרי לצערנו נפגוש רק לעיתים רחוקות את האלון כעץ חסון ממש. עץ זה נפגע ברוב אזורי הארץ ע״י כריתה ורק כאשר התחדשותו עמדה לו של״א יעלם לגמרי מנופה של הארץ. פריו של האלון מתפתח לבלוט המוכר לנו והמוכר ואהוב למאכל אף לנברנים.

האלה, בת הלויה מקסימה בלבלובה וב..שלכת, כאשר בולטת היא בחורש בצבעה האדמדם. ליד האלה נכיר את אורן ירושלים והאצטרובליו, את הזית האירופי הצומח בר, בר־זית בינתי שעליו דומים יותר לאלון מאשר לזית, את החרוב הלידם שיחים כאשחר ארץ בעל העפים הקוצניים והעלים המאורכים, קידה שעירה ועוד רבים וביניהם אלת המסטיק המתפתחת לעתים רחוקות לעץ של ממש (וקל להכירן: מוללו את העלים באצבעותיכם והריחום — היו ימים ואלת המסטיק הכינו חומר לעיסה טעים ובעל ריח).

כמעט שכחנו את בן האצילים, הער האציל, שכאן לא התפתח לעץ ממש ונשאר שיח. האציל הוא הוא שפאר ראשי מנצחים. הוא הוא הדפנה, ממנה קלעו „זרים של דפנה" למנצחים. ולבסוף, הקטלב המצוי הבולט בגזעו האדמדם, עליו מספר אגדות. פריחתו באביב ופריו מושכים את העין. הקנאה ביופיו של העץ הצמידה לו „שם רע" ואות האגדות מספרות שהוא גלגולו של בן שקם על אביו והרגו ומכאן צבעו האדום של דם האב הנרצח. וכך, לא רק הצבע דבק בו אלא גם שמו קטל — אב... סיפור אחר שסיפר לי נער בכרמל: בשעתו גדל הקטלב בעמק. והנה סיפרו לו שבכרמל גדלים צבעונים יפים. עזב הקטלב את משכנו הקבוע וטיפס לכרמל לחיות עם הצבעונים היפים, אלא שלמרות מאמציו נכונה לו אכזבה: מרבית הצבעונים נקטפו ביד אדם, והקטלב הסמיק מזעם ומבושה על מעשה האדם. עד שלא יחזרו הצבעונים במלוא הודם לכרמל, ישאר הקטלב סמוק...

אין אלה כל נציגי הצומח. לאורך השביל תקועים שלטים המזהים את הצצים ורשומים בהם מספר מילות הסבר. בהלכנו בשביל נעצור מדי פעם כדי לצפות מבעד לפתחו של נחל אורן מערבה, לעבר חוף הכרמל ולמזרח, לאפיקו העליון של נחל אורן ולקיבוץ בית אורן הנשקף מבעד למצוקי הנחל.

לפני הפיסגה מתפצל השביל: הימני עולה אל שלוחת אצבע והשמאלי, קצת תלול יותר, מוביל עד סמוך למבנה אבן פתוח. (שני השבילים מתלכדים לאחר מכן. על כן ניתן לטפס גם בשביל הימני הבתון יותר ולססות דרומה (שמאלה) אל עמדת האבן). ליד המבנה מצויים קוי חפירות שעדיין ניתן להבחין בהם שרידי עמדות.

מערת אצבע

הואיל ואנו מחפשים תירוץ לנוח לאחר העליה הקלה, זו ההזדמנות לקרוא מעט על התוכנית שנודעה בשעתה כתכנית־צפון או „מצדה של הכרמל" אם כי נועדה לא לכרמל בלבד.

„תוכנית הצפון"

במלחמת העולם השניה נשקפו לארץ ישראל מספר סכנות מהצבא הגרמני. בתחילה היתה זו התקדמות הגרמנים בחזית המדבר המערבי שאיימה על מצרים ומשם, אם תיפול, בכיוון ארץ ישראל. עם פלישתם של הגרמנים לברית המועצות (22/6/41) נתעורר חשש נוסף: התקדמות גרמנית מאוקראינה לקווקז, משם לאיראן או טורקיה ולארץ ישראל בדרכם לסואץ. הבריטים החלו לחשוב על קוי הגנה לאפשרויות השונות ולהכין את ארץ־ישראל וסוריה להגנה במקרה של פלישה גרמנית.

אחת מדרכי ההגנה האלה היתה התוכנית הפלשתינאית (פלסטיק־סקים) שאמורה היתה לכלול תאי ההתנגדות למקרה של כיבוש הקמת תחנת אלחוט שיהוו גרעיני ריגול. בראש רשת זו עמד משה דיין, אך לאחר זמן לא רב התפרקה. בינואר 1942 נתחדשה שוב הסכנה מדרום. צבאות רומל הביסו את הבריטים וקרבו למצרים. אם כי נבלמו הגרמנים בדרך התקדמותם לאלכסנדריה, החל גנרל אוקינלק הבריטי להכין נסיגה בריטית.

אמנם מינויים של סאר הרולד אלכסנדר וגנרל מונטגומרי למפקדי הצבא עודדו את הרוחות, אך המצב הביא חששות כבדים בישוב היהודי בארץ. למרות הסכנה שנשקפה לארץ מדרום המשיכו הבריטים בביצורה של הארץ כלפי צפון דווקא. בראש הפיקוד עמד הגנרל וילסון ובפיקודו ביצרו את המורדות המזרחיים של הרי יהודה (מעלה אדומים) ובנו קוי ביצורים בגליל ובכרמל. כעבור זמן אמנם הופנה וילסון — לפי פקודה מגבוה — את מאמציו גם כלפי דרום, אך בארץ התגבשה דעה שיש לעבד תכנית נפרדת להגנת הישוב במקרה של פלישה גרמנית. היה זה לאחר תקופת שיתוף עם הבריטים שהביאה לאמון יחידות חבלנים וסיירים יהודים בשיתופם. תכנית זו נקראה Palestine Post Occupational Scheme ובמסגרתה הוקמו מחנות אימונים ועסקו באימון המוני רהבני הפלמ"ח.

כשחלפה סכנת הפלישה הפסיקו הבריטים את תמיכתם בתכנית והפלמ"ח שוב ירד למחתרת. י. רטנר ויצחק שדה הכינו נוסף למבצעי החבלה, תוכנית לעמידת הישוב היהודי למקרה שהגרמנים יגיעו לארץ. דובר על ביצור צפון הארץ שם יתרכזו כל נושאי הנשק היהודיים ובעזרה בריטית מהאוויר או מהים ינסו להחזיק מעמד עד הסוף. מכאן בא הכינוי הנוסף לתכנית הצפון — מצדה.

התוכנית כללה את הכרמל וחיפה, חלק מהגלבוע ועוד. הכוונה היתה להתבצר, להציב נשק לסלול דרכים ושבילים וכו'. היה ויכוח בקרב המנהיגות אם יש טעם לתכניות ואם יש להילחם בגרמנים רק בפלישתם או גם אחרי הכיבוש. כן קשה לדעת אם נתכוונו להעביר לכאן את כל האוכלוסיה היהודית ולהתכונן למצדה שניה. למזלנו, לא הגיעו הגרמנים, מן המאמצים הבריטיים והתוכניות השונות, נשארו רק חפירות, שבילים, דרכים ועמדות מבוצרות הפזורות בין השאר גם בכרמל.

נחזור לשביל הראשי ונמשיך להתקדם מערבה מהלך דקות מעטות וכל נופו של חוף הכרמל נשקף לעינינו: בצפון החוף הצר והצלחן בין הכרמל לים, מולנו במערב מפרץ עתלית והמבצר הצלבני הרוס, עם ההרגבותו של החוף, ישובי חוף הכרמל וכל שתקיף העין.

מכאן מתחילים אנו לרדת כמה מאות מטרים במדרון שלוחת אצבע מהמצפה שוב מסתעף שביל שמאלה, נתעלם ממנו כי השביל הראשי ממשיך (ימינה) ולאחר דקות מספר אנו בפתחה של מערת אצבע.

מערת אצבע (אבו אצבע)

המערה נחפרה ע"י פרופ' שטקליס ב־1941 והממצאים הפרה־היסטוריים בה תואמים בחלקם את הידוע מהמערות האחרות בכרמל. בתחילת המערה, בחדר הראשון שהוא גם המואר ביותר, כנראה גרו התושבים הקדומים. בין הממצאים שנחשפו, מאות פריטים ובהם מגרדי אבן לציד, חודים שונים, להבים, ראשי חיצים וכלי חרס באיכות גרועה. בשכבות מצא פרופ' שטקליס תכונות מיוחדות ואף כנה אותה על ייחודה „התרבות האצבעית". לדעתו התפרנסו תושבי המערה מציד ודיג ולפי הכלים אף ניכרת כאן ראשיתה של החקלאות.

המערה היתה מיושבת ע"י קבוצה קטנה זמן קצר בלבד. אם כי קמו עוררין על חלק ממסקנותיו, הרי לא נוכל להיכנס לפרטי הוויכוח, מה עוד, שכמרבית המערות בהם נעשו החפירות לא נותר בשטח דבר. מהחדר הראשון נוכל להיכנס פנימה לחדר נוסף, קטן יותר, ובשלישי שם שוררת אפלה נאזין להמית העטלפים. בכפנים נראה פתחה דמוי אצבע. צורת המערה הקנה לה את שמה — מערת אצבע, ומהמערה לשלוחה כולה בה סיירנו — שלוחת אצבע (אם כי יש הטוענים שדווקא צורתה — כאצבע היא מקור השם).

מהמערה יורד השביל, עובר בתוך עמדה נטושה, וממנה במדרגות בטון, ששימשו לעליה לעמדה עד לאפיק נחל אורן. כאן נפנה מזרחה (ימינה) ובין עצי הזית נחזור לנקודה בה התחלנו את הטיול, נודה לתלמידי בית הספר הראלי בחיפה שעבדו בהכשרת השביל ולרשות שמורות הטבע.

וסיום?

או לים, לאחד מחופי הרחצה.

או להניונים הרבים על הכרמל.

נעלה בכביש נחל אורן ונתלבט באיזה חניון לחנות.

✱ עוד יש מקומות שלא ניגלו ע"י מרבית מטיילינו. יש אומרים כי טוב הדבר: נקי, נעים, מיוחד במינו. ננסה לטייל לאחד ממקומות אלה ויסלחו לי המטיילים שכבר הגיעו לשם וזו „אוצרתם הפרטית", הבה נוכיח שלא ירגש שהיינו שם.

ציוד החובה לסיור זה מצומצם: מפה שתעזור להתמצא בשטח ושקית פלסטיק להחזרת אשפתנו הביתה. וכשהכל מוכן, נבריח:

היעד — יער אום ריחאן בצפון מערבו של השומרון.

בדרומו של הכפר הגדול בקה־אל־ערביה, כחצי ק"מ מצפון לבית הספר התיכון הניצב לצד הכביש (לבאים מהדרום) פונה כביש משובש מזרחה וחוצה את הקו הירוק לשעבר. מאז קום המדינה ועד אחרי מלחמת ששת הימים היה קטע זה של הכביש ללא שמוש. קו הגבול חצה אותו כ־800 מטרים מהפניה. עתה הוא שוב בשימוש ואם כי הוא משובש מעט סמוך לכפר הוא משתפר והולך ככל שננוע מזרחה.

מימין לכביש במוצא הכפר בית הקברות המקומי. לאחר שנחלוף על פני המסעף לנזלת, עיסא וכמה מאות מטרים משם על פני בקה־א־שרקיה, נגבה צפונה מזרחה. כ־3.5 ק"מ מהפניה בבקה נבחין בצידי הכביש בקוביות בטון גדולות — שרידיו של מחסום אנטי־טנקי שבנו הירדנים ומרחק קצר מהם פניה צפונה (שמאלה) לכפר קפין. נחלוף על פני המסעף וננוע לעבר הכפר הגדול יעבד.

מושב כנופיות

כשני קילומטרים מהמסעף לקפין מתנשאת מצפון (משמאל) לכביש גבעה ועליה נראים שרידים. כדאי לחנות לצידי הכביש ולטפס אל ראש הגבעה. לבד מהנוף הנשקף מכאן נטייל בין שרידיו של חאן. למעלה שני מבנים מהתקופה העותמנית ופה ושם פזורים שברי עמודים ועמוד סיג של כנסיה עשוי שיש. במדרון, ליד השביל, נבחין במתקן סחיטה של בית בד.

כ־5 ק"מ נוספים אנו במסעף: הכביש הישר מוליך לעמק דותן ואילו אנו נפנה שמאלה לכביש העולה ליעבד. נחלוף על פני המסעף לזבובה וכבר אנו בין בתי יעבד.

הבתים בשולי הכפר חדשים ברובם ומאפיינים את רוב הכפרים ש„יצאו למרחב". גרעינו של הכפר הישן מצוי עוד כמה מאות מטרים וניכר יפה ההבדל בבנייה. בכיכר הכפר החנויות הדואר וכו'. כאן נמצאים אנו כ־350 מ' מעל פני הים, אך הנוף הנשקף לעינינו מהדרך ומהכפר מטעינו לחשוב כי אנו גבוה יותר. סביב הכפר מספר קברי שייח'. בכניסה פגשנו מדרום לכביש בשייח' עזידת, בצפון שייח' זיד ובמזרח שייח' עלי. מסתבר כי שלושה קדושים למען הבטחון ויוקרת המקום, טובים מאחד...

— ביציאה מיעבד עוברים אנו בשדרה רחבה (לצידה תחנת דלק). כאן נגלוש בין מטעי זיתים ו[illegible] מסר ממרכז הכפר נבוא שוב למסעף: הדרך הרחבה יחסית נמשכת ישר לעמק דותן ואילו נפנה צפונה (שמאלה). הכביש עובר ומקיף את ההר בטן א דבע ממערבו ומספס לעבר יער אום ריחאן.

האיזור בו אנו נעים שקט היום, אך בעבר נתפרסם כמקום מושבן של כנופיות שהתאנו לישובים העבריים. ב־1935 פעל כאן השייח' עז א־דין אל־קאסם שנתפרסם בפעולותיו נגד הבריטים והיהודים. כנופיותיו שנשאו את השם עזים אל מוקדאדין (חברת לוחמי מלחמת הקודש) כללה אנשי דת קנאים ואליהם הצטרפו פושעים שהושפעו על ידי השייח' התגייסו ל„מטרה הקדושה".

בנובמבר 1935, לאחר אחת מפעולותיהם, יצאה המשטרה בעקבות הכנופיה. היה זה לאחר רצח שוטר יהודי ליד הכפר פקועה על הגלבוע. אנשי המשטרה עלו על עקבות הכנופיה בסביבות יעבד ולאחר שכותרו וקרב שנמשך שעות מספר נהרג השייח' ועמו מספר מאנשיו והשאר הסגירו את עצמם. לקרב היו הדים רבים ברחוב הערבי והשייח' נעשה לדמות נערצת. בהלווייתו בחיפה השתתפו המונים שהפכה להפגנה לאומית.

היה זה אז מפנה ברעיון הערבי — נפל גיבור שלא עסק, כך חשבו, רק בשוד אלא בלחם עד מוות למען הרעיון הלאומי. „קרב יעבד" אף הביא להערכה שונה של „הטרוריסטים" הערבים בעיני חלק ממנהיגי הישוב דאז שהחלו לראותם באור שונה ולא כ„חבורת גנבים" אלא כקבוצות [illegible].

הפלגנו לעבר וכמעט שכחנו: כאן באזור ניטש אחד הקרבות הקשים במלחמת ששת הימים. היה זה כשכוח צה"ל נע לעבר יעבד ונתקל בהתנגדות קשה ממשלט ירדני בצידי הכביש. ממשיכים אנו לנוע בכיוון ממנו בא הכוח ועוד מעט קט (כ־4 ק"מ מהמסעף בו עזבנו את כביש יעבד—עמק דותן) אנו בכניסה לשמורת הטבע, יער שטופח ע"י הירדנים — אום א ריחאן.

שמאלה לכביש פונה דרך עפר הנמשכת קצת למעלה מק"מ ומסתיימת בכיכר קטנה ליד מספר בתים. מכאן תצפית יפה למישור החוף ומערב השומרון. אם מזג האויר יפה וצלול, אפילו נבחין במגדל שלום בתל־אביב. אם פחות בהיר, נסתפק במבנים אחרים לחוף הים התיכון, מכל מקום — השמורה לרשותינו.

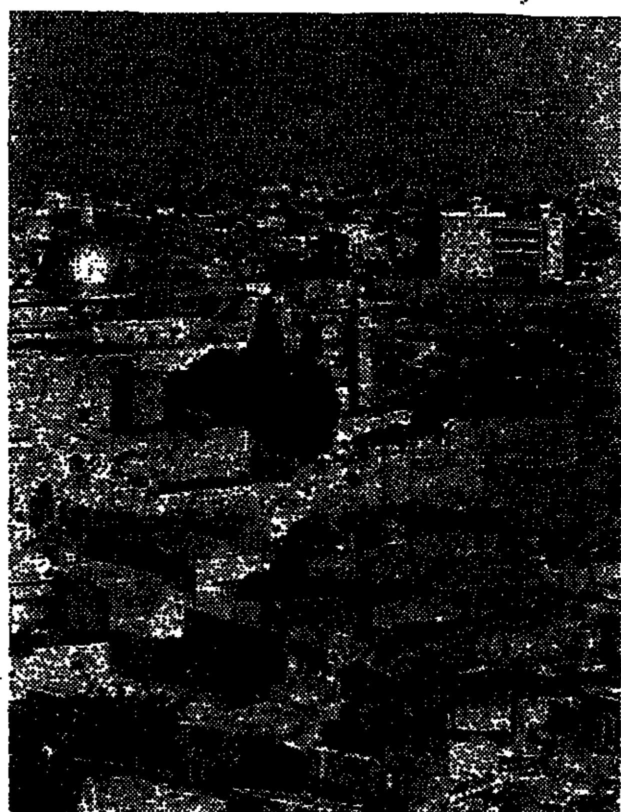
ארונות קבורה

בכניסה לשמורה וכן כשנצא ממנה נבחין בצידי הדרך בשרידי מבנים. שרידים אלה הם מבני קבורה — מאוזוליאום — שאחדים נחפרו לאחרונה. מרחק קצר מהיציאה מהשמורה בדרכנו צפונה, נוכל אף לסור כמאה מטרים מהכביש (שמאלה) ולהציץ בחפירה הזו. אם נחמיצנה משום־מה, נפגוש אחרי מרחק קצר, משמאל לכביש, מספר ארונות קבורה מאבן המוטלים כאן.

עם סיום הביקור באום א ריחאן ובמאוזוליאום נמשיך בכביש. תחילה כיוונו הוא צפון־מערב ולאחר עיקול רחב פונה הוא מזרחה. הדרך עוברת בכפר ענין ויורדת לעמק יזרעאל. ליד הכפר תענך ותל תענך העתיק, לצידו, מתחברת היא עם כביש ג'נין־מגידו. בדרך נצפה עוד למי עמי, לעמק דותן, הרי שומרון ועמק יזרעאל. בכביש ג'נין־מגידו נחליט — לחזור דרך ג'נין וסבסטי (לבאים מן הדרום) או לפנות צפונה לעבר מגידו ולסיים את היום בחורשות משמר העמק, תל מגידו או אפילו הכרמל.

ולסיום: את המפה שלקחתם עמכם לטיול השאירו ברשותכם לטיול הבא. את שקיות האשפה שהוקפדתם למלא השליכו בפח בביתכם. כך נצא כולנו נשכרים...

ברכות ירושלים לראש השנה

ירושלים — מראה מהר הצופים

ברכות ירושלים לראש השנה

ירושלים — מראה מן האויר

האחים אלה
רח' יפו 210 טל: 632764 ירושלים
ע"י ככר נורדאו
מברכים את תושבי הבירה
בחג שמח וגמר חתימה טובה
נותרו למכירה משרדים וחנויות
ברחוב אבן ישראל ירושלים.

טכניקור בע"מ
רח' יפו 70, טלפון 224715 ירושלים
בירושלים סוכנות ראשית למוצרי ג'נרל אלקטריק
שרות מורשה לתקונים
מברך בברכת
שנה טובה ומבורכת את קהל הלקוחות,
הידידים וכל עם ישראל

ברכת שנה טובה ומבורכת
שלוחה לכל הידידים, המכרים,
הקונים, ותושבי הבירה.
רהיטי נוחיות בע"מ
רהוט אקסקלוסיבי ומיוחד
רחוב שלומציון המלכה (מול בנין ג'נרלי), ירושלים.

מועדון עין הרים
בריכת השחיה שורש
בריכת ירושלים
מלון מועדון שורש
מושב שורש
עין הרים
מ ב ר כ י ם
את מכרינו, ידידינו והבאים עמנו בקשרים
בשנת בנין ויצירה, שנת שלום ובטחון.

ל. האן - צעצועים בע"מ
רח' שמאי 7 טל. 222034 ירושלים
מבחר עשיר של צעצועי איכות
FIMO MODELLING MATERIAL
PLASTICAN CONSTRUCTION SETS SEBINO DOLLS
מאחל שנה טובה ומבורכת לכל הלקוחות
והידידים

„ברש" שרותי רכב בע"מ
ירושלים, אזור התעשיה תלפיות, טל. 32222, 38885, 33888
* מכונאות, חשמלאות, פחחות, צביעה, סיכה
* שרות מוסמך וחלפים B.M.W. – SAAB
* הספקה טכנית והנדסית למוסכים
* ביה"ס לנהיגה „כרמון"

לקהל לקוחותינו, ידידנו, ספקנו ולכל עם ישראל
שנה טובה ובטוחה

ז. וילשטיין בע"מ
ציוד ומיכון משרדי, ירושלים — סוכנות הארגז
רח' יפו 30 טל: 223610 221540
מיטב ברכותינו ואיחולינו
לכל לקוחותינו לשנה החדשה

קפה אלסקה
רח' יפו 40, טל. 222989 ירושלים
לכל אורחינו, ידידינו והבאים אתנו בקשרי מסחר
ברכת שנה טובה

מיטב הברכות
לכל הלקוחות והידידים
לשנה החדשה
שרות מוסמך לפיאט
FIAT
מוסך הרכב
טל. 526429 רוממה ירושלים.

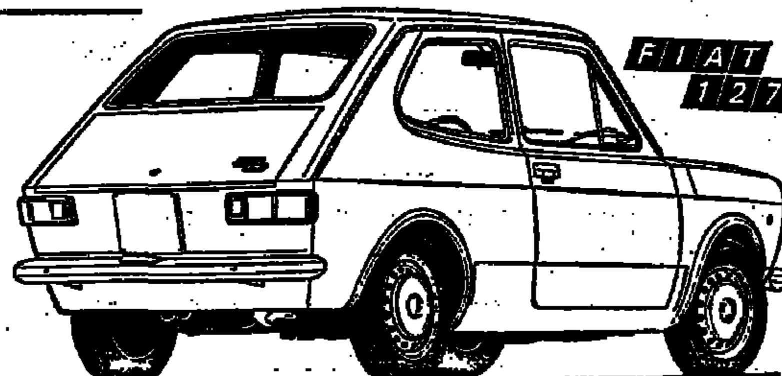
מיפרומאל ירושלים בע"מ
שחילת צנורות פרופילים
ומוטות אלומיניום ונחושת
מברכים את כל ידידיהם
והבאים עמם בקשרי מסחר
שנה טובה
שנת יצירה ובנין
ירושלים גבעת שאול ב.
טל. 521102 — 522201

מוסך גסנר בע"מ
לכל לקוחותינו ידידינו הבאים אתנו
בקשרי מסחר.
ברכת שנה טובה ומבורכת.
סוכנות ושרות פז'ו
אזור התעשיה רוממה, ירושלים
מכירת רכב, חלקי חילוף ומוסך, תחנת סיכה, פחחות
טל — 523221/2
טל — 525736
טל — 522634

רהיטי כדורי בע"מ
י. כדורי
I. KADOURY
ירושלים
בית החרושת: אזור התעשיה תלפיות
אולמי מכירה: רח' כורש 6, טל: 222767
רח' יפו 39, טל. 227911
ברכת שנה טובה ומבורכת
שלוחה לכל הידידים, המכרים
והבאים אתנו בקשרי מסחר
ולכל תושבי הבירה

ברכת שנה טובה
לכל הידידים,
המכרים והבאים
אתנו בקשרי מסחר
חיים גולדין
בע"מ
רחוב שלומציון המלכה 7
טל: 222231, ירושלים

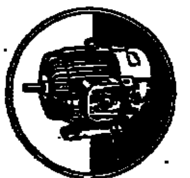
לאורחינו, קרובינו וידידנו וכל בית ישראל
ברכת שנה טובה ופוריה
אלפין
מסעדה צמחונית
רח' המלך ג'ורג' 25 ירושלים.

ליאו שטופר בע"מ
ביח"ר לחליפות מכנסיים וג'קטים
מכירה ליחידים ובסיטונות.
רח' החבצלת 9 טל. 222858 ירושלים
ברכת שנה טובה
לכל לקוחותינו, ידידינו וכל הבאים אתנו
בקשרי מסחר, לקרובינו ולכל המשפחה

מעונות ובנין בע"מ
קבלנות בנין — בתים משותפים
מנהלים: מ. לוסטיגמן וי. להנר
כ"ט בנובמבר 14, טל: 67567
מברכים את כל הבאים עמם בקשרי מסחר,
ואת כל בית ישראל
בשנת עליה, בנין ופיתוח
בכל רחבי המדינה

תקון טרקטורים,
מדחסים,
ציוד כבד וציוד
לעבודות עפר
שפוץ מנועים
ירושלים, רח' גד
תלפיות, טל. 61251:
שנה טובה
לכל לקוחותינו
בהנהלת צבי אבדפלד

פאול ברגידה
PAUL BERGIDA
מכירת מנועים — ליפוף ותיקון
ירושלים, רח' שלומציון המלכה ז, טל: 233039
הספקה טכנית: מקדחות, כלי עבודה חשמליים, אקוסטרים, מפוחים, ונטאקציות (אוורור לתעשיה ולבית) משאבות מים, ציוד לקיטור ולתעשיה.
חמרים: מפלון, אוקולון, קלינגריט, חבל גרפית, רצועות V, גלגלי V מכל הגדלים, פי. וי. סי. חלקון.
לכל לקוחותינו וידידנו שנה טובה

„מוניות ישראל בע"מ"
223131 – 222333 – 222334 – 234234
מברכת את לקוחותיה, ידידיה ועובדיה
בשנת נסיעה טובה
ירושלים, רח' ההסתדרות 11, פינת בן־יהודה

ריסנר ושות'
חמרי בנין,
אינסטלציה
סניטרית
מברכת את
לקוחותינו
וכל בני ירושלים
בברכת כתיבה
וחתימה טובה
שרות יעיל
טלפון 66415
שביל האריה 7,
קרית התעשיה אמינפא
תלפיות

ל. ליפמן ובנו בע"מ
ירושלים
אספקת
ברזל עגול לבניה
מפעל ליישור, פיתול וחיתוך ברזל
* מ ל ט * סיד-מימות
* ברזל מקצועי
* פחים, צינורות ופרופילים
* אלקטרודות
* ק ר ב י ד
* מסמרים * חוטי ברזל

המשרד:
רח' אגריפס 34, טל. 225611, 222596, ת.ד. 168
מפעל ומחסנים:
רח' גד, אזור התעשיה תלפיות טל. 64600, 66618
ירושלים
ברכת שנה טובה
לכל לקוחותינו וידידינו

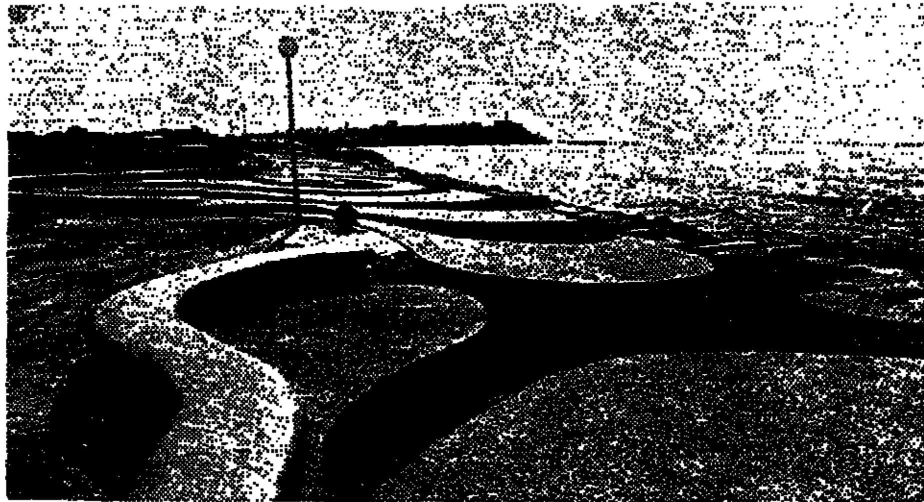
חברת מכלול בע"מ
ירושלים, רח' רחל אמנו 35
טל: 69952
מברכת את כל ידידנו ועמיתנו
בשנה טובה

מוצרי נייר ירושלים (מ.נ.ה.) בע"מ
טל: 3—523102 רוממה
מברכים את כל לקוחותיהם וידידיהם
שנה טובה ומבורכת
● נייר רציף ● דפוס ● יומנים
● מעטפות ● מטליזציה

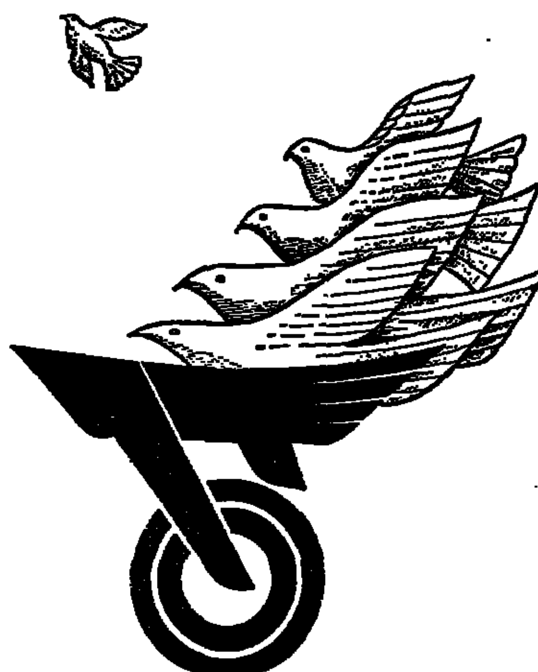
שייקביץ
חלקי חילוף לרכב ולנהג
החברה למכוניות ואביזרים בע"מ
טל: 224989 — 222660
סוכנות למכוניות:
סימקה ● קריזלר ● דודג'
משאיות וטנדרים
אספקה מידית
של דגמי 1974
מברך את כל לקוחותיו וידידיו
בברכת
שנה טובה

קבלני ירושלים בע"מ
אגריפס 8 טל: 225916
מברכים את קרוביהם וידידיהם,
וכל הבאים עימם בקשרי מסחר,
את הציבור העברי בכל אתר ואתר.
שנה טובה
שנת בנין
יצירה ושלום
ההנהלה
יצחק פרימק
שלום לימונציק
ירח עציון
למכירה דירות מפוארות:
הרב ברלין 24 — נותרו רק דירות
4 חדרים ופנטהוז
גבעת שאול: 5—4 וחצי, 3 וחצי

ברכות תל־אביב לראש השנה

מילות קדור בת"א

מגינת חמד במארק הלאומי של ת"א (פארק הירקון)

ביטוח ובנקים בשנת תשל"ד

קונפידנציה בע"מ
CONFIDENTIA LTD.

טיפול אישי בכל לקוח

ייעוץ וביצוע מקצועיים

תל־אביב, רח' לילינבלום 19
טל' 50747-9
חיפה, שער פלמר 1
טל' 644141
טלקס 033-432
CONBIT [illegible]

מנורה
יד לעת צרה

כנורה
לכל ביטוח

ברכת
כתיבה
וחתימה
טובה

בנק המזרחי
המאוחד בע"מ

כל שרותי בנק בתנאים נוחים

מיטב הברכות
לשנה החדשה

לכל לקוחותינו וידידינו
ולכל בית ישראל

חברה אמריקאית למזרח הקרוב
(ישראל) בע"מ

ערה"ש תשל"ד

לכל לקוחותינו וידידינו
ולכל בית ישראל

שנה טובה ומאושרת

יוסף רוזנבך ושות'

לכל לקוחותינו וידידינו

שנה טובה ומבורכת

שנת שלום ושגשוג

א.נ.ק. כמיקלס בע"מ

מיטב הברכות
לשנה החדשה

לכל לקוחותינו וידידינו
ולכל בית ישראל

בנק למסחר בע"מ

צ.מ.ד.
חברה להספקת
ציוד הנדסי בע"מ

C. M. D. Engineering
Equipment Supplies Co.
Ltd.

חלקי חלוף
לטרקטורים —
Caterpillar, Fiat –
ומייצגים בלעדיים
לשרשראות ורוליקים
מתוצרת BERCO איטליה

*

פ"ת, אזור התעשיה,
רמת־סיב, ת.ד. 600
טל: 911262, 911168

מיטב הברכות
לשנה החדשה

בנק „אדנים"
למשכנתאות והלואות בע"מ

לקהל המשקיעים והלקוחות
ולכל בית ישראל
שנה טובה ומאושרת

Commercial
Union
Assurance

- נציגויות: ב־150 מדינות בעולם
- רכוש והון: מעל – £ 1,300,000,000 (לירות סטרלינג)
- פרמיות בשנת 1972 מעל – £ 550,000,000 (לירות סטרלינג)

סוכנים כלליים לישראל:

איירא בע"מ

ביטוח וביטוח משנה

תל־אביב · רחוב לילינבלום 19 · טלפון 50747
חיפה · שער פלמר 1 · טלפון 644141

ברכת
שנה
בטוחה

התאחדות
סוכני
ביטוח
בישראל

סמל ההתאחדות עוגבה למהימנות ומקצועיות

לידידינו, לקוחותינו
וכל הבאים אתנו בקשרים

ברכת שנה טובה
שנת שלום ושגשוג

מנחם מלניאק
סוכנות ביטוח בע"מ
רח' ז'בוטינסקי 69, ת"א
טל. 222648, 243634

משגב ירושלים בערבון מוגבל

תל־אביב, שדרות רוטשילד 61 * טלפון 611185-6-7

תכנון * יעוץ * בצוע * בכל ענפי בטוח

מיטב הברכות
לשנה החדשה

ד. טלמור ושות'
(סוכנות לביטוח) בע"מ
תל־אביב, רח' יבנה 28, טל. 623967, 622389

מאחל לכל לקוחותיו וידידיו
שנה טובה ומאושרת

ללקוחותינו וידידינו

מיטב הברכות לשנה החדשה

מאחל:
חנינא בידרמן
בטוחים בע"מ

מכשירי
הגדלה
DURST

עדשות לכל מטרות
של חב' SCHNEIDER

מסכים בכל הגדלים
תוצרת ORAY

פרוז'קטורים
BRAUN
ת.ד. 4173 ת"א

ברכת שנה טובה
ללקוחותינו וידידינו

מאחל: ש. ליבוב

לידידינו
ללקוחותינו
לסוכנינו, לספקינו
ולעובדינו

מהים עד לירדן
מהחרמון ועד לאופירה

שלוחות ברכותינו
לשנת שלום ובטחון

ירדניה
חברה לבטוח בע"מ

הלבנון
חברת לבטוח בע"מ

בידרמן חברה לביטוח ימי (ב.מ.י.) בע"מ

רחוב מקוה ישראל 10, תל אביב
טל. 622795 ת.ד. 478

BMI

שנה טובה ומבורכת
לכל לקוחותינו, מכרינו וידידינו

ד. זיבצקי
סוכנות לביטוח בע"מ
תל־אביב שדרות רוטשילד 21
טלפונים: 623496-7

לכל לקוחותינו וידידינו
שנה טובה ומאושרת

מאחל
בנק פולסקא קאסא אופיקי ח. ב.
(בנק פ.ק.או.)
תל־אביב, רח' אלנבי 95, טל. 614602

אחים גטניו
בע"מ
ביח"ד לביסקויטים
ועוגיות
תל־אביב, רחוב זבולון 47
טלפון 821954
בני־ברק, רחוב הירקון 15
טלפון 786289

מברכים את קרוביהם,
ידידיהם,
עובדיהם, מכריהם
וכל הבאים אתם
בקשרי מסחר

בשנה טובה
ומבורכת

מיטב הברכות
לשנה החדשה

ללקוחותינו, קרובינו וידידינו

„אנגל" טכנאי פוטו מכניק
מעבדה לתיקון מצלמות, מסרטות
ומכונות הקרנה
שרות מוסמך ניקון
תל־אביב, רח' נס־ציונה 7, טל. 58605

לכל לקוחותינו וידידינו
מיטב הברכות
והאיחולים
לשנה החדשה

יוסף אליהו
משרד לביטוח כללי בע"מ
תל־אביב, רח' לבונטין 12
(פנת ברזילי)
טל. 625456

תן לנו לשאת
באחריות הכבדה
נזק ואובדן רכוש
תאונות וחיים רכב וצד שלישי
פוליסה לנוסעי חו"ל
ימי ושייט
יסע ביטוח
מחלות
חפצי אמנות
תכשיטים
ועוד ועוד...

סוכנות לאומית לבטוח בע"מ
מורשי ללוידס-בישראל
NATIONAL INSURANCE OFFICE LTD.

חיפה: טל. 666365
תל־אביב: טל. 611877
אשדוד: טל. 31336
נמל חיפה: אולמי הנוסעים

Representatives: ALLIANCE ASSURANCE CO. LTD. LONDON

25 שנות שרות

פרופ׳ זאב לקויר

„השאלה היהודית": מבט לאחור

הגורל היהודי מוסיף לתפוס מקום בולט בחדשות העולם, ועלול להיות מושפע מהחמרת הבעיות הקיימות של האנושות; האנטישמיות שוב נעשית מקובלת בצורה מעורפלת ומסוכנת

במאמר שכתב ב־1966 ואשר נת־רסם באחרונה מחדש, מעיר פרופ׳ . ל. טלמון אגב אורחא כי בימינו ין מזכירים עוד את המונח „ה־אלה היהודית". אולם אף כי המונח צא מהאופנה לא כן הדבר עצמו. ורל היהודים, כיחידים ובקהילו־יהם, מוסיף לתפוס מקום בולט ב־דשות העולם. האנטישמיות נעשית זוב מקובלה בצורה מעורפלת ומ־ימת בכמה חוגים, אף כי המש־תפים במשחק זה עדיין חייבים שמור על מוסכמות מסויימות.

לא רק בפראג ובקרב הפנתרים שחורים באמריקה מלעיזים הפרסו־ים על היהודים. לפני חמישים שנה ית מאנצ׳סטר גארדיאן מליץ יושר פלג על היהודים נגד משטינים רודפים. ההשואה בין הסיקור הע־תונאי שניתן לא מכבר למשפט בור־וס ולמשפט לנינגרד מוכיחה כי גישה שתנה („עונש מוות לבאס־קים מזעזע את העולם", מצד אחד מצד אחר „ישראל יוזמת מדיניות עם על רוסיה").

העתונים הליברלים בגרמניה ה־מערבית (דאר שפיגל די צאייט) בצרפת גם הם הגיבו בצורה ש־אינה שונה מזו.

אהדה בעקבות השואה

יותר מ־25 שנה חלפו מאז השו־אה הגדולה ביותר בתולדות היהו־דים. במשך אותה תקופה זכו ה־יהודים במידה רבה של אהדה. ב־קרב היתה אי־נחת, ולעתים אפילו תחושת־אשמה באשר לגורלם של מיליונים יהודים תחת שלטון היט־לר. בשנות הסכנה, כאשר ליהודים במרכז אירופה עדיין היו סיכויי הצ־לה, הם מצאו את שעריהן של אר־צות אחרות נעולים בפניהם. טענת המדינות הנוגעות בדבר היתה כי אף אם היהודים הנם אחיהן (הנחה שלא ניתן לראותה כדבר המובן מ־אליו), הן עצמן אינן בהכרח שומ־רות־אחיהן. היו להן, לדבריהן, הת־חייבויות וחובות דחופים יותר.

הנציג האוסטרלי התבטא בגילוי לב ברושלי, אך כאויר־עיתיים, ב־ועידת אוויאן, שנתכנסה ב־1938 כדי למצוא מקלט ליהודי מרכז איר־ופה: „לנו אין בעיה יהודית, ו־איננו רוצים לייבא אותה". דוברים אחרים ביטאו את המחשבה בלשון יותר מגומגמת והם הביעו השתות, דאגה וצער. אולם אחדות־הדעים הי־תה שלמה. רק הרפובליקה הדומי־ניקנית היתה מוכנה להסתכן באפ־שרות של „הסתאבות" במהגרים יהודים.

בנות הברית עמדו מנגד

קשה לקבוע אם בנות הברית יכלו לעשות הרבה בין 1941 ל־1943 כדי להפסיק את הרצח ההמוני. אולם כמעט אין ספק שלא היתה נכונות לנסות. הטענה שהשמיעו דוברי בנות הברית ב־1944, כי הפצצתה של אושוויץ לוא נתקיימה היתה מעשה קונטר־פרודוקטיבי, שם עלולה היתה לעורר פעולת נקם נוספת מצד היט־לר — היא צבועה, אם לדבר בלשון ממעטה. שכן, איזו „פעולת נקם" נוספת מלבד אושוויץ היתה אפשרית — דבר זה היה סודה של מנהי־גות בנות הברית.

יותר מ־25 שנה חלפו. אין יותר רגשות־אשם ואף כי ביטויים כגון „רצח עם" ו„אושוויץ" עדיין הם חלק מאוצר המלים הפוליטי, כוחם זה למאורעות ומצבים שונים ב־כלית. „אושוויץ" משמשת כיום ל־תיאור החיים בגיטו השחור. „רצח עם" נחשב הגדרה ליצוג המקופח של הכושים באוניברסיטות האמרי־קאיות.. במלים אחרות „השאלה ה־יהודית" נעשתה מעין מכרז, אף על פי שעדיין היא עומדת בעינה ואינה קרובה לפתרון יותר משהיתה לפני אה שנה.

פתרון מודרני

מדינת היהודים, חרף כל השגיה, לא העניקה מה שהרצל קיווה ש־תעניק: „פתרון מודרני לשאלה ה־יהודית", כלשון כותרת־המשנה של קונטרס הנודע שלו. אשר לליבר־ליזם ולסוציאליזם המהפכני, שתי אידיאולוגיות שטענו כי בידיהן פת־רון מקיף — המאורעות במאה הש־נים האחרונות היו רחוקים מלקיים את נבואותיהן.

כמה דורות של יהודים במרכז אירופה ובמערבה גדלו ברוח האופ־טימיות של ההשכלה. יחד עם י. ג. גורדון האמינו כי יבוא יום שבו לא ישאל איש באירופה אם אתה יהודי או נוצרי, משום שגם ה־יהודים יחיו לפי חוקי אירופה ויתר־מו את חלקם לתועלת הכלל. שנת ה הדבר באירופה המרכזית של כחי היהודים העצקים שבה, אולם וץ לרוסיה ורומניה לא השפיעה יבה על האופטימיות הכללית אפי־לו עלייתה של האנטישמיות המו־דרנית לקראת סוף המאה ה־19.

אמנם היו כמה רואי־שחורות, א כולם היו בהכרח ציונים: אר־ שניצלר, מכס נורדאו, יעקב ר־ מן ואחרים. אולם היו אלה קולות ודים בזמנם. הרוב המכריע של ודי גרמניה (ויהודי צרפת ואנג־ליה) לא היו סופרים ולא נביאים, כן איש לביתו תוך אופטי־מיות זהירה לגבי העתיד. הם סב־רו כי בעולם כולו ההבדלים הלאו־מיים מאבדים מחשיבותם. תוך פ־ מאה שנה הם השיגו התקד־מות ניכרת והחלו לראות בכלהבת־ סף שמנהלות קבוצות ריאקציו־ שוטות־דעת. לדעתם קבוצות היו מטרידות, אך נטולות חד־ שות מכרעת. אפילו משקיף רגיש מאן חשב את דברי האזה־ יעקב ואסרמן מופרזים, אך ור שנים רבות הודה שטעה.

טענות מתבוללי צרפת

רפת היתה הארץ הקלאסית ל־ ה והתבוללות. משפט דרייפוס את הרצל ואת ברנארד לאזאר ים. אבל הרוב המכריע של יהו־די צרפת הגיבו אחרת. דיוזף ריי־, המדינאי והוגה־הדעות הידוע, א את השקפת רובם בכתבו כי בה העניקה ליהודים את המה־פכה הצרפתית, ולא האנטישמים ולא נים יניעו יהודים כשלהם לזוהר. :

פרד נאקל, בן זמנו, כתב את דרך ההגנה היחידה האפשרית דים היא לה ... ך ברעיונות 1789, תם להיות צרפתים בכל אח־ גם ב... בע עשרו

26.9.73

בעת הכיבוש הגרמני במלחמת העו־לם השניה, ביקש ההיסטוריון הד־גול מארק בלוך, לפני הוצאתו להורג בידי הנאצים, לבל יאמרו על קברו תפילות עבריות.

אולם אם ב־1869 היו הרצל וברנ־ארד לאזאר יוצאי־דופן, הרי ב־1940 היתה אמונתו הלא־מעורערת של בלוך תופעה נדירה. מלחמת ה־עולם הראשונה ותוצאותיה, עליית הטוטליריזם ותנועות אנטישמיות אח־רות, זעזעו עמוקות את האופטימיות הליברלית, וזו לא התאוששה לעולם. יוצאים מכלל זה היו בשמאל המ־הפכני: קארל קאוטסקי היה ה־מארכסיסט האורתודוכסי ראשון שלא הסתפק במחשבות חולפות ב־שאלה היהודית. בספרו „הגזע וה־יהודי" שפרסם ערב מלחמת העולם הראשונה, ניבא כי היהודים עתידים להיעלם בקרוב. וככל שיקדימו להי־עלם כן ייטב הן לחברה והן להם עצמם.

לדעתו, היעלמותם לא תהא טר־גדיה, ולא שקיעה משפילה, כמו למשל של האינדיאנים באמריקה. אדרבא, תהיה זו עליה לשדה־פעי־לות רוב־יהודים, שתאפשר יצירת סוג חדש ונעלה יותר של אדם. לא הליברליזם — גרס — אלא הפרולי־טריון המנצח יביא שחרור מלא. כאן ימצא סוף־סוף היהודי הנודד רגיעה ומנוחה.

האנטישמיות והקפיטליזם

אין זה מקובל עוד לצטט מדברי קאוטסקי אך מתוך עיון בהשקפותיו מתברר כי הקדים בניסוח הטענות ששמשו אחר כך את הקומוניזם וה־שמאל החדש. מה שלנין, יצחק דויט־שר ואברהם ליאון אמרו בנושא זה, נמצא בעצם בחיבוריו של קאוטס־קי. לא רק בקווים הכללים אלא גם בפרטים הבסיסיים. קאוטסקי היה בטוח כי היהודים ייעלמו לאחר הש־תלטות הפרולטריון, הואיל ורק האנטישמיות מלכדת אותם.

רוב הציונים היו מסכימים לטענה זו. הרצל וידידיו לא טענו שהאנטי־שמיות היא „נצחית" אף כי מבק־ריהם הרבו לייחס להם דעות מעין אלה. אדרבא, הם חשבו כי תיתכן התבוללות אם רק יניחו את היהודים לנפשם למשך כמה דורות. עם זאת רחוקים היו מבטחונו של קאוטסקי שהיה משוכנע כי האנטישמיות היא תופעה אופיינית לקפיטליזם ועם נפי־לת הקפיטליזם — תיעלם הקרקע התברתית שעליה צמחה האנטי־שמיות.

היהודים עסקו בימי הביניים ב־הלוואה ברבית (כך אומרת הטענה זו); הם פעלו כשליחי הקפיטליזם והם היו אלה שנאלצו לשלם את המחיר במקום המנצלים האמיתיים, שהשתמשו ביהודים כמוליכי־ברק. עד היום הזה ישנם החוזרים על תיאוריה זו במידה רבה של בטחון, חרף העדר ראיות היסטוריות.

בעת הפוגרומים שהיו במסע הצלב הראשון, במאה ה־11, לא עסקו ה־יהודים בהלוואות ברבית. העיסוק בהלוואה ברבית אין בו כדי להס־ביר את גירוש היהודים מספרד ודחים איטליה יותר משהוא מסביר את תלאות היהודים שהיו באחרונה ב־אירופה המזרחית הבתר־קפיטליס־טית. למעשה אפשר לקבוע כי בימי הזוהר של הקפיטליזם הליברלי ב־אירופה, האנטישמיות היתה פחות חזקה משהיתה אי פעם לפני כן או אחרי כן.

השליחות היהודית

למרות האופי הבלתי־היסטורי של קו המחשבה של קאוטסקי, הוא נראה עקבי ולכן גם מושך. הוא מבוסס על ההנחה כי העולם מתרחק מהלאומי־ות, מתרחק מהמדינה הלאומית ו־הריבונות הלאומית — לקראת בין לאומיות. לפי התורה שפיתח קאו־טסקי המשיך בה דויטשר, יש ל־יהודים שליחות מיוחדת: להיות ה־חלוצים ונושאי־הדגל של עולם ה־מחר, נביאי בשורת האחווה והאמ־נסיפציה האוניברסלית של האדם. מכאן נשתמע כי היהודים נקראים להשתתף באורח פעיל במאבק המעמדות בארצות מולדתם. החולשה הפטלית של חזון זה היתה כי הוא נקשר, תוך תקווה, בעתיד אוטופי רחוק כלשהו. הוא הוצג כמדיניות מעשית בגרמניה שלפני 1933, ונתקל במכשולים במידה זו או אחרת בכל אתר ובכל הזמנים. השמאל הרדיק־לי פסל את הציונות כתנועה „ריאק־ציונרית" מופלגת. לא רק בשל נס־יונה להקים מחדש מדינה לאומית בעת שמהלך ההיסטוריה נראה מה־ווה מגמה בצל ל. ולא בגלל ... פקפ...

קיה בקדמה האנושית, כוונתה להר־חיק את היהודים מהמאבק לשחרור פוליטי וחברתי בארצות־מולדתם.

יהיו אשר יהיו מגרעות הדוקטרי־נה הציונית, האשמות ספציפיות אלו לדעתי הן ברובן בלתי־מוצד־קות. הרצל תמיד הדגיש כי הוא מאמין בקידמה, אף כי היא אטית עד להכאיב. מכס נורדאו היה מה־חרדים שבמנהיגי הציונות הראשו־נים, אבל גם הוא לא האמין בשואה נרחבת. בכתביו הביע ביטחון כי זוועות ימי הביניים לא יתרחשו עוד לעולם: הוא כתב שאין הוא רואה כמעט כאפשרי את הסיכוי שירצחו עשרות אלפים או כי יגורשו קהילות יהודיות שלמות: „אני רק מאמין כי תקופת־הקרח שלנו תימשך עוד זמן רב..."

הדוקטרינה הציונית

מה היתה איפוא הדוקטרינה ה־ציונית? הציונות — אם להתבטא בקיצור — היא אמונה בקיומו של עבר כשותף ועתיד משותף לעם

DER JUDENSTAAT. VERSUCH EINER MODERNEN LÖSUNG DER JUDENFRAGE VON THEODOR HERZL

הדף הראשון של המהדורה הראשונה של „מדינת היהודים", לד"ר בנימין זאב הרצל

היהודי. אמונה זו אפשר לקבל או לדחות — ואי אפשר להוכיחה או להפריכה. שורשיה האינטלקטואליים נעוצים במהפכה הצרפתית ובגל ה־רומנטי של תחיית הלאומיות שבא אחריה. היא היתה חלק מהמסורת הליברלית־ההומאניסטית של הריסור־גימנטו — תנועת השחרור האי־טלקי הלאומי — של לואיס קושות ותומס מסריק.

חזון מדינת העתיד של הרצל, כ־מתואר באלטנוילנד, היה חזון של ליברל, רציונליסט ואופטימיסט טי־פוסי: חברת המופת במתכונת פרו־גרסיבית. חזון זה היה כה סובלני וקוסמופוליטי, עד שהביא לעורר התנגדות בקרב הציונים התרבותיים.

אחד־העם דחה את המדינה שב־חזון הרצל משום שהיתה זו מדי־נה חילונית מודרנית, ביטוי נוסף להתבוללות. נורדאו, בתשובתו ה־בוטה, אך הדילה, שאל את פותחי־הביקורת במזרח אירופה: „רצונכם להישאר לעולם בגטו?" והאמונה הרציונליסטית בצורה חדשה ונעלה יותר של חברה, היתה אחד מעיקרי האמונה של מייסדי הציונות הפולי־טית. לולא זאת, ולולא ההנחה כי

יצחק דויטשר

המדינה היהודית תתרום רבות לפ־תרון השאלה היהודית, היתה הת־עניינותם בארץ־ישראל, כדברי אחד מהם, ארכיאולוגית.

אין זו אמת שהציונות היתה ה־אידיאולוגיה של מימסד יהודי כל־שהו, שנתמך בידי אילי־הכספים ה־יהודיים — כדברי הטענה השגורה ושנית בפי אנשי השמאל. הממסד

ז׳ורז׳ פרידמן

היהודי, כפי שהיה, הוקיע את ה־ציונות ולגלג עליה.

תנועה עניה

הטרגדיה ההיסטורית של הציונות היא שהתנועה היתה עניה עד לידי כך שמעולם לא היו לה די כספים לצרכיה. כאשר הרצל סר לראות את בני משפחת רוטשילד, משפחת הירש

ו„יהודי הכספים" החשובים האחרים (כפי שכינה אותם ביומנו), לא קיבל פרוטה. המצב לא נשתנה לאחר מותו. בשנות ה־20 וה־30, התקציב השנתי של התנועה הציו־נית מעולם לא עלה על 500,000 — 600,000 ל״ש. עד 1928 צברה הת־נועה גרעון של 130,000 ל״ש והיתה צפויה לפשיטת רגל, הואיל ומלוות ה־שים לא הצליחה להשיג. אלו היו הבעיות היומיומיות שעמדו בפני תנועה ששאפה לבנות בית לאומי בתקופה קריטית בהיסטוריה היהו־דית.

אותם ימים הוסכם כי ההוצאות השנתיות של קהילה יהודית יחידה (ברלין, כלא היתה הגדולה או הע־שירה ביותר) לצרכי סעד גדולה ל־אין שעור מהתקציב הכולל של ה־סוכנות היהודית...

מתנגדי הציונות בחוגי השמאל טענו לעתים תכופות כי „הציונות נשתלה במהותה כדי להבטיח את האינטרסים של האימפריאליזם המע־רבי". רעיון הפצתו „ברכת הציו־נות ליוצית המערבית" (ביטוי שבימינו רכש משמעות מפוקפקת) הופיע מדי פעם בחיבוריהם של ראשוני המנ־היגים הציוניים. אך אולי ראוי להד־גיש שבמובן זה לא היה הבדל ב־סיסי בין הציונים והסוציאליסטים. בעקבות מארכס ואנגלס, ראו הציונים את הפצת הרעיונות והטכניקות של המערב כפעולה פרוגרסיבית — א־פריורי — שאינה זקוקה להצדקה „אידאולוגית כלשהי".

הציונים — סוכנים קומוניסטיים

עד לתקופה מאוחרת למדי תקפו הערבים את העולים היהודיים לא כ„אימפריאליסטים" ו„קולוניאליס־טים", אלא כ„סוכנים קומוניסטיים". כאשר המשלחת הערבית הרשמית הראשונה באה ללונדון ב־1922, לת־בוע ביטול על הגירתם של יהודים נוכריים אשר „רבים מהם מהטיפוס הבולשביקי־מהפכני". ג׳מל חוסייני, מזכיר הוועד הערבי העליון, הצהיר בעדותו לפני ועדת פיל ב־1937:

„אשר לעקרונות ולרעיונות הקו־מוניסטיים של המהגרים היהודיים, שהם נתעבים ומנוגדים ביותר לדת, למנהגים ולעקרונות האתיים של ארץ זו, איננו צריך להרחיב עליהם את הדיבור, הואיל וידוע היטב ש־הקהילה היהודית היא שהביאה אותם עמה".

החולשות האמיתיות של הציונות ניכרות רק מעבר ומחוץ לטרפל ה־תעמולה האנטי־ציונית. אני מתכוון, למשל, לגישה כלפי „התבוללות" שמאז ומתמיד נחשבה הסכנה וה־אויב העיקריים בעיני הציונים. בעוד שהציונים התייחסו בצדק ל„אופי ה־אוביקטיבי" של השאלה היהודית (כלומר הרקע החברתי של האנטיש־מיות), סרבו לראות באותה מידה דומה את ההתבוללות.

ההתבוללות כתהליך היסטורי

מלבד כמה יוצאים מהכלל דוגמת לציון (כיעקב קלצקין) ראו בדרך כלל את ההתבוללות כמין חולשת אופי, ולאו דווקא כתהליך היסטורי עם הגיון ותנופה משלו. בהתחשב במעמדם המשופר של היהודים ב־חברה האירופית במאה האחרונה, היתה ההתבוללות בלתי־נמנעת. עם היעלמות הקשר המשותף של הדת המבוססת, חדלו יהודים משכילים רבים מלחוש התחייבות מוסרית או אחרת כלפי קהלתם.

יהודים פורשים אלה הכירו באבות ובמסורת המשותפים, אולם לאלה לא נודע משקל רב לעומת המשיכה הכביעה של התרבות האירופית, הפריחה חסרת־התקדים של הפילו־סופיה, הספרות המוסיקה האמנות. ליהדות לא היה מה להעמיד כמשק־לך־נגד להשפעה העצומה של ה־אנציקלופדיסטים, של קאנט הגל, גתה ובטהובן.

התהליך ההתבוללות היה בדרך כלל חד־צדדי ולא תופעה משמעות ביותר. מה שהחל כמבטים שלוחים בנושאי (כדברי גרשון שלום) נעשה עד מהרה התמכרות בלהבת. דוברים של יהדות מזרח־אירופה מתחו ביק־ורת על אחיהם במערב.

יהודי המזרח והמערב

יהודי המערב ידעו בעומק לבם שאינם חופשיים, הואיל וחסרה להם תרבות אתנית משלהם. כדי להצדיק את קיומם העקור־משורש, נאלצו להיעשות אוניברסליסטים, לצרף על הטענה שלכל עם אופי ויעוד משלו. אולם דברי ביקורת מעין אלה התעלמו מההבדלים העיקריים בין יהדות המזרח והמערב. יהודי המז־רח הצליחו לשמור את זהותם האתנית הלאומית משום שהם היו כה רבים. וגם לא היה פיתוי חזק מדי לקבל עליהם תרבות רומנית או גליציאנית כלשהי ולהיטמע בה.

היהודים בעלי ההכרה הלאומית במזרח אירופה היו ערים יותר ל־אנטישמיות ולגבולות ההתבוללות, אך נואלו לגמרי להבין את בעיות יהודי המערב החיים בסביבה כה שונה משלהם. במערב, הודו אפילו הציונים „אם נבוא לנתח את עצמנו, ניווכח כי 95% מתרבותנו מורכבת מיסודות אירופיים".

בפולמוס על סכנות ההתבוללות, שכחו הציונים כי הציונות עצמה לא היתה נבראת, לולא האמנסיפציה של יהדות אירופה. התחיה היהודית הלאומית לא היתה תוצר של הגיטו אלא של אירופה. להבין זאת הרי זה להכיר במגבלות הקיימות להת־פתחות יהודית ספציפית ולאורח החיים בישראל.

מרטין בובר, אמר ברגע של הת־פרצות: „ביהודים תלוי הדבר אם ארץ־ישראל תהיה מרכז האנושות או אלבניה יהודית, ישועת־האנו־שות או כלי־משחק בידי המעצמות הגדולות". אין צורך לומר שהברירה כעולם לא ניתנה ליהודים, ובעוד הנורמליזציה מתקבלת כעת בישראל, זונחים בשקט את היומרות הנשג־בות (ציון כמרכז רוחני, מופת ל־גאולת הגזע האנושי).

תגובה לאנטישמיות

משמאל ומימין טענו נגד הציונות שהיא אך ורק תגובה לאנטישמיות, וכמה ציונים הכחישו זאת נמרצות ולא סיבה מספקת. ההאשמה היא נכונה: בעולם ללא אנטישמיות לא היתה הציונות משגשגת. הציונות

נעשתה כוח פוליטי רק כתוצאה מ־לחץ חיצוני, ולא משום שאנשי־רוח יהודיים אקסצנטריים פרסמו קריאות מעוררות.

אולם העובדה שתנועה פוליטית או תרבותית התפתחה בתגובה ללחץ חיצוני אינה פוסלת אותה. תנועות פוליטיות גדולות אינן מתפתחות ב־חלל. בלעדי המשטר הישן בצרפת לא היתה המהפכה הצרפתית — ללא שלטון הצארים לא היתה מהפכת 1917.

אשר לאנטישמיות, היתה הערכה הציונית יותר נוקבת וריאליסטית מ־ההערכות הליברליות והמארכסיס־טיות. אבל עצם העובדה כי הציונות היה נבון (כפי שאמר חיים ארלו־זורוב ברגע של משבר רוחני), עדיין אין פירושה כי בידי הציונות ישנה תשובה. הציונות היתה מאז ומתמיד תנועה אחוזת היפוזון נואש; מעולם לא היתה תמיכה פנימית מספקת בשעות המכריעות. הצהרת בלפור ב־1917 והחלטת־האו״ם ב־1947 באו שתיהן לפני כלות כל הקיצים.

הסכסוך היהודי־ערבי

יהודי, הואיל והציונות ביקשה לב־נות יותר מאשר מרכז רוחני בארץ ישראל (אך אין פירוש הדבר שה־ערבים היו מקבלים בברכה מרכז רוחני).- מנקודת ההשקפה הערבית, היתה התנועה הציונית, מטבע הדב־רים, תנועה תוקפנית, הפליה — פלישה.

חולשתה הבסיסית של הציונות לא היתה ענין של אתיקה: לא היה עוד עם הזקוק במידה כה נואשת לבית, למקלט, כיהודים. לוא הצליחה ה־ציונות להקים מדינה ללא שימוש ראשון מסוג זה בתולדות הציוו־ליזציה.

מטרתה הבסיסית של הציונות היתה כפולה: (א) להחזיר ליהודים את הכבוד העצמי והכבוד בעיני ה־לא־יהודים, (ב) לבנות מחדש את הבית הלאומי היהודי שבו יוכלו יהודים לחיות כבני חורין על אדמ־תם, ולמות בשלום בארצם — כ־דברי הרצל. הציונות הצליחה בלי כל ספק למלא חלק משליחותה. לה־קמת מדינת ישראל היתה השפעה עמוקה על החיים היהודיים ברחבי העולם כולו.

אולם בעוד שגברה ההוקרה כלפי כוח־ההולכה והאומץ היהודיים, לא נעשה מעמדם של היהודים בטוח עדיין. נתונים היהודים לרחמיהם של כוחות חזקים מהם. והציונות לא שינתה את המצב.

אם היתה החולשה כלשהי באנטי־שמיות בחלקים רבים בעולם, הרי היא נובעת מהבושה מפני הברבאר־יות הנאצית לא פחות משהיא נו־בעת מקיומה של המדינה היהודית. אין ספק כי גברה האיבה למדינה היהודית החדשה מצד שכנותיה. כל עוד ניצבת המדינה שנוצרה בידי הציונות לפני המאבק המפרך להת־קבל כעובדה שאין לבטלה עוד, קיומה ועצמאותה אינם מובטחים יותר מאלו של מדינות קטנות אח־רות הנמצאות באזור שמעצמות־העל הציבו עליו את רגלן.

יהדות רוסיה

הציונות הגשימה את ריכוזה ב־ישראל של חמישית מהעם היהודי. עדיין קיימת בעיית יהודי רוסיה. יהדות זו שפעם היתה עמוד התווך של התחיה הלאומית היהודית, מנו־תקת מעיקרה של יהדות העולם זה חמישים שנה. בעוד שהיהודים ה־סוביאטיים לא קיבלו הכרה מלאה כמיעוט לאומי, זכו, אחרי 1917, בבתי ספר תיאטראות, ובתי הוצאה משלהם, ופה ושם אפילו באוטונומיה אזורית בדרג נמוך. הדת היהודית נרדפה והציונות נאסרה, אבל שלו־מו הפיסי של היהודי היחיד הובט־חת.

המנהיגים הסוביאטיים שערו בל־בם אותה עת, שהיהודים יתבוללו לגמרי, בהדרגה, יאבדו את אופיים הספציפי „בכלל האוכלוסיה". ציפיות אלו נתאמתו במדה מסויימת. היהו־דים הסוביאטיים הסתגלו לסביבתם ומקומם במבנה החברתי נשתנה.

מעגל הקסמים

הרוסית היא שפתם ותרבותם. ואף על פי כן קיימת „בעיה יהודית" חריפה יותר משהיתה לפני חמישים שנה. הסיבות ברורות. ברית המוע־צות צעדה מאינטרנציונליזם פרולי־טרי לסוציאליזם מסוג לאומי ועל כן בעית המיעוטים האתניים עתידה היתה לעלות בהכרח מחדש.

היהודים היו אמורים לוותר על קווי האופי המיוחדים משלהם, ורבים מהם היו מוכנים ומזומנים למלא זאת. אבל דבר זה לא עשה אותם רוסים אוקראינים או אוזבקים. עדיין היו משהו נבדל — נסבל, אך בשום פנים לא מקובל במידה מלאה. יהיו אשר יהיו המניעים למסעי התעמולה נגד „הקוסמופוליטים חסרי השור־שים" ו„הסוטים הלאומיים", ליהו־דים הובהר היטב כי אין הם משתייכים במידה מלאה לסביבתם.

השלטונות הסוביאטיים הצליחו בלי משים ליצור משבר בהיקף גדול. קיים מעגל קסמים של חשד ואפליה. ככל שהיהודים נעשים בלתי־מהימ־נים בעיני השלטונות הן נוכח קשר־יהם הבין־לאומיים הן כ„גורם מת־סיס פנימי" (כלומר האמות הגבוהה של היהודים בשורות המתנגדים ה־אינטלקטואליים), כן מפלים אותם לרע בתחומים רבים. עקב זאת נעשית ההתבוללות יותר קשה, ואפילו בלתי אפשרית.

לפני עשר שנים היה רק חלק קטן מיהודי בריה״מ מוכן לעלות לישר־אל, לוא ניתנה הברירה בידו. כיום נראה שהמצב שונה לגמרי, לא בשל התעמולה הציונית, אלא עקב מדי־ניות הפנים הסוביאטית. יש לצפות כי הבעיה תחריף עוד יותר בשנים הבאות. הצעירים היהודים, ששערי האוניברסיטות ודרכי ההעלאה בדר־גה וההתקדמות המקצועית נחסמו בפניהם, יגיבו ממש כפי שהגיב דור קודם: הם יתקוממו נגד המשטר הלא־צודק.

בתנאים הקיימים, לא נראה כל פתרון באופק. יתכן פתרון עקב תמו־רות בברית המועצות עצמה, שכן אם תימשך הנטיה לקראת לאומנות פופוליסטית, יעלו שוב על השטח לא רק השאלה היהודית, כי אם ה־בעיות הלאומיות בכללן, ויהיה צורך למצוא הסדר כלשהו בין רוסים ו־שאינם־רוסים. כן ייתכן שתמורה במצב הבין־לאומי תקל על ממשלת בריה״מ להתיר למספר ניכר של יהודים להגר. אבל אני חושש שאין סיכוי שהדבר יקרה בעתיד הקרוב.

ומה על היהודים בחברות הפלו־ראליסטיות במערב? התודעה ה־יהודית חזקה מחמת הגל האנטיש־מי של שנות ה־30 והשואה באירו־פה, אבל נראה כי התרופפות הק־שרים רק הושהתה. בחלוף הזעזוע, חזרה ההתבוללות לקדמותה.

ההתבוללות לא נחסמה

האנטישמיות בצורה זו או אחרת הוסיפה להתקיים כמעט בכל מקום, אולם אנטישמיות מתונה לא עצרה את ההתבוללות, ואף לא פעלה כתמ־ריץ בשירות הציונות. המתבוללים החדשים התרחקו מהתרבות היהודית ונעשו שווי נפש כלפיה. רק שואה היסטורית עשויה לעצור תהליך זה או להפוך את מגמתו.

במאה ה־19 הצריכה התבוללות מאמץ מודע, שכן החברה היתה אז תזורת־מסורות ובדרך כלל בעלת ערכים ואמות־מידה נוקשות. החב־רה הפלורליסטית המערבית בימינו היא בעלת אופי שונה. לא רק של היהודים יש כעת תוכן מסורתי דל הרבה יותר, אלא שהחברה עצמה איבדה את מעגנה הישן. ערכים מסורתיים נפרקו; כמו היהודי, כן גם החברה נעשתה בטולת־שורשים. המשבר התרבותי, העשוי להתארך, ודאי יסייע להתבוללות כל עוד יימ־שך. אולם בעוד שהוא עוזר להריסת חלק מהמחיצות בין יהודים ולא־יהודים, הוא חותר תחת רוח הסו־בלנות הליברלית שעליה מושתת קיומם של היהודים בעולם המערבי.

„סופו של העם היהודי"

„סופו של העם היהודי", היה אחד מנושאי־הויכוחים הראשיים לפני שנים, אחדות בקרב ציונים ושאינם־ציונים. הסופר היהודי ארתור קס־טלר, שהיה בארץ ישראל בעת ש־נולדה המדינה, היה הראשון הד־גלוי שבתומכי התיאוריה הזו. הוא טען כי מאז הקמת המדינה, עמדתם של היהודים שאינם רוצים לעלות ובכל זאת מתעקשים להישאר קהי־לה הנבדלת מכמה בחינות משאר האזרחים, נעשתה אנארכוניזם חסר כל הצדקה. קרוב ל־20 שנה אחרי קסטלר, כתב ג׳ורג׳ פרידמן, הסו־ציולוג הצרפתי־יהודי, בספרו מלא ההרדה (והמראיג) „סוף העם ה־יהודי" (1967):

„לא אוכל לתאר לי שלא ייעשה כל דבר אפשרי כדי למנוע אושוויץ חדשה. היהדות היתה תקרית היס־טורית, שעל פירותיה הרוחניים שי־לם במהלך עשרים וחמש המאות האחרונות באין־סוף של יגון, מצו־קה, סבל ושפיכות־דמים".

חולשתם של חסידי „סוף העם ה־יהודי", כחולשתם של הציונים, היא לא במישור המוסרי אלא המעשי, הם לא העריכו כראוי (או התעלמו לגמרי) מהקשרים הסמויים, שלפע־מים הם חלשים, אך כמעט אין מקרה בו אינם קיימים המלכדים את העם היהודי, חרף כל מה שיאמרו מומחי־ בגטיקה בעלי כוונות טובות בנושא זה.

חסידי הביאור־התבוללות המעיטו בהערכת הריאקציה של העולם הלא־יהודי, כאילו היעלמותו של העם היהודי תלויה אך ורק ביהודים עצ־מם. שכן, כל עוד יימשכו ההבדלים הדתיים והלאומיים בעולם, חזקה על היהודי שיוסיף להיות „שונה" מב־חינות רבות; ואין לשער כי הסוב־לנות הרשמית או מדיניות של הממ־שלה, כל כמה שלא יהיו נחושים, יוכלו להשפיע בצורה מכרעת על מצב זה של העניינים. היה מקום לאשליות במאה שעברה, אך כעת, אל תהיה שום אשליה.

נראה כי עידן חדש של סובלנות ההומאניזם — תקופת הנאורות ה־שניה — איננו צפוי לאנושות בעת זו. העננים הקודרים של אי־שקט פוליטי, של משברים פנימיים ובין־לאומיים, מבשרים אקלים אשר בו הבעיות הקיימות יחמירו במקום ש־יפתרו. השאלה היהודית היתה מאז ומתמיד ברומטר רגיש. כל מה ש־היהודים יוכלו לקוות הוא כי לא ייחשפו פעם נוספת לסופות־ההיס־טוריה.

אלפרד דרייפוס

מרטין בובר

מכס נורדאו

קארל קאוטסקי

זלמן שוקן

בעיות הכלכלה של ארץ־ישראל לפני 50 שנה

ההרצאה של זלמן שוקן המתפרסמת להלן, היא פרי סיורו בארץ־ישראל בחודשים מארס ואפריל של 1922. זלמן שוקן היה אז כבן 44 ואיש עסקים מצליח בגרמניה. יותר מ־10 שנים היה פעיל בתנועה הציונית ובקונגרס הציוני בקארלסבאד ב־1921 הוא נבחר כחבר של המועצה הכספית והכלכלית שליד ההנהלה הציונית. כמו כן היה חבר ההנהלה הראשית של הקרן הקיימת לישראל. בצמרת התנועה הציונית היה זלמן שוקן אז משום תופעה בלתי־רגילה. רוב מנהיגי התנועה היו עסקנים מקצועיים, משפטנים ואקדמאים ולא היו ביניהם אנשי עסקים מרובים בעלי נסיון מעשי.

הסיור בארץ־ישראל באביב 1922 היה ביקורו הראשון של שוקן כאן ומטרתו היתה ללמוד, על פי התרשמות אישית, על הבעיות הכלכליות של הישוב העברי הצעיר שהתחיל אז להתארגן מחדש אחרי כיבוש הארץ בידי האנגלים. בשני חדשי שהותו כאן השתדל זלמן שוקן ללמוד באופן יסודי ככל האפשר את בעיות היסוד של המשק הארצישראלי. הוא נפגש עם כל חברי ההנהלה הציונית שטיפלו בענייני כלכלה, עם הנהלת הקרן הקיימת, עם ראשי תנועת הפועלים ואף סייר בנקודות ההתיישבות החדשה שעשו אז את צעדיהן הראשונים. את התרשמותו ממה שראה ואת המסקנות שנתגבשו אצלו הביא זלמן שוקן בסתיו 1922 לפני הוועידה הציונית השנתית בקארלסבאד, שהיתה מעין קונגרס זוטא והיא נערכת כל שנתיים בשנים שבין קונגרס ציוני למשנהו. על הרושם שהרצאתו השאירה על שומעיו אפשר לעמוד מן המכתב של דוד בן־גוריון אל אביו שנדפס אף הוא בעמוד זה.

מי שבא לדון בבעיות הכלכלה של ארץ־ישראל, נקודת־המוצא שלו צריכה להיות הנסיבות של הארץ ושל כישקה הכלכלי כיום.

ראשית, זוהי ארץ ענייה — ענייה גם בהשוואה לשכנותיה. התעשיה והמסחר מפותחים בה פחות מאשר במצרים ובסוריה, ובלי ספק בגלל גורמים של גיאוגראפיה כלכלית. במשך יובלות מעיק בארץ ניהול נפסד על המלאכה ועל החקלאות...

דוד בן־גוריון כותב לאביו

קרלסבאד, 2 באוקטובר 1922

אבא יקירי,

הועידה נגמרה אתמול בלא הצטיינות מיוחדת. ההרצאות ההוכחים והמשא ומתן לא עמדו על הגובה הדרוש מלבד נאום אחד של שוקן, חבר הועד הכלכלי, שהצטיין באמת והיה חשוב מאד. היה גם משבר בהנהלה, או יותר נכון „ברוגז" בין חברי ההנהלה, ולבסוף, כמובן, נתפייסו. התקציב הארץ־ישראלי נתקבל לא במידה הראויה. והלואי שיתקבל גם התקציב הזה.

אני נוסע היום מפה לברלין. ושם עלי להיות עד הקונפרנציה של „פועלי ציון" שתהיה ב־15 לחודש זה.

לצערי הרב אי־אפשר לי לנסוע לפולין.

אני שולח על ידי פרבשטיין בשביל פייגלה שתי לי"ש. לדאבוני הרב אין לי כל יכולת לשלוח יותר. ההוצאות פה היו מרובות יותר מאשר חשבתי מראש ואני נשאר בלי אמצעים לשוב, אף כי חשבתי בצאתי מהארץ שהסכום שלקחתי יספיק גם לחזרה.

כתוב לי לברלין.

שלום לכולם
דוד

מתוך אגרות דוד בן־גוריון, כרך ב', עם עובד והאוניברסיטה תל־אביב

ZIONISTISCHE BROSCHÜREN-BIBLIOTHEK

Palästinensische Wirtschaftspolitik

Bericht

S. Schocken jun.

Verlag des Berliner Büros der Zionistischen Organisation

כריכת נאומו של ז. שוקן בקארלסבאד (1922), בהוצאה המקורית

אין פלא שבשנים הראשונות לקיום המשרד היו גרעונות; אז כמעט לא היו כלל פועלים מיומנים, ואף היה צורך לכבוש תחילה את הטכניקה של סלילת כבישים. עכשיו על המשרד להוכיח את זכות קיומו, בכלכלו את פעולתו המשקית בהצלחה באופן עצמאי, בלי...

זלמן שוקן — ב־1920

ש"י עגנון

מזל דגים

פתיחה

לפי שראיתי שרוב העולם אינו מכיר את מעשה פישל קארפ, או שמכירים מקצתו ואין מכירים את כולו, או שמכירים את המעשה בשילות, והרי אין אויב לחכמה כידיעה שטוחית, לפיכך נטלתי עלי לספר דברים כהווייתם. יודע אני בי שלא עלתה בידי לבצר כל הפרטים וליישב כל המקומות, ואין צריך לומר שאחרים-היו מספרים יפה ממני, אלא שאני אומר לא פירוט פרטים הוא העיקר ולא יישוב דברים שאינם מן העיקר הוא העיקר, ולא היופי הוא העיקר, אלא האמת היא העיקר. ובכגון-זה מותר לי לומר כאן, כל דבר דבור על אמיתו.

א. בעל בעמיו

פישל קארפ בעל בית מסוים היה. בעלי בתים שכמותו אינם מצויים בכל דור ובכל מקום. גבוה היה וכגבהו כן רחבו, כלומר לפי שיעור קומתו כך היקפו. וכמדתם כן מדת איבריו. כרסו היה שמן וכולו כמו שאומרים אצלנו בביטשאטש, באמת יהיה של עגלון מלך מואב נבדה. מלבד כריסו שהיתה בריה בפני עצמה. כרס שכמו אינה מצויה בדורנו, אבל אף בדורו של פישל נמנתה עם חידושי העיר. ומעשה ובאו שני סוחרים מלמברג לקנות גריסין בביטשאטש, נזדמן להם פישל קארפ. הביטו עליו ואמרו, אפילו בין אוכלי קורקבנים ושותי מי דבש שבלמברג היתה כרס שכמו ראויה להתכבד. רחבה היתה מזוד שמבשלים בו פובידל"א. לא להנם היו אומרים פימתו לגבי כריסו כקורקבן לגבי עוף. ופימתו הרי שמנה היתה כאוז קודם לחנוכה. גלל כן כיבד את כריסו וערה עליו שלא תהא הסירה עמו כלום. אם בשר הדגים, הרי בשר הדגים, ואם רוטב וגריסין, הרי רוטב וגריסין, ואם אתה רוצה לפתן כל שזיפים, הרי לפתן כל שזיפים, מלבד גזר לפות בכרכשת שמילואה קמח קלוי בשומן ובצמוקים, ומלבד המאכלים הבאים לפני הסעודה. ובין סעודה לסעודה גלגל עמה במאכלים שמשביעים את הרעב ומרעיבים את השבע.

דרכם של בריות שמקדימים רוטב לבשר ובשר לשזיפים וגזר. פישל קארפ היה מקדים בשר לרוטב וגזר ושזיפים לרוטב, שאם יבוא משיח יתן לו ממה שהוא אוכל ולא יקפח את כריסו, שלא יהיו כל ישראל שמחים במשיח ועלובה זו עצובה. אם בששת ימי המעשה כך, בשבתות וימים טובים על אחת כמה וכמה. מה שהיה ר' פישל אוכל בסעודת ר' חידקא מספיק היה למנין יהודים לכל השבת כולו. ומה שהיה אוכל בערב יום הכיפורים היה מספיק לכל אדם לשלש רגלים. אף המועדים שלא נזכרו בתורה, אבל הם מתקנת עזרא ובית דינו, כיבד במאכל ובמשתה, וכן שאר ימים מיוחדים שמצוה

להרבות בסעודה. וכדי לעשות להם היכר היה מושך בסעודה עד חצות לילה. כיוצא בהם בסעודת מלוה מלכה, שעצם אחת יש באדם לוז שמה שאינה ניזונית משום מאכל חוץ מסעודת מוצאי שבת ומבנה הקדוש ברוך הוא מציץ את כל הגוף לעתיד לבא ונתכוון פישל להנאות הרבה, כדי שתזכור לו לעתיד לבא שיש לויתן ושור הבר.

בוצין בוצין מקטפיה ידיע. כבר בבחרותו ניכר שעתיד הוא להיות אדם של ממש. מעשה אדם אחד היה לו יארצייט. אחר התפילה חילק עיגולים ויין שרוף, שבאותם הימים כבר התחילו מקצת העם נוהגים ביארצייט כדרך החסידים שמביאים עיגולים ויין שרוף לבית התפילה כדי לשתות לחיים ולברך את המתים בעליית נשמה. ראה פישל לזקן אחד שפורס לו פרוסה ומפקיד את השאר. עמד תמיה. אמר לו הזקן, על שום מה אותה מביט בי? אמר לו, צופה אני בפרוסה קטנה זו שמטלטלת עצמה בין חניכיך ואינה נבלעת. אמר לו, ואתה היית בולע פרוסה שכזו כהרף עין. אמר לו, אילו נתנו לי כל העיגולים כולם לא הייתי מכייר להם אפילו פירור לבדיקת חמץ. שמע בנו של הזקן, הפכו לפישל באזנו ואמר לו, הרי הם נתונים לך על מנת שאתה אוכלם בפנינו, אבל אם אתה משייר אחד מהם אתה מותח עצמך על השולחן ולוקה ארבעים מוסיף אחת. שמע וקיבל. עשרים וארבעה עיגולים היו שם וכל עיגול מעובה כחוטמו של השר הממונה על מכס בתי המשקאות ומשולשים היו תילותיו בביצים ופישל אכל את כולם, ולבסוף משום חשש זוגות הוסיף ואכל עוד עיגול אחד. למחר התערב עם בעל יארצייט אחר לשתות קיתון יין שרוף בלא כזית מזונות. שתה ועוד נהג בו טובת עין והוסיף כדי רביעית ולא ניכר בפניו שום שינוי.

בשבתות ובימים טובים נוהג היה פישל להתפלל במנין ראשון ובימות החול במנין שני או שלישי ופעמים התפלל ביחידות, שבשבתות וימים טובים שולחנו של אדם ערוך וסעודתו מוכנה לו ומשחזר לביתו קערותיו וכוסו מקדמות אותו זו במאכל וזו במשתה ובימות החול הרבה עיכובים לו לאדם עד שעומד להתפלל, שהשוק שוקק מרוב עופות והאיטליז מלא בשר. ופעמים דרך הילוכו לבית הכנסת פוגע בו גוי או גויה ובידיהם מאותם הדברים הטובים שראויים לאכילה. וכך היה מנהגו של פישל קארפ. נוטל מקלו בימינו וטליתו ותפיליו בשמאלו ועובר את השוק ומציץ לתוך האיטליז ומשגר עיניו לפניו, ראה תרנגולת שמנה, חתיכת בשר נאה, פרי הראוי לברכה או ירק שכדאי לצרפו לסעודה לוקחם עד שלא יקדמוהו אחרים. אם הספיק להם שק טליתו ותפיליו מצניעם בשק טליתו ותפיליו ומביאם אחר תפילתו לביתו, ואם מרובים היו ולא קלטם שק טליתו ותפיליו שולחם בידי אחר, כגון בידי יתום קטן שבא לומר קדיש או בידי כל מי שנמצא לו לילך בשליחותו.

ב. דג מצא

אותו היום השכים פישל כדרכו כל ששת ימי המעשה. שפת לו קומקום ושתה חמין בדבש. מילא את שפופרתו טיטון ונכנס למקום שנכנס. אחר-כך הציץ לתוך הארון שכל מיני מזונות מוכנים שם, כשהוא כטעים לו במחשבה טעמיהם ומחליף בדעתו מאכל במאכל ומשקה במשקה, לפי שלא כל העתים שוות ולא טעמיהן שווים, מתאווים לזה בא זה ומאווה עצמו על התיך. מן שירד להם לישראל היו טועמים בו כל הטעמים שבעולם, רוצים טועמים בו טעם לחם, רוצים טועמים בו טעם דבש, רוצים טועמים בו טעם שמן. מאכלים שלנו אין בהם אלא-זכרון טעמים בלבד.

אחר שהחליטה דעתו מה יאכל אחר התפילה, מה יאכל תחילה ומה יאכל בסוף ומה באמצע נטל את שק טליתו ותפיליו והלך להתפלל. ושק טליתו ותפיליו לא של סמוט ולא של עור בן פקועה היה אלא של עור עגל שלא חיסר היכנו אפילו כדי רצועה קטנה שלוקים בה בערב יום הכיפורים. הוא העגל שאכלו פישל בסעודה אחת קודם שהוצרך לעמוד לפני שרי הצבא שבאו לקחת אנשי חיל לעבודת הצבא, שבאותם הימים בוטל המנהג שהיו פודים עצמם מעבודת המלך על-ידי שהיו שוכרים נפש תחת נפש, אלא כל מי שנמצא ראוי לקחתו לעבודת המלך. היו בחורי ישראל מסגפים עצמם שלא יהיו ראויים לעבודת המלך. פישל שהיה בעל בשר אמר אפילו אני יושב בתענית כל השנה כולה עדיין יפה אני מחצי מנין כאחד, אם כן מה לי לחסר נפשי, מוטב שאוכל הרבה ואשתה הרבה ואיטיב עם עצמי וארבה בשר, בתוספת בשר קרויה אצלם מום. והואיל ונעשה לו נס על-ידי העגל שאכל, נתלה ופטרוהו מחיל המלך, עשה את עורו שק לטליתו ולתפיליו.

ובכן נטל עצמו פישל לילך לבית התפילה. וביציאתו אמר, לא אתעכב בה הרבה, להודיע שאין דעתו להאריך בתפילה כדי שיהדרו ויכינו לו סעודת שחרית, שבחזירתו ימצא את שולחנו ערוך ויכנס לסעודה בלא עיכוב. לבסוף בדק את המזוזה כשהוא מהרהר, דבר חדש נתבאר לי עכשיו, אם אוכלים לפני הקינה מרקחת של פירות ותוקקים בבוקר את המזוזה יכולים למצוא בה קצת מתיקות.

הוא אמר לא אתעכב הרבה וחנטשי רעכיל אשתו ידעה שדברים בעולם אמר, ואפילו דעתו לחזור מיד אינו חוזר מיד, לפי שדרך הילוכו לבית התפילה נוהג הוא להקיף את השוק ולהציץ לתוך האיטליז ולצאת לפרשת דרכים לקדם את הגויים והגויות שמביאים עופות וירקות לעיר. כך אותו היום, הלך לבית התפילה ודגליו הביאוהו לעיבורה של העיר לראות דברים של כוון שהכפרים מספקים לעיר.

פגע בדייג שבא במכמורתו מן הסטריפא והלך שחוח מכובד הכבודה שטלטלה את עצמה וטלטלה את נושאה. הציץ פישל וראה דג מפרכס שם במכמורת. דג גדול שכזה לא ראה פישל מימיו. מכבינהו עיניו מן ההידוש תחילה נפשו מפרכסת מרוב החשק ליהנות מסעודתו של הדג. מרוב תאוות בו לא שאל מהיכן בא דָג מופלג שכזה לתוך מימי הסטריפא, שאינם מגדלים דגים גדולים. מה אמר פישל כשראה את הדג, אמר, יודע הוא הלויתן שפישל קארפ אוהב דגים גדולים ושיגר לו ממה שהוא אוהב. ועדיין לא החליטה דעתו כיצד יאכל אותו, אם מבושל ואם צלוי ואם מטוגן ואם כבוש, אבל כלל במחשבתו כל הטעמים כאחד שבשרו הלבן של זאב מים עשוי ליתן לאוכליו.

ריתתו שפתיו של פישל ונתכסו שיניו תאבון כקיפונית שמרובה קשקשים ובסנפירים ונתעכמו עיניו ולא ראה את הדייג, כמשל שמושלים בביטשאטש, את המנות רואים, את השליח אין רואים.

ראה הדייג יהודי מציץ בדג ואינו אומר ולא כלום. הפליג דעתו ממנו והלך לו.

נתבהל פישל והגביה את קולו וצעק, הוי בן אדם לאן? ענה הדייג ואמר למכור דג זה אני הולך. אמר לו, ואני-לא כלום? אמר לו, אם אתה מבקש לקנות — קנה.

אמר לו בכמה? אמר לו, בכך וכך. אמר לו, ואם אתן לך כך תצוה לביתך ותלך למות? יודע היה פישל ששווה הוא הדג כפלים יותר ממה שביקש הדייג, אלא שאם יכולים להפחית פוחתים. הקיצור, זה נשבע שלא יפחית אפילו פרוטה אחת וזה נשבע שלא יוסיף אפילו חצי פרוטה, זה נשבע באלהיו ובכל קודשיו וזה נשבע בראשו כל זה, זה מעלה וזה מוריד, זה מוסיף וזה פוחת. לסוף נשתוו. פתח פישל ארנקו וחכה במקחו.

הלך הדייג ונסתלק לו ועמד לו פישל כשהוא בולע את הדג חי. לא שאכלו חי, אלא כאדם שרואה את שמן ואומר הייך הייתי בולע אותך כמות שאתה. אף על פי שרגיל היה פישל בדגים לא זכה עד עכשיו לדג גדול שכזה. ואף על פי שמביאים מן הנהרות הגדולים כן הדניסתר וכן הסונה — דג גדול שכזה לא נזדמן לעירנו, או שנזדמן וקדמו אחר.

חזר והביט על הדג וכן על כריסו שלו, על כריסו שלו ועל הדג וכן אמר להם, רואים אתם זוללים שכמותכם מה מוכן לכם. מיד לאחר שנסים תפילת שחרית נשב כאחד ונאכל. הגביה עיניו כלפי מעלה כשהוא מהרהר בלבו, יודע הקדוש ברוך הוא שאין בכל העיר כמי שמרבה בברכות המזון כפישל, וכשהם כשברכים מברכים על כזית וכביצה, אבל כשאני מברך מברך אני על סעודה המספקת, ובכן יהי רצון שנמצא בבית הכנסת החתן או בעל בריח ולא נצטרך להתעכב באמירת תחנון.

מחשבה טובה גוררת מחשבה טובה. מתוך הרהורי תחנון נתן דעתו על כל התפילה, אימתי היא ארוכה ואימתי היא קצרה, אימתי מרבים באמירות ואימתי מקצרים באמירות. התחיל משתומם על חכמתו של משה רבינו שהכל עשה יפה בעתו. אתה מוצא יום הכיפורים שאסור באכילה ובשתייה עושין כל היום כולו בתפילה, כיוצא בו שאר תעניות, הואיל ואין בהם אכילה ושתייה מרבים בסליחות, ואילו ערב יום הכיפורים שמצותו באכילה ובשתייה אין אומרים תחנון ואין אומרים יענך ביום צרה ומדלגים על מזמור לתודה. כיוצא בו ערבי פסחים, שעושים סעודה לסיום מסכת ומרבים בעוגות ובתופינים שבשתיידן מפורים. ואם אנו רואים דבר שהוא לכאורה קצת קשה, כגון תענית אסתר בערב פורים, יום של אפיה ובישול, יום שתנור וכיריים נותנים ריח, אלא אם מתעמקים יפה אף בתענית אסתר נמצא דבר טוב, שמתוך שמרעיבין עצמם בתענית ערבים הם כפלים המאכלים והמשקאות לאחר התענית, כשם שבשבת בתוך תשעת הימים הנאתו כפולה. אם כן למה הקדים ערב יום כיפור ליום כיפור, כדי שיתקין אדם עצמו לקראתו באכילה ובשתייה.

כמה מחשבות טובות היה ר' פישל מעלה מלבו אלמלא אותו הדג. בוא וראה דג זה שלימדו סדרי עולם הוא עצמו הביא כליה על מחשבותיו. למה, לפי שלא כל הדעות שוות. זה סבור אלך ואביאנו לשכות לי מאכל דגים וזה סבור עד אימתי אני נתון בתוך כפיו של זה. זה מחליקו על קשקשיו ומטעים לו טעמי דגים וזה מתעבר כעוף בידי הצייד. זה לשלום וזה למלחמה. לסוף עשה הדג כל קשקשיו כשריון קשקשים והגביר אחת מסנפיריו וקרוב היה שיחליק מתוך ידיו של פישל קארפ.

ראה פישל ואמר, אם שכזה אתה אראה לך שאני איני נופל ממך. עם שהדג בין שתי ידיו להק כף אל כף וספק את הדג ביניהן. עמדו קשקשיו ונפתחו סנפיריו ועמדו עיניו לצאת כשהן רואות עד היכן רשעתן של בריות בני אדם מגעת. הביט פישל על הדג ואמר, קשקשת גרועה מעתה אתה יודע שפישל אינו כאותם הצדקנים שבזמן שעושים כפרות עושים עצמם רחמנים שלא לצער את התרנגול.

אף על פי שהיה לו לכעוס על הדג סילק כל תרעומת מן הדג, אדרבא הביט בו בעין טובה ודיבר עמו דברים טובים. אמר לו, עכשיו שהנהגת את פחזותך אני אתנהג עמך כמדתך ואכסה אותך מעיני הבריות, שלא יזונו בך עין הרע, שאין לך קשה למאכל כעין הרע. וכך היתה זקנתי אומרת, עין זר למאכל כעצמות לבטן המלאה. ושמא תאמרו הרי אדם נחשב לפי המאכלים והמשקאות שבאים על שולחנו, הוו יודעים כשם שמכבדים עשירים מחמת ממונם אף על פי שנועלים אותו בפני אחרים, כך לגבי מאכל ומשתה אם יש לך היטב לך ואל תראה עצמך לא בשעת סעודה ולא מה אתה מכין לך לסעודתך. טעם אחר למה הבטיח פישל לדג לכסותו מעיני הבריות, לפי שבאותם הימים הדירה עצמה ביטשאטש מאכילת דגים, לפי שהעלו הדייגים את שער הדגים ונשבעה כל העיר מליקח דג אפילו לשבת, חוץ ממשפחה אחת שלא נשתתפה בצער הציבור כמו שסיפרתי במקום אחר, לפיכך ניחם את הדג שיסתירנו מתרעומת הבריות. כיוון שעמד לקיים את הבטחתו נתקשה מלקיימה. למה, לפי שלא מצא מקום לדג להחביאו. חישב להחביאו בין כריסו ולבגדו, כגונבי מכס, אלא הם שצומים מרוב טרחתם על פרנסתם יכולים לעשות כן, הוא שכריסו רחבה אינה קולטת תוספת חוץ. חישב לתחוב את הדג כנגד לבו ולא הניחה לו פימתו. הביט בדג, כאדם ששואל עצה בחבירו. הדג שהוא אילם מטבע ברייתו אילם היה באותה שעה פי כמה מרוב הצרות ולא ענה לו, ואילולי שק טליתו ותפיליו לא היה פישל מקיים את הבטחתו והיו נותנים עין הרע בדג.

שק טליתו ותפיליו כמו שאמרתי של עור עגל שלם היה וקרוב בעיני שעשאו כאותו כלי זמר שהמנגן מותחו ומשמיע קול, אלא שזה מוציא קול ואינו קולט כלום וזה שותק וקולט כל מה שמכניסין בתוכו, שאם לא-כן היאך היה מכניס לתוכו בשר ודגים ופירות וירקות ופעמים אף-חוג יונים או תרנגולת או בר אוז שלקח דרך הילוכו לבית התפילה. מכל מקום בריה מרדנית כאותו בעל סנפיר וקשקשת לא ראה השק מימיו. כבר כשהיה הדג בן שנה כבר היה ארכו כאורך זרועו של פישל, מאותו פרק ואילך הוסיף על עצמו והוכפל כדי שליש וחצי שליש.

צמצמו עצמן הטלית והתפילין ונהגו בו הכנסת אורחים. כיוצא בו סידורו. תהב פישל את הדג ביניהם ומתח עצמו השק וקיבל את הדג. הדג שחלוש היה מחמת שינוי מקום, מחמת טילטול דרכים, מחמת סיפוק כפיו של פישל קיבל יסורים בשתיקה ולא אמר צר לי המקום. אבל נתנקם בפישל שלא מדעתו, מתוך שהיה כבד הרבה הכביד על פישל את משאו.

ג. שלוחו של אדם

בא לו פישל לבית המדרש ומצא שכבר השלימו כל המנויים את תפילתם. אמר לעצמו, כדאי היה לדעת מה מוכן להם לפת שחרית שנזדרזו בתפילה. עכשיו אתפלל בלא מנין ולא אשמע קדושה וברכו. מכל מקום לא תלה את הקלקלה בדג, לומר לו אתה הוא שגרמת לי לאחר זמן תפילה בציבור ולחסר נפשי מקדושה וברכו ועניית אמן, אדרבא, חשב עליו טובות, כגון להתקין ממנו סעודת שחרית, שהיא סעודה שאפילו הספרים שמרבים בגנות אכילה ושתייה מפליגים בשבחה, כמו שלמדנו בעין יעקב, ששים רצים אצו אחר אדם שהיה רגיל בפת שחרית ולא הגיעוהו. מתוך שהיה זהיר תדיר בפת שחרית שהפליגו חכמים בשבחה נכנסה בו צנה. אמר, אין חילוק לדג כי מוסר אותו לבישול אם אני אם אדם אחר.

מצא את בצלאל משה בנו של ישראל נח הצבע, כשהוא יושב לו כדרכו בבית המדרש, שכשנהרג אותו הצבע כשנפל מגג בית יראתם כשתיקן שם פסל יראתם ונשברה לו מפרקתו נשתייר בצלאל משה בנו יחידו יתום מאביו ומאמו. לקחו שמש בית המדרש לבית המדרש ומצא לו כמה בעלי בתים שקיבלו עליהם לתת לו מזונותיו כל אחד יום אחד בשבוע. היה דר בבית המדרש ואוכל ימים אצל בעלי בתים, ומה שחיסרו לו ממזונותיו מילא השמש, ומה שחיסר השמש מילא הוא בידיו, שהיה עושה מזרחים ולוחות המתגלגלים לספירת העומר ורושם אותיות וציורים למפות שהבנות רוקמות לחלות ולמצות ועושה קלפים לחנוכה ללול הגיטל להבדיל ונוטל בשכרו אגורה או פרוטה או דבר של כוון. ואף מחוקק המצבות נשתמש בו לפרקים, כגון לצייר על האבן כפי אהרן לכהן, קיתון ללוי, תאומים למי שנולד במזל תאומים, דגים למי שנולד במזל דגים, שהיה בצלאל משה רושם על האבן בדיו והמחוקק חוקק במצבה.

אותה שעה ישב לו בצלאל משה בקרן זוית מאחורי התיבה אצל ארון הקודש שהוא מקום מוצנע שאין כל עין שולטת שם והיה מתעסק בעשיית מזרח ובמזל דגים היה עוסק. אמר פישל, יושב הוא לו כמי שנזדמנה לו צלוחית של מרקחת ומחביא עצמו שלא יצטרך לחלוק עם אחרים. השקיף פישל על הבהמות והחיות והעופות והדגים שצייר היתום. היה פישל משתומם שיש בידי עני בן עניים לצייר כלאחר יד ממה שברא הקדוש ברוך הוא בששה ימים. ואני, הוסיף פישל והרהר, ואני אם באתי לחתום את שמי אני חושש באצבעותי כל היום. צייץ פישל בשפתיו פיש פיש פיש, כאדם שאומר פלאי פלאות אני רואה כאן. שמע היתום ונתבהל וכיסה בידיו את המזרח.

אמר לו פישל לבצלאל משה, מה אתה עושה יושב בטל שכמותך? על גליון גדול שכזה יכולים היינו לכתוב את שמות כל הפרשיות שבתורה וריבית של ריבית של כל פרשה ופרשה. הראני מה גבבת כאן. מה זה, פרי עץ הגן? אל תתיירא שמא אקח מהם לאכול. אפילו למשלוח מנות לדיין ולחזן אינם ראויים. ומה זה? מזל דגים? דגים אתה קורא לעלובים אלו. הושיט אצבעו כלפי שני הדגים שמצויירים היו על המזרח, ראשו של זה מונח כנגד זנבו של זה וסנפיריו של זה מונחים כנגד סנפיריו של זה, זה עינו כלפי זנבו של זה וזה עינו כלפי זנבו של זה ועצבות גדולה מפעפעת מן העינים כאילו אינם יודעים שכולם מזל אדר, החדש שמרבין בו בשמחה. צחק פישל ואמר, דגים אתה קורא להם, אם אתה רוצה לראות דג מהו הריני מראה לך.

נטל את שק טליתו ותפיליו והוציא את הדג ואמר, משער אני שבסידור שלך אין אתה מוצא כיצד מברכין על דג שכזה. מעתה צייר לעצמך כמה נאה זה כשהוא מבושל או צלוי או מטוגן או כבוש. עכשיו טול אותו ולך אמור לה לחנטשי רעכיל אשתי רבי פישל מתאוה לאכל דגים. יכול אתה לסמוך עליה שהיא מבינה דבר מתוך דבר, ואני מבטיחך עד שלא אסיים את תפילתי כבר הוא מתוקן לסעודה.

נסתכל בצלאל משה בדג שהיה מפרפר בתוך כפיו של פישל כמו שהיה ישראל נח אבא מפרפר כשנפל מגג בית יראתם. באותה שעה חזר ונגר הדג שארית כחו וביקש למלט עצמו מידיו של אותה בריה של אדם, שמענה אותו בדברים קשים כגידין. אחז בו פישל בכוח ואמר, מפרפר אתה, קר לך, צנה אחזתך, מיד אני שולח אותך לביתי וחנטשי רעכיל אשתי עושה אש ומחממת לך חמין ומאכילה אותך בצלים ופלפלים שמרבים את החום ומפיגים את הצנה.

צמצם הדג את עיניו מחמת צער, שבאותה השעה הראוהו כל מה שמוכן לו במיתתו. באותה השעה נשא קינה על עצמו. אם מעתיקים אנו את דבריו ללשון שלנו בקירוב כך הם:

לא במים רבים אדירים מת ימי כליתי:
אף לא בהבל קדומים ראה אראה את אחריתי:
בכף איש אן הנה אנכי נע:
גם כי ארבה תפלה איננו שמע:

לאחר שהקיא הדג שארית כוחו הניחו פישל על שולחן הקריאה והוציא את כלי תפילתו מן השק ונטל את הדג החזור והחזירו לתוך השק. הדג שכבר ניטל כוחו וכבר היה חצי מת קיבל יסורים בשתיקה ולא מיחה בידי פישל. חזר פישל ופתח את שק טליתו ותפיליו כדי להראות פנים לדג קודם שהוא מוציאו מידו. צחק לו כמתוך קורת רוח ואמר, מקצת שבחך אומר לך בפניך, הגון אתה עלי וראוי אתה לי למאכל. קרפל שלייצן ופישל פישר ואין צריך לומר פישל הפכט תודגו של פישל פישמן יכולים להתקנא בנו.

אחר שהוסיף על שבחיו של הדג אמר לו ליתום, כמה רגלים יש לך, בסך הכל — שתים. אם כן טול את שתיהן כאחת ועשה כל אחת ואחת שתים ורוץ ריצה שיש בה מכיש ואמור לחנטשי רעכיל אשתי מה שאמרתי אני לך, היינו רבי פישל שיהיה מתאוה למאכל דגים, מהרי ובשלי את הדג ועשי לו מטעמים כאשר אהב.

תלה בו בצלאל משה עיניו וביקש רשות להצפין תחילה את המזרח. צחק פישל ואמר, שוטה מה אתה מתיירא, אפילו שכבר לא יאכל בו, אבל אם אתה רוצה דוקא הצפן אותו ההדרה, שרבי פישל מתאווה לטעום טעמו של הדג.

גנז בצלאל משה את המזרח ואת כלי מלאכתו ונטל את הדג כשהוא מוטל בשק טליתו ותפיליו של פישל, שריקן פישל את השק ותחב בו את הדג.

מוטל לו הדג בשק ומבקש את נפשו למות, שכבר קץ בעולם הזה, שאין כל בריה באה בו אלא למות, ואפילו הניצה מעשים גדולים סופה מיתה. והיאך הגה והרי כבר היה מת. אלא הוא מת, אבל יסוריו עדיין היו חיים.

אלמלא סופו הבזוי ראוי היה לפרט את מעשיו ולפאר כל פרט ופרט. מעתה שירד ירידה אחר ירידה דיו שאני מזכיר מקצת מעשיו וכולל עמהם מעשי אבותיו וכן כה שאירעו עד שהגיע אצל פישל קארפ. ואל תתמה שאיני קוראו בשם. לפי שמחוסר שם הוא, שהדגים מרוב כבוד שמכבדים את לויתן מלכם אין מכנים לשום דג בשם פרטי. יתר על כן, עד ליפי הש"ס לא היה לשום מין ממיני הדגים אפילו שם כולל. תדע לך שהוא כן, שהרי כל מקום שנאמר דג במקרא לא פירש הכתוב שם הגוף.

ד. נכבדי מים

אבותיו ואבות אבותיו מן הדגים הקשישאים היו, ששלשלת יחוסם נמשכת עד לדגים שהיו עם יונה במעי הדגה, ומתוך שדבקה נפשם בתפילתו של יונה במעי הדגה הלכו אחריו עד שהקיאו הדג בפקודתו של הקדוש ברוך הוא. מעתה אין ספק שבמעי הדגה התפלל יונה, ולא כמבארים וכמפרשים שדוחקים לפרש שלא התפלל יונה אלא לאחר שיצא ליבשה, לפי שכתוב ויתפלל וגו' ממעי הדגה ולא כתוב במעי הדגה.

והיאך הגיעו לנהרות שלנו, הלוא הם רחוקים ממקומו של יונה? אלא היכן היתה תפילתו של יונה, הרי במקום שהים מתחבר עם הנהר, כמו שאמר ותשליכני מצולה בלבב ימים ונהר יסובבני.

יצאו מן הים ובאו לנהר ונתגלגלו במים המתוקים מנהר לנהר, פעמים מרצון ופעמים מאונס. אין קץ לנהרות שחצו אותם ואין סוף למים ששחו בהם ואין שיעור למים הזידונים שעברו על נפשם ואין גבול לרשתות ולמכמורות שבלעו אותם. לסוף הגיעו מקצת מקצתם למים שלנו, לנהר דניסתר שמושך והולך בארצות הקיר"ה, כשם שעשו אנשי משפחת בית קיקניש שבאים מזרעו של יונה הנביא, שכן שמם מגיד עליהם, שכן קיקניש מלשון קיקיון הוא, הוא הקיקיון שמינה אלקים ליונה להצילו מחום השמש. איני יודע אם יש עוד ממשפחת בית קיקניש בין החיים, בבית החיים בלמברג קבורים כמה מהם.

ברם יפה שתדע, מה שהיה מקובל כאמת שאין להכחישה מתערער והולך. וכבר יש שאומרים דברי אגדה הם, כלומר שלשלת יחוסו כל אותו הדג דבר בדוי הוא. לא שהוא אינו בן לאבותיו, אלא הם כלומר אבותיו אינם בנים לאבותיהם, כלומר לאותם האבות שמתייחסים עליהם, כלומר לדגים שהיו עם יונה במעי הדגה, וכבר כל בר בי רב מצפצף בלשון האיכותיר-לוגים שאומרים שכל אותם שהיו בסביבתו של יונה במעי הדגה כבר כלה זרעם מן העולם ולא נשתייר מהם אפילו דג לחולה, וכל מי שאומר ממעי דגתו של יונה אני בא בדאי הוא. אבל אני אומר, אם ייחוס אבות אין כאן ייחוס עצמו יש כאן. ואם אתה רוצה לדעת מהו הריני מגיד לך, פעמים לפי דרכם ופעמים לפי דרכנו כדי לשבר את האוזן, כשם שעשו החכמים הראשונים ששמו דברים בפי בהמות חיות ועופות בלשון בני אדם, אלא הם שחכמים גדולים היו וכל מעשיהם לשם חכמה ומוסר היו ביקשו לתת לפתאים ערמה, מכח הכתוב מלפנו מבהמות ארץ, אני שאפילו לידי תלמיד תלמידיהם לא הגעתי די לי בדברים כהווייתם.

כבר בבחרותו שעדיין ירקרק בהיר היה כבר יצא שמו בין נכבדי מים. דגים קטנים עם גדולים יראו ממנו. עד שלא הגיע אצלם שטו ובאו לקראתו ונכנסו חיים לתוך פיו. אחד דגים שכרסם בית משוש להם ואחד דגים ששטים על צלעם, אחד ימניים ואחד שמאליים, מעצמם מאליהם באו להיות מאכל לו. כיוצא בהם החוטמניים ובעלי עינים שבראש. אחד שחוטמם ועיניהם מימינם ואחד שחוטמם ועיניהם משמאלם. הדג שלבו סמוך ללחיו לא נתן חתים בלחייו ופער עליהם בפיו לסעד את לבו. והלוא מימינו לא שמענו שאותם הדגים שרויים בנהרות שלנו, אלא על שום כחו וגבורתו הפריזו לומר שאפילו דגים שבים כפופים לו.

היה שט במים אדירים, מפניו חלו קשקשת וסנפירים. כאן אכל דג וכאן דגה, כאן עשה לו הג-ולאריביו חגא. כאן יצא עם קלגסיו ובדם חצה עד לקשקשיו. כאן רוחץ בדם סנפיריו, טרף ומוחץ ראשי אביריו. כאן עשה יום באכילה ולילה, כאן גזר צום בשתייה ואכילה. כאן יצא לריב וכאן למצה, כאן מילא פיו מכל שוכני אצה. כאן עשה נחלי דמים ולא אין לשוט כיום תמים. כאן רקד עם בנות לויתן, כאן פקד אותן כחתן. כאן עשה ימיו במשתה הילולים, עם כל חכמיו הכמי שבלולים. אז עיטר נוגנים וכרים גם פיטר יועצים ושרים. כל דג לבן לשיניו טרף, עד כלותו לא אמר הרף. הרג ולא חמל בגלוי ובהסתר, מקולו קמל צמח הדניסתר. אך על זאת יבורך בפי כל, כי הציל את הקרפיון מבטן שאול, כי הקרפיונים עצלנים המה, והרי עצלות תפיל תרדמה, ומתוך אשר ירגיזם בלא רחמנות, יצילם ממיתה של עצלנות. עליו באה לומר כמו שאומרים על טורחי טובה לא היה חסר כלום חוץ מצרות.

אחר שעבר את הדניסתר וסייר אותו לארכו ולרחבו ביקש לראות שאר מימות ולהכיר את קרוביו, שאין לך כל נהר שברוב ארצות אירופא שאין שם משבטו של אותו הדג. ודבר זה אינו לא זכות ולא גנאי אלא גלגול דברים שמתגלגלים ובאים פעמים כך ופעמים כך.

ובכן לאחר שסייר את הדניסתר נטל לעצמו למקום שהסטריפא נופל לדניסתר. לא עשה שם סוף נסיעה לחזור למימי הדניסתר אלא אמר אלך ואראה מה שיש בסטריפא.

אין ידוע אם בסטריפא של כפר תוצין היה המעשה אם בסטריפא של כפר קיסיליביץ היה המעשה. בכל מקום לא שהה שם. ועד שסנפיריו בהילוכן שם הגיע לסטריפא של ביטשאטש, זו ביטשאטש דיתבא על נהר סטריפא.

בא לו לביטשאטש ואמר, פה אשב כי איויתיה. ראו אותו דגי הסטריפא ונבהלו, שמימיהם לא ראו דג גדול שכזה. טפו לחשוב שמזרעו של לויתן הוא, מאותם שנולדו קודם שסירסו הקדוש ברוך הוא והרג את הנקבה ומלחה לצדיקים לעתיד לבא. עכשיו אחר מפלתו מכחישים הם שאמרו כך, ומי שאינו יכול להכחיש משום שיש ראיות כנגדו הרי הוא אומר, דרך צחות אמרתי כך. היו מעלים לו מס ומובילים לו מתנות. מרוב המתנות התחילו מימי הסטריפא מתרוקנים מן הדגים. ואף על פי שאין לנו עסק בהיסטוריא קרוב לשער שאותו מעשה אירע בשנת תרכ"ג או תרכ"ד, שבאותן השנים העלו הדייגים את שער הדגים יותר על כדי דמיהם ובאה כל העיר אצל רבינו הגאב"ד שיגזור חרם על כל מי שקונה דג עד שיורידו הדייגים את השער.

ובכן היה שט לו במימי הסטריפא וכל דגי הסטריפא שבביטשאטש קיבלו מרותו עליהם והיו נותנים לו כופר נפשם, איש את אחיו ואיש את רעהו ואיש את קרובו. היה מושל בכיפה, במימי הסטריפא, ואכל את דגתו בלא משקל ודאגה, לטובתו ולהנאתו מדג ועד דגה. הפלה בשר מכל באי מים, נחמד למראה ותאוה לעינים, והכל בהולים כעבד כאדונו למלאות חפצו ולעשות רצונו, בטרם ידע מה יעשה כבר עשאוהו, שמרוב אכילה ושתייה נתבטל בו כח הרצון היפה שכל מה שמגידים לו זה רצונו. ויותר שנתבטל בו כח הרצון נתגדל שמו, וכל חכמה מחכמות הסטריפא נקראה על שמו.

היה שרוי בטובה ולא הוצרך לבקש כלום. עד שלא עלתה על דעתו לבקש כבר הגידו לו זה וזה אתה מבקש.

יום אחד יום גשמים היה. הדגים הללו אף על פי שגדילים במים כיון שיורדת טפה מלמעלה מקבלים אותה בצמאון כמי שלא טעמו טעם מים מימיהם. צף אף הוא לקבל טיפה.

לאחר שריווה עצמו מן המים העליונים שהם ממיטב הבימות, שמשקים ומרוויחים ומדשנים את הגוף ונותנים לו צידה, שכב לו מתוך קורת רוח וסנפיריו רפים כדג שדעתו לפרר.

באותה שעה עמדו ואבי ההוז הראו עליו בסנפיריהם וריתתו בקשקשים שלהם. אם אני מעתיק את רמזיהם ללשון בני אדם בקירוב כך הם, צופה הוא מה בין מים עליונים למים התחתונים, כלומר עוסק במושכלות, כלומר בחכמות העליונות שכל החכמות כאצלות מהן.

ה. ביום צרה

משל בפי הבריות, טוב לצוד במים עכורים. אותו היום נתבלבלו לו כל מימי הנהרות והנחלים והאגמים מחמת מימי הגשמים שמשכו עמהם צרורות ועפר ושלוליות. יצאו כל פורשי מכמורות ופרשו את מכמורותיהם בנהרים הגדולים ובנהרים הקטנים ובנחלים וביאורים ובאגמים. בנהר ויכסיל ובנהר דניסתר ובנהר פרוט ובנהר בוק ובנהר סן ובנהר דזניין ובנהר פוזהורצה ובנהר ביסטריצה, וכן בשאר כל הנהרות לארצותיהם ולעריהם. אף בסטריפא של ביטשאטש הורידו הדייגים את מכמורותיהם, אף על פי שבאותם הימים לא היו בין היהודים קופצים על הדגים חוץ מאדם אחד. מאחר שכבר הזכרתיו במקום אחר שוב איני חוזר ומזכיר.

ובכן פרש לו דייג מכמורת במימי הסטריפא. ועדיין לא ראה אותו הדג מין מכמורת שכזו, שבמקומו היינו בדניסתר משונים הם מכמורותיהם של הדייגים מאותן שבסטריפא, ואין מכמורת שמורידים בדניסתר דומה למכ-מורת שמורידים בסטריפא. נהרא נהרא ופשטיה, כלומר כל נהר הולך אחר מנהגו. מעתה אם אתה מוצא דבר שאתה קשה בו תלאהו בחילוקי מכמורות.

צפה הדג כלפי המכמורת היה תוהה. אם הר הוא, אימתי גבה כאן הר? פעמים הרבה נזדמן לכאן ולא ראה כאן הר. ואם שנונית היא, אימתי נטלטלה לכאן ומי עשאה חורים חורים? או שמא מין בעל חי הוא, ואותם החורים עיניו הן, אם כן מי הוא זה שהוא מלא עינים, חס ושלום מלאך המות הוא שהכל יראים ממנו? התחיל אף הוא מתיירא והגביה אחת מסנפיריו לברוח. כיון שראה שאין רודף אחר, אמר, אפילו מלאך של מיתה הוא אינו צופה לי להרגני. הלכה אימתו וחזר וביקש לדעת פלוני זה מי הוא ומה הוא עושה כאן.

הרהיב אחת מסנפיריו התחיל חותר כלפי זה שנדמה לו כהר, כשנונית, כבעל חי, ואילו מה הוא, באמת לא דימה אפילו דרך דמיון.

ראוהו הדגים רץ לקראת המכמורת. נפל עליהם פחד ונבהלו, שכל באיה לא ישובון זו מכמורת. ביקשו לצעוק אל תקרב הלום, התרחק מן המצודה. נתבאה לשונם בפיהם מחמת אימה. לא יצאו מן הבהלה עד שבאו לידי תמיהה, וכי אינו יודע שזוהי המצודה הרעה שהדגים נאחזים בה. אבל מקצתם סבורים היו בתמימותם שהוא גבור כל כך שאפילו המצודה משחק לו. התחילו מפארים את גבורתו ומזלזלים במצודה, מאחר שיש גבור שאינו מתיירא מן המצודה. ועדיין קראו למכמורת מצודה, כלומר חכה שאינה אלא מחט, לשון שנשתמש בה שלמה המלך עליו השלום כשביקש לצייר את חולשת האדם, כמו שהוא אומר, כי לא ידע האדם את עתו כדגים שנאחזים במצודה רעה וגו'. לומר לך ומה מוקש קטן חלוש כמו המצודה מביאה לידי מיתה, קל וחומר מוקש גדול שנכשלים בו ליפול ברעה פתאום. עד שאלו משבחים את גבורתו ביקשו אלו להזהירו ולומר לו טול סנפיריך וברח על נפשך, שאם אתה מטה עצמך להתקרב — פתאום יבוא אידך. ניתנה עצה בלבם והסכימו כולם לדעה אחת ליפטר ממנו להלותו. עשו עצמם כאלמים ולא אמרו לו כלום. ואותם שלא כבשו פיהם מרוב שמחה שהגיע אידו של אותו הרוצח והם עומדים ליפטר ממנו, לקחו להם לשון שקר ותנופה ואמרו לו דברים שאם אנו מעתיקים אותם ללשון שלנו בקירוב כך הם, ראוי אדוננו להתקין לו ארמון גדול מזה אלא ששעת הדחק היא, שאנשי ביטשאטש הדירו הנאה מן הדגים ואינם קונים דג אפילו לשבת. נתפתה לחשוב שארמון הוא שהתקינו לכבודו. הבהיק להם בקשקשותיו ופקח את עיניו כמי שאומר נלך ונראה. התחילו מקצתם מתחרטים ומהרהרים, אי מה עשינו, מיד יראה שרצינו להפילו ברעה ונוקם ממנו את נקמתו. אבל כבר נחתם גזר דינו להאסף, היינו למות. הפסה אותו ספסותו ונכנס לתוך הארמון, היינו המכמורת, והתחיל מסייר כל מה שבארמון, היינו במכמורת, וטועם מכל מה שהכמין לו מבקש נפשו, היינו הדייג.

התחילה ידו של הדייג נמשכת מטה מטה. הדייג שרגיל היה בדגי הסטריפא של ביטשאטש שרובם קטנים חשב שלא דג הוא שמושך אותו ואת המכמורת אלא פגר, פגר של חמור. קילל את כל המופקרות שמשכבות את חמורותיהן בוולדיהן שהן משליכות לנהר. ביקש להשהות את המכמורת בנהר, שאם עדיין הולד חי ימות מיתה ארוכה ויגבו את עיניו מאמו. התחילה ידו תושכת ונמשכת מטה מטה. הבין מדעתו שהפגר מתגבל לו למשכו לתוך הנהר. נזדרז והעלה את המכמורת.

הרגיש הדג שהוא כשעלה ועולה. התחיל תוהה, כלום זוהי עליית נשמה? מאחר שמימיו לא אירעו מעין זה, כל ימיו רגיל היה שכל מאורעותיו הם לטובתו, בא לידי מסקנא שזוהי עליית נשמה שנשתבחו בה הצדיקים. התחיל רואה את עצמו צדיק מוסיף על כל שבחיו שביבחוהו מיום שהוא מושל בגיאות הסטריפא וכעס על שריו ועבדיו שלא קראוהו צדיק.

אלמלא לא נכתבו ספרי מוסר היינו למדין טיבן של ההצלחות המגיעות מאותו הדג. בריה גדולה שאימתה מוטלת על כל הבריות שבסטריפא והכל מוכנים למסור לה את נפשם של אחיהם וקרוביהם ואין קץ לדברי חנופה שהיו נכמפים, פתאום בא אידה, וכיון שבא אידה לא נמצא מי שיעמוד לה בצרתה ואפילו כדי לנחמה, ואפילו כן הספה ולחוץ. באותה שעה פתחו כל דגי הרקק את קולם והתחילו מלגלגים ואומרים, מעלים אותך כדי להמליכך למעלה כשם שמלכת למטה. בוא וראה קטני קטנים שאמרו עליהם חכמינו ז"ל כל קטן מקטין, שמימיהם לא פצו פה ולא ראו את עצמם אלא מאכל לגדולים, ולא השגיחו בהם הגדולים אלא לכם סעודת עראי, פתאום נעשו גבורים ולגלגו לו בפניו. על כגון זה אומר אני בשינוי לשון קצת כפי צורך הענין, כמו שאמרו בגמרא, כל שלא ביגעה יש בנים.

ו. עלייה שהיא ירידה

העלה הדייג את המכמורת ומצא דג גדול. לא ראה כמותו במימי הסטריפא מימיו. מופלג היה בבשר ובשומן וסנפיריו חכוצים כדם וקשקשיו מבהיקים ככסף הטוב. התחיל הדייג מייקר עצמו ורואה את עצמו חכם וגבור. אך מה תתן ומה תוסיף חכמה עם גבורה אם אין עמהן עושר.

באותם הימים נמנעה ביטשאטש מליקח דגים ואפילו לשבת שמצוה לענגו בדגים. ולמה נמנעה ביטשאטש מליקח דגים ואפילו לשבת, לפי שהפלו הדייגים את מקחם יותר על כדי דמיהם. ואף על פי שלא הכריז רבינו הגאב"ד חרם על הדגים נמנעו הכל מקניית דגים, חוץ מאדם אחד כמו שסיפרתי במקום אחר.

התחיל הדייג קובל על הדג שנזדמן לו בזמן שאין קופצים על דגים. אילו בא בימים כתיקנם היה קונה שם טוב לעצמו ונוטל מכון ומושך לבן של בנות לרוץ אחריו. עכשיו ספק אם ימצא לו לוקח חוץ מן הכומר שמשלם בפלים ולא במעות.

היה הדייג מהרהר וחושב מה יעשה, ולא הגיע לידי מחשבה שמביאה לידי מעשה. היה קשה לו לדג מקומו במכמורת. התחיל מפרפר ומושך את המכמורת עמו. נתיירא הדייג שמא יברח הדג. רץ ונטל גיגית ומילאה מים והוציא את הדג מתוך המכמורת והטילו לתוך הגיגית.

היה הדג שרוי בגיגית. מימיו לא נתגלגל למקום מצומצם שכזה ומימיו לא הרחיבו מחשבותיו כל כך. אין צריך לומר בזמן שהיה מלך, שפטור היה מלחשוב מחשבות, שדרך המלכים ששריהם חושבים במקומם, אלא אף קודם שהמליכוהו לא היה נהג לחשוב. היה שרוי בגיגית ומהרהר, העולם מתמעט והולך. בימיהם של אבות אבותי היו הדגים שורים בים, אחר כך בנהרות הגדולים שמתפשטים בכמה ארצות, אחר כך בסטריפא, שמפני כבודה כל ביטשאטש קוראים לו נהר, לבסוף כל העולם מצטמצם בגיגית של מים.

בוא וראה כמה גדול כחן של מחשבות, לא די שמחשבה גוררת מחשבה, אלא שעוברות מבריה לבריה. אתה מוצא בשעה שהיה הדג מוטל בגיגית של מים ומקפל את כל העולם כולו במחשבותיו הניח עצמו הדייג על שקו וקשו ולא ביקש כלום חוץ משינה. באו המחשבות ופקדו אותו. הדג כמו שאמרתי חשב על ימים ונהרות ועל אבותיו ועל עצמו, הדייג חשב על היהודים ועל הדג ועל עצמו, שאם האקלים עושה חסד עמו ושולח לידו דג שוה כסף הרבה, היהודים מה עושים, מושכים ידיהם מן הדגים ואפילו בשבת כלהם שנצטוו לאכול בו-דגים. והרי אילולא שעשו היהודים קנוניא ביניהם שלא ליקח דגים היה מוכר את הדג ליהודי ושותה יין ונותן לאחרים לשתות ושוכר לו מנגן לנגן. שומעות הבנות ובאות ויוצאות עמו במחולות. בורר לו את היפות שבהן ועושה בהן מה שלבו חפץ. זכר את שעשו לו היהודים. בערה בו חמתו על היהודים. טלטל עצמו על משכבו ולא מצא שינה. עמד ועירה בקבוק מלא לתוך פיו. נתרוקן הבקבוק וזרקו בקיר. נשבר הבקבוק וצלצלו שבריו כפעמוני הכנסיה. שמע הכומר ואמר, כך מצלצלים על כומר שמת, משמע שאני מת וצריכני להתקין סעודת מיתה. ומשום שמת בימות הצום שאסורים באכילת בשר שלח אצל הדייג שיביא לו את הדג. נצטער הדייג. דג שכל קשקשת וקשקשת שבו שוה אגודת כסף יפטר בלא פרוטה. הניח ראשו בשולחן ובכה. ראה המוזג ואמר לו, על שום מה אתה בוכה? בעט בו הדייג בכריסו ונזף ואמר לו, יהודי אל תכניס לשונך בדברים שביני לבין הכנסיה. אם אין אתה שותק אומרני שיינך מהול בדם נוצריות שאתה נוקב את פטמי דדיהן והורג את ילדיהן ומטיל אותם לנהר והם נכנסים לתוך מכמורותי ומשחיתים אותן. נתבהל המוזג והיה מתפחד. התחיל מפייסו בבקבוק גדול כגודל הקיר. נכניס יין ונתרכך לבו. גילה צערו לפניו. אמר לו המוזג, קשה הוא הענין, אם ביקש הכומר ממך את הדג אי אתה יכול לפטרו בקשקשת או בשתי קשקשות. אבל יש לי עצה. אבל לא הוצרך לעצת היהודי שבינתיים נזדמן לו יהודי אחר וקנה את הדג.

ז. מחשבות מפולמות

בוקר והוציא הדייג את הדג מן הגיגית והחזירו למכמורת, שאם רואים דג במכמורת סבורים שלא שהה משעה שבא מן הנהר, ואין לך חביב בדגים כדג שבא ממקום חיותו לשוק בלא שהיות.

כשראה הדג את עצמו מוטל במכמורת טעה לחשוב שמתכוונים להחזירו לנהר. זו טעות שטעה כשאר רוב הבריות, שיותר שהצרה גדולה טועים לחשוב שממנה תצמח הישועה.

לא כמחשבותיו של דג מחשבותיו של דייג. הדג חושב שמחזירין אותו למקום חיותו והדייג מבקש את דמיו, זה מצפה לישועה וזה מתייאש מן הישועה, זה מצפה לישועה מחמת שהוציאוהו מן הגיגית וזה מתייאש מן הישועה מחמת היהודים שעשו קנוניא שלא ליקח דגים, ולא כמחשבותיהם של הדג והדייג צפוי היה להם. אתה מוצא כיון שהגיעו לעיר בא לקראתם

(הסוף בעמוד 56)

* סיפורי „עיר ומלואה", שיצא לאחרונה בהוצאת שוקן.

יהודה פרידלנדר

המארג הסאטירי ב„עיר ומלואה" לעגנון

הערות לסיפורים „הצפרדעים" ו„מזל דגים"

„אמר רבא: חיי בני ומזוני לא בזכותא תליא מילתא, אלא במזלא תליא מילתא."

(בבלי, מועד קטן, כח, ע"א)

אחת מסגולותיה הנודעות של יצירת עגנון היא מלאכת ההרכבה הנפלאה שיש בה מן ההערמה שבהעלמה, ומן ההתפיה שבגלוי. הסתר פנים במסווה של מאור פנים מהווה תשתית אמנותית לסיפורי עגנון בכלל וליצירתו הסאטירית בפרט. הדברים אמורים במיוחד לגבי המשחק האסתטי של משחק האמן בתוסי המדרש והאגדה...

שי עגנון בשנותיו האחרונות

שני הסיפורים קרובים זה לזה, ויתכן ש„הצפרדעים" הוא מעין פתיחתא רבתי ל„מזל דגים", ויפה עשו העורכים שהסמיכום בספר „עיר ומלואה", ועשום כעין חטיבה אחת. הסיפור „הצפרדעים" נקרא כסיפור הווי פארודי על־פי פתיחתו, וכסיפור מוסרני על־פי חתימתו. הצד השווה שבפתיחה ובחתימה הוא שלהסטיה באו. שתיהן אינן עיקר הסיפור כבית למרות שהן עיקר תבנית הסיפור כמתוך. אולם אם עיקר אין בהן, רמז לעיקר יש בהן...

קרפל שלייפן מ„תרם" הציבור, ר' נקבת הציבור בו. לכאורה פארודיה נאר לפנינו: צא וראה במה הכריחו את הגאב"ד? במלחמה באינפלציה. אולם לא כן הוא הדבר. מעשה הדגים בסיפור מוליכנו לאפיק אחר. מידת אחד הסבכים למנהג אכילת דגים בליל שבת הוא כי הדגים מגבירים אונות ומסייעים לפריה ורביה, יתירה מזו: האשה ואוכלת דגים יולדת בנים יפים, כמאמר במסכת כתובות סא, ע"א: „...די אכלה מורי (דגים) הוו לה בני...

— א —

שני הסיפורים „הצפרדעים" ו„מזל דגים" (נתפרסו לראשונה ב־1956) מהווים מידגם כמעין ומייצג על הסאטירה העגנונית בהווה, ומותר אף לומר בשיאה...

... על סיבה של הזיה דגית־צפרדעית זו עלינו לעמוד בפרטות.

הרקע החיצוני לסיפור — האמרת כחיר הדגים, הימנעות בני העיר מאכילת דגים בשבת, הסתייגותו של הרב מלגזור גזירה כפרישת שלא לאכול דגים, פרישת ר' קרפל...

בוצאץ, היא ביטשאטש, כלשון עגנון — „עיר ומלואה"

בזכותא תליא מילתא, אלא במזלא תליא מילתא." (ראה המוטו למאמרנו). בסיפור כולו אנו עומדים מול דמויות נפעלות, שפעילותן מדומה בלבד, כיון שאין גורלן בידיהן. תפיסה פאטאלית זו מצויה לרוב ביצירות עגנון, והיא מן המפורסמות שאינן צריכות גיבוב של ראיות. שוב אנו מצויים בהוויה דגית מיוחדת, אלא שהפעם מקבלת ההוויה הדגית משמעות רחבה ועמוקה יותר מאשר בסיפור „הצפרדעים"...

ההערמה שבהעלמה, כדי להגיע בסופו של דבר אל המסקנה: „ברוב יפה שתדע, כה שהיה מקור כל כאמה שאין להכחישה מתערער והולך. וכבר יש שאומרים דברי אגדה הם, כלומר שלשלת יחוסו של אותו הדג דבר בדוי הוא." (עמ' 611—610). ה„כלומר" בא להטעות, שכן לפנינו ערעור על הפיסת המשכיות בתולדות ישראל, או ליתר דיוק: סאטירה נגד המערערים על תפיסה זו...

עצמתו וסופו של הדג מקביל לתיאור עצבתו וסופו של ר' פישל קארפ, ולא נבוא להזכיר את כל המובאות המוכיחות זאת. ההקבלה שבסיפורי־המישנה רק מכינות אותנו לקראת הפואנטה שאינה קומית אלא סאטירית בסיפור שלפנינו, כוונתי למציאת התפילין־של־ראש בראשו של הדג המת וכל הכרוך בתמונה זו.

בבדיקת כל מערכת ההקבלות שבין דמות הדג לדמותו של ר' פישל...

חמישה פרקים מתוך נסיעה בארץ־ישראל

פנחס שדה

ירושלים: בחזרה לבית גולדין בחלום

הלילה חלמתי שאני חוזר לבית גולדין בחלום.

במרוצת השנים חזרתי אליו, פעמים אחדות, בהקיץ. ראיתי כי פני השכונה הירושלמית, שכונת אחוה, לא נשתנו. כן גם רחוב מגורי, רחוב ראשית־חכמה. כעשרה בתים בו, מהם שני בתי־כנסת, והם עומדים כשעמדו על תילם.

אל בית גולדין עצמו, באותם ביקורים, לא נכנסתי. לא שבתי לעלות במדרגות־העץ הלולייניות אל הגג, אשר בחדר קטן בו התגוררתי בעלומי. רק עומד הייתי על המדרכה מנגד ומביט בו. מביט שעה ארוכה, והולך.

איני יודע, אולי נהגתי כך משום שבבית עצמו אבן חל שינוי. לשעבר היה זה בית אלמוני. מר גולדין המנוח היה צורף. בין הדיירים היו אופה, נגר, חנוני, בחור־ישיבה. האכנם בקומה השניה מוסיפות להתגורר משפחות אלה, אך קומת הקרקע נהייתה, לתמהוני, למקום ציבורי...

מציורי „החיים כמשל" מעשה־ידי פנחס שדה: בית גולדין בירושלים

באלוהים. תעשי כמוני תקומי כל בוקר ותגידי ישר כשאת פותחת את העינים כמו שאני רק פותחת את העינים מהחלום אני אומרת: ברוך...

(הסוף בעמוד 55)

5. ראה מאמרי „בסבה קיבה", פרידה, „הרבות וספרות", ה 1.6.73.

יהודה עמיחי

שיר לחיי אבי

לְחַיֵּי אָבִי, בְּמוֹתוֹ, הָיוּ רָמוֹת
כִּקְסִיפָה שֶׁל תִּיק הַטַּלִּית שֶׁלּוֹ.

כּוֹס הַקִּדּוּשׁ הָאַחֲרוֹנָה שֶׁשָּׁתָה,
שָׁתְתָה אֶת פָּנָיו הַיָּפִים.

וּמִי שֶׁלֹּא מַאֲמִין, יִרְאֶה אֶת הַכּוֹס הַשְּׁקֵטָה
שֶׁנִּשְׁאֲרָה כָּאן אִתָּנוּ.

אֲנִי רוֹצֶה לְהַתְחִיל מֵחָדָשׁ
בְּשֵׂעָר אָפֹר וּבְלֵילוֹת נְקִיִּים מֵחֲלוֹם.

אֲבָל אִמִּי וְאַחוֹתַי זָרְקוּ בִּי אֲבָנִים מִן הַשָּׂדֶה
וְהָיוּ לַאֲבָנִים יְקָרוֹת בִּבְשָׂרִי.

בַּיּוֹם אֲנִי מוֹעֵד בַּשְּׁלִיָּה הַשְּׁחוֹרָה שֶׁל הַהִיסְטוֹרְיָה.
בַּלַּיְלָה אֲנִי צוֹעֵק "אֱלֹהִים!" מִתּוֹךְ הַשַּׂק.

וּמִי שֶׁלֹּא מַאֲמִין, יָבוֹא וְיִרְאֶה אוֹתִי
כְּמוֹ שֶׁרוֹאִים שְׂדֵה קְרָב יָשָׁן.

וּמִי שֶׁלֹּא מַאֲמִין
יַחֲזֹר מִן הַמֵּתִים וְיִרְאֶה שֶׁכָּךְ.

משירי גוף ונפש

לִפְעָמִים אֲנִי מְאֻשָּׁר מְאֹד וְנוֹאָשׁ.
אָז אֲנִי נָעוּץ חָזָק
בְּתוֹךְ צֶמֶר הַפַּרְוָה
שֶׁל כֶּבֶשׂ הָעוֹלָם,
כְּמוֹ קַרְצִית.
טוֹב לִי כָּךְ.

מאיר ויזלטיר

זכירה

...וְגַם אֲזָכְּרֵךְ כְּבַלּוֹן שָׁחוֹר
בְּעָנָן יָרֹק־אָפֹר
בֵּין קְלָה־יָמִית וְדֹבֶר
בְּרוּחַ חֲזָקָה נוֹשֶׁבֶת
בְּרִאשׁוֹן, בְּדִיּוּק בְּרִאשׁוֹן
בְּיָנוּאַר 70.

וְכַעֲדַת צַבְּתָנִים מְדַרְכִּים
כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה כְּבָר הָיוּ עֲרוּכִים
לְזַנֵּק בְּבִטְנָהּ שֶׁל צִלְלִית מָטוֹס
שֶׁהֻמְמָה וְזֻמְזְמָה מֵרָחוֹק,

אֲבָל מִבְּטֵךְ שֶׁלָּךְ רָתַק
אֶל לֹבֶן שְׁחָפִים בְּבָזָק

מֵעַל רָאשֵׁינוּ: רָאִית רַק
עֲדַת עוֹפוֹת קְטַנֵּי מַשָּׁק

וְאוֹתִי כְּבַלּוֹן לָבָן
שֶׁמְּשַׁכֵךְ עִמּוֹ עַד כָּאן

וַיִּמְשְׁכֵךְ בַּאֲשֶׁר יִסַּע
עַל כְּנַף רוּחַ מַטָּסָה

וּבְאֶשְׁנָב הַטַּבָּחִים
מְרִיעִים לָךְ וּמְבָרְכִים

אוֹתָךְ וְאֶת כַּרְסֵךְ
הַמְּלֵאָה לָהּ פְּרָחִים.

וְרַק הַסְּפִינָה, אֲנִי מְשַׁעֵר
כְּמוֹ בְּעֶרֶב הַהוּא גַּם הָעֶרֶב קְרֵבָה
אֶל מַרְגְּלוֹת הַצּוּקִים הַנְּמַסִּים
בָּאֲפְלוּלִית הַמַּרְטִיבָה.

הממד הקולי

הָעוֹלָם כָּל כָּךְ שָׁקֵט,
לְפֶלֶא בְּעֵינַי:
אִלּוּ הָיִיתִי אֲנִי הָעוֹלָם
הָיִיתִי מַרְעִישׁ עוֹלָמוֹת.

הֶעְדֵּר כָּזֶה שֶׁל הַמֵּמַד הַקּוֹלִי,
הֶעְדֵּר כָּזֶה שֶׁל הַמֵּמַד הַקּוֹלִי,

הֶעְדֵּר כָּזֶה שֶׁל הַמֵּמַד הַקּוֹלִי,
מַמָּשׁ עוֹף לֹא וְשׁוֹר לֹא:

מַה שָּׁקֵט מְטוֹס עַל־קוֹלִי!
מַה שָּׁקֵט מְטוֹס עַל־קוֹלִי!
מַה שָּׁקֵט מְטוֹס עַל־קוֹלִי!
מַה שָּׁקֵט מְטוֹס עַל־קוֹלִי!

וְהַשָּׁמַיִם
מִתַּחַת לַמַּיִם
דָּגִים אִלְּמִים
מוֹשִׁיטִים יָדַיִם:

עוֹלָם מְגֻמָּס מַה לֹא נִבְרָא מֵעוֹלָם.

אָזְנַיִם כֵּן, עֵינַיִם כֵּן, חֹטֶם כֵּן
פֶּה לָהֶם וְלֹא יְדַבֵּרוּ:

עָשָׁן בָּעֵינַיִם
זִמְזוּם בָּאָזְנַיִם
אָבָק בַּחֲדָרִים:

פֶּה לָהֶם וְלֹא יְדַבֵּרוּ:

שַׁדַּי־אֵלַי בִּדְמָמָה אַלְחוּטִית
אֶת שְׁתִיקָתְךָ הָאַנְאַלְפַבֵּיתִית־מַלְכוּתִית!

מתוך הספר „קוי", שירים, 1969–1972, שיופיע בקרוב בהוצאת „ספרי סימן קריאה".

חמישה פרקים

(סוף מעמוד 54)

כמות. העובדה היא שבכלל העולם כולו עומד על דברים כאלה. באותם השבועות שבהם הייתי באותו מקום היא היתה מרכז עולמי. היא היתה אש. היא עשתה משהו בשביל כולם, משהו ישועתי. היא הגיעה אל האש.

רמת־גן

אני יושב עכשיו בחדרי וכותב את השורות האלה לקול הלמות פטישים. הם הולמים מאז הבוקר. הם הלמו אתמול ושלשום. קולם כקול פטיש הנרעץ מסמרים במכסהו של ארון מתים.

לפני כן, בשבוע שעבר, חפרו בורות. בבורות תקעו ברזלים, מכונה גדולה באה בשאון ושפכה בטון בין הברזלים. עמדתי ליד החלון המשקיף על הנעשה למטה. הפועלים עסקו בשלהם, נשו אנה ואנה, ולא ראו אותי. הם יצקו יסודות לבנין. עכשיו הם בונים אותו. הוא הולך ומתרומם.

הם סוגרים עלי. בחדרי, המופנה אל הצד, שני חלונות. האחד משקיף אל לא כלום, אל צדו האחורי של בית אחר: בחלון זה איני פותח אף פעם את התריס. מהחלון השני היו נשקפות עד עתה צמרות. אורנים, פיסת שמים, כברת קרקע. עכשיו הולך הבנין החדש ומתרומם ממש ליד חלוני זה, כתבשה או ששה צעדים ממנו, ועוד מעט ויאטום כליל אף את המעט שראיתי. וכך אהיה סגור מכל הצדדים.

אני יושב ושומע את הלמות הפטישים. הבנין עולה ועולה, נדבך על נדבך, לבנה על לבנה, קומה על קומה. עוד מעט ולא יהיו קרקע, לא צמרות, לא ציפורים, לא עננים, לא שמש בבוקר, לא ירח וכוכבים בלילה. את הגשם אשמע אך לא אראה.

אין לי כסף לצאת מכאן. נערה אחת שאלתני פעם: הכיצד זה שאתה מתגורר ברמת־גן, המקום האבסורדי ביותר בשבילך לגור בו? ועניתי: זאת היא הסיבה לכך שאני גר בו.

יתכן שבחלומותי אני בא להתגורר במקומות אחרים, מהם אפילו משונים למדי. אינני יודע. הנה, למשל, לפני זמן־מה סיפרה לי נערה אחת כי בחלומה פגשה אותי בצ'רנוביץ, וכי אמרתי לה שהחלטתי להשתקע באותה עיר. ואני אפילו איני יודע היכן היא, בדיוק, אותה צ'רנוביץ. ואגב, לדברי הנערה, „שמות הרחובות היו שם בתוך כלובים". אולי כוונתה לשלטים הנושאים את שמות הרחובות.

האיש צעיר אחד בא אלי פעם וסיפר לי כי ראני, בחלומו, מתהלך בבוקר בלב המושבה בה הוא מתגורר, מושבה קטנה בשרון ...

...

אוהב אותה אני. צמחיה, פרחים. רציתי שיהיה לי איזה גן, מטהו. אך אין לי. להדרי רק מרפסת קטנה, שאין בה מקום אלא לעציצים אחדים, ואני מגדל בהם גירניום וכמה קקטוסים. אני מכיר אותם, כל אחד מהם כשלעצמו. צורותיהם שונות זו מזו, וכל אחד מהם סרוי בעולם מיוחד לו ונבדל משל זולתו. אחד מהם אינו מתפרש על סביבותיו, אינו פונה אל שום צד. הוא כמו צומח אל תוך עצמו. כמו בעל־חיים קמאי כאות, אטום, אילם, כבוש הוא בתוך קוציו, ואולם פעם אחת בשנה, לפתע, למשך יום אחד, הוא פורח, ולפרחיו אז צבע כצבע ההילה שצייר מתיאס גרינואלד על מזבח הכנסיה בעיר איזנהיים סביב גופו של ישו הקם לתחיה ועולה מקברו השמימה.

התינוק

לְמַרְגְּלוֹת חוֹמַת יְרוּשָׁלַיִם
עַל מַיִם כֵּהִים, שְׁקֵטִים,
בְּסִירַת זָהָב קְטַנָּה
דָּוִד הַמֶּלֶךְ קָרֵב.

לְאַט עוֹלֶה הוּא בַּמֶּוֶת
בְּמַדְרֵגוֹת הַשֵּׁשׁ הַיְּרֻקּוֹת.
עַל זְרוֹעוֹתָיו עָטוּף
גַּם הַמָּשִׁיחַ הַתִּינוֹק.

הַכֹּהֲנִים הֵימָן וִידוּתוּן
שָׁרִים בְּאַשְׁמֹרֶת הַלַּיְלָה:
אֱלֹהִים, בּוֹא מִשִּׁימוֹן,
מִפָּארָן בּוֹא וּמִשֵּׂעִיר!

הַבֵּט מִשָּׁמַיִם וּרְאֵה,
אֵל, אַדְמָתְךָ טְמֵאָה:
חֲזִירִים רוֹעִים עַל גִּבְעוֹת יְהוּדָה.
שְׁלַח מְשִׁיחֲךָ לָבוֹא.

ארץ־ישראל בחלום

הלילה חלמתי כי אני בא לעמק הירדן. כבר פעמים אחדות חלמתי חלום זה. אני מגיע ברגל אל מקום שהוא עמק הירדן, אף כי אין שום דמיון בינו לבין מקום כלשהו שראיתי אי־פעם במציאות. זאת תחילת החלום.

אני חוזר ומגיע תמיד בשעת אחר־צהריים מאוחרת של יום שישי. אני פוסע במשעול, בצל עצים עבותים, בין צמחיה ירוקה, כהה. גם האויר ירקרק, כהה. הכל ישנה ביופי עמוק. מצד שמאל גדר־עץ נמוכה, שיחים מטפסים. אני אומר פתאום בשמחה: אלוהים, איזה יופי, מה יפה כאן!

אני מגיע אל אגם קטן, למרגלות קיר־סלעים מכוסה צמחיה. צעירים אחדים מתרחצים בו, שוחים, מתהלכים על גדותיו. אני עומד ומביט. הכל ירוק, והירוק משתקף במים.

אבל אינני יכול להשתהות הרבה. לא באתי לכאן באין מטרה. ואני פונה שמאלה, ובא אל קצהו של ישוב. בתים אחדים, עץ, גדר, שביל ... לדעתי זו דגניה, או אולי כינרת, אף כי אין שום דמיון בין ... הרים, ועל אחד הרכסים ישוב קטן: מסדה. אולי אלך לשם, אך מה לי שם? ואני ממשיך בדרכי דרומה.

על פרשת הדרכים, בין פרדסים עבותים המקיפים אותי מכל עבר, אני עומד ומהסס. מראה אור השמש כבר גז. עתה לא יום ולא לילה.

אני רושם דברים אלה כאן, כי אם קיים המקום ההוא שראיתי בעמק הירדן במקום כלשהו, בעולם כלשהו, עלי לספר עליו. ואם אין הוא אלא יציר־הזיה, רוצה אני לרשום אותו לבל יאבד זכרו כליל, כי אין לו להלום זכר אם לא יירשם בעט ובדיו.

(מתוך הספר „נסיעה בארץ־הקודש והרהורים על־אהבתו הנכזבה של אלוהים", שיופיע בקרוב בהוצאת שוקן).

תרבות וספרות בחגים

בגליונות־החג הבאים של „תרבות וספרות" משתתפים בשירה, בסיפור ובמסה: רחל איתן, יצחק בן־נר, שושנה הלוי, ישראל הר, הפרופסור הראל־פיש, נתן זך, זלדה, יהודה עמי־חי, דליה רביקוביץ הפרופסור גרשון שקד.

ספרים חדשים

מקור

סטביסק — ספר זכרון

יד וזכר ליהודי סטביסק על אורח חייהם האחיד והמיוחד. העורך: י. רובין. הוצ' ארגון יוצאי סטביסק בישראל. 829 עמ'.

ששון אפריה: הרגל השלישית

רומן ישראלי על יליד ירושלים הי עתיקה המקדיש חייו למלחמה. הוצ' „בית לשון", אשדוד, 188 עמ'.

יצחק אלפסי: מסדר בבריברית — פרקים בתולדותיה, רעיוניה ומנהגיה

מהדורה חדישה, הוצ' בבריברית, הלשכה העולמית ...

...

מתורגם

הוצ' „לדורי", 88 עמ'.

פ. זיגלביים: בני אמאמבה — ביצור מארץ הזהב

רומן מחיי הכושים בדרום אפריקה על רקע מאבק האפרטהייד. תרגם מיידיש: בנימין כנא. הוצ' „יבנה" ב־ע"מ, 176 עמ'.

וליאם פוקנר: שני סיפורים — הדב, האחוזה.

שני סיפורים ממיטבו של המספר האמריקאי הגדול, הנסבים על חניכתו של נער בציד. תרגם: אסתר ...

...

מוסד ביאליק ספרים חדשים

ש.ה. ברגמן

תולדות הפילוסופיה החדשה

כרך שני: מתקופת ההשכלה באירופה עד עמנואל קאנט

עיקרו של ספר זה מוקדש לפילוסופיה הביקורתית של קאנט. בפרקים שקדמו לקאנט דן המחבר במשנותיהם של נציגי תקופת ההשכלה באירופה: ז'אן ז'אק רוסו, ג.א. לסינג, י.ג. הרדר. 208 עמ', —.18 ל"י

אפרים שטרן

התרבות החומרית של ארץ־ישראל בתקופה הפרסית

מחקר ראשון על אחת התקופות הסתומות בתולדות הארץ, המעלה תמונה כוללת של תרבות זו, כפי שהיא משתקפת במימצאי החפירות ובעדות הספרותיות והאפיגראפיות (בשיתוף עם החברה לחקירת ארץ־ישראל ועתיקותיה). 304 עמ' כפולי־טורים, 375 תמונות וציורים. —.50 ל"י

נתן שפיגל

סנקה, האיש ומשנתו

מונוגראפיה על הפילוסוף הרומי, מורו של נירון קיסר. כתבי סנקה, השופעים רעיונות הומאניים, מושכים עד היום את לבם של הקוראים, המוצאים בהם עניין, נחמה ועידוד. 224 עמ' 18 ל"י

אגרות חיים וייצמן

כרך רביעי: ינואר 1905 — דצמבר 1906.

בעריכת קמילו דרזנר

כרקע היסטורי לכרך זה משמשים המהפכה הרוסית הראשונה, הפרעות באוקטובר 1905 ובאביב 1906 ביהודי רוסיה, וכן ההכרעה בפולמוס אפריקה המזרחית שנפלה בקונגרס הציוני השביעי. 420 עמ', 8 תמונות —.22 ל"י

כל שירי יצחק למדן

שירת למדן ספוגה לתוכה את תחושת האימים העומדים להתחולל על ראשה של יהדות אירופה, וכל חרדת הבאות מעקת בשיריו. בראש הספר מבוא מקיף מאת פרופ' ש. הלקין על הבחינות והמוטיבים בשירתו של המשורר. 448 עמ'. —.30 ל"י

פלוטארכוס: חיי אישים

אנשי יוון ורומי

תרגם מן המקור והוסיף הערות א.א. הלוי

בכרך זה כונסו כל אותן ביוגראפיות, שלא נכללו בשני הכרכים הראשונים. אף הובאו בספר ההקבלות וכן מפתח השמות לכל שלושת הכרכים של חיי אישים (בסדרת ספרי מופת מספרות העולם). 950 עמ'. —40 ל"י

כרך ראשון: אנשי רומי, בתרגום י.ג. ליבס —.25 ל"י

כרך שני: אנשי יוון, בתרגום א.א. הלוי —.25 ל"י

דב ניר

פאתי מדבר

מחקר גיאוגרפי־איזורי על האדם בסובב הצחיח־למחצה. בספר מפות ותרשימים רבים, המבהירים את הדיון המחקרי בנושא. 195 עמ'. —.20 ל"י

לאו צה

דאו דה צ'ינג

תרגמו מן המקור הסיני יורי גראוזה וחנוך קלעי. מבוא והערות מאת י. גראוזה

תורתו של הפילוסוף הסיני על דאו, שמובנו עיקרון או שיטה המביאים לידי השגת הסדר הטבעי בדרך התנהגות של „שב ואל תעשה" (בסדרת ספרי מופת מספרות העולם). 123 עמ'. —.12 ל"י

להשיג בבתי־המסחר לספרים ובמדור ההפצה של מוסד ביאליק, ת.ד. 92, ירושלים

יהודה רצהבי

עיונים בפיוטו של יום

הסליחה „עת שערי רצון" נתקבלה, כמוש היום, בסדר תפילתן של קהי־לות ספרד ותימן, והיא נאמרת לפני התקיעות. היא נמנית על הסוג הי־פיוטי הנודע בשם „עקידה". אלה הם פיוטים המרבים פרשת עקידת יצחק, כפי שהיא מסופרת במקרא ונדרשת באגדה. ה„עקידה" עתיקה היא, וכבר מצאנה ביצירותיהם הי־פיוטיות שבעל־פה של המתורגמנים הקדומים, המייצגות כנראה, את הי־שלב הראשון בהתהוות הפיוט (עיין כהקדמה של היינמן, פרקים מיצי־רתם הפיוטית של המתורגמנים הקד־מים, הספרות כרך ה, עמ' 366—367).

העקידה איננה יצירה ספרותית הי־באה לספר בשיר, פרשה היסטורית מתקופת האבות, ללא זיקה כלשהי־אל ההווה ואל ענייני השעה. הי־עקידה צמודה לתולדות האומה בכל הזמנים. בני הדורות, שהקריבו עצ־מם, אבות ובנים, על מזבח דת יש־...

שבפיוט. בדיקה נוספת מראה שהי־סטור הכבותי, הן של השיח והן של הפעולה, קשור קשר אמיץ בי־התפתחות העלילה. שיח מרכזי בי־סיפור־העקידה הוא של הבן־והאב. הבן השואל לתומו על הקרבן והאב המצביע על הבן כקרבן. לדרשית זו מייחד הפייטן שתי מחרוזות, מחרוזת לכל דיבור, בשעה שעד כה הקדיש מחרוזת אחת לכל דרשית. כיוצא בו המונולוג האחרון של הבן, כשהוא עקוד על המזבח לקראת שחי־טתו. כאן הגיע המתח לשיאו, ושיח הבן שהוא בחינת בקשה וצוואה לאם ולאב מתמפך בשתי מחרוזות: לא בבקרה והוא בבדי. הרצע הדרמאטי תובע אריכות הרחבה. כיוצא בו בתיאור הפעולה. הכוונות הנפשית התכונה במעשית: לקראת העקידה מסופרות בשתי מחרוזות רצופות. בכך ביקש הפייטן להדגיש את מקור־כן המרכזי בעלילה.

...

הסליחה כולה, לבד ממחרוזות הי־פתיחה והחתימה, מספרת את פרשת העקידה על־פי התורה והאגדה. סי־פור העקידה סדור ברצף של פעולה ושיח, חליפות, היוצרים מתח חרי־זוק בנפש הקורא. כביטול מחזה דרמאטי מתרחש לנגד העיניים. מר־זיף לעלילה גם מספר הנפשות הי־נוטלות בה חלק: אלוהים, אברהם, שרה, יצחק, שני הנערים המלאכים. אם נסקור את מחרוזות הסליחה אמתי־כידה של פעולה ושיח, תה־בל התמונה הבאה: שלוש מחרי־זה של פעולה (ד, ח, ט); ארבע של פעולה ושיח (א—ג, י־ב) ושבע של שיח (ה—ז, י—יא, יג—יד). ... זה, כובש השיח את חלק הארי ...

מזל דגים

(סוף מעמוד 53)

[illegible]

שלי נאים משלו. אם כן מה ראה זה שמסרני בידי זה? שמא מחמת שכבד עליו משאי. אם כן אילו הייתי מחוסר נפשי מטובה כלום היה טוב לי יותר? בין כך ובין כך אין הפרש בידו של מי אני. זה וזה אין דעתם להחזירני למקום חיותי, אלא זה נתן לי מים לצמאי וזה אינו נותן לי אפילו טיפת מים.

נטלו עצמן מחשבותיו מזה אל זה, היינו מן הדייג אל ר' פישל. איני יודע אם הכירו בשקו, בפניו ודאי הכירו, ממעשה אשתקד כשעה השליך.

אחר שנגע בקצה מחשבותיו בר' פישל הפליג דעתו ממנו בשביל עצמו של ר' פישל. מפולמות היו מחשבותיו ורובן מכחישות את הדעת. אם אני מעתיק אותן בקירוב כך היו.

שווים הם היהודים לדגים ואינם שווים לדגים. שווים לדגים שאוכלים דגים כדגים ולא שווים לדגים, שהדגים אוכלים דגים בכל סעודה וסעודה והיהודים רוצים אוכלים דגים, רוצים אינם אוכלים דגים. חומר ביהודים מדגים, שהיהודים טורחים הרבה עד שמביאים דג לפיהם, משכימים לשוק חוטפים זה מידיו של זה וזה מידיו של זה, זה קורא ואומר, לכבוד שבת וזה מלגלג ואומר, אל תאמר לכבוד שבת, אמור לכבוד הכרס, לסוף נוטלים אותו ומחתכים אותו וממליחים אותו במלח כדרך שעושים מפשי הדגים המלוחים ומעלים אש מתחתיו, לסוף אוכלים אותו מי באצבעותיו ומי במקל של שינים, ואין הנאתם שלימה, שמתייראים שמא תתחב להם עצם בגרונם. ואילו הדגים אינם צריכים אלא לפה. אוהב הקדוש ברוך הוא את הדגים יותר מן היהודים, שהיהודים מייגעים עצמם הרבה על כל דג ודג ואילו הדג שט לו במים והקדוש ברוך הוא מזמין לו דג שנכנס מאליו לתוך הפה. תדע לך שהוא כן, שהרי דג שאתה מוצא בתוך דג, היאך הוא מוטל בתוך כרסו של הדג, לא ראשו של זה כנגד זנבו של זה? למה כן, לפי שהוא נכנס בראשו לתוך פיו של זה, ואילו בבריחה ורדיפה היית מוצא ראש כנגד ראש.

נזכר ימים שהיה שורי במים ודגים רבים וטובים שטים ובאים ונכנסים לתוך פיו והוא אוכל ושותה מכל טוב שבנהרות ובנחלים ובאגמים והכל מתניפים לו ובהולים לעשות רצונו ולא עלתה על דעתו שעשוי העולם להשתנות, עד שנכנס לתוך המכמורת שנתפתה לחשוב שבאה לטובתו. ואותם שאמרו על עצמם שלא נבראו אלא בשבילו ראשונים היו להביאו לידי מיתה מנוולת שתחילתה שביה וסופה אש ומלח ופלפל ובצלים, ואחר כל אותן הצרות אינו זוכה לקבר מים. מה עושים בו, קוברים אותו בכרסם של בריות בני אדם. עשירים שותים יין אחר הקבורה, עניים שותים יין שרוף אחר הקבורה, ובלבד שלא להזכיר מים, שהדג חי בהם, אבל הם מברכים זה את זה לחיים ואינם חוששים מכום לוגע לרע.

נתן את מיתתו נגד עיניו. ועדיין לא ידע אם חפץ חיים אם אינו חפץ חיים. צפה ועלתה דמות דיוקנם של שריו ועבדיו קודם לצרה ובשעת צרה. באותה שעה קץ בעולמו והתחיל מוציא רירין מחמת מיאוס. ואילולי כח החיים שלא הניח ממנו היה רר את פליטת חייו.

קמעה קמעה פסקו הרירין וכן כל מחשבה שהיתה בו. מחשבתו פסקה, יסוריו לא פסקו. לסוף חזרה מחשבתו ונתחלפה ביסוריו וכן יסוריו במחשבתו. דבר הוא שאין השכל משיג, מוטל הוא לו כמין דומם, והרי מטבע הדומם שהוא בלא מחשבה, וכאן שרעפיו מתרוצצים ועושים יסורים. תגר שארית כחו והכניס עיניו לתוך ראשו, וליקט שיירי מחשבותיו והרהר, כלום זוהי אסיפה שנאמרה בדגים, וגם דגי הים יאספו. והואיל ודג כשר היה ריחמו עליו מן השמים ואסף את רוחו בפסוק מן הנביאים.

ח. בין דג לדג

באותה השעה שהתחיל הדג מסתלק מן העולם היה בצלאל משה גורר רגליו בקושי מטורח משאו ומטורח המחשבות המקבילות. כל זמן שהיה יושב בבית המדרש היה לו לב אחד להתכשר במלאכתו ולעשות מזרח נאה. משיצא לחוץ נעשה שני לבבות. חישב על המזרח בא רעבונו, חישב על אוכל בא המזרח.

בעט ראשו על עצמו ואמר, מה תועלתם של הרהורי מזרח אם המזרח בבית המדרש ואני בחוץ, ומה תועלתם של הרהורי אכילה אם אין לי פרוסת פת להאכיל את רעבוני. כבד היה הדג. מי יודע כמה משקלו. ודאי נשמת צדיק גדול נתגלגלה בו.

הלך וישב בצדי הדרך לפרש מטורח הדג. הניח שק הטלית והתפילין, שנעשה דירת עראי לדג וישב לו כשהוא עיף מחמת משאו ועיף מחמת רעב ועיף מחמת שהוא יתום עני. רוצים נותנים לו לאכול, אין רוצים אין נותנים. ואם יש לו מה יאכל יותר משהאוכל משביעו הוא מרעיבו, שהוא חושש שמא למחר נפשו מצפצפת לצאת מחמת רעב ואין דעתו של אדם להזמין אותו לסעודה או ליתן לו פרוסה ליקח לו פת. אולי זוהי כוונת הפסוק כי מלאה הארץ דעה, לעתיד לבא יהיו כל הדעות שוות, שאם זה מבקש לחם זה נותן לו. יודע היה בצלאל משה שאין דעה אלא דעת תורה ואין לחם אלא לחמה של תורה, אלא אדם רעב מוציא את המקרא מידי פשוטו ומפרש לחם כמשמעו לחם ממש. גדול להם שאף הצדיקים שמרבים בתעניות אינם יכולים לעמוד בלא אוכל. יש שובר תעניתו בשבתות ובימים טובים ובימים שאין להתענות בהם, ובין תענית לתענית שוברים תעניתם בסעודת מצוה, כגון שמכבדים אותם בסנדקאות, ואילו הוא צם ואינו צם, שאפילו צם כל היום אין הצום מתחשב, שהרי לא מרצונו צם, אלא מתוך שאין לו מה יאכל. ואלמלא ציורים שהוא מצייר דומה היה על עצמו כבהמה, שכל מחשבתיה אכילה ושתיה.

התחיל בוש מחמת מחשבותיו וביקש לדחותן. משראה שהן חזקות ממנו התחיל שוגה בהן. ומאחר שלא היה יכול לצייר לו את עצמו אוכל כדי סיפוקו אבל ידע שיש בני אדם שעושים כן הפליג דעתו מעצמו והסיטה לאותם שאוכלים כל שבעם ואינם מונעים מעצמם אפילו מאכל דגים, אפילו בחול ואפילו בזמן שמבקשים להטיל עליהם חרם. אבל בימים כתיקנם הכל רגילים בדגים, הכל חוץ ממנו, שמימיו לא ראה לא דג חי ולא דג מבושל, חוץ מאותם שבמחזורים הישנים בתפילת טל ובתפילת גשם, והם ששימשו לו דוגמא לצייר דגים במזרח ונתנו פתחון פה לפישל קארפ לצחוק עליהם.

התחיל מדמה צורה לצורה, היינו אותם הדגים שצייר הוא לאותו הדג שהוא מוליך אצל אשתו של פישל. הודה ולא בוש, כל פישל באה מאותם שצייר הוא. במה? דבר זה אי אפשר לצייר במלים, דבר זה צריך ראייה. הביט על כל צדדיו. ראה שאין שם אדם. הכניס את ידו לתוך בית דירתו של הדג והוציא את הדג. נטלו ונסתכל בו. תמה אני אם כל אוכלי דגים שבעולם נסתכלו בדג כאותו היתום באותה השעה. התחילו עיניו גדלות והולכות ומקיפות את הדג, אותו ואת סנפיריו, אותו ואת קשקשותיו, אותו ואת ראשו, אותו ואת עיניו, שבראן יוצרן לראות בהן את עולמו.

התחיל הדג פושט צורה ולובש צורה עד שנסתלק מצורת הדג שלקח פישל בממון הרבה, והתחיל מתדמה והולך לדג שעלה ברצונו של הקדוש ברוך הוא לבראו בבריאת הדגים ולא בראו והניחו לציירים לצייר. מאחר שזה מן המופלאות שאין לנו רשות לדרוש בהם הריני מקצר ועולה.

ט. יסורי הרצון

הצייר כשהוא מבקש לצייר צורה מסיר עיניו מכל דבר שבעולם חוץ ממה שהיה חפץ לצייר. מיד הכל מסתלק חוץ מאותה צורה. וכיון שהיא רואה את עצמה יחידה בעולם הרי היא מתמתחת והולכת ומתפשטת ועולה וממלאה את כל העולם. כך אותו הדג. משנתן בצלאל משה דעתו לציירו התחיל מגדיל עצמו ומרחיב עצמו כמלוא כל העולם. ראה בצלאל משה ואחזתו צמרמורת והתחיל לבו מפרכס ואצבעותיו מרתתות, כדרך בעלי אומניות שמרתתין מתוך יסורי הרצון מתוך שמבקשים לספר מעשיו של הקדוש ברוך הוא כל אחד לפי דרכו, הסופר בקולמוסו והצייר במכחולו. הנייר לא היה לו. עכשיו ציירו לעצמכם עולם שנתבטל ייחודו בשביל צורה אחת שמרחפת על פני החלל ותופסת את כל ההוויה ופיסת נייר אין לו לצייר עליה. אותה שעה דומה היה בצלאל משה על עצמו כאותו החזן האילם כשהיה לבו מתרגש לומר ניגון היה פותח פיו ומבעבע בשפתיו עד שהיו לחייו מזדעזעים ומשתברים מיסורים. אלא החזן האילם הרגשת הניגון ניתנה לו, הקיקת קול לא ניתנה לו, בצלאל משה לצייר ניתן לו, נייר לא ניתן לו. נתפשטו עיניו כאותן המכמורות שצדין בהן דגים וכאותן המראות שמסתכלים בהן לנוי. באה צורת הדג וקבעה עצמה שם וקיבלה תוספת חיות, כביכול יותר ממה שהיה בו בדג בזמן שהיה חי. חזר בצלאל משה ופשפש בכיסיו. נייר לא מצא, אבל פיסת גיר שחור מצא. משמש בגיר ומסתכל בדג. ואף הדג נסתכל בו. כלומר צורתו עלתה לפניו ונאחזה בו.

אחז את הגיר ולש אותו באצבעותיו, כאדם שלש באצבעותיו שעה שמועיל לזכרון. הביט על הדג והביט על הגיר. דוגמא לצייר יש, גיר לצייר בו יש, מה לא יש, נייר לצייר עליו לא יש. נתחלפו יסורי הרצון ויצאו ממדה למדה. חזר והביט על הדג ואמר לו, אם אני רוצה לצייר אותך אין לי אלא לפשוט עורי מעלי ולצייר על עורי. והרי היה יכול לצייר על עורו של הדג, כשם שעשה יצחק קומר שכתב על עורו של בלק, אלא בלק כלב היה, שעורו קולט את העין, מה שאין כן בריה מפולמת מלאה ליחה, שהצבע מתפשט בתוך הליחה ואינו עושה צורה.

ריפה בצלאל משה את ידיו והחזיר את הדג לתוך השק ועמד לילך אצל אשתו של פישל, שכבר הגיע זמנו של הדג להכין עצמו לסעודה.

אין ספק שהיה בצלאל משה הולך ומביא את הדג להתקין אותו לסעודה, אלא מתוקן היה הדג לגדולה מזו. מהו? דברים למה, אם ניתן לך לראות בעיניך.

ובכן כשהכניס בצלאל משה את הדג לתוך שק הטלית והתפילין נזדמנה לידו תפילה של ראש. ראה את התפילה והיה תמה, תפילה זו מה עושה כאן. אי אפשר לומר מדעתו של פישל נשתיירה בשק, שהרי מה יעשה פישל בלא של ראש, ואי אפשר לומר שלא מדעתו של פישל נשתיירה בשק, כלום יש אדם שיש לו ראש שמוציא תפיליו להתפלל ונוטל את של יד ואינו נוטל את של ראש. על כרחך פישל — של ראש אחרת יש לו, אם כן זו מה עושה כאן? פסול מצא בה והוציאה מכלל תשמיש ואפשר שניטלו ממנה הפרשיות ואין כאן אלא נרתיק בלבד.

אילו היה בצלאל משה יודע שהיא תפילה כשרה היה מנשקה ורץ לבית המדרש ונותנה לר' פישל והיה ר' פישל מניחה על ראשו ומתפלל ומסיים את תפילתו וחוזר לביתו ואוכל פת שחרית ובודק את פנקסאותיו ומלווה ללווים בשעת דוחקם וסועד סעודת היום ומניח עצמו על מטתו וישן עד לסעודה רביעית וסועד והולך לתפילת מנחה ומעריב וחוזר וסועד סעודת ערבית ומרווה את הקדוש ברוך הוא בברכות הנהנין ובברכת המזון, עכשיו שלא ידע בצלאל משה שהתפילה כשרה לא רץ לבית המדרש ולא החזיר לו לר' פישל את התפילה ונתעכב ר' פישל מלהתפלל ומלסעוד את לבו וכו'.

ומה גרם לתפילה של ראש שנשתיירה בתוך השק? להיותו שהיה ר' פישל להוט על מאכל דגים, וכששיגר את הדג לאשתו ופינה לו את שק טליתו ותפיליו לא דקדק לראות מה הוציא וכמה שייר ונשתיירה שם תפילה של ראש. ובצלאל מה גרם לו שיאמר פסולה היא, משום שרצועותיה מלוכלכות היו כאותם החבלים שקושרים בהם כרעי תרנגולת ומרופטות היו וצבען פקע והרי רצועות שחורות הלכה למשה מסיני. ואף היא עצמה קמוטה היתה ועינה כעין הרסום של בר אוז, ואף התיתורא שבורה היתה ועליה רום אצבע שומן.

אמר לו בצלאל משה לדג, מה חתול שהוא מן הבהמות שאינן טהורות זכה לתפילין אתה שכשר אתה ומאכל שבת עתה ואולי אף נשמת צדיק נתגלגלה בך על אחת כמה וכמה שראוי אתה למצוות תפילין, אבל מה אעשה לך שלא ברא לך יוצרך ראש להנחת תפילין, שראשך צר וארוך ודומה לראשו של בר אוז, מכל מקום הריני קושר לך התפילה ברצועותיה ואם אין אתה מסיח דעתך מן התפילין נמצאת חבוש פאר.

מה ענין חתול אצל תפילין שהזכיר בצלאל משה לפני הדג, אם אין אתה יודע אומר לך.

באותם הימים רעשה כל גליציה מחמת משכיל אחד ממשכילי הזמן שרצה ליפטר מאשתו ולא נתרצתה לקבל גט. הלך ונטל חתול והלבישו תפילה של ראש. ראה אבי האשה שאדם שכזה הוא, כפאה לבתו לקבל את גטה.

ובכן ראש שלא נתחייב בתפילין זכה לתפילין, ר' פישל שנתחייב בתפילין נתעכב ממצוות תפילין. למה, לפי שלא דקדק שיהיו תפיליו נאות ורצועותיהן שחורות, שאילו דקדק שיהיו נאות ורצועותיהן שחורות לא היה היתום סבור כתפילה פסולה מצא והיה רץ ומחזירה לר' פישל והיה ר' פישל מתפלל וחוזר לביתו, ואוכל פת שחרית ויושב ובודק את פנקס הלוואותיו ומלווה לסוחרים בשעת דוחקם ונפרע מי שצריך להפרע ומגלגל מצוה לידו. כאמרם פריעת בעל חוב מצוה.

י. צורת אדם

בשעה שנתעטר הדג בתפילין של ראש ביקש לו פישל תפילין של ראש ולא מצא. זו תמצית המעשה, המעשה כולו כך הוא. אחר ששיגר את הדג לאשתו הכין עצמו לתפילה, היינו מילא מקטרתו טיטון ויצא למקום שיצא ושהה כמה ששהה ונטל ידיו לברכת אשר יצר. אחר כך הלך אצל טליתו ותפיליו להתעטף בהן לתפילה. התחילו מחשבותיו מתרוצצות בקרבו. אחת אומרת, דיקא שוב, ויתרת על קדושה וברכו ואחת אומרת, עכשיו שאתה מתפלל ביחידות אדון אתה על תפילתך ואי אתה תלוי בשליח ציבור שממתין לאותם הזקנים שמאריכים בקריאת שמע ובשמונה עשרה. ולפי שלא אוהב פישל את המחשבות המתרוצצות הפליג דעתו מהן בשביל התפילה עצמה. אמר, ובכן בשעה שאני מתפלל חנטשי רעכיל מתקינה את הדג, ואם לא הספיקה להתקינו לסעודת שחרית הריני מסתפק מאותם הדברים שפותחים את המעיים ואני אוכל את הדג בצהרים. באו כל אותם המאכלים וקבעו עצמם בפיו. נזדרז וניער את טליתו והניחה על כתיפו ובדק את ציציותיה ונתעטף ובירך ואמר כל אותן האמירות שבסידור. אחר כך הושיט את ידו ונטל תפילה של יד והניחה כדין בזרועו בבשר התופח כבצק, שתפח מרוב שומן עד ששקע וחלק ביכר מן התפילה. איני יודע אם נוהג היה לכרוך שבע כריכות או תשע כריכות, ודבר שאיני יודע איני מגיד. אחר כך הושיט ידו לתפילה של ראש ולא מצאה. ולמה לא מצאה, לפי שהיתה כרוכה בראש הדג. ביקש חיפש ופשפש, לא היה מקום שלא הפך בו ולא מצא. שהה למטה מכריסו, שמא נפלה על הארץ, ואף על פי שאם נפלה על הארץ יצטרך לצום כל היום, ואיזה יום, יום של דג שכזה, אף על פי כן הרכין עצמו עד לרצפה ולא מצא.

עומד לו ר' פישל יחידי בבית המדרש מעוטף בטלית מצוייצת ומעוטר בתפילה של יד וצועק, גו גו, כלומר תנו לי תפילה של ראש ואין מי שישמע צעקתו. אילו היה אותו היתום בבית המדרש היה שומע ומביא לו של ראש והוא מברך על מצות תפילין ומתפלל וכו', עכשיו ששלח את הדג בידי היתום יחידי הוא ר' פישל בבית המדרש, ואפילו צועק כל היום אין צעקתו נשמעת. ואימתי תהא נשמעת, מכל מקום לא לפני תפילת מנחה, ומאחר שבית מדרש של חסידים הוא מאחרים לתפילת מנחה ממש עד לצאת הכו־כבים.

ניתנה עצה טובה בלבו ופתח את התיבה ואת שולחן הקריאה, שדרך בני אדם שבאים בכל יום להתפלל, שמניחים טליותיהם ותפיליהם בבית המדרש. מצא סידור קרוע וציצית פסולה ובית של תפילה של יד ולוח ישן ושופר נקוב והי"א של פת שתולין לו לבכור שלא נפדה וקולמוס של סופרים, ואילו תפילין לא מצא. ולמה לא מצא לפי שפסקו מלהניח את טליותיהם ותפיליהם בבית המדרש. למה, שמש שיכור היה בעיר, העבירוהו מן השמשות, ביקש לימודו ולא מצא, היה נוטל טליתות ותפילין ומוכרן לבני הכפרים בזול ושותה בדמיהן יי"ש. מעתה צייר לעצמך, אדם בידך על של יד ואין לו של ראש. להסיח בין של יד לשל ראש הרי אסור, ושל ראש אינו מוצא, ואפילו עומד כל היום — היום אינו עומד ויש לחוש שמא יעבור זמן תפילה.

חזר ופשפש בתיבה ובשולחן ומצא מה שמצא, היינו תשמישי קדושה שיצאו מכלל שימוש, ואילו מה שביקש לא מצא. מעתה אתה רואה כמה צריך אדם שיהא בקי בדינים המפורשים, שאילו היה פישל יודע היה נוהג כדין מי שאין לו אלא תפילה אחת, שמניח אותה ומברך עליה, שכל אחת מצוה בפני עצמה, והוא הדין אם יש לו אונס, שאינו יכול להניח אלא אחת מניח אותה שיכול.

באותה השעה שתקף לו לר' פישל עולמו היה בצלאל משה יושב בצלו של אילן ומצחק בדג ובתפילה שבראשו של הדג. משום לועג לרש איני מזכיר כל הלשונות שאמר בצלאל משה לדג, כגון קרקפתא דלא מנח תפילין וכיוצא בזה. לסוף נמלך ואמר לדג, עכשיו נחלוץ את התפילה שבראשך, שלא יבוא השטן ויקטרג על פושעי ישראל בגופם, שאתה שאינך מצווה מניח תפילין והם שהם מצווים אינם מניחים תפילין.

כיון שנגע בדג להוריד את תפילתו מראשו חזרו אצבעותיו לרתת מחפץ הציור, כדרך האומנים שידיהם נטויות אחר אומנותן, שאם עלתה להם לעשות צורה מבקשים לעשות אחרת נאה הימנה, לא עלתה להם, על אחת כמה וכמה שהם בהולים לעשות עד שבע פעמים עד מאה פעמים עד אלף פעמים. כמו שידעתם אותו היום מזל דגים צייר ולא עלתה לו, לפי שלא ראה דג מימיו, עכשיו שהראוהו דג ממש חשקה נפשו לצייר דג. מחמת חפץ העשייה ריתתו אצבעותיו ולא השגיחו בטבע הדג, שאין מדרך הדגים לקלוט את העין.

נטל את פיסת הגיר והעבירה על עורו של הדג כדרך הציירים שקודם שעומדים לצייר רושמים כמין קו ואותו הקו מראה להם מה יעשו. כך בצלאל משה, רשם קו וחזר ורשם קו ומקו לקו יצאה צורת ר' פישל קארפ, עד ש־נתבטלה צורת הדג מפני צורתו של ר' פישל קארפ. וזה דבר שאינו שכיח כל כך, שהרי ר' פישל ראשו מעובה ועגול ואותו הדג ראשו ארוך וצר כראשו של בר אוז.

ומה ראה בצלאל משה שצייר צורת אדם, והלוא לצייר צורת דג נתכוון. אלא כשהושיט ידו לצייר נתגלגלה צורת הדג בצורת ר' פישל וצורת ר' פישל בצורת הדג וצייר צורת ר' פישל על עורו של הדג. משונות דרכיהם של בעלי אומנויות, שכיון שהרוח מפעמת בהם יישותם מתבטלת והרי הם נפעלים ופועלים כמצווה עליהם מפי הרוח הפועל במצוות אלקי הרוחות לכל בשר. ובמה זכה ר' פישל שנתגלגלה צורתו בצורת דג, בשביל שאוהב דגים היה.

יא. בין של יד לשל ראש

חוזר אני אצל פישל קארפ, לא לפישל שצייר הצייר, אלא לפישל שבראו יוצרו.

כבר קודם שהגיע זמנו לאכול תאב היה לאכול, משהגיע זמנו לאכול נטרף לבו מחמת רעב. זו מעלה באדם מבדגים, דג מתקיים בלא אכילה עד אלף יום, אדם יכול לעמוד בלא אכילה לא יותר משנים עשר יום. ור' פישל אפילו לא יום אחד.

שמע בצלאל משה קול עוברי דרכים. נתיירא שמא ישאלוהו מה זה בידך ויראו מה עשה ויספרו לר' פישל ויגזוף בו ר' פישל והכל יאמרו צדיק הוא רבי פישל, שדרך העולם שאם בעל בית גוער ביתום עני הכל מצטרפים לו לגזוף בו. מיהר וגנז את הדג וכיוון רגליו כנגד ביתו של ר' פישל.

אלמלא לא הפסיקוהו עוברי דרכים היה חולץ את התפילה מראש הדג ומוחק צורתו של ר' פישל שצייר על עורו של הדג. משהפסיקוהו עוברי דרכים לא היה בכדי שיעשה, ולא עשה אף אחד מן הדברים שהיה צריך לעשות, לא חלץ את התפילה ולא מחה צורתו של ר' פישל מעורו של הדג וסמך על התפילה שתפול מאליה מראשו של הדג. וכן לענין הצורה, שתצא ליחה מתוך עורו המפולם של הדג ותבטל צורתו של ר' פישל בתוך העור.

בא לו בצלאל משה אצל חנטשי רעכיל ומסר לה את שק טליתו ותפיליו של ר' פישל. ובשק מוטל לו הדג פארו חבוש לראשו ופני הדג כפני ר' פישל. חנטשי רעכיל מדעת בעלה היה בה. הבינה מדעתה שאם שלח לה פישל את שק טליתו ותפיליו, ודאי מאכל חשוב טמון בשק. בא ריח הדג ואמר לה לא טעית. מיהרה ונטלתו והצניעה אותו שלא ירגישו שכנותיה. מה הביאו לה ופטרה את השליח בלא מזון והניחתו לילך לו רעב פי כמה ממה שהיה קודם שהלך בשליחותו של ר' פישל.

יצא היתום מביתו של ר' פישל כשהוא רעב ורעבונו הולך עמו. טוב היה אילו נתנה אשתו של ר' פישל ליתום דבר של מזון, שהיה אוכל וחוזר לבית המדרש ומציל את ר' פישל מן הרעב. אבל היא פיטרה את השליח בלא מזון. והואיל והיה הרעב מציקו ביקש לאכול, שכבר למד הוא שאם משהין את הרעב הוא מוסיף והולך. היתה לו פרוסה אחת שנטל בשכר רשימה של יארצייטין שכתב ליתומה בת העגונה שכתב לה על סידורה את היארצייטין של קרוביה. היה משמר את הפרוסה בכיסו כדי ליקח בה נייר או צבעים או דיו אדומה. כיון שאחזו הרעב דחה אומנותו מפני מזונותיו.

הלך ליקח לו לחם. בא רוכל בסלי פירותיו. הרהר היתום בלבו, כבר עבר חצי הקיץ ועדיין לא טעמתי טעם פרי אקח לי מעט דובדבניות. קנה לו בפרוסתו דובדבניות ויצא מן העיר וישב לו תחת עץ ואכל מן הדובדבניות וקלע גרעיניהן בצפרים, כשהוא מביט אחריהן היאך הן עפות. שכח את ר' פישל ואת הדג ועינג את עיניו בעפיפות הצפרים. התחיל מבשם להן את טיסתן בפסוק כצפרים עפות בניגון של ר' נתנאל בעל התפילה. נתמלא לבו מכח הניגון והתחיל מהרהר על הכח שניתן לבני אדם. יש שניתן לו קול נגינה, כגון ר' נתנאל, כשהיה פותח פיו בנעימה היה מלהיב את הלבבות לאהבת השם, ויש שניתן לו כח באצבעותיו לעשות במלאכת מחשבת, כגון ישראל נח אביו. ר' נתנאל זכה ועלה לארץ ישראל, ישראל נח אביו לא זכה ונפל מגג בית יראתם ומת. יש אומרים יין נסך שהשקוהו גרם לו שנפל ומת, ויש אומרים שיצא לפעלו ולא סעד תחילה משום שכלתה הפת מן הבית ואחזו הרעב ונתמוטט ומת.

נתן מיתתו של אביו על לבו והיה עצב. באו הצפרים בעפיפותן והסיעו דעתו מעגמת נפשו. הביט בצפרים היאך הן טסות ושרות והיאך הן עושות דרך טיסתן צורות ברקיע, שאין רישומן ניכר ואף על פי כן חורצות עצמן כנגד עיניו ועל לבו. חביבות הן הצפרים שניתן להן כח לעוף. אילו ניתן כח לאדם לעוף לא היה אביו מת. עכשיו שמת באו ציירים אחרים וציירו את כתלי בית הכנסת הגדול.

הניח היתום צער מיתת אביו בשביל צער בית הכנסת הגדול, שטפלו על כתליו צורות כעורות. גרועות מהן אותן שטפלו בבית הכנסת של החייטים, שגיבבו שם צורות של צפרים שאינן דומות לדמות. אילו נשאו הציירים עיניהם למרום היו רואים ציפור מה היא. אם כן למה אנשי ביטשאטש משבחים את הציירים ואת ציוריהם, לפי שאנשי ביטשאטש הולכים כל ימיהם כפופים ו־אינם מגביהים עיניהם למעלה מראשם ואינם רואים מבריותיו של הקדוש ברוך הוא חוץ מפרעושים שבאנפילאותיהם, לפיכך אותם הציורים יפים בעיניהם. אבל אני אראה להם בריותיו של הקדוש ברוך הוא היאך הם והיאך נאה לציירם.

מן הצפרים שבשמים חזר אצל הדגים שצייר. באותה השעה החזיק טובה לפישל קארפ, שאלמלא הוא לא היה רואה צורת דג. מעתה, אמר היתום בלבו, מעתה אם אבוא לצייר מזל דגים לא אביט במחזורים הישנים ואצייר ככל שיורוני עיני.

באותה שעה לא היה אדם שמח בביטשאטש כבצלאל משה היתום ולא היה אדם עצב בביטשאטש כר' פישל המלוה. והרי זה פלא, זה עני שאין לו מזון סעודה אחת וזה עשיר שמרבית של ריבית יכול היה לעשות כל ימיו משתה ושמחה. זה היה שמח על הצפרים שבשמים וזה בצער על הדג שלו שמעוכב הוא מלאכול בו.

ראה פישל שאין תכלית לעמוד בבית המדרש ולצעוק גו גו בזמן שאין מי שישמע צעקתו. באה לו מחשבה שמא שייר את של ראש בתוך שק טליתו ותפילין כששיגר בו את הדג. לא שהה שהיות הרבה ופשט את טליתו וכיסה בשרוול הבגד תפילה של יד ונזדרז לביתו. וכבר ראה את עצמו טופל של ראש לראשו וחוטף ומתפלל ונוטל ידיו לסעודה. בלע את רוקו ונתכוון לעשות רגליו כל אחת שתיים ולא להתעכב על שום דבר שבעולם.

אף אני אעשה כפישל ולא אבהה ולא אתעכב ואזדרז עד שאגיע לסוף מעשה. שכל שיש לו תחילה יש לו סוף. אשרי מי שסופו יפה מתחילתו. כאן במעשה פישל אם לכאורה תחילתו יפה סופו ודאי לא היה יפה. אם אתה רוצה לידע הרי הוא לפניך.

יב. מחשבות של רעב

ובכן טען פישל את רגליו כמשל שמשלו במדרש, הכרס טוענת את הרגלים, אלא חכמינו זכרונם לברכה נתכוונו שבכח האכילה יש כח בגוף לטעון את רגליו ואני דורש את דבריהם כך, על ידי שהיה תאב לאכילה מצא כח ברגלים לטעון את כריסו.

ובכן נזדרז פישל ולא שהה. הוא לא שהה, מול סעודה שהה. הוא לא נתעכב, אחרים עיכבוהו. והיכן עיכבוהו, סמוך אצל ביתו עיכבוהו, ממש סמוך אצל דלתות ביתו. מרוב אנשים שהיו שם לא מצא את הדלת. מה ביקשו כל האנשים אצל ביתו, ולשם מה נתכנסו שם, ולמה הם מתגעשים ומתרעשים, ומה גרם להם לצור על ביתו? לך ושאל אותם בשעה שאסור לך להסיח, משום שאתה עומד בין של יד ושל ראש. כמה נפשו מצפצפת לידע אין אדם מגיד לו. על כגון זה יפה לומר, אין לך כל אמה ואמה שאין בה ששים פיות, כיון שאתה בא לשמוע אין פיסת פה לספר לך.

היתה לו בת קטנה שאהב אותה מכל בנותיו ואף היא אהבה אותו. ראתה את אביה. באה וזקפה עצמה על בהונות רגליה וכרכה את צואריו בכפי ידיה ואמרה, אוי אבא אוי אבא. לא היה יכול להתאפק עוד ושאל אותה, למה נתכנסה כל העיר אצל ביתנו? הורה ואמרה התינוקת, אוי אבא אי אתה יודע? ויותר לא אמרה, לפי שהיתה קטנה והיתה סבורה שאבא יודע הכל וכדי לבחון אותה שאל, שדבר שהכל יודעים אבא יודע יותר מהם. הכיבה לו כמותו ואמרה לו, אבא אי אתה יודע. ראה פישל שעשה העולם קנטיא כנגדו ואפילו בת זקוניו שקולה הולך ואינו פוסק אף היא אינה מספרת לו. ועדיין לא נשלמו כל תמיהותיו. בשעה שנצטער לידע מה אירע שכן אומרים מעשה יפה עשה, נשהסת לו ומת. מכל מקום הוא טוען קבורה. הבין פישל שיש שם מת, אבל נתקשה במה שאמרו מעשה יפה עשה. וכי מיתה דבר נאה הוא? והרי אין טוב לאדם מאכול ושתות, ואם מת לא די שאינו אוכל ואינו שותה אלא שהוא מאכל לתולעים. נכפפה קומתו מצער והושפלו עיניו עד לארץ. הגביהה עצמה האדמה ולחכה לו. עכשיו אתה דורך עלי ברגליך, למחר אני מכסה אותך. רעד להכה, סבור אתה שעצובה אני בגללך, עצובה אני בשביל גבאי המיטה שצריכים לטלטל בעל כרס שכמותך.

בשעה שהביט לארץ ראה שהאדמה מגובבת. התחיל מסיח את עצמו. אמר, אם מת אדם השכנים שופכים מימיהם וכאן חוץ ממי שופכין לא ניכר ששפכו מים. על יד על יד הגיעה דעתו לאמת שלא מת כאן אדם. מכשהגיעה דעתו לאמת לא ידע מה יעשה בה, שאם לא מת אדם אם כן קבורה למה? והרי בפירוש אמרו שטען קבורה. אם אין מת קבורה למה? בין כך ובין כך הרי אמרו בשתפה לו ומת.

אילו היה פישל שבע לא היה מבטל זמן על מחשבות שכגון אלו, אלא נכנס לביתו ונטל ידיו וישב וסועד, ואחר הסעודה היה מנגב פיו ואומר, מה שמועה שמעתי, שמת שם מת, מי זה שמת? עכשיו שהיה חלוש מחמת רעב נתן דעתו על המיתה. חזר והרהר, מאחר שהזכירו קבורה משמע שיש שם מת, אם כן אם יש שם מת מה טעם אין השמש קורא צאו ללוות את המת? התחילו מחשבותיו משתלשלות והולכות מאדם לאדם. נתבהל שמא מי שחייב לו ממון מת.

מחשבותיו שהרעו לו היטיבו עמו, שניתנה דעת בלבו שלא מת אדם, שאילו מת אדם היו שופכים המים והשמש קורא להלויית המת. אם כן מי מת, בכור בהמה מת, שטענו קבורה, כדין בכור בהמה שמת. מכל מקום קצת קשה היה לו לפישל, מה טעם מת אצל ביתו ולא במקום אחר. מכל מקום מעשה יפה עשה שמת, שנפטרה העיר מתקלתו. ומה שמת אצל ביתו מקרה הוא.

אף על פי שאמר פישל מקרה הוא, אף על פי כן נמוך לבו, שמא במתכוין בחר לו למות אצל ביתו, כמעשה הכבשה והזקן.

מעשה הכבשה והזקן מהו? מעשה היה בעירנו, בכל יום שהיה העדר יוצא לרעות היתה כבשה אחת פורשת מן העדר ובאה ועומדת אצל בית אחד וגועה. יום אחד חלה בעל הבית, באה הכבשה וגעתה, אלא שבכל יום היה קולה דק ואותו היום קולה כבד, בכל יום היה קולה קצר ואותו היום היה קולה ארוך. ראו שפני החולה משתנות והולכות מרוב יסורים, שהיה לבו מייסרו על מעשיו והיו יסוריו חורצים עצמם בפניו. היו סבורים שנשתנו פניו מחמת מכאוביו ואם היה ישן ואין מבטלים אותו משנתו היו יסוריו רפים. יצאו לגרש את הכבשה ולא זזה. הכוה במקל ולא זזה. אותו היום נזדמן בעל שם לעיר. שמע ואמר, לחינם טורחים לגרשה. למה? אמר, אספר לכם מעשה. שני חברים היו בעיר. חלה אחד מהם ונטה למות. בשעת פטירתו הפקיד בידי חברו כיס של מעות ואמר לו בתי קטנה ואינה יודעת לשמור מעות, שמור לה מעותיה עד שתגיע לפרקה, וכשיזדמן לה שידוך הגון תן לה מעותיה לנדוניא. נטל זה את המעות והפך זה פניו לקיר ומת. הגיעה היתומה סמוך לפרקה ולא מסר לה בעל הפקדון את המעות, אלא גנזן לעצמו תחת סף ביתו. אמר, כל אדם לא היה בשעת מסירת המעות, אם איני מוסרן לבתו של המת אין להן תובעים. אדם לא היה בשעת מסירת מעות היתומה, בריה אחת מבריותיו של הקדוש ברוך הוא היתה שם וראתה ושמעה. זו כבשה אחת מכבשות הצאן. וכיון שהגיעה היתומה סמוך לפרקה ריחמה עליה הכבשה והיתה באה וגועה כדי להזכיר לו לזה שהגיעה שעתו לקיים את דברי המת ולהחזיר ליתומה ממון שהפקיד לה אביה לנדוניא. וכל זמן שאין מחזירין ליתומה את ממונה אין הכבשה מנחת את סף הבית. הלכו ושאלו את הנוטל ממון שהניח חברך בידך היכן הוא? לא הספיק לומר להם עד שמת. ואף הכבשה מתה. ביקשו להרחיק נבלתה מן הבית ולא עלתה בידם. אמר להם הבעל שם, חפרו תחתיה והוציאוה עם העפר. חפרו ומצאו שם כיס של מעות. הלכו והשלישו את המעות בידי הרב לשם היתומה. הניחו הכבשה על מקומה וקברוה.

התחיל פישל מתיירא. שמא דברים בגו, שמא מת התיש אצל ביתו כדי להזכיר לו שיש בו עוון. פשפש במעשיו ולא מצא בעצמו חוץ מזה, שפעם אחת הלוה לאחד בשעת דוחקו ושכח להזכיר שהוא מלוה לפי היתר עיסקא התחיל מצרף כמה ריבית קיבל. מיד הורה עליו דעתו ופינה לו דרך לביתו.

יג. דרוש על גלגול נשמות עם סוף דבר

כיון שנכנס לביתו ראה כמין בריה מלוכלכה מוטלת על הקרקע, שנותנת ריח כדג, ואצלו מין חפץ, שאלמלא רצועותיו לא היה ניכר שתפילין הוא. צעק פישל צעקה גדולה, אוי, הדג שלי. וחזר וצעק צעקה שניה אוי, תפילין שלי.

מעוך ומעומר היה הדג. פני פישל שצייר בצלאל משה בגיר על עור הדג כבר נתבטלו בעור המפולם ולא נשתייר שם אלא לכלוך שבלכלוך. משונה הימנו היתה התפילה. עד שלא באה לראשו של הדג צהובה היתה משישבה בראשו של הדג צבע הגיר שצייר בו בצלאל משה את פני פישל דבק בה והשחירה.

לא יצא פישל מתרדה אחת עד שראה של ראש שלו מושלכת לארץ תקף אותו צערו וחשד את הדג, שמתוך נקמה השליך תפילה של ראש על הארץ כדי לחייבו בתענית לצום עד לאחר מעריב כדי לעכב את הנאתו. נתרעם על אותו כפוי טובה, שאלמלא לא לקחו מן הדייג היה יורד לתוך בריכה של הבומר בלא ברכה. מרוב כעס אחזו השבץ.

כשהפשיטו אותו את בגדיו להקיזו לו דם מצאו של יד בזרועו. עמדו משתוממים, אפשר אדם שיש לו מוח בקדקדו מניח של יד ואינו מניח של ראש? לא הספיקו ליישב מעשה פישל עד שנתקשו במעשה הדג. שמימיהם לא שמעו שהוציאה הסטריפא דגים מניחי תפילין, ואף המובהקים שבאוכלי דגים שבביטשאטש אמרו, מימינו לא ראינו דג מוכתר בתפילין.

היתה בעירנו חבורה של תקרנים שנקראו בני מקרה, על שום שהם אומרים על כל דבר מקרה הוא, כגון ראובן אכל להם, מקרה הוא שראובן מצא להם לאכול, שאם לא כן מה טעם אחרים מבקשים לחם ואינם מוצאים. כך מקרה הוא שמצא הדג תפילין. כיצד כגון שנפל יהודי לתוך הנהר ונפלו תפיליו מתוך מטלטליו ונאחזה של ראש בראשו של הדג. הרי שאין המקרא יוצא מידי פשוטו, מקרה הוא כשאר המקרים.

ברם יפה שתדע שכנגדם היו בעירנו בני עליה שעסקו בחכמת האמת, והם בין כסא לעשור והם תמידים כסדרם אחר תיקון חצות, אלו ואלו בחדרי חדרים. שמעו את מעשי הדג והגידו מה שהגידו אבל אף הם, הם חכמי האמת לא מצאו את האמת. אבל מדבריהם למדנו כמה סודות מסוד הבריאה ובכללם מקצת משהו בגלגולי נשמות. מקצת ממה שהשכל תופס הריני מגלה לך.

שנינו בתיקונים, שבעים נשמות הן שבאים בגלגול בכמה חיות שנקראים מזל אריה, מזל שור, מזל נשר, מזל בתולה, מזל עקרב, מזל טלה, כל־ שמצינו בשנים עשר שבטים שנמשלו לחיות, יהודה לאריה, גור אריה יהודה, יוסף בכור שור, יששכר חמור גרם, יהי דן נחש, בנימין זאב יטרוף. ובתוך כל אותו הרז של גלגול, שיצר הרע משנה לכל אחד לפי מעשיו, יש מי שדומה לאריה, לנחש, לחמור.

אם כן למה הצדיקים מתגלגלים בדגים? לפי שכל היותם של דגים במים, שהמים מקום טהרה וכשמוציאים אותם מן המים היותם פוסקת, כך הצדיקים כל היותם בטהרה. ועוד, לפי שהצדיק עיניו פקוחות על מעשה כדגים הללו שאין להם גבינים ועיניהם פקוחות תמיד, ובזכות כל הצדיק עין של מעלה פקוחה עלינו לטובה. ועוד, לפי שהצדיק נזהר שלא לאחוז בעוונות, כי אנו כדגים הנאחזים במצודה. ועוד, לפי שהצדיקים שופכים לבם תמיד בתשובה כמים לפני ה', כמו שתירגם יהונתן ושאבו מים וישפכו ושפיכו ליבהון בתיובתא כמיא לפני ה'.

ועוד למדנו איזו הם הדגים שבנשמותיהם של הצדיקים מתגלגלים בהם. ומה דינם של אותם שמראים עצמם צדיקים ואינם צדיקים, אם אף הם מתגלגלים בדגים, ומה דינם של אותם שהעולם רואה אותם צדיקים ואינם צדיקים אבל אינם רשעים.

דע שג' כתות הם. אחת של צדיקים גמורים ואחת שמראים עצמם צדיקים ואינם לא צדיקים ולא רשעים ואחת של רשעים גמורים שמראים עצמם צדיקים. צדיקים גמורים מתגלגלים בדגים טהורים, צדיקים שאינם לא צדיקים ולא רשעים מתגלגלים בדגים השנויים במחלוקת, שבקצת מקומות נוהגים בהם היתר ובקצת מקומות הם איסור גמור. ואותם שמראים עצמם צדיקים והם רשעים גמורים מתגלגלים בדגים טמאים, ולפי שהם מרובים ופרים ורבים כדגים ומעמידים תולדות כיוצא בהם, לפיכך מרובים הם הדגים הטמאים יותר מן הטהורים. והם היינו אותם הרשעים, שפניהם פני צדיקים באים מסוד דגון אלהי פלשתים, שמטבורו ולמטה היה צורת דג ומטבורו ולמעלה צורת אדם. ועליהם התפלל איוב, יקבהו אוררי יום העתידים עורר לויתן, כמו שפירש רש"י ז"ל, להיות ערירים במחברתם ליחד ליחוד שלא מחברת איש ואשתו מאין בנים.

עוד יש לנו סודות נוראים ונפלאים, מה טעם יש דג שזוכה שאוכלים אותו בשבתות ובימים טובים, ויש דג שזוכה שאוכלים אותו בערבי יום הכיפורים ויש דג שנאכל בסעודת פורים ויש דג שעולה על שולחן צדיקים גמורים, ויש דג שיורד לכרסם של רשעים גמורים, וכן מה טעם אלו מבשלים אותם בחומץ וכנגדם בצוקער. וכן מה טעם יש דג שאוכלים אותו ביום טוב ראשון וכנגדו דג שאוכלים אותו ביום טוב שני. עמוקים עמוקים הם הדברים מקצתם אגלה לך, צדיק שיש לו אחיזה בקדושת ארץ־ישראל זה שמתגלגל בדג שאוכלים אותו ביום טוב ראשון, צדיק שאין לו אחיזה בקדושת ארץ־ישראל מתגלגל בדג שאוכלים אותו ביום טוב שני. וזה סוד מאמרם ז"ל, יום טוב שני לגבי ראשון כחול שויה רבנן. ולכה לא שאל את פישל מה ענין של יד בזרועו ומה ענין של ראש בראשו של הדג. באו שאלו אותו, אלא כשם שהדג אינו משיב כך לא השיב פישל, לפי שניטל לשונו ורחמנא ליצלן ונעשה אלם.

איני יודע מה היה סופו של הדג. סופו של פישל כך היה. מכאן ואילך היה תשש והולך עד שמת. ויש אומרים לא כי אלא שחזר לאיתנו, ולא עוד אלא שהוסיף כח, אלא שפעם אחת בשבת חנוכה שחל בו ראש חודש בא קוגיל לקוגיל שוב אחזו השבץ ושבק חיים לכל חי. איני יודע אם בין קוגיל של שבת לקוגיל של חנוכה מת או אם בין קוגיל של חנוכה לקוגיל של ראש חודש מת. ואני כמו שידעתם מה שלא ברור לי איני אומר.

לאחר שמת העמידו לו בנותיו מצבה גדולה על קברו, כולה אומרת כבוד למי ששוכן תחתיה. ולפי ששם הקודש של פישל הוא אפרים, שנתברך בלשון וידגו, כדגים הללו שפרים ורבים ואין עין הרע שולטת בהם, ולפי שמת בחודש של מזל דגים, חקק החוקק על מצבתו זוג דגים. דגים נאים כאלו אי אתם מוצאים בשאר המצבות של כל פישל ושל כל אדרי, לפי שנשתמש המחוקק בבצלאל משה היתום לכתוב לו על האבן צורת דגים קודם להקיק, שכן דרך המחוקקים שקודם שחוקקים את האותיות ואת הצורות רושמים אותן על האבן, ולפי שבצלאל משה נתמחה בצורת הדגים מרוב הסתכלות ועיון באותו הדג ששיגר פישל בידו עשה את הדגים יפה.

אחר שנים שקעה המצבה באדמה, לא החיים בלבד סופם צער, אלא אף המתים כן, וכן הדברים טעונים לזכרונם. יש זוכה שמצבתו עומדת כשני דור, ויש שמצבתו עומדת כשני דורות, לסוף היא שוקעת והולכת עד שנבלעת באדמה. אף מצבתו של ר' פישל קארפ שקעה ונבלעה באדמה אבל כותרתה לא שקעה, ועדיין רואים שם זוג דגים. בעיר אחרת היו אומרים דג קבור שם, והיו בודים דברים שמבהילים את הרעיון, כגון שפעם אחד התקינו דג לשבת, זקף ראשו וקרא זכור את יום השבת לקדשו וידעו שנשמת שומר שבת נתגלגלה בו וציוה הרב לקברו בבית החיים. בביטשאטש לא היו מספרים כך. ביטשאטש כשם שהיא מלאה תורה כך היא מלאה דעת ואינה אוהבת סיפורי נפלאות שאין להם היקש מן הטבע, ביטשאטש אוהבת דברים כהוויתם, כשם שאירעו כך היא מספרת.

ואני שמילידי ביטשאטש אני ומגידולי ביטשאטש אני מעשה ביטשאטש בידי ואיני מספר אלא מה שהוא אמת, שאני אומר אין לך יפה כן האמת שמלבד שיפה היא האמת מחמת עצמה מלמדת היא את האדם דעת. מעשה ר' פישל קארפ מה מלמד, שאם אתה הולך להתפלל אל תתן עיניך בבשר ודגים ושאר מטעמים, אלא יהא הילוכך קודש. שמא תאמר פישל ענין אחר ואתה ענין אחר, הווה יודע שאם אין אתה להוט אחר בשר ודגים אתה להוט אחר שאר דברים. ועדיין הדבר שקול מה יפה יותר. בשר ודגים מברכים עליהם לפניהם ולאחריהם, שאר חפציך מה מהם זוכה לברכה? לואי שיהא דבריך לברכה.

דירות · מגרשים · וילות — קבלנים מציעים — בתים · משרדים · חנויות

סיפורה של הצלחה

רצינו לראיין קבלן בניין. לא ידענו את מי, היה ברור לנו כי הוא חייב להיות קבלן ותיק אשר הרגיש על בשרו את שנות השפל רשנות הגאות. חיפשנו קבלן ש־צמח מבין הבונים עצמם, אשר במו ידיו חש את יצירת הבניה ואולי גם השתתף בה אישית. וכדי שיהיה לנו „הפי־אנד" חוי־ משנו קבלן שהצליח, יש לא מעט קבלנים כאלה.

בחרנו לראיין את חיים חזי יליד תימן אשר הקבלנות והבי־צוע היו לחם חוקו מאז עלה ארצה. לפני מספר שנים הוא עיין כהן (בדומה לרבים אחרים) בית בשנה. היום הוא חולש על בנית מאות יחידות דיור. חזי הוא מ־בעלי חברות הבניה „בנייני הת־קוה פ"ת בע"מ", „מגורי יש־ראל", „בנין למרחב" ו„גטפים".

מצאנו אותו במשרדו שבפתח תקוה. קודם לכן סיפרו לנו כי חיים חזי הוא דוגמא קלסית ל־קבלן ומבצע אשר „מאוהב" ב־בניה. הדבר מתבטא היטב בפעי־לותו בענף וביחסיו המצוינים עם כל הגורמים הקשורים למקצוע: צוותות עבודה, שותפים, משקי־עים, בנקים וספקים. המימד ה־אישי שבעבודתו מטביע את חו־תמו על כל המרכב אותו.

עד כמה ועד היכן היה מגיע קבלן אחר במקומו כאותם הג־אים? את התשובה תוכלו לקבל מסיפורו של חיים חזי.

„אם אתה רוצה להצליח ולהתקדם אתה חייב לדעת גם להעיז ול־הסתכן. אבל בזהירות ובתבונה". אומר חזי. הוא משוחח אתך בפש־טות ובגילוי לב. אומרים שכך הוא נוהג עם גדולים ממנו וגם עם אחרון הפעלים. מספרים כי הוא יודע להתמיר בשעת הצורך. „אמנם" מס־פר חזי „אני בונה הול משנות ה־50 אך התקופה שבה חלו השינויים ה־גדולים מתחילה בשנות המיתון ה־גדול ב־1966. בדומה לקבלנים ר־בים אחרים „נתקעתי" חזק במיתון. היה לי בנין גמור אבל לא מכור. נאלצתי לממש את כל רכושי הפרטי כדי לשמור על המוניטין שלי. למ־רות העוסר בבזומנים לא נשארתי חייב כסף למוסד או לאדם כלשהו. ואל תשכח שזה היה בשנת המיתון וקבלנים אחרים לא יכלו לשאת ב־מאמץ ונפלו. המתברר כי מאמץ על־יון זה — שאמנם הכביד עלי ב־שעתו — שימש לי כקרש קפיצה אדיר להתפתחות בשנים טובות יד־הר.

תמיד האמנתי כי בסופו של דבר השנים הטובות צריכות להגיע. צריך לדעת לחכות בסבלנות ולהחזיק מע־מד. ידוע כי אלה המצליחים לעבור את השפל בשלום יש ביכולתם לזנק מחדש בשנות הפריחה. מעולם לא חשבתי להפסיק לבנות, אני „שרוף" לבתים. אינני ספקולנט הקופץ מ־המרכבה בזמנים קשים ומטפס עליה בפריוספריטי. אני והבנין צועדים יחד בטוב וברע. דוקא בשנות ה־מיתון תיכננתי את הצעדים שהביאו אותי למקום בו אנו עומדים עכשיו. בשנת 1967 כאשר השמים (לגבי הקבלנים) החלו להתבהר נשאו מא־מצי פרי. המנוף היתה חברת ה־בניה „בניני התקוה פ"ת בע"מ" אשר בה הנני שותף עם ד"ר מריו אוסלנגי שהוא כלכלן יליד איטליה. התחלנו להתעניין בשטחים לבניה גם מתוך לפתדתקוה. אני רציתי לת־קוע יתד ביהוד. רכשנו במקום קר־קע נרחבת ובאמצעות חברת „מגורי סלאמס, בנינו וילות מרווחות לוק־סוס עם פיתוח וגינון. ההצלחה האי־רה לנו פנים. תקוותנו כי שכמי ה־תעשיה האוירית תמל התשושה לוד יהודיםו לגור ביהוד בירה יפה ב־מוך סביר קרוב למקום העבודה לא נתבדתה. במקום כבר גרים פרט להשבי יהוד הסביבה עובדים ומ־נהלים מהתעשיה האוירית ולוד. היום אנו עומדים לפני בניית 300 יחידות דיור נוספות במקום כולל רכי קר־כות מבנים מסחריים ושוד. וכל זאת נעשה ברמה ובאיכות גבוהה ביותר.

שלבים בבניה ופשוט קשה „לעבוד עלי" אני עוקב אחרי כל ביצוע של כל צוות בכל מקום וקשה לספר לי סיפורים על פיגורים או תקלות. איך אומרים „שלח לחמך על פני המים" וכך עשיתי. העבודות שביצענו זכו לשבחים וההזמנות מגיעות גם מ־מוסדות אירגונים שונים. אולי זה מוזר אך אני שואף ליצור יצירה מושלמת. כמובן, שאי אפשר להש־ביע את רצון כולם אך אפשר להר־פיק את המכסימום.

היסוד המוצג של כל חברה קבל־נית הם הקרקעות. המשך פיתוח החברות היה תלוי בראש ובראשונה ברזרבות הקרקע שלנו, כל כסף ש־היה באפשרותנו להפנות לקרקע נו־צל למטרה זו. אבל בשום מקרה לא למטרות ספקולציה. כפי שאפשר ל־היוכח בכל פעם שעמדתי בפני פי־תוח והתעצמות לא חששתי להכניס משקיעים כדי ליצור בסיס יציב ר־איתן. וכאן אנו מגיעים לחברה ה־אחרונה הנרכשת (מחייך) — „גט־פים". לא הזנחתי את עיר מגורי פתח־תקוה יחד עם משה בומש שמייצג קבוצת המשקיעים ב„גט־פים" עשתה החברה חיל בפתח־תקוה. החברה בונה דירות רווחה ר־דירות לוקסוס בכפר־גנים, עין־גנים ומקומות מרכזיים אחרים בעיר. אם שאלת מהם כללי הזהב שיש לנהוג כדי להצליח בענף הבניה אולי אוכל להמליץ על מספר כללים. ראשית הכרתי כי בראש הסולם יעמוד קב־לן מנוסה ולא המשקיע, מאידך רצוי לשלב משקיעים בפרוייקטים שונים. רכישת קרקעות היא אבן הבוחן ל־התפתחות החברה. ואחרון אחרון חביב יחסי העבודה בחברה עצמה, איכותם ומסירותם של העובדים ב־שטח אשר בסופו של דבר הם הם העושים את העבודה מהיסוד עד ל־טפחות.

חיים חזי
„צריך לדעת להעיז"

לא אמרנו די. כבר לקראת סוף המיתון מצאתי כר נרחב בביצוע עבודות בנין למוסדות ורשויות. גם כאן אנו קוצרים היום מה שזרענו אתמול. למרות קשיים עצומים שהם נחלת כל קבלן מבצע, סיימנו עבו־דות אלו לא רק לשביעות הרצון ה־מלאה של המזמין, אלא גם לפני תום המועד הצפוי. ומי כמוך יודע כי אין הרבה קבלנים המסיימים עבודות נרחבות לפני הזמן הקצוב. מתוך הכרת הידע והנסיון שצברנו החלט־נו לצאת למרחב. הקמנו את חברת „בנין־למרחב" שהיום היא מבצעת

„אני שואף ליצירה מושלמת"

ישראלי" שהיא שותפות של „בנייני התקוה" ומר ליפוביץ שהוא דמות מוכרת בענף הבנין התחלנו לבנות ביהוד בתים משותפים ובנייני תעו־שיה ומסחר. גם כאן לא חסרו מפק־פקים בכדאיות ההשקעה ביהוד, ה־יום כבר נוכחנו כי זו היתה הצלחה מעבר למצופה. מדוע יהוד? אפשר לאמר כי עזרנו לשנות את פני יהוד. במקום לבנות דירות קטנות 50—60 מ"ר ההופכות בסופו של דבר ל־בנית דירות באשדוד ברמלה וב־כביש הטיסים בת"א. היינו חייבים להתגבר על בעיות של ארגון ובי־צוע עקב הפעילות הנרחבת של את־רי הבניה. אנו מתבססים על עובדים מהימנים ומנהלי עבודה מעולים. ב־אמצעות מכשירי קשר יש לנו מגע קבוע עם כל אתרי הבניה. וכאן אתה יכול להבחין מה ההבדל בין סתם קבלן ובין קבלן מבצע. העובדים מכירים אותי כמי שעבר את כל ה־

דירות·מגרשים·וילות | קבלנים מציעים | בתים·משרדים·חנויות

יש לתכנן את ענף הבניה 10 שנים מראש

מאת אינג׳ דוד שרון
נשיא מרכז הקבלנים

חובה לתכנן את ענף הבנייה ל־10 שנים מראש. לו הוציאו לפועל את תוכניות הבינוי לצרכי ציבור היו מונעים את המיתון של שנות 66־1965. ענף הבנייה בצע 850.000 יחי־דיור, מקום ראשון בעולם ל־1,000 נפש. יש לנצל קרקעות קטנות ושכונות מאוכלסות בבתים נמוכים. יש לקבל קרקע מן המנהל, לתעש, לטכן, לבדוק את המימון ולהגיע ליציבות בענף הבנייה.

בנינו בישראל, במשך 25 שנות קיום המדינה כ־850 אלף דירות. בנינו כ־24.5 אלף כתות לימוד בבתי ספר. בנינו בניינים לבתי־חולים, ובהם מקום ליותר מ־25 אלף מיטות חולים, סללנו מעל ל־3,000 ק״מ כבישים. בנינו ערים חדשות, נמלים חדשים, אוניברסיטאות ועוד.

אנו הראשונים בעולם בבניית מספר יחידות לאלף נפש. בשנת 1972 הקמנו 16.9 יחידות לאלף נפש, לעומת ארצות הברית — 10.1 ובשבדיה — 13.

בשנת 1973 אנחנו בונים 19.1 יחידות ל־1,000 נפש. זו התפתחות באה וכושר ביצוע ראוי להערכה.

מקובל לחשוב בארץ שהגאות והשפל בענף הבניין באים עם העלייה מחו״ל. יש זרם גדול — יש גאות. הס וחלילה נפסק זרם העליה — שפל. גישה זו היא מוטעית.

בשנת 66/65 צומצם זרם העליה, אבל באותו זמן היו תוכניות בינוי לבתי ספר, לבתי חולים, לכבישים, לגשרים וכו׳. יכולנו לא להכנס למיתון ולא להפסיד 15 אלף עובדים. לו בצענו תוכניות אלה, יכולנו גם יכולנו לעמוד במיתון הזה ולא להפסיד יחידות משקיות רבות ונסיון רב שירד לטמיון.

חובה להכין תוכניות לעשר שנים

לכן, דרישתו הראשונה של מרכז הקבלנים היא שתוכן תוכנית רב־שנתית ל־10 שנים, של צרכי הבנייה בישראל, שתוקם ותפותח התשתית הדרושה להקמת דיור, ובנייני ציבור. אם חלילה, ביום מן הימים ניכנס למצב של האטה בעלייה יופעלו מיד התוכניות האלה, כדי שלא ניקלע עוד פעם למצב של מיתון בענף הבנייה והמשק כולו.

5.7 מיליון מ״ר בנייה בשנה

אנחנו מעריכים שבמשך 10 השנים הבאות, נצטרך לבצע בכל שנה ושנה 7.5 מיליון מ״ר של בנייה.

איך נתגבר על משימה זו? שנים על גבי שנים הקבלנים המרשים תובעים מתן קרקעות. למה קבלן, שחי בארץ הזאת 40 שנה ועובד קשה, זכותו קטנה יותר לקבלת קרקעות ממשקיע מבוכה, ציוני ויהודי טוב, שרוצה לבוא ולפעול בישראל?

לכן, רבותי, במשך השנה שעברה מרכז הקבלנים עשה מאמצים כבירים כדי להבטיח את הרזרבה הקרקעית של החברים שלו לפי שלוש דרכים: יצרנו „פורום" משותף עם החברות הציבוריות בישראל, פנינו למינהל מקרקעי ישראל וביקשנו אותו להגדיל את קצב התכנון, כדי שיעמוד לרשותנו קרקעות מפותחות — לבנייה סוציאלית, לבנייה לזוגות צעירים לבנייה עירונית ולבנייה הפרטית. התחייבנו למכרז, לציין במפורש את מחיר הקרקע כפי שנסכים עליו עם מינהל מקרקעי ישראל. הרזרבה הקבוע של הקרקעות. כבנייה בידי בעלי חלקות קטנות.

הקבלנים — לקשיית הבנין

מרכז הקבלנים יחד עם רשויות מקומיות והחברות הציבוריות צריכים להידבר איתם. יש להקים חברות מיוחדות אשר יקנו את הקרקעות על ידי תשלום במזומנים או על ידי מתן זכויות. לכל אלה שמחזיקים את הקרקע.

העשיית הבנייה, רבותי, נשמתנו מתלוננת עלינו. קבלן שבא בערב אל משפחתו — אי אפשר לדבר איתו. הוא לא נכנס בחיוך. האם זה פלא? מריצת העצבים באה בתוך למלט, לברזל, לבלוקים לנגרות וכל מיני דברים אחרים, שאי אפשר להגיד. שמחלת לב היום היא מחלת קבלנים. האם זה פלא? אנחנו לא יכולים להמשיך במצב הזה.

ולכן הצעתי המעשית היא שקב־

(הסוף בעמוד 59)

כך יראו בנייני העתיד

דירות · מגרשים · וילות | קבלנים מציעים | בתים · משרדים · חנויות

יש לתכנן את ענף הבנייה 10 שנים מראש

(סוף מעמוד 58)

לפי הבנין יכנסו לתעשייה ומוצרי הבנין שמספק את הסחורות ששוק הבנייה דורש אותן. אנחנו צריכים להיות שותפים בבתי חרושת ל' מלט, לברזל. אנחנו צריכים לגמור עם המונופולים הנמצאים בשטחים האלה, האל פתח, רבותי. לא נעשה זאת בקלות ראש. נעשה מחקר שוק' קים תבדוק את הענין. אנו חייבים להיכנס ליישום שיטות חדשות ב' בנייה כגון: מחיצות גבס, נגרות מוגמרת וכו'.

במשך 5 השנים האחרונות נרכש ציוד לבנייה ב־600 מיליון לירות, כמעט ללא כל תמיכה ממשלתית. הוקצתה לנו, על ידי שר האוצר בדצמבר 1972 הלוואה של 5 מיל' יון לירות דרך אוצר הקבלנים למען מתן הלוואות לרכישת ציוד מיכני. אמרתי לכם אז, שהבאתי לכם 5 מי' ליון לירות. אנחנו נמצאים עתה בחודש ספטמבר ומרכז הקבלנים עדיין לא קיבל את הכסף. אנחנו חייבים גם ליצור חברה להשכרת ציוד. בבקורנו בארה"ב נתנו את דעתנו לנושא הזה. בחברה זו אש' שר יהיה לקבל את כל הציוד הד' רוש, מן המריצה המיכנית — ועד לציוד הגדול ביותר — משאבת בטון וכו'.

קבלני המשנה שלנו עובדים ב' שיטות מאד מיושנות, כי אינם יכולים לרכוש ציוד מיכני. החברה הנ"ל תפתור בעיה זו.

יחסים מצויינים עם הפועלים?

יש לנו יחסים מצוינים עם הסתד' רות פועלי הבנין. ובמשא־ומתן ב' משך שנתיים העלינו את השכר בדרג העליון מ־36.80 ל"י ל־49 ל"י עם ההתיקרויות. עשינו כן כדי להשפיע באופן פסיכולוגי על הפו' עלים, שידעו שזה מקצוע מכניס השכר בו מבטיח קיום, גם אם יהיה זעזוע בענף הבנייה. קידמנו גם את התנאים הסוציאליים מ־28.5% ל־32.5%. וב־1 לאפריל 1974 אנחנו נעמוד בפני חתימת הסכם חדש על שכר פועלי הבנין. הצעתנו — ש' השכר יהיה פועל יוצא מן הידע ה' מקצועי והמאמץ שהפועל השקיע. נכון, אנו מצידנו בצורך להבטיח אפשרות לימוד, מיכון, שיטות חד' שות של חומרים ושיטות עבודה.

יש לחנך מהנדסי ייצור ויעול ב' ענף הבנייה. אנחנו מכניסים למקצ' עות אלה מהנדסים, חבל, השנה יצטרך מרכז הקבלנים לתת דעתו על המימון בענף הבנייה, מימון לז' מן ארוך ולזמן קצר.

מדור פרסומי

בנייה * כבישים * תאורה * ביוב וניקוז

הצעת חוק התכנון והבנייה תשל"ג — 1973

מאז שפורסם חוק התכנון והבנייה תשכ"ה — 1965 טענו החוגים הקשורים בבנייה, שחוק זה הנו מסורבל, אינו ניתן כמעט לביצוע, הליכי אישור התוכניות הינם ארוכים ומסובכים עד׳. נוסף לזה, טענו החוגים, החלוקה של הסמכויות בין ועדה מקומית לועדה מחוזית הנה בלתי נכונה ומסבכת את התהליך של השגת רשיון בנייה. לדוגמה: כל הקלה לפעמים קטנה ובלתי חשובה, זקוקה לאישור הועדה המחוזית, והרכב של הועדות המחוזיות הוא כזה, שעבודתן נמשכת הרבה זמן. בגלל ההרכב הבלתי סביר של הועדות המחוזיות קורה לעיתים קרובות מאוד שחברי הועדה אינם נוכחים בישיבות הועדה והישיבות מתבטלות. גם דרכי הפרסום הנהוגות לפי החוק זה אינן מספיקות. והנה הגיעה עכשיו הממשלה לידי מסקנה שצריך לתקן פגמים אלה, והניחה על שולחן הכנסת הצעת החוק לתיקון חוק התכנון והבנייה. הצעה זו אינה מתקנת את כל הפגמים, אבל אחדות מהוראות תיקון אלו חלו על הליכי התכנון והשגת רשיון בנייה.

ההצעה החדשה מחייבת את הועדות המחוזיות למנות לפחות שתי ועדות משנה ולאצול להן סמכויות של הועדות המחוזיות, וזה כולל גם את הבנייה על ידי המדינה ומטעמה. מספר חבריה של כל ועדת משנה לא יפחת מחמישה ולא יעלה על שבעה. הועדה המחוזית תאצול מסמכויותיה לועדת משנה. החלטות ועדת המשנה יהיו כדין החלטות הועדה המחוזית. כל החלטה של ועדת משנה תימסר לידי כל חברי הועדה המחוזית, וחבר הועדה המחוזית יהיה רשאי תוך 7 ימים בדרישה בכתב, לדרוש דיון חוזר בענין שהיווה נושא החלטת ועדת המשנה. הדרישה צריכה להיות מנומקת. העובדה שהדרישה צריכה להיות בכתב ומנומקת תוך 7 ימים, צריכה למנוע דרישות סרק, וגם למנוע את משיכת הענין לזמן ארוך.

מתוך מגמה לזרז את ההליכים בקשר להיתר בנייה מוצע בהצעת חוק הנ"ל שינוי של סעיף 30 של חוק התכנון והבנייה. לפי ההצעה של סעיף 30 החדש, מוסמכים יו"ר הועדה המקומית ביחד עם מהנדס הועדה לתת היתר בנייה אם היתר זה תואם את התוכנית החלה על המקום. החלטה זו צריך למסור לכל חברי הועדה המקומית, והחבר הועדה רשאי לדרוש תוך 7 ימים שיתקיים דיון חוזר, אבל רק אם הוא בדעה שההחלטה אינה תואמת את התוכנית החלה על המקום.

החלטת הועדה בדיון חוזר זה תינתן תוך 30 יום מיום הגשת הדרישה. כפי שכבר אמרנו, קורה שישיבת הועדה מתבטלת בגלל שלא היו נוכחים בישיבה לפחות מחצית מחברי הועדה. עכשיו מציעה הממשלה שבאם בפתיחת הישיבה לא יהיה מנין חוקי, רשאי יו"ר ה־

(המשך בעמוד 61)

בנייה * כבישים * תאורה * ביוב וניקוז

הצעת חוק התכנון והבנייה

(סוף מעמוד 60)

ועדה לדחות את הישיבה ל-30 דקות. לאחר עבור זמן זה, תהיה הישיבה חוקית גם אם השתתפו בה שליש ממספר החברים, ובלבד שמספרם לא יפחת משנים בנוסף ליו"ר. גם תיקון מוצע זה שואף לפישוט התהליכים ולזירוזם.

שינוי חשוב מוצע בתיקון סעיף 147 של החוק.

לפי החוק העיקרי יכולה הועדה המקומית לתת הקלה מהתוכנית רק באישור הועדה המחוזית. דבר זה מאריך את התהליכים בצורה ניכרת, ולפעמים ההקלות הן לא רציניות. הצעת החוק משתדלת במתכונת לקי-בל אישור של הועדה המחוזית, כשההקלה היא לענין בנייה של המדינה או לענין בנייה למגורים או לאיכלוס בני אדם.

הבאנו פה רק את השינויים העקרוניים המוצעים בהצעת החוק. אין בהצעה זו תיקון של כל המעוות בחוק התכנון והבנייה, אולם יש בהצעות אלה מגמה בכיוון פישוט התהליכים. מגמה זו מוכיחת כי בהצעת חוק התכנון והבנייה 2 — מוסדות התכנון נוכחו לדעת שהחוק הקיים מקשה על החיים ויש צורך לתקנו.

לבסוף הערה אחת בקשר להצעת חוק זו: ההצעה מביאה גם שינוי סעיף 18 לחוק העיקרי המדבר על הרכב הועדה המקומית. זה שנים מנסים נציגי מרכז הקבלנים והבונים שיש כן הצדק שנציג ציבור המיוצג על ידי המרכז, ישתתף בישיבות ועדות התכנון. בנציג כזה יוכל לשמש צור בישיבות הועדה המחוזית לנסיונו הידע שלו בשטח הבידון בועדות. מקום מה נתקלת דרישה זו בחוסר הבנה, מתוך טענה שנציג ציבור הקבלנים והבונים הינו אינטרסנט בעניינים אלה. אבל נציגי המרכז יושבים בהרבה מוסדות ממלכתיים הנוגעים לעניני הציבור המיוצג על ידו ולא שמענו על תלונות שנציגים אלה אינם ממלאים את תפקידם כראוי. צריך יהיה בקשר לדיון על הצעת חוק זו בכנסת, לחזור ולהעלות את הדרישה לתת מקום בועדות התכנון לנציג הציבור המטפל יום יום בבנייה ומכיר את בעיותיה.

עו"ד צבי קלמנוביצקי

(מתוך "הקבלן והבונה")

בנייה * כבישים * תאורה * ביוב וניקוז

למשרד הבטחון
למשרד העבודה
למשרד השיכון
לעירית תל-אביב—יפו
לארגון הקבלנים והבונים
ולכל הבאים עמנו בקשרי עבודה ומסחר
לידידנו, מכרינו ועובדינו ובני משפחותיהם

איחולי
שנה טובה ומבורכת

דוד קלעי
חברה לקבלנות ולהנדסה בע"מ
רח' א. ד. גורדון 17, תל-אביב

אמבטיות, כיורים
לרחצה ולמטבח
חרסינית, קרמיקה
ואביזרים

מפאר תוצרת
אירופה וארה"ב

א. רובינסקי
ת"א, כיכר המושבות, פ. החשמל 2, טל. 612093
פתוח מ-8-16 • הספקה מהמלאי
מפיצים:
AMERICAN STANDARD
• KOHLER • POZZI

ללקוחותינו וידידינו
ברכת שנה טובה

משאבות
מכל המינים
לכל מטרה

שלוחה
ברכת
שנה טובה
ללקוחותינו
ספקינו
עובדינו
ולכל בית
ישראל

א. סיניבר ושות'
מהנדסים בע"מ
טלפונים: 748117, 741175
בני ברק, ת.ד. 66, רח' שלמה המלך 26.

ברכות לראש השנה

שנה טובה, שנת שלום ובנין
למדינת ישראל
לצבא הגנה לישראל
ללקוחותינו, ספקינו, ידידינו ועובדינו
ולכל הבאים אתנו בקשרי מסחר
מאחלת

טלדור
תעשית מוליכים וכבלים לטלקומוניקציה
אלקטרוניקה וחשמל בע"מ
קיבוץ עין דור ד.נ. יזרעאל 19335 טל: 065-37423/4

מבין מוצרינו
* חוטים וכבלים לטלקומוניקציה לפי תקנים בריטיים, שוויצריים, איטלקיים וישראליים.
* חוטים וכבלים לאלקטרוניקה לפי מפרטי הצבא האמריקאי (U.S. MIL. SPEC.)
* חוטים וכבלים לטמפרטורות גבוהות, חוטים וכבלים לתדירויות גבוהות.
* חוטי תאורה נושאי תו התקן הישראלי.
* חוטים לרכב נושאי תו התקן הישראלי.
* פתילים ביתיים נושאי תו התקן הישראלי
* חוטי חשמל לבנין נושאי תו התקן הישראלי.
* כבלי חשמל „טנט" ו־ס.ב.ט. נושאי תו התקן הישראלי.
* כבלי מעליות וכבלי פיקוד.
* כבלי מיקרופון ופסי הארקה.

„אמץ"
מרדכי דינוביץ
(חברה לעבודות פתוח, עפר, כבישים וגדרות מכל הסוגים) בע"מ
רחוב וולפסון 13, פתח-תקוה
טלפון 913388

מאחלת שנה טובה ומבורכת
לכל לקוחותיה וספקיה
ולכל בית ישראל

לנשיא מדינת ישראל
לממשלת ישראל
לצבא הגנה לישראל
לשר האוצר
לשר התיירות
לראש עירית טבריה
לאורחינו, עובדינו, ספקינו וידידינו
ולכל הבאים עמנו בקשרים

שנה טובה, שנת שלום ובטחון

חברת דוד הרטמן בע"מ
מלון הרטמן
„תיירן מוכר"

טבריה, טלפון 067—21555/6

עירית בת־ים
מברכת
את ממשלת ישראל, צה"ל,
תושבי העיר וכל בית ישראל

בשנת שיגשוג, בטחון ושלום
תהי זו שנת ביצור
המדינה וביסוס המשק

מנחם רוטשילד
ראש העיריה

שנה טובה שנת שלום
מאחל
גלובל צלולוז פילם בע"מ
* נייר צלופן מכל הסוגים
* גלילים, גליונות ושקיות
* הדפסה חיתוך
* הדרכה ויעוץ

ת"א. מגרשי התערוכה הישנה
ביתן 26
טל. 442580; 440165, ת. ד. 6085

אידונמטל בע"מ
זקוק מתכות
אלברזליות
רח' קומפרט 15, ת"א

מאחל
שנה טובה
ללקוחותיו, ספקיו,
עובדיו וידידיו

ערב ראש השנה
תשל"ד

מכבסת קיטור וניקוי חימי בעדי
סמל במכבסה טובה
ROZOW - רוזוב

מפעלי כביסה ונקוי חימי
„רוזוב" בע"מ

מאחלים:
ללקוחותיהם
עובדיהם
והבאים אתם
בקשרי מסחר

שנה טובה ומבורכת

ברכת שנה טובה, שנת שגשוג ושלום
ללקוחותינו, ספקינו, עובדינו וידידינו

„דוד פלסטיקס"
מרקוביץ דוד

ייצור מוצרי פלסטיק
ומוצרי פרסום

כל מיני מעטפות, תיקים, נרתיקים. מכתביות מחומר פלסטיק P.V.C. בשיטת הלחמה, דברי פרסום עם הדפסה אומנותית
עבור בנקים, חברות בטוח, משרדי נסיעות, מוסדות ומפעלים שונים.

תל-אביב, רח' שונצינו 4 קומה ב'
טלפון 34861, 37559

ד-ב-ס
ציוד לבנין
מערבלי בטון
כננות

מפעל ומשרד ראשי:
תל-אביב, רח' בן אביגדור 11, טל. 03—33941

מכירות ושרות:
ירושלים, ש. לויתן את ש. בן חמו
איזור התעשיה תלפיות טל. 02-65108
חיפה, יוסף גולדשטיין
רח' עין דור 28 טל. 04-521555
נצרת, זוהיר דאוד ג'ריס
דתבת דיר אל מטרן טל. 065-54637

ללקוחותינו ולבאים אתנו בקשרי מסחר
ברכת שנה מבורכת, שנת בנין ושלום

שנה טובה
ללקוחותינו, ספקינו, עובדינו, ידידינו
ולכל בית ישראל

„ישגרף"
מ. רוזנברג ובניו בע"מ
* מכונות חדשות ומחודשות לייצור
* קופסאות קרטון, שקיות ניר
* מכונות הדפסה ועוד.

רחוב התמר 2, תל-אביב, טל. 252765

אנו מאחלים
לכל לקוחותינו
ולכל עובדינו וידידינו

שנה טובה
שגשוג ושלום לכל עם ישראל

דוד מוזס מנהל
חב. „השרת" בע"מ
קבלני עבודות נקיון
תל-אביב, רח' ביאליק 9, טל. 50224